

ਗੰਜ ਨਾਮਹ

ਕ੍ਰਿਤ:- ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ

ਟੀਕਾਕਾਰ:-

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੰਗਲੀ

(ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ)

www.PunjabiLibrary.com

੧੭ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ

ਰੰਜ ਨਾਮਹ

ਰਚਨਾ - ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ

ਬਾਲ ਬੈਧਨੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਸਟੀਕ

ਸੋਧਕ
ਮੌਲਵੀ ਅਤੀਕ ਅਹਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਟੀਕਾਕਾਰ
ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨੰਗਲੀ)
(ਵਿਦਿਆਰਥੀ = ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ)

Ganj Namah

by :

Gyani Gurwinder Singh Nangli Wale

(Student Of Damdami Taksal)

Address:

Village Nangli, P.O. Udo Nangal,

Tehsil Baba Bakala,

Distt. Sri Amritsar Sahib.

Tele. : +91 99146-47591, 98786-89104

Email : gyani_gurwinder_singh@yahoo.com

© Author

ISBN :

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : ਜੁਲਾਈ 2012

ਮੁੱਲ : 150/- ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਭਾਚਤਰ ਮ੍ਰਿਧ ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਧ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਟੈਲੀਫ਼ਨ : (0183) 2547974, 2557973

ਫੈਕਸ : (0183) 5017488

Email : csjssales@hotmail.com

csjspurchase@yahoo.com

csjsexport@gmail.com

Visit our website : www.csjs.com

Printed in India

ਪ੍ਰਿੰਟਰ : ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਡੋਨ : (0183) 2705003

ਸਮਰਪਿਤ

ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ

ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਸਰੂਪ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ
ਅਤੇ ਪਰਮਪੁਜਨੀਕ, ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਦਾਤੇ, ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਮਾਰਤੰਡ, ਬ੍ਰਹਮਲੀਨ,
ਬ੍ਰਹਮਸ੍ਰੋਤੀ, ਬ੍ਰਹਮਨੇਸ਼ਟੀ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਪੰਥ ਰਤਨ,
ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਬਾਰਵੇਂ ਮੁਖੀ, ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ
ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ

ਅਤੇ

ਪਰਮਪੁਜਨੀਕ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਸੇਵਾ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਦੇਗ ਲੰਗਰ ਦੇ ਧਨੀ,
ਸ਼ਸਤ੍ਰੂਧਾਰੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਤਰਨਾ ਦਲ ਦੇ ਮੁਖੀ,
ਸਚਖੰਡਵਾਸੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ

ਅਤੇ

ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੋਲਵੇਂ ਮੁਖੀ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ
ਦੁਆਰਾ ਉਸਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੰਨ 1984 ਦੇ ਸਰਬੱਤ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ
ਨੂੰ ਸਨਿਮਰ ਭੇਟਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

॥ ਪਉਛੈਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੌ ਝੜਹ ॥

ਗਿਆਨ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਪੇਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ

ਫੋਨ : 01887-232032 (ਟੱਕਰ)

: 01887-230137 (ਪੜ੍ਹ)

94634-96620

ਨੰ. 205

ਤਖ਼ਾਤ ਸ੍ਰੀ ਕੋਸ਼ਲਾ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ (ਰੇਪਾਰ)
TAKHAT SRI KESGARH SAHB,
SRI AMANDPUR SAHB (TOPARI)

ਮਿਤੀ : 25/06/2012

ਅਸੀਂ

ਵਿਸ਼ਵ ਸਤਿਗੁਰ, ਸੰਭਿਆਰਚ ਅਤੇ ਪਰਮਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਾਖਿਆ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ
ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਦਰਕਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹੋਣਾਂ ਪੇਰੜੇ ਪੇਰੜੇ ਪਾਰਮਿਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ
ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੋ ਮਹਾਨ ਫਲਸੰਦ ਸੁਖਦਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਰਹਿਕਰ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਮਾਰਗ ਦੇ ਬਾਣੀ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ
ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰੱਖਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਸਾਨ ਬੇ-ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਸਿੰਖ ਪਤਮ ਦਾ ਆਰੜ ਹੀ ਪਰਮ ਹੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਅਸੂਲ ਹੀ
ਸਾਹਿਬਨਾ ਲਈ ਹੋਇਆ। ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਤਰ-ਅੰਧਿਆਦੀ ਸੰਗ੍ਰਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਨਾ ਨੇ ਉਦਾਹਰਤਾ ਅਤੇ
ਸਥਿਨੀਕਲਦਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਾੜਾਵਰਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਪਿਆਇਆ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਇਨਸਾਨੀ
ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੀ ਸੁਖਮਤਾ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਿੰਖੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਹਲਦ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤਕਾ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਪਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਸਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੰਫਲ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੂਪੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਆਸਾਂ ਪੰਨਾ ਅਤੇ ਗੁਪਰਵਾਤ ਸਥਾਪਨਾ, ਇਹ ਜੀ ਸਿਸਲ
ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਪਿੱਲਈ। ਦੁਖਿਆਲੀ ਪੰਨ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਸਪੂਰਵਾਨ ਸਖਮੀਅਤ ਪੰਨ ਗੁਰੂ ਗੋਪਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਜਿਥੇ ਆਪ ਮਹਾਨ ਮੈਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਮਹਾਨ ਜਨਨੈਤ, ਮਹਾਨ ਰਾਹ ਦੇਸਰੇ, ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਲਿਖਦੀ ਸੰਖੇ, ਸੁਖੇ
ਗੀ ਵਿਦਵਾਨ, ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਤੇ ਕਦਰਦਾਨ ਵੀ ਸਨ। 52 ਕਵੀ ਸਹਿਜੁ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ
ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਨੌਜਲਲ ਜੀ ਯਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕਵੀਓ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ
ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਮਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀਪਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸੇਸ਼ ਕਿਧਰੇ ਪਾਤਰ ਬਣੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ
ਅਨੇਕ ਭਾਸੂਝਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਰਥਲੀ ਪ੍ਰਸਤਰਕ "ਗੈਜ਼ ਨਾਮਨ" ਦਾ ਜਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨੌਜਲਲ
ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਂਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਕਾਵਿ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਦਾਰਸੀ ਦੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਤੂਸਾ ਗਿਆਨੀ ਹਾਰਵਿੰਚਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
(ਨੈਂਗਲੀ) ਨੇ ਜਿਸ ਮੰਨਕੁਦ ਲੁਗਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਾਥਲੇ ਤਾਰੀਫ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਉਸਤੁਥੇ ਮੌਜੂਦੀ ਅਤੇ
ਅਗਿਮਦ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੋਂ ਫਾਲਸੀ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਅਤੇ ਬਾਗੀਬੀਆਂ ਸਿੰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਲੋਹੀ ਸਮਾਂ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਹਥਲੀ ਪ੍ਰਸਤਰ ਨੂੰ
ਤੁਪ ਮਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ।

ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੁਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਆਪਿਆਂਕੁਨ ਖੋਜੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਖਿਆਚੀ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਰ ਤੋਂ ਭਗੁਰੂ ਲਾਹੌ ਲੈਣਕੇ
ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨੂੰ ਰੋਸਨਓਂ ਲਈ ਰੋਸਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਭੁਗਵੰਦਰ ਸੀਵ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵਾਧੇ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰਥਕ
ਉਦਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੇਖ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਤਾ-ਉਮਰ ਘਤਨਸੀਲ ਗਿਣਿ।

ਗੁਰੂਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਲਾ॥

ਗੁਰੂਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਭਵਹਿ॥

ਚੁਕੁ ਪੈਂਦ ਦਾ ਦੁਸੰ,

ਜੁਗਤਿਕ ਪੈਂਦ,

ਉਥ ਸ੍ਰੀ ਕੋਸ਼ਲਾ ਸਾਹਿਬ,

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਜਾਨੀ 23 ਜੂਨ
ਨਾਨਕਪੁਰ ਪੰਜਾਬ।

Mawlana

Habib-Ur-Rehman Sa-ani Ludhianavi

•SHAHI IMAM, PUNJAB

•NATIONAL PRESIDENT: MAJLIS AHRAR ISLAM HIND (PARTY)

امیر احرار (موئل)

حبيب الرحمن تانی لدھیانوی

شافعی امام پنجاب

قومی صدر مجمع احرار اسلام ہند

Ref. No. S.I.P./112/2.R12.....

Dated: 17/4/2012.....

تماشی رہما

کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!

تماشی رہما

کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!
کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!
کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!

تماشی رہما پہنچا کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!
کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!

کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!
کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!
کوئی ایسا نہیں کرے کہ جس کے ساتھ ملک کا بھرپور بھروسہ نہیں!

تماشی رہما
مجمع احرار پنجاب کا صدر
مولانا حبیب الرحمن تانی لدھیانوی

ਤਤਕਰਾ

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ	7
ਜੀਵਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ	23
ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ	34
ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਭੇਦ	37
ਅਨੁਬੰਧ	41
1. ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ	43
2. ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ	43
3. ਸਲਤਨਤੇ ਅੱਵਲ	51
4. ਸਲਤਨਤੇ ਦੋਇਮ	80
5. ਸਲਤਨਤੇ ਸੌਇਮ	93
6. ਸਲਤਨਤੇ ਚਹਾਰਮ	103
7. ਸਲਤਨਤੇ ਪੰਜਮ	112
8. ਸਲਤਨਤੇ ਸ਼ਾਸ਼ਮ	120
9. ਸਲਤਨਤੇ ਹਫਤਮ	128
10. ਸਲਤਨਤੇ ਹਸਤਮ	137
11. ਸਲਤਨਤੇ ਨਹੁਮ	145
12. ਸਲਤਨਤੇ ਦਹੁਮ	155
ਵਿਸ਼ੇਸ਼	
1. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	50
2. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਦੂਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	79
3. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਤੀਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	92
4. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਚੌਥੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	102
5. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	111
6. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	119
7. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਸਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	127
8. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਅੱਠਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	136
9. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	144
10. ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ	154
ਸਾਖੀਆਂ	
1. ਸਾਖੀ :- ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਕੀ	46
2. ਸਾਖੀ :- ਭੂਮੀਏ ਚੋਰ ਦੀ	62
3. ਸਾਖੀ :- ਅਸਹਾਬ ਕਹਿਡ	85
4. ਸਾਖੀ :- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਆ ਦੀ	88
5. ਸਾਖੀ :- ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਦੀ	93
ਧੰਨਵਾਦ ਅਤੇ ਸਨਿਮ੍ਰਿਤ ਬੇਨਤੀ	186
ਦਾਸ ਵੱਲੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਦੇ ਨਾਂ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ	188

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਦਾਸ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ; ਉਸ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ। ਦਾਸ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਸਤਾਦਾਂ ਤੋਂ ਦਾਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਮਹਾਂਵਾਕ ਹੈ।

**ਯਥਾ = ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਪੇ ਆਪਣਾ ਸੌ ਭਲਾ ਨਾਹੀ ਪੰਚਹੁ ;
ਓਨਿ ਲਾਹਾ ਮੂਲੁ ਸਭੁ ਗਵਾਇਆ ॥**

(ਅੰਗ ੩੦੪)

**ਤਥਾ = ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਦੌਉ ਖੜੇ ; ਕਾਂ ਕੇ ਲਾਗੋ ਪਾਂਇ ॥
ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ; ਜਿਨ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀਓ ਮਿਲਾਇ ॥**

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਤੋਂ ਵਰੋਸਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁਖੀ, ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੰਬਿਆ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਚਾਰ ਸਰੂਪ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖੇ। ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੋਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਧੋਖੀਆਂ ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ; ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਅਖੀਰੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅੰਤ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਏਸੇ ਹੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹਾਏ ਗਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ। ਏਸੇ ਹੀ ਲੜੀ ਨੂੰ

ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਬਾਰਵੇਂ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੇਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅੰਤ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ। ਕਈਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਦਾਤ ਪਾਈ। ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਿੰਡਰਾਂ, ਗਿਆਨੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਕਬਾ, ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਗਿਆਨੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੋਧੀ, ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਤਿਆਦਿਕ ਹਨ। ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜੋਖੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਗੁਰਪਾਮਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਤੇਰਵੇਂ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਲੜ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਾਈ। ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਗਿਆਨੀ ਮੱਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮੰਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ), ਭਗਤ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਅੱਜਕਲੁ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸੰਥਿਆ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ) ਗਿਆਨੀ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਹਨ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਚੌਦਵੇਂ ਮੁਖੀ, ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ। ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜਾਰਜਪੁਰ) ਇਤਿਆਦਿਕ ਹਨ। ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਪੱਕ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਬਾਬਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਹਨਮਾਈ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕਰਕੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ, ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ। ਅਤੇ ਸੰਨ 1984 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਥ ਦੇ ਆਗੂ ਬਣ ਕਰਕੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ (ਅਥਵਾ) ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗਿਆਨੀ ਪਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੁੱਟਰ, ਗਿਆਨੀ ਜਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਰਸਿੱਕਾ, ਗਿਆਨੀ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਹਾਂਗੀਰ, ਗਿਆਨੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਡਾਕਟਰ) ਇਤਿਆਦਿਕ ਹਨ। ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ; ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰਥ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪੜਾ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨੀ, ਇਸ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੋਲਵੇਂ ਮੁਖੀ, ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਪੱਚੀ (25) ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਸਰਬਲੋਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰਹਸ਼ਮਈ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕਰਕੇ; ਵੀਚਾਰ ਭਰਪੂਰ ਸੰਬਿਆ ਕਰਵਾਈ। ਜਿਸ “ਵੀਚਾਰ ਸੰਬਿਆ” ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ (1) ਗਿਆਨੀ ਜੀਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਅੱਜਕਲੁ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਰਮਸਤਪੁਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾ ਰਹੇ ਹਨ) (2) ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਅੱਜਕਲੁ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਕਥਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਵੱਡਮੁੱਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜਾ ਰਹੇ ਹਨ) (3) ਗਿਆਨੀ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਅੱਜਕਲੁ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ, ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸਰਬਲੋਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ “ਵੀਚਾਰ ਸੰਬਿਆ” ਪੜਾ ਰਹੇ ਹਨ। (4) ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰਿਆਣਾ (ਜੋ ਅੱਜਕਲੁ ਬੰਬੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ; ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ) (5) ਗਿਆਨੀ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ ਅੱਜਕਲੁ ਆਪਣੇ ਨਗਰ ਭੰਬੋਈ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੈਸਟਾਂ, ਸੀਡੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ) (6) ਗਿਆਨੀ ਦਲੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਜੋ

ਅੱਜਕਲੁ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਘੋਲੀਏ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿ ਰਹੇ ਹਨ)। (7) ਗਿਆਨੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਾਲਵਾਂ) (ਜੋ ਅੱਜ ਕੱਲੁ ਕਨੇਡਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ)। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਪੇਰਨਾ ਸਦਕਾ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਵੀ (ਇਸੇ ਸੰਥਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ) ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਅਮੇਲਕ ਦਾਤ ਪਾਈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦਾਸ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਗੈਮ ਰੈਮ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰਿਣੀ ਰਹੇਗਾ। ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਮਰਯਾਦਾ ਗੁਰਪਾਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਸੰਨ 1984 ਦੇ ਸਰਬੱਤ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜੋ ਦੋ ਮਰਿਆਦਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦਾਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸ ਦਾ ਮਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਸਦਾ ਝੁਕਿਆ ਰਹੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਏਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ।

ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ ਗੰਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

ਯਥਾ = ਏਕਾਖਰ ਦਾਤਾ ਜੁ ਗੁਰ; ਜੋ ਸੇਵਤ ਨਹਿ ਤਾਸ ॥

ਪਾਇ ਜਨਮ ਸੌ ਸੂਨ ਕੌ ; ਬਹੁਰ ਸੂਪਚ ਘਰ ਵਾਸ ॥

ਕਿ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ 100 ਜਨਮ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਚੰਡਾਲਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਵੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦਾਸ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦਾਸ ਦੇ ਨਗਰ ਦੇ ਹੀ ਵਸਨੀਕ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਸ ਦੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜੰਮੇ ਪਲੇ ਖੇਡੇ ਅਤੇ ਨੰਗਲੀ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ :-

(1) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਬਾਬਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ:- ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜਥੇਦਾਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਰਨਾ ਦਲ ਮਿਸਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕਰਕੇ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ “ਵੀਚਾਰ ਸੰਖਿਆ” ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ “ਵੀਚਾਰ ਸੰਖਿਆ” ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਕਥਾ ਸ੍ਰਵਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਮੋਹਰੇ ਹੋ ਕਰਕੇ, ਨੰਗਲੀ ਮਹਿਤਾ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪ ਸਾਰੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਕੇ, ਬਹੁਤ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਦ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਸੱਚਖੰਡ ਨੂੰ ਪਧਾਰ ਗਏ ਤਾਂ ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਬਾਬਾ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਪੁਤਰੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪੇਮ ਪੂਰਵਕ ਮਨਾ ਕਰਕੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਉਸਾਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਝੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੱਚ ਅਤੇ ਸੁੱਚਮਤਾ ਦੇ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸ ਭਿੰਨਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਿੜਾਰਥ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ 2003 ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ।

(2) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ:- ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ “ਸੰਖਿਆ ਕਥਾ” ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ “ਸੰਖਿਆ ਕਥਾ” ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅੰਨ ਹੋਰ ਅਨ ਮਤਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਦਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ “ਵੀਚਾਰ ਸੰਖਿਆ” ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਏਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਦਾਸ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮਾਸਟਰ) ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਏਸੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦਾਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਗਿਆਨੀ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਬੋਈ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਣਾਏ ਗਏ ਬਾਣੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ।

(3) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ:- ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਕਥਾ ਸ੍ਰਵਨ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਨ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਅਨ ਮਤਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ। ਦਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਕੁਤਾਵਲੀ, ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ, ਵਿਚਾਰਮਾਲਾ, ਚਾਣਕਾ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਅਧਿਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

(4) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ:- (ਸਾਬਕਾ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਤਖਤ ਸਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਹੋਰ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸਰਬਲੋਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਦਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਕਰਕੇ ਸਰਬਲੋਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਏਥੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਮੁੱਢਲੇ ਉਸਤਾਦ, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਖਤ ਸਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਦਾਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਸਰਬਲੋਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਰੇ ਭਰਪੂਰ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

(5) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ:- ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੋਲਵੇਂ ਮੁਖੀ, ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਅੱਜਕਲੁ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅੰਗ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ 25 ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਕਰਵਾਈ। ਉਸ ਵਕਤ ਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ, ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼, ਵੀਚਾਰ ਭਰਪੂਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁੜੇ ਰਹੱਸ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ “ਵੀਚਾਰ ਸੰਬਿਆ” ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

(6) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੋਧੀ:- ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ; ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਸਦਾਚਾਰ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸੁਭਾਵ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਨਿੱਘਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ; ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

(7) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (M.A.):- ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂਸਰ ਖੁੱਡੇ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਹਨ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮਹੰਤ ਗਣੇਸ਼ਾ ਜੀ ਵੀ ਮੁਖੀ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਰਗੇ ਵੇਦਾਂਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਟੀਕੇ ਕੀਤੇ। ਆਪਣੇ ਪੂਰਬ ਜਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਨਿਗਮਲ ਮਹਾਂਮੰਡਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਿੱਚ ਜਰਨਲ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਆਪਣਿਆਂ ਪੂਰਬਜਨਾਂ ਤੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਬਿਆ, ਸਾਰੁਕਤਾਵਲੀ, ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ, ਵਿਚਾਰ ਮਾਲਾ, ਚਣਾਕਾ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਅਧਿਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਵੈਰਾਗ, ਸ਼ੱਤਕ, ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰਨਾਟਕ, ਵਿਚਾਰ ਚੰਦ੍ਰੋਦੈ, ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ, ਪੰਚਦਸੀ, ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ, ਤੁਲਸੀ ਗਮਾਇਣ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਇਤਿਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, (ਮੁਖੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂਸਰ ਖੁੱਡਾ)

ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ. ਜੀ ਸਕੂਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਡਬਲ ਐਮ.ਏ. ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਗੂੜ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਧਨੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਦਾਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰਮਾਲਾ, ਅਧਿਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਵੈਰਾਗ ਸ਼ਤਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੋਧ ਚੰਦਰਨਾਟਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ।

(8) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਅਚਾਰੀਆ ਪੁਸਥਾਰਾਜ਼ ਜੀ:- ਅਚਾਰੀਆ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਭਾਵ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਅਤੇ 4 ਵੇਦ, ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ, 27 ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਬਾਰੇ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕੁਝ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਦਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹੁਤ ਧਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਾਸ ਉੱਪਰ ਅਕਾਰਣ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ।

(9) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਮੌਲਵੀ ਅਤੀਕ ਅਹਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ :- ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਅੱਲਾ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਨ ਅਤੇ ਸਗਲੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਅੱਲਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੇਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪ ਜੀ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾਸ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਅਤੇ ਸਰਬਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਹ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਵੀ ਦਾਸ ਨੇ ਮੌਲਵੀ ਅਤੀਕ ਅਹਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

(10) ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੁਆਮੀ ਨਿਰਮਲ ਚੇਤਨ ਜੀ :- ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ, ਵੇਦਾਂਤ ਕੇਸਰੀ ਸੁਆਮੀ ਨਿਰਮਲ ਜੀ ਤੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੱਜਕਲੁ ਆਪ ਜੀ ਸੁਆਮੀ ਨਿਰਮਲ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨ ਹੋ ਕਰਕੇ ਵੇਦਾਂਤ ਆਸ਼ਰਮ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਦਾਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਚੰਦ੍ਰੋਦੈ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ

ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਕਹੇ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਪਾ ਕਰਕੇ, ਦਾਸ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਰਿਣੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਰਹੇਗਾ। ਦਾਸ ਸਦਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ! ਆਪ ਜੀ ਸਦਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਆਯੂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਣ।
ਯਥਾ = ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭ ਗੁਰ ਜਨ ਬਿਦਿਆ ਕੈ; ਜਿਨਿ ਬਿਦਿਆ ਦਾਨ ਦੀਓ ਹਰਖਾਇ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕਥਾ ਰਚਨਾ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ)

ਅਰਥਾਤ = ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਹੋਰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੈ= ਕਰ ਸਕਣ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕਰਕੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ! ਆਪ ਜੀ ਸਦਾ ਆਪਣੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਵਿੱਚ ਰੱਖੋ।

ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਤੇ ਜਾਣੇ ਅਨਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਕਹੇ ਗਏ ਹੋਣ। ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੁੱਤਰ ਕਪੁੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਾਪੇ ਕੁਮਾਪੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਸਭ ਗੁਰੂ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਮੇਰੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਖੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ।

ਸਾਡੇ “ਚ” ਸ਼ਬਦੀਦ ਅਹਿਸਾਸ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ; ਆਖਿਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕਿਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ :-

ਦਾਸ ਨੇ ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਬਿਆ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਈਏ ਪੜ੍ਹੇ। ਤਾਂ ਦਾਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਪੜਣ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਜਾਗਿਆ। ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫਰਮ ਪਾਸੋਂ ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ

(ਟੀਕਾਕਾਰ ਪੰਡਿਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ) ਪੁਸਤਕ ਖੁਗੀਦੀ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਣ ਤੇ, ਦਾਸ ਨੂੰ ਛਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਨ ਪੱਖ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਦ ਅਰਥ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਫੇਰ ਦਾਸ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਗੋਇਆ (ਟੀਕਾਕਾਰ ਪਿੰਸੀਪਲ ਗੰਗਾ ਜੀ) ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਲਿਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਪਦ ਅਰਥ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਵੀ ਅਰਥਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਾਸ ਨੇ ਪਿੰਸੀਪਲ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲਾ ਟੀਕਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਸਗੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਕਰਕੇ ਮਸਲਾ ਹੋਰ ਗੁੰਜਲਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਦਿਵਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਨਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ਇਸ ਲਈ ਦਾਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਗੂੜੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨ ਸਕੀ। ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਰਚਨਾ ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਪੜ੍ਹਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦ ਦਾਸ ਨੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਰਚਿਤ ਗੰਜ ਨਾਮਹ (ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲਾ) ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਛਾਰਸੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਗੂੜੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਛਾਰਸੀ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਭੁਲਕੜ ਦਾ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਕੋਈ ਅਸਾਨ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਕਬਾ; ਜ਼ਰੂਰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਛਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਛਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਲੱਭਦਿਆਂ-ਲੱਭਦਿਆਂ ਦਾਸ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਮੌਲਵੀ ਅੜੀਕ ਅਹਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਕਮਾਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ। ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਛਾਪੇ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਛਾਪੇ ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰਵਾਈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਮੂਲ ਪਾਠ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਉਪਰੰਤ ਪਦ ਅਰਥ, ਅਰਥ, ਭਾਵ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਏ। ਦਾਸ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਦ ਅਰਥ, ਅਰਥ ਭਾਵ

ਅਰਥ ਕਾਪੀ ਉੱਪਰ ਲਿਖ ਲਏ ਅਤੇ ਅੱਖੇ ਉਚਾਰਨ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖ ਕਰਕੇ ਸੰਭਾਲ ਲਏ। ਸਾਰੀ ਸੰਬਿਆ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਦਾਸ ਨੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਅਨਕੂਲ; ਅਰਥ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਖੈਨ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਦ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਬਹੁਤੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਭਰੇ ਮਸਲੇ ਉੱਪਰ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਅ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਗ੍ਰੰਥ; ਉਚਾਰਨਾ ਅਤੇ ਪਦ ਅਰਥਾਂ, ਅਰਥਾਂ, ਭਾਵ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ, ਇੱਕ ਨਵੀਨ ਟੀਕੇ ਦੇ ਗੁਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਕਿ ਜੋ ਗੁਣ ਪਾਸ ਹੋਵੇ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਵੰਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਮੌਲਕ ਬਚਨ ਆਪਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਇਸ ਬਚਨ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਸ ਬਚਨ ਬਾਰੇ ਦਾਸ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਿਆ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਦਾਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਵੀਨ ਟੀਕਾ ਛਪਵਾਉਣ ਦਾ ਇਗਾਦਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਆਉਂਦੀ ਜਾਪੀ। ਪਰ ਭਾਈ ਚਤੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫਰਮ ਨੇ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਛਪਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਜਦ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ, ਤਦ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਸਟੀਕ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਲ ਬੋਧਨੀ ਸਟੀਕ ਤਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਲ ਬੋਧਨੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਲ=ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੋਧਨੀ=ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਅਬਵਾ)=ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਰਹਸ਼ਮਈ ਗਿਆਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਬਲਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਯਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਲ ਪਾਠ ਮੌਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਫੇਰ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਚਾਰਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਪਦ ਅਰਥ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ ਫੇਰ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਰਥਾਤ,

ਅਥਵਾ, ਭਾਵ ਲਿਖ ਕਰਕੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਛਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਕਤ, ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਛਪਾਈ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦਾਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਿ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਛਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ ਚੰਗੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਸੋਧ ਕਰਵਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਦਾਸ ਦਾ ਡਾ.ਐਸ.ਜੀ. ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਐੜੇ, ਈੜੀ, ਤੱਤੇ ਹਾਹੇ, ਕੱਕੇ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਬਿੰਦੀ ਕਿਉਂ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਛਾਰਸੀ, ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਅਲਿਫ਼ ਅਤੇ ਐਨ ਦੋ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਲਿਫ਼ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਨਰਮ ਤੇ ਹਲਕੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਸਿੱਦਤ ਅਤੇ ਜ਼ੌਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਅਲਿਫ਼ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਲਫਜ਼ ਲਿਖੀਏ ਉੱਥੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਐਨ ਨਾਲ ਲਫਜ਼ ਲਿਖੀਏ ਉੱਥੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ: ਜੇਕਰ ਅਲਿਫ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਅਲਮ ਲਿਖੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ = “ਦੁੱਖ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਐਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅਲਮ ਲਿਖੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ = “ਝੰਡਾ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਐੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲਿਫ਼ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਗਏ ਲਫਜ਼ ਅਤੇ ਐਨ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਲਫਜ਼ ਦੇ ਛਰਕ ਬਾਰੇ ਕਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਦਾਸ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਲਫਜ਼ ਵਿੱਚ ਐਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਐੜੇ ਤੇ ਈੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਲਫਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਲਿਫ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਐੜਾ ਤੇ ਈੜੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਤੇ” ਅਤੇ “ਤੋਇ”; “ਹੋ” ਅਤੇ “ਹੇ”; “ਕਾਫ਼” ਅਤੇ “ਕਾਫ਼”; (ਭਾਵ) ਤੱਤੇ, ਹਾਹੇ, ਕੱਕੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਿੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਨਿਯਮ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨਵੀਨ ਖੋਜ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨਿਯਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੋ ਦਾਸ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ (ਜਾਂ) ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ।

ਯਥਾ = ਪੇਖਤ ਪੇਖਤ, ਜੈਸੇ ਰਤਨ ਪਾਰੁਖੁ ਹੋਤ;
 ਸੁਨਤ ਸੁਨਤ, ਜੈਸੇ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ ॥
 ਸੁੰਘਤ ਸੁੰਘਤ ਸੌਧਾ, ਜੈਸੇ ਤਉ ਸੁਬਾਸੀ ਹੋਤ;
 ਗਾਵਤ ਗਾਵਤ, ਜੈਸੇ ਗਾਇਨ ਗੁਨੀਨ ਹੈ ॥
 ਲਿਖਤ ਲਿਖਤ ਲੇਖ, ਜੈਸੇ ਤਉ ਲੇਖਕ ਹੋਤ;
 ਚਾਖਤ ਚਾਖਤ, ਜੈਸੇ ਭੋਗੀ ਰਸ ਭੀਨ ਹੈ ॥
 ਚਲਤ ਚਲਤ, ਜੈਸੇ ਪਹੁੰਚੈ ਠਿਕਾਨੋ ਜਾਇ;
 ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ, ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਲਿਵਲੀਨ ਹੈ ।

(ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਈਏ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ:-

ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਗੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਰਸੀ ਲਿੱਪੀ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ (ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਰਚਨਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੱਕ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਤਰਤੀਬ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਕਰਕੇ, ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜੋਤ ਬਿਗਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਚੱਜੇ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ :-

(1) ਦੋ ਨੂਨਿ ਨਾਮਿ-ਪਾਕਸ਼, ਨਈਮ ਵੇ ਨਸੀਰ;
 ਵੇ ਅਲੜੇ ਮਿਆਨਾ ਅਹੁਦ, ਵੇ ਕਾਫੇ ਆਖਿਰੀਨ ਕਬੀਰ ॥

(2) ਅੱਵਲੀਨ ਅਲਿੜੇ ਨਾਮੇ ਪਾਕਸ਼, ਅਗਾਤਾ-ਰੀਰੇ ਛੈਜ਼ੋ ਫਜ਼ਲਾ;
 ਬਦ ਅੰਦਰ ਵ ਕਸੀਰ, ਵ ਹਰ ਅਮੀਰ ਵ ਫਕੀਰ ॥
 ਵ ਸ਼ਮੀਮੇ ਨੂਨੇ, ਹਕੀਕਤ ਮਸ਼ਹੂਨਸ਼;
 ਨਵਾਜ਼ਿੰਦਹਾਏ ਹਰ ਨਕੀਰੋ ਕਿਤਾਮੀਰ, ਅਦਨਾ ਵ ਕਬੀਰ ॥
 ਕਾਢੇ ਫਾਰਸੀਆਸ਼, ਕਾਮਰਾਨੇ ਈਵਾਨੇ ਅਜ਼ਲ ;
 ਵ ਗੀਹਾਨੇ ਖਦੀਵੇ ਲਮ-ਯਜ਼ਲ ॥
 ਦਾਲੇ ਆਖਿਰਸ਼, ਦਵਾਏ ਦਰਦੋ ਅਲਮ ;
 ਵ ਬਰਤਰ, ਅਜ਼ ਬੇਸੋ ਕਮ ॥

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ ਪਰ
 ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹੋਣ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ
 ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਕਰਕੇ ਦਸਾਂ
 ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀਆਂ
 ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਰਚਨਾ
 ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੂੜ੍ਹੇ ਰਹੱਸਮਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ
 ਭਰਪੂਰ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
 ਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬਾਦ ਅਤੇ ਆਖੀਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਮਹਿਮਾ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਕ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ੍ਰਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ
 ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਦੋ ਖਾਸਤਾਈਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ
 ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਹਨ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤਰ ਕੁਝ ਸ਼ੇਅਰ ਏਥੇ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਮੁਰਸ਼ਿ ਦੁਲ ਆਲਮੀਂ ; ਸ਼ੁਦਸ਼ ਚੋ ਖਿਤਾਬ ॥
 ਅਜ਼ ਅਨਾਯਾਤੇ ; ਹੜਰਤੇ ਵੱਹਾਬ ॥੨੨॥
 ਗੁਫਤ, ਮਨ ਬੰਦਾ; ਓ ਗੁਲਾਮੇ ਤੁਅਮ ॥
 ਖਾਕੇ ਅਕਦਾਮੇ ; ਖਾਸੋ ਅਾਮੇ ਤੁਅਮ ॥੨੩॥

ਤਥਾ = ਨਾਸਿਰੋ ਮਨਸੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 ਏਜ਼ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੫॥

ਹੱਕ ਰਾ ਗੰਜੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

ਜੁਮਲਹ ਫੈਜੇ ਨੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੯॥

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਪੁਰਾਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਦਿਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਏਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ॥

ਉਥਾਨਕਾ :- ਜਿਸ ਵਕਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ-ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਛਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਬਣਾ ਕਰਕੇ ਗਾਊਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਐਸੀ ਛਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਅਰ ਬਣਾ ਕਰਕੇ ਗਾਊਣ ਦੀ ਲਿਆਕਤ (ਵਿੱਦਿਆ) ਦੇਖੀ। ਤਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਜਾਣੀ-ਜਾਣ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਬੈਠ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਛਾਰਸੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋ। ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਅਨਿਕ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਜੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ ਸੋਈ ॥

ਇੱਝ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਵੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ; ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਛਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਅਰ ਰਚ ਕਰਕੇ ਸੁਣਾਉ। ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਖੇ ਮੰਨ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕਰਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜ ਕਰਕੇ, ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥ, ਛਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਅਰ ਰਚ ਕਰਕੇ ਕੀਤੇ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਰਥ, ਮੂਲ ਛਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਸਮੇਤ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਲਏ। ਅਤੇ ਇਹ ਅਰਥ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਏ। ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਮ “ਗੰਜ ਨਾਮਹ” ਰੱਖਿਆ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਜੋ

ਆਪ ਜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦਾਸ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਾਸ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ, ਉਸਤਾਦਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਉਂਝ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਡਪਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਕਰਕੇ ਅਭਾਗੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਮੌਲਵੀ ਅੜੀਕ ਅਹਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਆਪ ਸੌਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਬਾਲਾ, ਗਿਆਨੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਬੰਗਾ) ਗਿਆਨੀ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੰਬੋਈ, ਮਾਸਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਵੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਦਾਸ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਨਿਮਰ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗਿਆਨੀ ਬੀਰਬਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਗਿਆਨੀ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗਿਆਨੀ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਨੰਗਲੀ) ਨੇ ਵੀ, ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਫ਼ ਗੀਡਿੰਗ ਬਹੁਤ ਅਣਥੱਕ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ। ਦਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਫੇਰ ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂਆਂ, ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੁਖੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿੱਥੋਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਡਪਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ
ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨੰਗਲੀ)
(ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ)

੧੭ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ॥

ਜੀਵਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ

ਜਨਮ

ਸ਼ਹਿਰ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕ ਜਾਣੂੰ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਦੇ ਮਹਿਮਾਦ ਨਾਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ 17 ਵਾਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਲੁਟ ਮਾਰ ਮਚਾਈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਨਵਯੁਦਕ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਕਿ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਡਾਂ ਤੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਦੋ ਦੋ ਟਕੇ ਦੇ ਇਹ ਵਿਕੇ। ਪਰਤੂੰ ਸੰਮਤ 1700 ਬਿਕ੍ਮੀ ਵਿੱਚ, ਜਦ ਦਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਥੋਂ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਮੁਅੱਯੂ-ਦੀਨ ਸੀ, ਅਰ ਸਮਾਂ ਕੁਛ ਅਮਨ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਛੱਜੂਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਸੀ ਜੋ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਦੁਰੜ ਖੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਹਿਲੂ ਤੇ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਬਾਨੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪੈਰੋਕਾਰ ਸੀ। ਆਪ ਦੀ ਆਯੂ 50 ਬਰਸ ਦੇ ਲਗਭਗ ਪੁਜ ਗਈ, ਪਰਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਆਪ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੋ ਬਾਲ ਬੱਚਾ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਕ ਤਾਂ 50 ਬਰਸ ਦੀ ਆਯੂ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ :-

“ਅਗਹੁ ਨੇੜਾ ਆਇਆ ਪਿਛਾ ਰਹਿਆ ਦੂਰਿ” ॥ (ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ-9)

ਅੱਗਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਹੋ-ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦੇ ਦੁਖ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਕੁਝ ਭਰਾਤੀ ਭਾਵ ਵਲ ਝੁਕ ਗਏ। ਸੋ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਆਪ ਦੀ ਆਯੂ 51 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੇ ਸੰਨ 1633 ਵਿੱਚ ਲੜਕਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਨੰਦ ਲਾਲ’ ਰਖਿਆ।

ਵਿਦਯਾ

ਸ਼ਹਿਰ ਗਜ਼ਨੀ ਪਠਾਣੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਤੇ ਹਾਕਿਮ ਵੀ ਪਠਾਣ ਹੀ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵੀ ਛਾਰਸੀ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਦੀਵਾਨ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ, ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ, ਤਾਂ ਇਕ ਮੌਲਵੀ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ, ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛਾਰਸੀ ਤੇ ਅੜਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੀ ਲਿਆਕਤ (ਵਿਦਿਆ)

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਜਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :-

ਨੰਦ ਲਾਲ ਨਿਤ ਮਕਤਬ ਜਾਇ ॥
ਇਲਮ ਫਾਰਸੀ ਪਢਹਿ ਬਨਾਇ ॥
ਤੌਛਨ ਬੁਧਿ ਪੁਨਹਿ ਅਭਯਾਸੇ ॥
ਨਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਬਿਦਯਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ।੧੫ ॥
ਬ੍ਰਿਦ ਕਿਤਾਬਨ ਕੋ ਪਢ ਗਇਓ ॥
ਇਲਮ ਬਿਖੇ ਕਾਮਿਲ ਬਹੁ ਭਇਓ ॥

(ਭਉ ੩, ਅੰਸੂ ੨੪)

ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਦੀ ਕਾਫੀ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਹੋ ਗਈ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕਪੁਤ੍ਰ ਪੰਘੂੜਿਓਂ ਹੀ ਸਿਵਾਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਬੋੜੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਹੀ ਅੁਰਬੀ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਪੰਡਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਆਪਣਿਆਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਾਂਵਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਤਿ ਹੋਣਹਾਰ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਅਤਿ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੀ।

ਕੰਠੀ ਪਾਉਣਾ

ਦੀਵਾਨ ਛੱਜੂ ਰਾਮ ਜੀ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸਨ, ਜਦ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ੧੨ ਵਰ੍ਗਿਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਤਦ ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਨੇ ਕੰਠੀ (ਜੋ ਬੈਰਾਗੀ ਮਤ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ) ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਸਮੇਤ ਮੰਗਾਇਆ। ਗਿਰ੍ਹ ਵਿਖੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇ ਫਿਰ ਲੜਕਾ ਵੀ ਇਕੋ ਇਕ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੀ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਗਦੇ ਵਾਹ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰੱਖੀ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਬੈਰਾਗੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੜੇ ਹੀ ਚਾਉ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨੀਅਤ ਦਿਨ ਤੇ ਜਦ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਕੰਠੀ ਪਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਦ ਬਾਲਿਕ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ :-

‘ਇਹ ਕੰਠੀ ਮੇਰੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ ?’

ਗੁਰੂ-ਬੇਟਾ ! ਇਹ ਬੈਰਾਗੀ ਮਤ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੁਸਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਨੰਦ ਲਾਲ-ਜੇ ਕੰਠੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਿਆ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਸਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਸਿਖਯਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨ ਸਕਾਂ, ਇਸ ਲਈ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਹਾਲੀ ਮੈਨੂੰ ਕੰਠੀ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ ਕਰੋ, ਜਦ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ਤਦ ਕੰਠੀ ਪਾ ਲਵਾਂਗਾ। ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ :-

ਨੰਦ ਲਾਲ ਕਰ ਜੋਰਿ ਬਖਾਨਾ ॥
 ਇਸ ਕੰਠੀ ਤੇ ਅਨਦ ਨ ਜਾਨਾ ॥੯ ॥
 ਬਾਣੀ ਸੁੰਦਰ ਕੰਠੀ ਜੋਏ ॥
 ਮੌਰ ਗਰੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਸੋਇ ॥
 ਗੁਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਸ ਜਿਸੁ ਮਾਂਹੀ ॥
 ਬਰਨਨ ਕਰਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤੋਂ ਨਾਂਹੀ ॥੧੭ ॥
 ਸਦਾ ਕੰਠ ਮੈਂ ਸੁੰਦਰ ਸੋਹੈ ॥
 ਪਠਨ ਸੁਨਨਿ ਤੇ ਜਨ ਮਨ ਮੌਰੈ ॥

(ਸੁਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰੁਤ ੩-੨੪)

ਜਿਸ ਤੋਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ ਅਸਚਰਜ ਰਹਿ ਗਏ। ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਲੱਗੇ ਬਿਟ ਬਿਟ ਵੇਖਣ, ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਆਹੁਜ਼ੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ :-

ਬੇਟਾ! ਅਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਠੀ ਜ਼ਰੂਰ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਏ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਕੰਠੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪੁਆ ਲਓ।

ਨੰਦ ਲਾਲ-ਪਿਤਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਆਗਜਾ ਹਰ ਵਕਤ ਪਾਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੰਠੀ ਪਾਣ ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਕੰਠੀ ਪਾਣਾਂ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ, ਸੋ ਜਦ ਮੈਂ ਅਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੰਠੀ ਪਾਉਣ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ? ਜਦ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਐਸਾ ਸੱਜਣ ਪੁਰਸ਼ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸੰਸੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਸੌ ਕੰਠੀ ਵੀ, ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਕਹੀ, ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਰਿਵਾਜ ਦੀ ਗੱਲ, ਸੋ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ :-

ਲੀਕ ਲੀਕ ਗਾਡੀ ਚਲੇ, ਲੀਕੇ ਚਲੇ ਕਪੂਤ ॥
 ਤੀਨੋਂ ਲੀਕੇ ਨਾ ਚਲੇਂ, ਸੁਰਾ, ਸਿੰਘ, ਸਪੂਤ ॥

ਸੋ ਆਪ ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਦਿਓ।

ਜਦ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬੇਟੇ ਵੱਲੋਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਤਾਂ ਨਿਰਾਸਤਾ ਜਿਹੀ

ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਾਲਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਮੌਲਵੀ ਜੀ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖਵਾਇਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ ਤਾਂ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਕਿ ਅੱਛਾ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੰਠੀ ਪਾ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਦੀਵਾਨ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਬੀ ਬੈਰਾਗੀ ਸੰਤ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਚਲਾਣਾ

ਜਦ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਆਯੂ 17 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਈ, ਤੇ ਅਜੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗੁਜਰ ਜਾਣ ਦੇ ਸਦਮੇਂ ਨੂੰ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀਵਾਨ ਛੱਜੂਰਾਮ ਜੀ ਵੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪ ਦੇ ਨਰਮ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਤੇ ਨਵਾਬ ਦੇ ਦਿਲਾਸ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਦਿਲ ਪਰਚ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਜਦ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦਾਹ ਕਰਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਏ ਤਦ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਵਾਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਪੁਰਾਣੇ ਨੌਕਰ ਤੇ ਬੜੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਜ਼ਿੱਠਣ ਲਈ ਸਮਰਥ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਹੋ, ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਿੱਕੀ ਅਸਾਮੀ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੋ, ਜਦ ਆਪ ਨੂੰ ਤਜਰਬਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਦ ਆਪ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨੀਯਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਨਵਾਬ ਦੇ ਇਸ ਉੱਤਰ ਪਰ ਆਪ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਗਏ, ਅਰ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵੱਲ ਆਉਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਧਾਰ ਲਈ। ਸੋ ਆਪ ਨੇ ਚੁਪ ਚਾਪ ਜਿਤਨਾ ਬਾਹਰ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਸੀ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚ ਵੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਇੱਕ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਾਲ, ਜੋ ਕਾਫਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਜੋ ਕੁਝ ਲਿਆ ਸਕੇ ਖੱਚਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲੱਦਕੇ ਕੂਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਆਪ ਜਦ ਮੁਲਤਾਨ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਫਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਇਥੇ ਹੀ ਮਕਾਨ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਸੰਘਣੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਿੱਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲੋਂ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਜਦ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਧਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਉਂ ਤੇ ਖਤੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵੇਖਕੇ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਮੁੱਲ ਲੈ ਲਈ ਤੇ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਲਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਥੇ ਹੋਰ ਕਈ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਆ ਆ ਕੇ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਕੇ ਮਕਾਨ ਬਨਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ

ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਅੱਜ ਕਲੁ 'ਆਗਾਪੁਰ' ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। 'ਪ੍ਰੇਮ ਫੁਲਵਾੜੀ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਦਾ ਕਬਨ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਆਗਮਨ ਦੇ ਕਾਰਨ 'ਆਗਮਨ ਪੁਰ' ਰੱਖਿਆ, ਇਹ ਨਾਮ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਗੜਦਾ ਵਿਗੜਦਾ 'ਆਗਮਨ ਪੁਰ' ਦੀ ਥਾਂ ਵੱਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉੱਤੇ 'ਆਗਾਪੁਰਾ' ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਮ ਹੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਜੋ 'ਪ੍ਰੇਮ ਫੁਲਵਾੜੀ' ਦੇ ਕਰਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਉਹ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹਨ? ਜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਕਬਨ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਪ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਤਾਂ ਇਹ ਖੋਜ ਆਪ ਦੀ ਬੜੀ ਅਮੌਲਕ ਹੈ, ਪੰਤੂ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕਿਆਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ 'ਆਗਾ ਪੁਰ' ਹੋਣ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਕਾਬਲ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ 'ਆਗਾ' 'ਆਗਾ' ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਚੁੰਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਵੀ ਕਾਬਲ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿੱਚ 'ਆਗਾ' ਸੱਦਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਇਸੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਨਾਮ 'ਆਗਾ ਪੁਰਾ' ਪੈ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਬ-ਹਰ ਹਾਲ ਇਹ ਮਹੱਲਾ ਆਪ ਦੇ ਵੱਸਣ ਕਰਕੇ ਵੱਸਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ।

ਵਿਆਹ

ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਜਦ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਖਤ੍ਰੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣਵਾਨ, ਧਨਵਾਨ, ਵਿਦਯਾਵਾਨ, ਸੁੰਦਰ ਜੁਵਾਨ ਤੇ ਸ਼ੀਲ ਸੁਭਾਉ ਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੁਣ ਆਪ ਦਾ ਦਿਲ ਏਥੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗ ਗਿਆ, ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦੇ ਸੁਘੜ ਤੇ ਸੁਚੱਜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਭਾਗਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ 'ਵਿਛੜੇ ਮੇਲਣ ਵਾਲੇ' ਤੇ 'ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਬਸੀਠ' ਗੁਰੂ ਵਲ ਝੁਕ ਪਏ*।

*ਭਾਈ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਮਹੰਤ ਪਾਸੋਂ ਸਿੱਖ ਮਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪੜ੍ਹੀ, ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵੱਲ ਝੁਕਾਉ ਹੋਇਆ।

ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਏ

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੁਲਤਾਨ ਕਾਬਲ ਦਾ ਇਕ ਸੂਬਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਇਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਗਜ਼ਨੀ ਤੋਂ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਮਿਲਣ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ, ਬੁਧੀਮਤਾ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ (ਦੀਵਾਨ) ਨੀਯਤ ਕਰ ਲਿਆ।

ਸੰਤਾਨ

ਜਦ ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ 85 ਸਾਲ ਦੇ ਲਗਭਗ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਲਖਪਤਰਾਇ' ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਲੜਕਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਲੀਲਾ ਰਾਮ' ਰੱਖਿਆ।

ਉਦਾਸੀਨਤਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਜਿਸ ਨੇਕ-ਨਿਯਤੀ, ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਫਸਰ ਆਪ ਪੁਰ ਬੜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਪਰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਏਹ ਗੁਣ ਤੇ ਕੀਰਤੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਥੀ ਮੁਲਾਜ਼ਿਮ ਨਾਂ ਸਹਾਰ ਸਕੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤਾ ਮੂੰਹ ਚਿਤ ਲਗਾ ਵੇਖ ਅਕਾਰਨ ਵੈਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਢੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਕੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪ ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ। 50 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਪੰਜ ਤੇ ਨਿੱਕਾ ਲੜਕਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਹੀ ਛੱਡ ਕਰਕੇ ਮੁਲਤਾਨੋਂ ਟੁਰ ਪਏ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਆਗਰੇ ਪੁੱਜੇ।

ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਹੋ ਗਏ

ਆਗਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ 'ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ' ਹਕੂਮਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਾ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਸੈ-ਰਚਿਤ ਇੱਕ ਡਾਰਸੀ ਕਸੀਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਦ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮਿਲਣ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗਜ਼ਨੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਾਇਆ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਦਾ ਪੜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਲਾਲ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਚਮਕ ਦਮਕ ਨਾਲ ਕੌਂਡੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਅੱਡਰਾ ਭਾਸਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਚਤੁਰਤਾ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਮੁਨਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਭਾਸ਼ਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਟੀ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਮਗਰੋਂ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੌਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਯਾ ਆਗਰੇ ਪੁੱਜਾ। ਇੱਥੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰਾਂ ਤੇ ਮਜ਼ਬੀ ਜਲਸੇ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਕੁਗਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਆਇਤ ਦਾ ਭਾਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਸ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਠੋਸ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਆਇਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ-ਬਖਸ਼ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਫੇਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇੱਕ ਸਪਤਾਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੌਹਲਤ ਦਿੱਤੀ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ, ਤਦ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਵੇਖ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਛਾਰਸੀ ਤੇ ਅੜਬੀ ਦੇ ਬੜੇ ਢੂੰਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ, ਇਸ ਆਇਤ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਖੂਬੀ ਨਾਲ ਸਮਝਾਏ ਕਿ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਆਇਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੁਣਾਈ; ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਤਾਂ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ, ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਥ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕੌਲ ਪੁੱਜਣਾ

ਜਦ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਗਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸੇ ਆਇਤ ਦੇ ਅਰਥ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛੇ, ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਵਿਦਜਾ ਦਾ ਬਲ ਵੇਖ 'ਮਰਹਬਾ' 'ਮਰਹਬਾ' ਕਰ ਉੱਠਿਆ, ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅੱਡ ਬੁਲਾ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਵਿਦਜਾਵਾਨ 'ਹਿੰਦੂ' ਨਹੀਂ

ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਆਗਰੇ ਦਾ ਛੱਡਣਾ

ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਸਮਝਿਆ। ਗਿਆਸੂ-ਦੀਨ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਦਰੋਗਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਮੇਲੀ ਸੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਰ ਮੰਨ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਫਿਕਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਤੇ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਆਪ ਨੌਕਰੀ, ਧਨ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਇੱਜਤ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਵਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚੋਭ ਵੱਜੀ। ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੀ ਮੁਹਲਤ ਮੰਗੀ। ਫੇਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਕਿਵੇਂ ਬਚੇਗਾ। ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਸਨ। ਅਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ :- ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਜੇਕਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਜਾਓ ਕਿਉਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਗਿਆਸੂ-ਦੀਨ ਸਮੇਤ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੱਥੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸੀ, ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਖਾਹਿਸ਼ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਸਤੇ ਦੇ ਖਰਚ ਵਾਸਤੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਕੁਛ ਮਾਯਾ ਲੈ ਲੈਣ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਂਹ ਹੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਆਯੂ ਪਰਮਾਰਥ ਵੱਲ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਧਾਰ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਪਏ। ਜਦ ਰੋਪੜ ਅੱਪੜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰਿਕ ਧਨ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁੱਜਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀ ਰਖਾਂਗੇ ?

ਅੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਣਾ

ਬਹੁਤ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹੋ ਯੋਗ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਦਿਲ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕਰਾ ਕੇ, ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਣ ਤੱਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ੫੧੦ ਸ਼ੇਅਰ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸੰਗਾਹਿ ਦਾ ਨਾਮ ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਰੱਖ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੰਨ ੧੯੮੨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ੇਅਰ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੁਣਨ ਉਪਰੰਤ; ਇਸ ਗੰਥ ਦਾ ਨਾਮ ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਮਹ ਰੱਖਿਆ, ੪੯੮ ਨੰਬਰ ਸ਼ੇਅਰ

ਆਬਿ ਹੈਵਾਂ ਪੁਰ ਸ਼ੁਦਾ, ਚੂੰ ਜਾਮਿ-ਊ ॥

ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਸ਼ੁਦਾ; ਜਾਂ ਨਾਮਿ-ਊ ॥

੪੯੮॥

ਵਿੱਚ ਆਏ ਸ਼ਬਦ ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਕਰ-ਕੰਵਲਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਕਰਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ॥ ਜਿਹਾ ਕੁ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ :-

ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੇ ਭੇਟ ਚੜਾਈ ॥
 ਬੀਚ ਛਾਰਸੀ ਬੈਤ ਸੁਨਾਈ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਫਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਗਜਾਨ ॥
 ਜੁਗਤਿ ਉਕਤਿ ਬਹੁ ਗੀਤਿ ਬਖਾਨ ॥੨॥
 ਮੁਸਕਾਵਤ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੁ ॥
 ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤ ਬੁਝਤ ਭੇ ਤਾਹੁ ॥
 ਆਨਯੋਂ ਕਹਾਂ ਸੁਨਾਵਹੁ ਪਯਾਰੇ ॥
 ਕਜਾ ਇਸ ਪੋਥੀ ਬੀਚ ਉਚਾਰੇ ॥੩॥
 ਕਿਤਿਕ ਬੈਤ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੁਨਾਈ ॥
 ਕਰੇ ਮਾਯਨੇ ਨੀਕ ਬਨਾਈ ॥
 ਸੁਨਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ॥
 ਬਹੁ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੈ ਕਰਤ ਬਖਾਨ ॥੪॥
 ਰਚਯੋਂ ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਜੋਇ ॥
 ਅਹੈਂ ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਮਾ ਸੋਇ ॥

ਕਰਯੋ ਸਰਾਹਨ ਨੀਕੇ ਬਨਯੋ ॥
ਪਠਤਿ ਸੁਨਤਿ ਹਿਤ ਦਾਖਕ ਭਨਯੋ ॥੫॥

ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਗੰਥਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਆਏ ਗਏ ਅਭਿਆਗਤਾਂ ਲਈ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੌਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਹਿਰ ਕੁ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਉੱਥੇ ਗਏ। ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਜੇ ਦਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਜੇ ਆਟਾ ਨਹੀਂ ਗੁੱਧਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਜੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰੰਤੂ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁੱਧਾ ਹੋਇਆ ਆਟਾ ਤੇ ਅੱਧ ਰਿੱਝੀ ਦਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਐਸ ਵਕਤ ਤੇ ਏਹੀ ਕੁਝ ਹੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਸਰਬੋਤਮ ਲੰਗਰ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਲੰਗਰ ਹੁਣ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੁਣ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਵੈਰਾਗੀ ਅੰਦਰ ਤਿਆਗੀ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਸੰਤ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਕਰਕੇ; ਭਾਈ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ ਦੇ ਹੈਂਡ ਗੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗਿਆਨੀ ਬੀਰਬਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੀਤ ਹੈਂਡ ਗੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਗਿਆਨੀ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਅੱਲੋਵਾਲ) ਸੰਪੂਰਨ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹੀ ਸੁਵਾਦ, ਰਸ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਖਾਣ ਤੇ ਸੁਵਾਦ ਆਂਵਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਲੰਗਰ ਸਦਾ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸਰਬੋਤਮ ਰਸ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਂਵਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਜਿਸ ਵਕਤ ਜੰਗਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਵੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜੂਝਣ ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਿਆ ਤਦ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਜਾ ਕੇ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ।

ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਪਿਆਨਾ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ 72 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿੱਚ ਸੰਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਪੁਰੀ ਪਧਾਰ ਗਏ।

ਨੋਟ = ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ 33 ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਸੰਸਾ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਦੀਨ ਇਸਲਾਮ, ਸੂਫ਼ੀ ਮੱਤ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਾਕਿਫ਼ੀ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਬੜੀ ਰਸੀਲੀ ਤੇ ਮਨਮੋਹਣੀ ਹੈ। ਆਪ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਆਪ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਂਗ ਅਨਿੰਨ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੂਰਨ ਭਗਤ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਅਖੰਡ ਲਿਵ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਸਨ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਿਤ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅੱਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ।

1. ਦੀਵਾਨੇ ਗੋਯਾ
2. ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਮਹ
3. ਜੋਤ ਵਿਗਾਸ (ਫਾਰਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ)
4. ਰੰਜ ਨਾਮਹ
5. ਤੌਸੀਫ਼ੋ ਸਨਹ
6. ਖਾਤਮਾਹ
7. ਦਸਤੂਰਲ ਇਨਸ਼ਾ
8. ਅਰਜੂਲ ਅਲਫਾਜ਼

ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

1. ਫਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ (ਸ਼ੀਨ) ਖ (ਖੇ) ਜ (ਜ਼ਾਲ, ਜ, ਜੇ, ਜੋਇ, ਜਾਇ) ਗ (ਗੈਨ) ਫ (ਫੇ) ਅਤੇ ਅ (ਐਨ) ਹ (ਹੇ) ਕ (ਕਾਫ਼) ਤ (ਤੋਇ) ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ, ਖ, ਗ, ਫ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਨਗਮ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਲਹਿਜੇ ਨਾਲ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਜ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਹੇਠਲੀ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਪੀੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜਬਾਨ ਲਾ ਕੇ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੱਕੇ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਗਲੇ ਤੋਂ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਐੜੇ (ਅ), ਈੜੀ (ਈ) ਅਤੇ ਹਾਹੇ (ਹ) ਤੱਤੇ (ਤ) ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਗਲੇ ਤੋਂ ਗੂੜੀ ਕਰਕੇ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਉਸਤਾਦ ਮੌਲਵੀ ਅੜੀਕ ਅਹਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਜਾਗ ਲਾਉਣ ਤੇ ਦਹੀ ਬਣ ਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅ, ਈ, ਹ, ਕ, ਤ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਗੂੜਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਸੌਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਅ, ਈ, ਹ, ਕ, ਤ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਤੇ ਅੱਧਕ ਲਾ ਕਰਕੇ ਵੀ ਬੋਲ ਦਈਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਜ਼ ਨੂੰ ਅੱਜ; ਇਲਮ ਨੂੰ ਇੱਲਮ; ਹਿਲਮ ਨੂੰ ਹਿੱਲਮ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਅ, ਈ, ਹ, ਕ, ਤ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਿੱਦਤ ਅਤੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਕਰਕੇ ਬੋਲੀ ਜਾਵੇਗੀ।
2. ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਕੰਨੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਅ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ - ਅਅਜ਼ਮ = ਆਜ਼ਮ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ - ਮਅਮੂਰ = ਮਾਮੂਰ ਜਿਵੇਂ ਰੁਬਅ ਨੂੰ ਰੁਬਾ, ਤਿਸਅ ਨੂੰ ਤਿਸਾ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਰੁਬਅ ਤਿਸਅ ਆਦਿਕ ਦੇ ਐੜੇ ਨੂੰ ਰੁਬਅ ਤਿਸਅ ਇੰਝ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਬੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
3. ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ : ਅਜਾਂ, ਅਜੀਂ, ਨਾਜ਼ਨੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੋਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨੰਨਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਬਿੰਦੀ ਨੂੰ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। (ਬਾਵ) ਬਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਧਾ ਨੰਨਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਥੇ ਬਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਈਂ (ਜਾਂ) ਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ (1) ਅਜ਼ੀਂ = (ਅਜ਼+ਈਂ) (2) ਅਜਾਂ = (ਅਜ਼+ਆਂ) (3) ਨਾਜ਼ਨੀਂ = ਨਾਜ਼ਨੀਨ।

ਜੇਕਰ ਜਿੱਥੋ ਬਿੰਦੀ ਤੋਂ ਈਂ (ਜਾਂ) ਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲੰਮਕਾਅ ਕੇ ਬੋਲ ਦਈਏ ਤਾਂ ਅਰਥ ਦਾ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ = ਅਜਾਂ ਇਸ ਲਫਜ਼ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੀਏ ਤਾਂ ਅਰਥ = (ਅਜਾਂ + ਆਂ) “ਉਸ ਤੋਂ” ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲ ਦਈਏ ਤਾਂ ਅਰਥ = ਅਜਾਨ = “ਬਾਂਗ” ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਮੁਸਲਮ ਭਾਈਚਾਰਾ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4. ਛਾਰਸੀ, ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਕਈ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਈ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਅੱਖਰ ਸਾਈਲੈਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (1) ਜਿਵੇਂ = ਦਰਆਮਦ ਲਿਖਤੀ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਪਰ ਬੋਲਿਆ ਦਰਾਮਦ ਜਾਵੇਗਾ (2) ਬਰਆਮਦ = ਬਰਾਮਦ (3) ਜ਼ਬਰਅਸਤ = ਜ਼ਬਰਸਤ (4) ਝੂਹਰੀ = ਖਾਹਰੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਵੇਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਜੋ ਸਾਈਲੈਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
5. ਛਾਰਸੀ, ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਕਈ ਅੱਖਰ ਵਾਧੂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬੋਲੇ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਭਾਵ) ਜੋ ਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ (1) ਬਰ (2) ਅਲ (3) ਉਲ (4) ਮੇ (5) ਬ (6) ਮਰ (7) ਤਵਾਨ ਇਤਿਆਦਿਕ।
6. ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਛਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ (1) ਪੁਰਾਣਾ ਲਫਜ਼ ਗੋਤੀ ਸੀ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਫਜ਼ ਗੀਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (2) ਦੌਸਤ ਤੋਂ ਦੂਸਤ (3) ਰੋਜ਼ ਤੋਂ ਰੂਜ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।
7. ਛਾਰਸੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸਿਹਾਰੀ ਵੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ = ਨਾਮਿ - ਉ (2) ਖਾਕਿ - ਪਾਏ (3) ਅਫਰੋਜ਼ਿ-ਇਲਮੇ ਆਦਿਕ। “ਨਾਮਿ” ਦੇ ਮੰਮੇ ਅੱਖਰ ਵਾਲੀ ਸਿਹਾਰੀ ਅਤੇ “ਖਾਕਿ” ਦੇ ਕੱਕੇ ਅੱਖਰ ਵਾਲੀ ਸਿਹਾਰੀ ਅਤੇ “ਅਫਰੋਜ਼ਿ” ਦੇ ਜੱਜੇ ਅੱਖਰ ਵਾਲੀ ਸਿਹਾਰੀ ਬੋਲੀ

ਜਾਵੇਗੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਲਫ਼ਜ਼ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿਹਾਰੀ, ਨੂੰ ਲਾਂਵ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਛਾਰਸੀ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਉਸ ਸਿਹਾਰੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਲੈਣ। ਜਿਵੇਂ ਨਾਮੀ ਨੂੰ ਨਾਮੇ (2) ਖਾਕਿ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਇਤਿਆਦਿਕ। ਇਸ ਸਿਹਾਰੀ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:- ਨਾਮੀ-ਉ (ਭਾਵ) ਨਾਮ ਤੇ ਉ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਹੈ।

8. ਛਾਰਸੀ ਵਿੱਚ “ਹਾਹਾ” ਮੁਕਤਾ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ “ਰਹ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੋਲ ਰਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਛਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਓਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
9. ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿਹਾਰੀ, ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਦਾਨਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ = (ਦਾਨ + ਅਸ਼) ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਨਿਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਬੁੱਧੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (2) ਤਾਬਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ = (ਤਾਬ + ਅਸ਼) ਉਸ ਦੀ ਚਮਕ ਅਤੇ ਤਾਬਿਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ = (ਸਿਰਫ) ਚਮਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਝ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲਫ਼ਜ਼ ਹਨ।
10. ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਧੈਰ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਵੀ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ = ਖਸਮ ਦਾ ਅਰਥ “ਵੈਰੀ” ਅਤੇ ਖਸਮ ਦਾ ਅਰਥ “ਗੁੱਸਾ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ (2) ਦਸ਼ਤ ਦਾ ਅਰਥ “ਜੰਗਲ” ਅਤੇ ਦਸ਼ਤ ਦਾ ਅਰਥ “ਹੱਥ” ਹੁੰਦਾ “ਹੈ” (3) ਹਸਤ ਦਾ ਅਰਥ “ਹੈ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਸਤ ਦਾ ਅਰਥ “ਅੱਠ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
11. ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਰਾਰੇ ਲਿਖਣੇ ਹੋਣ ਉੱਥੇ ਰਾਰੇ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰਾਰਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਭਾਵ) ਛਾਰਸੀ, ਅਰਬੀ, ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਉੱਥੇ ਤਸ਼ਦੀਦ (~) ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ, ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ; ਦੋ ਰਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ। ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਰੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਅੱਧਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੁਕਰਰਮ ਨੂੰ ਮੁਕੱਰਮ ਅਤੇ ਫਰਰੇ ਨੂੰ ਫੱਰੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਰਾ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅੱਧਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਵੀ ਉਚਾਰਨ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਮ ਨੂੰ ਮਕਰਰਮ ਅਤੇ ਫੱਰੇ ਨੂੰ ਫਰਰੇ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਉਚਾਰਨ ਭੇਦ :-

1. ਦਿਹਦ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਹਦ ਪੋਲਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਰਥ = “ਉਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ” ਜਾਂ “ਉਹ ਦੇਵੇਗਾ”। ਜੇਕਰ ਦਿਹਦ ਬੋਲੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਰਥ = “ਉਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ” ਜਾਂ “ਉਹ ਦੇਣਗੇ” ਬਣਦਾ ਹੈ।
2. ਦਿਹੰਦ (ਅਥਵਾ) ਦਿਹੱਦ = “ਉਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ” ਜਾਂ “ਉਹ ਦੇਣਗੇ”।
3. ਦਿਹ = “ਤੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ” ਜਾਂ “ਤੂੰ ਦੇਵੇਂਗਾ”
4. ਦਿਹੇਦ = “ਤੁਸੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ” ਜਾਂ “ਤੁਸੀਂ ਦੇਵੋਗੇ”
5. ਦਿਹਮ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਰਥ = (ਦਿਹ + ਅਮ)
“ਮੈਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਮੈਂ ਦੇਵਾਂਗਾ”
6. ਦਿਹੇਮ = “ਤੁਸੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ” ਜਾਂ “ਤੁਸੀਂ ਦੇਵੋਗੇ”
ਨੋਟ = ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਹੱਦ ਅਤੇ ਦਿਹੇਮ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
7. ਕੁਨਦ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਨਦ ਪੋਲਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ।
ਅਰਥ = “ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ” ਜਾਂ “ਉਹ ਕਰਨਗੇ” ਜੇਕਰ ਕੁਨੱਦ ਬੋਲੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਅਰਥ = “ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ” ਜਾਂ “ਉਹ ਕਰਨਗੇ” ਬਣਦਾ ਹੈ।
8. ਕੁਨੰਦ (ਅਥਵਾ) ਕੁਨੱਦ = “ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ” ਜਾਂ “ਉਹ ਕਰਨਗੇ”।
9. ਕੁਨ = “ਤੂੰ ਕਰ” ਜਾਂ “ਤੂੰ ਕਰੇਂਗਾ”
10. ਕੁਨੇਦ = “ਤੁਸੀਂ ਕਰੋ” ਜਾਂ “ਤੁਸੀਂ ਕਰੋਗੇ”
11. ਕੁਨਮ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਰਥ = (ਕੁਨ + ਅਮ) “ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਮੈਂ ਕਰਾਂਗਾ”।
12. ਕੁਨੇਮ = “ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ”
ਨੋਟ = ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਨੱਦ ਅਤੇ ਕੁਨੁਮ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
13. ਸ਼ਵਦ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਾ ਬੋਲਦੇ ਅਰਥ = “ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ” ਜਾਂ “ਉਹ ਹੋਵੇਗਾ”। ਜੇਕਰ ਸ਼ਵੱਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਰਥ = “ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ” ਬਣਦਾ ਹੈ।
14. ਸ਼ਵੰਦ (ਅਥਵਾ) ਸ਼ਵੱਦ = “ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ” ਜਾਂ “ਉਹ ਹੋਣਗੇ”।

15. ਸ਼ਵੀ = “ਤੂੰ ਹੋ” ਜਾਂ “ਤੂੰ ਹੋਵੇਂਗਾ”।
16. ਸ਼ਵੇਦ = “ਤੁਸੀਂ ਹੋਵੋ” ਜਾਂ “ਤੁਸੀਂ ਹੋਵੋਗੇ”।
17. ਸ਼ਵਮ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਦੇ ਹਨ ਅਰਥ = (ਸ਼ਵ + ਅਮ)
“ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ”।
18. ਸ਼ਵੇਮ = “ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਅਸੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ”॥
ਨੋਟ = ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਵੱਦ ਅਤੇ ਸ਼ਵੱਮ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
19. ਬਵਦ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੂਲ ਲਫਜ਼ ਬੂਅਦ ਮੰਨ ਕਰਕੇ ਬਵਦ ਪੋਲਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਰਥ = “ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ” (ਜਾਂ) “ਉਹ ਹੋਵੇਗਾ”। ਜੇਕਰ ਬਵਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਰਥ = “ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ” (ਜਾਂ) “ਉਹ ਹੋਣਗੇ” ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
20. ਬਵੰਦ (ਅਖਵਾ) ਬਵੱਦ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੂਲ ਲਫਜ਼ ਬੂਅੰਦ ਹੈ ਅਰਥ = “ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ” (ਜਾਂ) “ਉਹ ਹੋਣਗੇ”।
21. ਬੁਈਂ = “ਤੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ” (ਜਾਂ) “ਤੂੰ ਹੋਵੇਂਗਾ”।
22. ਬਵੇਦ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੂਲ ਲਫਜ਼ ਬੂਅੰਦ ਹੈ ਅਰਥ = “ਤੁਸੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ” (ਜਾਂ) “ਤੁਸੀਂ ਹੋਵੋਗੇ”।
23. ਬਵਮ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੂਲ ਲਫਜ਼ ਬੂਅਮ ਹੈ ਅਰਥ = “ਮੈਂ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ” (ਜਾਂ) “ਮੈਂ ਹੋਵਾਂਗਾ”।
24. ਬਵੇਮ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੂਲ ਲਫਜ਼ ਬੂਅਮ ਹੈ ਅਰਥ = “ਅਸੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ” (ਜਾਂ) “ਅਸੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ”।
- ਨੋਟ : ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿਦਵਾਨ ਬਵਦ ਅਤੇ ਬਵੱਮ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
25. ਰਸਦ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਰਥ “ਉਹ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ” “ਉਹ ਪਹੁੰਚੇਗਾ”। ਜੇਕਰ ਰਸੱਦ ਉਚਾਰਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਅਰਥ = “ਉਹ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ” (ਜਾਂ) “ਉਹ ਪਹੁੰਚਣਗੇ” ਬਣਦਾ ਹੈ।
26. ਰਸੰਦ (ਅਖਵਾ) ਰਸੱਦ = “ਉਹ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ” (ਜਾਂ) “ਉਹ ਪਹੁੰਚਣਗੇ”।
27. ਰਸੀ = “ਤੂੰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ” (ਜਾਂ) ਤੂੰ ਪਹੁੰਚੇਗਾ”।
28. ਰਸੇਦ = “ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋ” (ਜਾਂ) ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚੋਗੇ”।
29. ਰਸਮ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਰਥ = “ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਦਾ

ਹਾਂ” . (ਜਾਂ) “ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਾਂਗਾ” ।

30. ਰਸੀਮ = “ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਾਂ” (ਜਾਂ) “ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚਾਂਗੇ” ।

ਨੋਟ : ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿਦਵਾਨ ਰਸੱਦ ਅਤੇ ਰਸੱਮ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

31. ਸ਼ਿਕਨ = ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਰਥ = “ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ” (ਜਾਂ) “ਤੋੜ” (ਜਾਂ) “ਉਹ ਤੋੜੇਗਾ” ।

32. ਸ਼ਿਕਨੰਦ = “ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ” (ਜਾਂ) “ਤੋੜੇ” (ਜਾਂ) “ਉਹ ਤੋੜਨਗੇ” ।

33. ਸ਼ਿਕਨੀ = “ਤੂੰ ਤੋੜ” (ਜਾਂ) “ਤੂੰ ਤੋੜੇਂਗਾ” ।

34. ਸਿਕਨੇਦ = “ਤੁਸੀਂ ਤੋੜੇ” (ਜਾਂ) “ਤੁਸੀਂ ਤੋੜੇਗੇ” ।

35. ਸ਼ਿਕਨਮ = “ਮੈਂ ਤੋੜਦਾ ਹਾਂ” (ਜਾਂ) “ਮੈਂ ਤੋੜਾਂਗਾ” ।

36. ਸ਼ਿਕਨੇਮ = “ਅਸੀਂ ਤੋੜਦੇ ਹਾਂ” (ਜਾਂ) “ਅਸੀਂ ਤੋੜਾਂਗੇ” ।

ਨੋਟ : ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਿਕਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਨਮ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

37. ਉ = (ਇੱਕ ਵਚਨ) “ਉਹ” ।

38. ਆਂਹਾਂ = (ਬਹੁ ਵਚਨ) = “ਉਹ ਸਾਰੇ” ।

39. ਤੁ (ਜਾਂ) ਤੁਈਂ = (ਇੱਕ ਵਚਨ) “ਤੂੰ” ।

40. ਸ਼ੁਮਾ = (ਬਹੁ ਵਚਨ) = “ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ” ।

41.(1) ਮਨ = (ਇੱਕ ਵਚਨ) “ਮੈਂ” ।

(2) ਮਨਮ = (ਇੱਕ ਵਚਨ) ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੋਲਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ

ਅਰਥ = (ਮਨ + ਅਮ) “ਮੈਂ ਹਾਂ” ਬਣਦਾ ਹੈ ।

42. ਮਨੇਮ = (ਬਹੁ ਵਚਨ) = “ਅਸੀਂ ਹਾਂ” ।

ਨੋਟ : ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੌਮ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

43. ਆਰਦ = “ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ” ਜਾਂ “ਲਿਆਵੇਗਾ” (ਨੋਟ = ਕਈ ਵਾਰ “ਕਰਦਾ ਹੈ” ਜਾਂ “ਕਰੇਗਾ” ਅਰਥ ਵੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ।)

44. ਆਰੰਦ = “ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ” ਜਾਂ “ਲਿਆਉਣਗੇ” (ਨੋਟ = ਕਈ ਵਾਰ “ਕਰਦੇ ਹਨ” ਜਾਂ “ਕਰਨਗੇ” ਜਾਂ “ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ” ਅਰਥ ਵੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ।)

45. ਆਰੀ = “ਤੂੰ ਲਿਆ” ਜਾਂ “ਤੂੰ ਲਿਆਵੀ” ।

46. ਆਰੇਦ = ਤੁਸੀਂ ਲਿਆਉ” ਜਾਂ “ਤੁਸੀਂ ਲਿਆਇਓ” ।

47. ਆਰਮ = “ਮੈਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਮੈਂ ਲਿਆਵਾਂਗਾ” ।

48. ਆਰੇਮ = “ਅਸੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਅਸੀਂ ਲਿਆਵਾਂਗੇ” ।

ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਏਂ

1. ਮੂਲ ਪਾਠ ਮੌਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
2. ਕਠਨ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।
3. ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਦ ਛੇਦ ਕਰਕੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।
4. ਅੱਖਰੀ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਵੀ ਅਰਥ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।
5. ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਸਾਖੀਆਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।
6. ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਰਥ ਦੋ ਦੋ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਦੋਵਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵੀ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।
7. ਗਿਆਨੀ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਡਪਾਏ ਗਏ ਗੰਜਨਾਮਹ ਦਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਮੁੱਖ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਡਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਡਪਾਏ ਤਸ਼ਨੀਫੇ ਗੋਯਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਮੂਲ ਪਾਠ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
8. ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਨ ਨੁਕਤਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ :- ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਐੜਾ ਈੰਝੀ ਹਾਹਾ ਕੱਕਾ ਤੱਤੇ ਅੱਖਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਡਾਰਸੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਅਲਿਫ਼, ਐਨ; ਤੋਇ, ਤੇ; ਹੇ, ਹੋ; ਕਾਫ਼, ਕਾਫ਼ ਇਤਿਆਦਿਕ ਦਾ ਡਰਕ ਜਾਹਿਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਐੜਾ ਈੰਝੀ ਹਾਹਾ ਕੱਕਾ ਤੱਤੇ ਅੱਖਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।
9. ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- 10.“ਨਾਮਿ ਉ” ਇਤਿਆਦਿਕ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਹਾਰੀ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ, ਡਾਰਸੀ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ, ਦੋਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਡੈਸ਼ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ = (1) ਨਾਮਿ - ਉ (2) ਖਾਕਿ-ਪਾਏ ਇਤਿਆਦਿਕ
- 11.ਜਿੱਥੇ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਬਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨੰਨਾਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨੰਨਾਂ ਬਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕਰਕੇ ਪਦ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ = ਨਾਜ਼ਨੀਂ ਲਫਜ਼ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨੰਨਾਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਨੰਨਾਂ ਪਦ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ “ਨਾਜ਼ਨੀਨ”; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਨੁਬੰਧ

ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਬੰਧੁ ਲਵੇ ਉਸਨੂੰ ਅਨੁਬੰਧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਪਾਠਕ ਅਨੁਬੰਧ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ = ਨਹਿ ਅਨੁਬੰਧ ਪਛਾਨੈ ਜੋ ਲੋਂ ॥ ਹੈ ਨ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਸੁਘਰ ਨਰ ਤੌ ਲੋਂ ॥

ਜਾਨਿ ਜਿਨੈ ਯਹ ਸੁਨੈ ਪ੍ਰਬੰਧਾ ॥ ਕਹੂੰ ਵ ਯਾਤੈਂ; ਤੇ ਅਨੁਬੰਧਾ ॥

(ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ)

ਅਨੁਬੰਧ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਬੰਧ; ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਮੇਲਿ-ਚਵ ॥

ਕਹਤ ਸੁਕਵਿ ਅਨੁਬੰਧ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੁਨਹੁ ॥

ਅਧਿਕਾਰੀ = ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਅਤੇ ਜਾਨ, ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।

ਯਥਾ = ਦਿਲੋ ਜਾਨਮ; ਬ-ਹਰ ਸਬਾਹੋ ਮਸਾ ॥

ਸਰੋ ਫਰਕਮ; ਜਿ ਰੂਏ ਸਿਦਕੋ ਸਫਾ ॥੧॥

ਬਾਦ, ਹਰ ਮੁਰਸ਼ਿਦੇ; ਤੁਰੀਕੇ ਨਿਸਾਰ ॥

ਅਜ਼ ਸਰੇ ਇਜ਼ਜ਼; ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਾਰ ॥੨॥ (ਗੰਜ ਨਾਮਹ)

ਅਥਵਾ = ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ “ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸਹਿਤ ਹੈ” ਉਹ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ।

ਯਥਾ = ਅਗ਼ਸ਼ਿਕਾਰਾ ਨਵ ਨਿਸਾਨੀ ; ਐ ਪਿਸਰ ॥

1) ਆਹ ਸਰਦੋ 2) ਰੰਗ ਜ਼ਰਦੋ 3) ਚਸ਼ਮ ਤਰ*॥

4) ਕਮ ਗੁਫਤਨੋ 5) ਕਮ ਖੁਰਦਨੋ 6) ਖੁਆਬਸ਼ ਹਰਾਮ ॥

7) ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ 8) ਬੇਕਰਾਰੀ 9) ਦਸਤ ਸਰ ॥

ਵਿਸ਼ਾ = ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ “ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ” ਹੈ ॥

ਸੰਬੰਧ = (1) ਗ੍ਰੰਥ “ਗੰਜ ਨਾਮਹ” ਦਾ ਅਤੇ “ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ” ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਿਅ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਕ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਿਅ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

*(1) ਠੰਡੇ ਸਵਾਸ ਆਉਣੇ (2) ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਪੈ ਜਾਣਾ (3) ਅੱਖਾਂ ਸਜਲ ਹੋਈਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ (4) ਘੱਟ ਖਾਣਾ (5) ਘੱਟ ਬੋਲਣਾ (6) ਰਾਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਹੋ ਜਾਣੀ (7) ਇੰਤਜ਼ਾਰੀ ਲੱਗੀ ਰਹਿਣੀ (8) ਬੇਕਰਾਰ ਹੋਏ ਰਹਿਣਾ (9) ਹੱਥ ਤੇ ਸਿਰ ਕੰਬਦਾ ਰਹਿਣਾ।

(2) ਅਧਿਕਾਰੀ “ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸਹਿਤ” ਅਤੇ ਫਲ “ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ” ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਿਆ ਪ੍ਰਾਪਕ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਾਪਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਲ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਾਪਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(3) ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਅਤੇ “ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ” ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਕਰੱਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਤਵੀ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਕਰੱਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਤਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(4) ਗ੍ਰੰਥ “ਗੰਜ ਨਾਮਹ” ਦਾ ਅਤੇ “ਵਿਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ” ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜਨਕ ਜੰਨਿਆ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ ਜਨਕ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜੰਨਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਯੋਜਨ = ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਨਿਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ।

ਅਥਵਾ = ਬਕਤੇ ਦਾ ਸਿਰ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਝੁਕਿਆ ਰਹੇ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ।

ਯਥਾ = ਬਾਦ ਜਾਨਸ਼ ਫਿਦਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

ਫਰਕੇ ਓ ਬਰ ਪਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੯੬॥ (ਗੰਜ ਨਾਮਹ)

੧੭ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਅਰਥ	੧	= ਅਦੈਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਸਜਾਤੀ ਵਿਜਾਤੀ ਸੁਗੱਤ ਭੇਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।
	ੴ	= ਓਅੰਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ।
ਸਤਿ		= ਸੱਚਾ ਹੈ ਵਾ-ਸੱਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ।
ਗੁਰ		= [ਗੁ] = ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਮੇਟ ਕਰਕੇ [ਰ ਅਥਵਾ ਰੂ] = ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਪ੍ਰਸਾਦਿ		= ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਵਾ		= ਇੱਕ ਅਦੈਤ ਸਰੂਪ ਓਅੰਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੰਜ ਨਾਮਹ

ਗੰਜ	ਦਾ ਅਰਥ “ਖਜਾਨਾ” ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮਹ ਦਾ ਅਰਥ “ਲੇਖ” ਹੈ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਰੂਪ ਲੇਖ ॥
ਵਾ	= ਨਾਮਹ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਮ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮਹ = ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸੱਤਿ

ਅਰਥ	= ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸੱਚੇ ਹਨ
ੴ	) ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਪਾਲ ਗੁਰ, ਗੁਰ ਪੂਰਨ ਨਾਰਾਇਣਹ ॥
ਅ	) ਗੁਰ ਦਇਆਲ ਸਮਰਥ ਗੁਰ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਉਦਾਰਣਹ ॥
ਅਰਥ	੩) ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ ਹਨ ਗੁਰੂ ਹੀ ਗੋਪਾਲ ਰੂਪ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਨਾਰਾਇਣ ਸਰੂਪ ਹਨ।
ਅ	) ਗੁਰੂ ਹੀ ਦਇਆਲ ਰੂਪ ਹਨ ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹੀ ਪਾਪੀਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਗਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਨਮਸ਼ਕਾਰ ਆਤਮਿਕ ਮੰਗਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ੴ) ਦਿਲੋ ਜਾਨਮ; ਬ-ਹਰ ਸਬਾਹੋ ਮਸਾ ॥

ਅ) ਸਰੋ ਫਰਕਮ; ਜਿ ਰੂਏ ਸਿਦਕੋ ਸਫਾ ॥੧॥

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਜਾਨਮ = (ਜਾਨ + ਅਮ) ਮੇਰੀ ਜਾਨ /ਬ-ਹਰ = ਹਰੇਕ / ਸਬਾਹੋ = ਸਵੇਰ /ਮਸਾ = ਸ਼ਾਮ/ਸਰੋ = ਸਿਰ / ਫਰਕ + ਅਮ = ਮੇਰੀ ਖੋਪੜੀ (ਵਾ) = ਚੋਟੀ / ਜ਼ਿ=ਤੋਂ/ਰੁਏ = ਚਿਹਰੇ /ਸਿਦਕੋ = ਸ਼ਰਧਾ, ਸੱਚੇ / ਸਫ਼ਾ = ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ) ਪਵਿੱਤਰ /
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਦਿਲ ਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ, ਹਰੇਕ ਸਵੇਰ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ;
 (ਅ) ਸਿਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ, ਸੱਚੇ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ।
 (ਉ) ਬਾਦ, ਬਰ ਮੁਰਸ਼ਿਦੇ ; ਤੁਰੀਕੇ ਨਿਸਾਰ ||
 (ਅ) ਅਜ ਸਰੇ ਇਜ਼ਜ਼; ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਾਰ ||
- (ਉਚਾਰਨ** = ਇੱਜਜ਼ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਬਾਦ = ਹੋਵੇ /ਬਰ = ਉੱਪਰੋਂ/ਮੁਰਸ਼ਿਦੇ = ਗੁਰੂ/ਤੁਰੀਕੇ = ਢੰਗ/ ਨਿਸਾਰ=ਕੁਰਬਾਨ/ਅਜ = ਨਾਲ/ਸਰੇ = ਸਿਰ/ਇਜ਼ਜ਼ = ਨਿਮਰਤਾ (ਨੋਟ: ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਜ਼ਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਜਜ਼ ਪਾਠ ਵੀ ਸੁਧਾਰੇ ਹੋਣ ਪਰ ਇਜ਼ਜ਼ ਅਤੇ ਅਜਜ਼ ਦਾ ਅਰਥ = “ਨਿਮਰਤਾ” ਹੀ ਹੈ।)/ਸਦ = ਸੈਂਕੜੇ /ਬਾਰ=ਵਾਰੀ (ਵਾ) ਦਫ਼ਾ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ; (ਪਰ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ ਕਿਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ*)?
 ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ।
 (ਅ) (ਕਿਹੜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ*) ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚੋਟੀ ਆਦਿਕ, ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ, ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰੀ (ਵਾ) = ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ = ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ।
 ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸਿਰ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ ॥
- *ਨੋਟ** = ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਉੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੰਕੇ ਦੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਪਰੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਦਿਲ, ਸਿਰ ਤੇ ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪੜੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- (ਉ) ਕਿਹ, ਜ਼ਿ ਇਨਸਾਂ; ਮਲਕ ਨਮੂ-ਦਸਤ ਓ ॥
 (ਅ) ਇੱਜਤੇ ਖਾਕੀਆਂ, ਫਜ਼ੂ-ਦਸਤ ਓ ॥੩॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਇਨਸਾਂ ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨੰਨਾ ਕੱਢ ਕਰਕੇ; ਇਨ-ਸਾਂ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲੋ। ਨਮੂਦਸਤ ਫਜ਼ੂਦਸਤ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ ਲੰਮਕਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।)

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਕਿਹ = ਕਿਉਂ ਕਿ/ਜਿ = ਤੋਂ/ਇਨਸਾਂ = ਇਨਸਾਨ, ਆਦਮੀ/ਮਲਕ = ਦੇਵਤੇ/ਨਮੂਦਾਸਤ = (ਨਮੂਦ + ਅਸਤ) (ਨਮੂਦ) ਜਾਹਿਰ (ਅਸਤ) = ਹੈ/ਓ = ਉਸਨੇ (ਵਾ) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ /ਇੱਜਤੇ = ਇੱਜਤ, ਵਡਿਆਈ/ਖਾਕੀਆਂ = ਮਿੱਟੀ/ਫਜ਼ੂਦਾਸਤ = (ਫਜ਼ੂਦ + ਅਸਤ) ਵੱਡੀ ਹੈ/ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ॥
- ਅਰਥ** = (ਉ) (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕਿਉਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ?) ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ; ਹਰੇਕ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਦਮੀ ਤੋਂ ਦੇਵਤਾ ਜਾਹਿਰ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਵਾਲਿਆਂ (ਭਾਵ) ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੁਲਣ ਵਾਲੇ ਹੇਠਲੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਇੱਜਤ ਬਖਸ਼ੀ (ਭਾਵ) ਵੱਡੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।
- ਯਥਾ** = ਇਨ ਗਰੀਬ ਸਿੱਖਨ ਕਉ ਦਯੋ ਵਡਿਆਈ ॥
 ਯਾਦ ਕਰੋ ਹਮਰੀ ਗੁਰਿਆਈ ॥
 (ਉ) ਖਾਸ-ਗਾਂ ਜੁਮਲਾ, ਖਾਕਿ-ਪਾਏ ਓ ॥
 (ਅ) ਹਮਰ ਮਲ-ਕੂਤੀਆ, ਫਿਦਾਏ ਓ ॥੪॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਖਾਸ-ਗਾਂ = (ਖਾਸ + ਗਾਨ) ਖਾਸਲੋਕ/ਜੁਮਲਾ = ਬਹੁਤੇ (ਭਾਵ) ਸਾਰੇ/ਖਾਕਿ = ਧੂੜੀ/ਪਾਏ = ਚਰਨਾ/ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਹਮਰ = ਸਾਰੇ/ਮਲਕੂਤੀਆਂ = ਦੇਵਤੇ/ਫਿਦਾਏ = ਕੁਰਬਾਨ/ ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਸਾਰੇ ਖਾਸ ਲੋਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਹਨ ॥
 (ਅ) ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ ।
 (ਉ) ਗਰ, ਫਰੋਜ਼ਦ ਹਜ਼ਾਰ ; ਮਿਹਰੋ ਮਾਹ ॥
 (ਅ) ਆਲਮੇ ਦਾਂ ਜੁਜ਼ ਓ ; ਤਮਾਮ ਸਿਆਹ ॥੫॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਗਰ = (ਅਗਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ) ਜੇਕਰ/ਫਰੋਜ਼ਦ = ਜਲਣ (ਭਾਵ) ਚਾਨਣ ਕਰਨ/ਮਿਹਰੋ = ਸੂਰਜ; ਪਿਆਰ, ਮੁਹੱਬਤ/ਮਾਹ = ਚੰਦਰਮਾ/ਆਲਮੇ = ਜਹਾਨ/ਦਾਂ = ਜਾਣੋ/ਜੁਜ਼ = ਬਿਨਾਂ/ਓ = ਉਸਦੇ/ਤਮਾਮ = ਸਾਰਾ/ਸਿਆਹ = ਹਨੇਰਾ, ਕਾਲਾ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) (ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਕੁਰਬਾਨ ਹੈ) ਜੇਕਰ

ਹਜਾਰਾਂ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਵੀ ਚਾਨਣ ਕਰਨ।

(ਅ) (ਤਾਂ ਵੀ) ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ, ਉਸ (ਗੁਰੂ) ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਹਨੂਰੇ
ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਣੋ (ਵਾ) = ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ
ਹੀ ਜਾਣੋ।

ਯਥਾ = ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ, ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥

ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ, ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੌਰ ਅੰਧਾਰ ॥ (ਅੰਗ ੪੯੩)

(ਉ) ਮੁਰਸ਼ਿਦੇ, ਪਾਕਿ-ਨੂਰੇ ; ਹੱਕ ਆਮਦ ॥

(ਅ) ਜਾਂ ਸਬਬ, ਦਰ ਦਿਲਮ; ਸਬਕ ਆਮਦ ॥੫॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਹੱਕ ਅਤੇ ਸਬਬ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਮੁਰਸ਼ਿਦੇ = ਪੀਰ, ਗੁਰੂ/ਪਾਕਿ = ਪਵਿੱਤਰ/ਨੂਰੇ = ਰੋਸ਼ਨੀ (ਭਾਵ)
ਖੁਦਾਈ ਰੋਸ਼ਨੀ/ਹੱਕ = ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦੀ/ਆਮਦ = ਆਈ ਹੈ/
ਜਾਂ = (ਅਜਾਂ+ਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ (ਵਾ) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/
ਸਬਬ = ਕਾਰਨ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਦਿਲਮ = (ਦਿਲ+ਆਮ) ਮੇਰੇ ਦਿਲ/
ਸਬਕ = ਸਿੱਖਿਆ/ਆਮਦ = ਆਈ ਹੈ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ (ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ)
ਪਵਿੱਤਰ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰੋਸ਼ਨੀ ਸੱਚੇ ਰੱਬ (ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ) ਤੋਂ (ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਆਈ ਹੈ।

(ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਦਿਲ
ਵਿੱਚ (ਭਾਣਾ ਮੰਨਣੁ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ
ਮੰਨਣੁ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਭੈ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਦੀ) ਐਸੀ ਮਹਾਨ
ਸਿੱਖਿਆ ਆਈ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ

ਜਦ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਬਹਾਦਰ
ਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਮੀਰ ਮੁਨਸ਼ੀ ਹੋ ਗਏ। ਤਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਦੀ
ਇੱਕ ਆਇਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਜ਼ੀ ਤੋਂ
ਸਪੱਸ਼ਟ ਨ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ
ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ
ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਬ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦ
ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਦ ਭਾਈ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਡਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ।

ਯਥਾ = ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਣਿ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ, ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨਿ ॥

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਖਿਆ (ਹਾਲਤ) ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ:-

(ਉ) ਅਂ ਕਸਾਨੇ ਕਜੋ; ਨ ਯਾਦ ਆਰੰਦ ॥

(ਅ) ਸਮਰ-ਹਏ, ਜਾਨੋ ਦਿਲ; ਬ-ਬਾਦ ਆਰੰਦ ॥੭॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਂ = ਉਹ/ਕਸਾਨੇ = ਲੋਕ/ਕਜੋ = (ਕਿ+ਅਜ਼+ਓ) ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਵਾ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ/ ਆਰੰਦ = ਕਰਦੇ ਹਨ; ਕਰਨਗੇ; ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ/ਸਮਰ = ਫਲ/ਹਏ = ਬਹੁਤਾ/ਬ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ, ਉਪਰ/ਬਾਦ = ਬਰਬਾਦ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।
(ਅ) ਉਹ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ (ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ) ਬਹੁਤਾ ਵੱਡਾ ਫਲ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ, ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਫਲ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਤਮ ਰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਖੇਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤੀ ਦਾ ਫਲ ਆਤਮਰਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਰਸ਼ ਫਲ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਦੇ ਆਤਮਰਸ਼ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕਮਾਈ ਦੇ ਆਤਮ ਰਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਫਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਉ) ਮਜ਼ਰਏ ਪੁਰ; ਸਮਰ ਬ - ਅਰਜ਼ਾਨੀ ॥

(ਅ) ਚੂੰ ਬ-ਬੀਨਦ; ਜਿ ਦੂਰ ਸੈਰਾਨੀ ॥੮॥

(ਉਚਾਰਨ = ਮਜ਼-ਰਏ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਮਜ਼ਹਾਏ=ਖੇਤੀ (ਨੋਟ: ਕਈ ਛਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ਹਾਏ ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਵੀ
 ਹੈ ਪਰ ਅਸੁਧਾ ਹੈ)/ਪੁਰ = ਭਰੀ ਹੋਵੇ/ਸਮਰ = ਫਲਾਂ/ਬ-ਅਰਜ਼ਾਨੀ
 = ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ/ਚੂਂ = ਜਦ/ਬ-ਬੀਨਦ = ਦੇਖਦਾ ਹੈ/ਜ਼ = ਤੋਂ/
 ਸੈਰਾਨੀ = ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਖੇਤੀ; ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰੀ
 ਹੋਵੇ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ; ਜਦ ਉਸ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਢੂਰ
 ਤੋਂ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।
 (ਉ) 'ਇਨ-ਬਸਾਤ' ਆਇਦਸ਼ ; ਅਜਾਂ ਦੀਦਨ ॥
 (ਅ) ਬਰ ਸ਼ਤਾਬਦ ; ਜ਼ ਬਹਿਰੇ ਬਰ ਦੀਦਨ ॥ ੯ ॥
(ਉਚਾਰਨ = ਇਨ-ਬਸਾਤ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ = ਇਨਬਸਾਤ = ਖੁਸ਼ੀ/ਆਇਦਸ਼ = (ਆਇਦ + ਅਸ਼) ਆਉਂਦੀ ਹੈ
 (ਅਸ਼)=ਉਸਨੂੰ/ਅਜਾਂ = (ਅਜ਼+ਆਂ) ਉਸ ਤੋਂ/ਦੀਦਨ = ਵੇਖਣ/
 ਬਰ = ਉਪਰ ਵੱਲ/ਸ਼ਤਾਬਦ = ਦੌੜਦਾ ਹੈ/ਜ਼ = ਤੋਂ/ਬਹਿਰੇ =
 ਵਾਸਤੇ, ਪ੍ਰਤੱਖ/ਬਰ = ਉਪਰੋਂ/ਦੀਦਨ* = (ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ)=
 ਚੁਣਨ, ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ /
ਅਰਥ = (ਉ) ਤਾਂ ਉਸ ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਹਰੀ
 ਭਰੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਤੋਂ।
 (ਅ) ਫਿਰ ਉਹ ਸੈਰਾਨੀ ਉਸ ਹਰੀ ਭਰੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਫਲ
 ਚੁਣਨ ਵਾਸਤੇ; ਉਸ ਹਰੀ ਭਰੀ ਖੇਤੀ ਵੱਲ ਦੌੜਦਾ ਹੈ।
 (ਉ) ਲੇਕ ਹਾਸਿਲ ਨਿਆਰਦ ; ਅਜ਼ ਵੈ ਬਾਰ ॥
 (ਅ) ਬਾਜ਼, ਗਰਦਦ ਗੁਰਸਨਾ ; ਝੂਾਰੋਂ ਨਜ਼ਾਰ ॥੧੦॥
(ਉਚਾਰਨ = ਗੁਰਸਨਾ ਬੋਲੋ ਕਈ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰ-ਸਨਾ ਪੋਲਾ ਵੀ
 ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਈ
 ਅੱਖਰ ਸਾਈਲੈਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉੱਝ ਹੀ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਝੂਾਰੋਂ
 ਦਾ ਵਾਵਾ ਅੱਖਰ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਰੋਂ ਬੋਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ
 ਗਰਦਦ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)

*ਦੀਦਨ ਦੇ ਅਰਥ = ਵੇਖਣਾ, ਨਿਰੀਖਨ ਕਰਨਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਕਰਣ
 ਜੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਏਥੇ ਨਿਰੀਖਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ = “ਚੁਣਨ ਵਾਸਤੇ” ਲਿਆ ਹੈ।

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਲੇਕ = ਲੇਕਿਨ/ਹਾਸਿਲ = ਪ੍ਰਾਪਤ/ਨਿਆਰਦ = ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ/
 ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਵੈ=ਉਸ/ਬਾਰ = ਫਲ/ਬਾਜ਼ = ਫਿਰ, ਦੁਬਾਰਾ/ਗਰਦਦ
 = ਹੋ ਕੇ/ਗੁਰਸਨਾ = ਭੁੱਖਾ/ ਖੂਾਰੋ = ਖੁਆਰ/ਨਜ਼ਾਰ = ਕਮਜ਼ੋਰ/
ਅਰਥ = (ੴ) ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਉਸ ਸੈਰਾਨੀ ਨੂੰ; ਉਸ ਖੇਤੀ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
- (ਅ) ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਖਾ, ਖੁਆਰ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ
 ਹੋ ਕੇ (ਵਾ) = ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ॥
- (ਭਾਵ) = ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੈਰਾਨੀ ਨੂੰ ਜਦ ਖੇਤੀ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ
 ਉਹ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਘਾਲਣਾ ਕਮਾਈ
 ਤੋਂ ਆਤਮਰਸ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਖਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ
 ਵਿਖਿਆ - ਅੱਗੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸੇ ਹਨ ।
- (ੴ) ਗੈਰ ਸਤਿਗੁਰ ; ਹਮਹ ਬਦਾਂ ਮਾਨਦ ॥
- (ਅ) ਕਾਂ ਚੁਨਾਂ ; ਜ਼ਰ -ਇ-ਬਾਰਵਰ ਦਾਨਦ ॥੧੧॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਗੈਰ = ਬਗੈਰ/ਹਮਹ=ਸਾਰਿਆਂ/ਬਦਾਂ=ਐਸੀ/ਮਾਨਦ=ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ
 ਹੈ/ਕਾਂ = (ਕਿ+ਆਂ)=(ਆਂ) = ਉਹ (ਕਿ)=ਜੋ/ਚੁਨਾਂ = ਜਿਵੇਂ/
 ਜ਼ਰ = ਖੇਤੀ/ਇ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਬਾਰਵਰ = ਫਲ ਵਾਲੀ/
 ਦਾਨਦ = ਜਾਣਦਾ ਹੈ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ (ਦਸ਼ਾ) ਐਸੀ ਹੋ ਕੇ
 ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (ਅ) ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜੋ (ਸੈਲਾਨੀ) ਫਲ ਵਾਲੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ
 ਤੇ ਹੈ (ਪਰ ਫਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

- ਨਾਮ** : ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਬੇਦੀ ਵੰਸ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਕੁਸ਼, ਕੁਸ਼ ਦੀ ਵੰਸ ਦੇ ਕਾਲਕੇਤ ਨੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਜਾ ਕੇ ਬੇਦ ਪੜੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬੇਦੀ ਵੰਸ ਚਲੀ)।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ** : ਰਾਇ ਭੋਈ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ)।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ** : ੧੫੨੬ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ਦੌ ਘੜੀ ਰਾਤ ਢਲੀ ਤੋਂ ਅਨਰਾਧਾ ਨਛੱਤ੍ਰ ਸੀ। ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ੨੯ ਨਵੰਬਰ ੧੪੬੯ ਈ:
- ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ** : ਮਾਤਾ ਤਿ੍ਰਪਤਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ (ਕਲਿਆਣ ਚੰਦ ਜੀ), ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਸ਼ਿਵਰਾਮ, ਦਾਦੀ ਬਨਾਰਸੀ ਜੀ, ਪੜਦਾਦਾ ਕਲਪਤ ਰਾਏ। ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ੫ ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਹਨ।
- ਮਹਲ** : ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ, ਚੌਣੇ ਗੋਤ ਚੌ ਪੱਥੇ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ (ਬਟਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ) ਤੋਂ ਵਿਆਹ ੨੪ ਜੇਠ ੧੫੪੫ ਬਿ:। (ਇਥੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੰਧ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੰਧ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।)
- ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ** : ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟੇ।
- ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ** : ੧੫੬੬ ਬਿ: ਅੱਸੂ ਵਦੀ ਦਸਮੀ, ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ੧੫੩੯ ਈ:
- ਸਪੁੱਤ੍ਰ** : ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ੧੫੫੧ ਬਿ: ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ੧੫੫੪ ਬਿ: ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟੇ।
- ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ** : ਉਣੱਤ੍ਰ ਬਰਸ, ਦਸ ਮਹੀਨੇ, ਦਸ ਦਿਨ
- ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ** : ਉਣੱਤ੍ਰ ਬਰਸ, ਦਸ ਮਹੀਨੇ, ਦਸ ਦਿਨ
- ਹਕੂਮਤ** : ਬਹਲੋਲ ਲੋਦੀ (ਜੋ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ), ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਤੇ ਬਾਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ।
- ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ** : ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਰਾਵੀ) ੧੫੬੮ ਬਿ: ਨੂੰ ੧੫੨੧ ਈ: ਨੂੰ।
- ਬਾਣੀ** : ੯੭੪ ਸ਼ਬਦ, ੧੯ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ: ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ,

ਸੋਦਰੁ, ਸੋਹਿਲਾ, ਆਰਤੀ, ਦਖਣੀ ਓਰੰਕਾਰ, ਸਿਧ ਗੋਸਟ,
ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਮਾਝ ਦੀ ਵਾਰ, ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ, ਪੱਟੀ;
ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ ਤੁਖਾਰੀ, ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਅਲਾਹਣੀਆ, ਵਾਰਾਂ
ਤੇ ਵਧੀਕ ਆਦਿਕ ।

ਸਲਤਨਤੇ ਅੱਵਲ

- (ਉਚਾਰਨ) = ਸਲ-ਤ-ਨਤੇ ਪੇਲਾ ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਅਰਥ = ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੁਣ ਅੱਵਲ = ਪਹਿਲੀ ਸਲਤਨਤੇ =
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
(ਉ) ਸਲਤਨਤੇ ਅੱਵਲਸ਼ ਫਰੋਗੇ, “ਅਨਵਾਰੇ-ਹੱਕ-ਉਲ-ਸੁਬਹਾਂ;”
(ਅ) ਵ ਲਾਮਿਆ, “ਅਫਰੋਜ਼-ਇਲਮੇ;” ਹੱਕੋ ਈਕਾਂ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ = ਸਲਤਨਤੇ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/ਅੱਵਲਸ਼ = (ਅੱਵਲ+ਅਸ਼) ਪਹਿਲੀ
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ (ਅਸ਼) = ਉਹ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ/
ਫਰੋਗੇ = ਪ੍ਰਕਾਸਮਾਨ/ਅਨਵਾਰੇ = ਰੋਸ਼ਨੀ/ਹੱਕ = ਸਚਾਈ/ਉਲ =
ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਸੁਬਹਾਂ=ਸਵੇਰ/ਵ=ਅਤੇ/ਲਾਮਿਆ = ਰੋਸ਼ਨੀ/
ਅਫਰੋਜ਼ = ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ ਇਲਮੇ = ਗਿਆਨ/ਹੱਕੋ = ਸੱਚੇ/
ਈਕਾਂ = ਇੱਕ/
- ਅਰਥ = (ਉ) (ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ) ਪ੍ਰਕਾਸਮਾਨ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ ਜੀ; ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਵਸਥਾ ਰੂਪ ਸਵੇਰ
ਵਿੱਚ, ਸਚਾਈ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
(ਅ) ਅਤੇ ਜੋ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ (ਉਹ ਆਪਣੇ
ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਕਰਕੇ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ ਹਨ ।
(ਈ) ਅਲਮ-ਫਰਾਜੇ, ਦਵਾਮ ਆਗਾਹੀ;
(ਸ) ਵ ਜੁਲਮਤ ਬਰ-ਅੰਦਾਜੇ ; ਜਲਾਲਤੋ ਗੁਮਰਾਹੀ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ = ਅਲਮ = ਝੰਡਾ (ਨੋਟ = ਅਲਮ ਦਾ ਅਰਥ = ਝੰਡਾ ਅਤੇ ਅਲਮ ਦਾ
ਅਰਥ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)/ਫਰਾਜੇ = ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ/ਦਵਾਮ =
ਹਮੇਸ਼ਾ/ ਆਗਾਹੀ = ਜਾਣਕਾਰੀ, ਵਾਕਿਫੀ/ਵ = ਅਤੇ/ਜੁਲਮਤ
= ਹਨੇਰਾ/ਬਰ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅੰਦਾਜੇ = ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ/
ਜਲਾਲਤੋ = ਗੁਮਰਾਹੀ/ਗੁਮਰਾਹੀ = ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਣਾ (ਵ) ਗੁਵਾਚ
ਜਾਣਾ /

ਅਰਥ	= (ੳ) (ਜਿਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੈ, (ਰੱਬ ਦੀ) ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਝੰਡਾ, ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਭਾਵ) ਰੱਬ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
	(ੴ) ਅਤੇ (ਗਿਆਨ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ), ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਲੋਕ ਦੀ ਗੁਮਰਾਹੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੇਸਟ ਰਸਤੇ ਦੀ ਗੁਮਰਾਹੀ ਦਾ, ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
	(ਹ) ਸਰਾ ਤਾ ਲਾ-ਮਕਾਨ, ਗਾਸ਼ੀਆ ਬਰ ਦੌਸ਼ੇ ਫਰ-ਮਾਨਸ਼;
	(ਕ) ਵ ਅਜ਼ ਲਾਹੂਤ ਤਾ ਨਾਸੂਤ; ਖਾਕਿ-ਨਸੀਂ ਆਸ-ਤਾਨਸ਼ ॥
(ਉਚਾਰਨ)	= ਸਰਾਂ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਲਾ-ਹੂਤ ਅਤੇ ਨਾ-ਸੂਤ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ	= ਸਰਾ = ਘਰ/ਤਾ = ਤੱਕ/ਲਾ-ਮਕਾਨ = ਅੱਲਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ ਅਰਥ)=ਸਚਖੰਡ*/ਗਾਸ਼ੀਆ=ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ, ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ/ਬਰ = ਉੱਪਰ/ਦੌਸ਼ੇ = ਮੌਢਿਆਂ ਤੇ/ਫਰਮਾਨਸ਼ = (ਫਰਮਾਨ + ਅਸ਼) ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ/ ਵ = ਅਤੇ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਲਾਹੂਤ = ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ/ਤਾ = ਤੱਕ/ਨਾਸੂਤ = ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ/ ਖਾਕਿ = ਮਿੱਟੀ (ਧੂੜੀ)/ਨਸੀਂ = (ਨਸੀਨ) ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ/ਆਸਤਾਨਸ਼ = (ਆਸਤਾਨ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਹਿਲੀਜ਼ਾਂ ॥
ਅਰਥ	= (ਹ) ਇਸ ਸੰਸਾਰੀ ਘਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਅੱਲਾ ਦੇ ਘਰ ਸਚਖੰਡ* ਤੱਕ, ਉਸ ਸਰਵੇ-ਸਰਵ ਰਮੇ ਹੋਏ ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਜੀਨ ਪੋਸ਼ (ਸੰਜੋਅ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੌਢਿਆਂ ਤੇ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ
ਅਰਥਾਤ	= ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਹਰ ਦਮ

*ਸੰਕਾ = ਜੇਕਰ ਅੱਲਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਲਾ ਦਾ ਖਾਸ ਘਰ ਸਚਖੰਡ ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ?

ਨਿਵਿਰਤੀ = ਖੁਦਾ ਇਕਸਾਰ ਸਾਰੇ ਬਿਆਪਕ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਸਾਰੇ ਬਿਆਪਕ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਘੜੇ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਅਕਾਸ਼ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇੱਝ ਹੀ ਖੁਦਾ ਵੀ ਸਾਰੇ ਬਿਆਪਕ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਸਚਖੰਡ (ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਖੰਡ = ਸਬਾਨ, ਹਿੱਸਾ) ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਖੁਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉੱਝ ਖੁਦਾ ਸਭ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਬਿਆਪਕ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਲਾ ਦਾ ਖਾਸ ਘਰ ਸਚਖੰਡ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(ਕ) ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਜੜ੍ਹ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਦੇ ਘਰ) ਦੀਆਂ ਦਹਿਲੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਖ) ਵਾਸਿਫ਼ਸ਼ ਖੁਦ, ਹੱਕੂਲ-ਮੁਤਾਲ;

(ਗ) ਵਾਤਾਲਿਬਸ਼ ਖੁਦ; ਜਾਤੇ ਲਾ-ਯਜ਼ਾਲ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਹੱਕੂਲ-ਮੁਤਾਲ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਵਾ-ਸਿਫ਼ਸ਼ ਤੇ ਤਾਲਿਬਸ਼ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਵਾਸਿਫ਼ਸ਼ = (ਵਾਸਿਫ਼ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ ਖੁਦ = ਆਪ/ਹੱਕੂਲ = (ਹੱਕੂਲ + ਉਲ) = (ਹੱਕੂ) = ਰੱਬ (ਉਲ) = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮੁਤਾਲ = ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ/ਵਾ = ਅਤੇ/ ਤਾਲਿਬਸ਼ = (ਤਾਲਿਬ + ਅਸ਼) ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ) = ਖੁਦਾ ਦੀ ਇੱਛਾ (ਵ) ਚਾਹਤ/ਖੁਦ = ਆਪ/ਜਾਤੇ = ਸ਼੍ਰੋਣੀ, ਵਰਗ, ਹਸਤੀ/ਲਾ-ਯਜ਼ਾਲ = ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ/

ਅਰਥ = (ਖ) ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਖੁਦਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ॥

(ਗ) ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਖੁਦਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਨ ਅਤੇ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਆਪ ਹੀ, ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਦੀ ਜਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ।

(ਘ) ਕਲਾਮੇ ਹਰ, ਰੁਬਅ ਵ ਸੁਦਸੇ ਕੁਦਸੀ; ਅਜ ਤੌਸੀਫ਼ਸ਼ ਕਾਸਿਰ;

(ਝ) ਵ ਲਿਵਾਇ ਨੂਰ ਆਮਾਇਸ਼ ; ਬਰ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਨਾਸਿਰ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਸੁ-ਦਸੇ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਰੁਬਅ ਨੂੰ ਰੁਬਾ ਬੋਲੋ ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਕੰਨੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ “ਅ” ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਲਾਮੇ = ਬਾਣੀ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਰੁਬਅ = ਚਾਰ (ਭਾਵ) ਚਾਰ ਵੇਦ/ ਵ = ਅਤੇ/ਸੁਦਸੇ = ਛੇ (ਭਾਵ) ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰ/ ਅਜ = ਤੋਂ/ਤੌਸੀਫ਼ਸ਼ = (ਤੌਸੀਫ਼ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼/ ਕਾਸਿਰ = ਅਸਮਰੱਬ, ਮਜ਼ਬੂਰ/ਵ = ਅਤੇ/ਲਿਵਾਇ = ਝੰਡਾ/

	<p>ਨੂਰ=ਰੋਸ਼ਨੀ/ਆਮਾਇਸ਼=(ਆਮਾਇ + ਅਸ਼) ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਅਸ਼)= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ/ਬਰ = ਉਪਰ/ਆਲਮ = ਜਹਾਨਾ/ਨਾਸਿਰ = ਮਦਦ/ = (ਘ) ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਅਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਬਾਣੀ (ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ) ਉਹ ਚਾਰ ਵੇਦ ਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। (ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਪਰੰ ਅਪਾਰ ਹੈ।)</p>
ਯਥਾ	<p>= ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮੰ ; ਪਰਮ ਪਰਾਵਰ ਨਾਥ ॥ ਜੁਗਲ ਚਰਨ ਮਮ ਬੰਦਨਾ ; ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਕਰ ਮਾਥ ॥</p>
	(ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)
	<p>(ਛ) ਅਤੇ ਨੂਰ ਨਾਲ ਭਰਿਆ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਿਜਈ ਝੰਡਾ, ਦੋ ਜਹਾਨਾ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ, ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਉਪਰ ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਹੈ</p>
ਅਰਥਾਤ	<p>= ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਿਸਟੀ; ਦੋ ਜਹਾਨਾ ਦੀ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ; ਦੋ ਜਹਾਨਾ ਤੇ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।</p> <p>(ਚ) ਮਸ਼ਅਲੇ ਇਰਸ਼ਾਦਸ਼, ਏਜ਼ਦੀ ਲਮਾਤਾਤ;</p> <p>(ਛ) ਵ ਪੇਸ਼ੇ ਨੂਰਸ਼, ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਾਹੌ ਖੁਰਸ਼ੀਦ; ਗਰਕੇ ਜੁਲਮਾਤ ॥</p>
(ਉਚਾਰਨ	= ਮਸ਼-ਅਲੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਲਮ-ਆਤ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ	<p>= ਮਸ਼ਅਲੇ = ਦੀਵਾ/ਇਰਸ਼ਾਦਸ਼ = (ਇਰਸ਼ਾਦ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ/ਏਜ਼ਦੀ = ਵਾਹਿਗੁਰੂ/ਲਮਾਤਾਤ = ਰੋਸ਼ਨੀ (ਵ) ਚਮਕ/</p> <p>ਵ = ਅਤੇ/ਪੇਸ਼ੇ = ਸਾਹਮਣੇ/ ਨੂਰਸ਼ = (ਨੂਰ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੂਰ/</p> <p>ਮਾਹੌ = ਚੰਦਰਮੇ/ਖੁਰਸ਼ੀਦ = ਸੂਰਜ/ਗਰਕੇ = ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ/ਜੁਲਮਾਤ = ਹਨੇਰੇ।</p>
ਅਰਥ	<p>= (ਚ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਹੁਕਮਾਂ ਵਾ - ਬਚਨਾ ਦੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ</p>
(ਭਾਵ)	<p>= ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪ ਪੂਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ।</p> <p>(ਛ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ; ਨੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੌ ਹਜ਼ਾਰਾਂ (ਲੱਖਾਂ) ਚੰਦਰਮੇ ਤੇ ਸੂਰਜ, ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਹਨ</p>
(ਭਾਵ)	= ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ, ਨੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਚੰਦਰਮਿਆਂ

- ਤੇ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਧੀਮਾਂ ਹੈ ।
- ਯਥਾ** = ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥
 ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥ (ਅੰਗ ੪੯੩)
 (ਜ) ਦਰ ਇਰਸ਼ਾਦ, ਵਾਹ ਹਦਾਇਤ; ਬ-ਆਲਮੀਆਂ ਕਢਾ ;
 (ਝ) ਦਰ ਜ਼ਮਾਨ, ਵਾਹ ਸ਼ਫ਼ਾਅਤੇ; ਹਰ ਦੋ ਜਹਾਂ ਰਾ ਉਡਾ ॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਸ਼ਫ਼ਾਅਤੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਇਰਸ਼ਾਦ = ਹੁਕਮ ਦੇਣ/ਵਾਹ = ਅਤੇ/ਹਦਾਇਤ =
 ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ/ਬ-ਆਲਮੀਆਂ = ਦੁਨੀਆਂ
 ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ/ਕਢੀ = ਉੱਚੇ; ਉੱਚੀ/ਦਰ = ਵਿੱਚੋਂ/ਜ਼ਮਾਨ =
 ਜ਼ਮਾਨੇ; ਦੁਨੀਆਂ/ਵਾਹ = ਅਤੇ/ਸ਼ਫ਼ਾਅਤੇ = ਸ਼ਿਫ਼ਾਰਸ਼/ਹਰ = ਹਰੇਕ,
 ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਲਫ਼ਜ਼/ਰਾ = ਦੀ/ਉਡਾ = ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ/
ਅਰਥ = (ਜ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ; ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਵਿੱਚ
 ਵਾਹ-ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹਦਾਇਤ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵਾਹ-
 ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਿੱਚ
 (ਝ) (ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ) ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਕਢਾ = ਉੱਚੇ
 ਹਨ। ਖੁਦਾ ਦੇ ਪਾਸ, ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ (ਵਿੱਚੋਂ, ਸੱਚੇ ਲੋਕਾਂ
 ਦੀ) ਪੂਰੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਹਾਮੀ
 ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।)
 (ਵ) ਖਿਤਾਬੇ ਹੱਕਸ਼; “ਮੁਰਸ਼ਿ-ਦੁਲ - ਆਲਮੀਨ ”;
 (ਟ) ਵਾਹ ਜਾਤ ਬਰ ਹੱਕਸ਼ ; “ਰਹਮ-ਤੁਲ-ਮੁਜ਼-ਨਬੀਨ” ॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਰਹਿਮ-ਤੁਲ ਨ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਖਿਤਾਬੇ = ਪਦਵੀ/ਹੱਕਸ਼ = (ਹੱਕ + ਅਸ਼) ਉਸ ਰੱਬ (ਵਾ):- (ਹੱਕ)=
 ਖੁਦਾ (ਅਸ਼)= ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮੁਰਸ਼ਿਦੁਲ ਆਲਮੀਨ = (ਮੁਰਸ਼ਿਦ
 + ਉਲ) (ਮੁਰਸ਼ਿਦ) = ਗੁਰੂ (ਉਲ) = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ (ਆਲਮੀਨ)
 = ਜਹਾਨ (ਭਾਵ) ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ/ਵਾਹ = ਅਤੇ/ਜਾਤ = ਹਸਤੀ/ਬਰ =
 ਉੱਚੀ/ਹੱਕਸ਼ = (ਅਸ਼) = ਉਸ ਦੀ (ਹੱਕ) ਸੱਚੀ (ਵਾਹ) = (ਹੱਕ) =
 ਸੱਚੀ (ਅਸ਼) ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਰਹਮਤੁਲ=(ਰਹਮਤ+ਉਲ)
 (ਰਹਮਤ)=ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ; ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਉਲ)=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ
 /ਮੁਜ਼ਨਬੀਨ = ਗੁਨਹਗਾਰ।
- ਅਰਥ** = (ਵ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ

ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈਂ ।

(੮) ਤੇਰੀ ਹਸਤੀ (ਜਗਤ ਵਿੱਚ) ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਅਥਵਾ= ਸੁੱਚੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਤੂੰ ਗੁਨਹਗਾਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ।

ਯਥਾ = ਅਕਿਰਤਘਣਾ ਨੋ ਪਾਲਦਾ, ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ॥ (ਅੰਗ ੪੭)

(੯) ਖਾਸਾਨੇ ਹੜ਼ਰਤੇ ਕਿਬਰੀਆ, ਖਾਕਿ-ਬੋਸਿ ਅਕ-ਦਾਮਸ਼ ;

(ੱਡ) ਵਾ ਪਾਕਾਨਿ-ਮਲਾਇ ਅਅਲਾ ; ਹੜ਼ਕਹ ਬ-ਰੋਸ਼ ਵ ਗੁਲਾਮਸ਼ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਅਅਲਾ ਨੂੰ ਗੂੜਾ ਕਰਕੇ ਆਲਾ ਬੋਲੋ

ਪਦ ਅਰਥ = ਖਾਸਾਨੇ = ਖਾਸ ਲੋਕ/ਹੜ਼ਰਤੇ = ਦਰਬਾਰ, ਕਚਿਹਰੀ/ਕਿਬਰੀਆ = ਵਾਹਿਗੁਰੂ/ਖਾਕਿ-ਬੋਸਿ = ਧੂੜੀ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ/ਅਕਦਾਮਸ਼= ਅਕਦਾਮ + ਅਸ਼) ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ (ਅਸ਼)=ਉਸ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ/ਵਾ = ਅਤੇ/ਪਾਕਾਨਿ=ਪਵਿੱਤਰ/ਮਲਾਇ = ਅਸਮਾਨ /ਅਅਲਾ = ਵੱਡੇ/ਹੜ਼ਕਹ = ਵਾਲੀਆ/ਬ-ਰੋਸ਼ = ਕੰਨਾਂ/ਵ = ਅਤੇ/ਗੁਲਾਮਸ਼=(ਗੁਲਾਮ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸ ।

(੯) (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਚਿਹਰੀ ਦੇ ਖਾਸ ਲੋਕ (ਭਾਵ) ਦੇਵਤੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ, ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ (ਭਾਵ) ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ, ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਵਾ = ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ ।

(ੱਡ) ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵੱਡੇ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ; ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸ ਬਣੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

(ਭਾਵ) = ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

(ੱਡ) ਦੋ “ਨੂਨਿ - ਨਾਮਿ - ਪਾਕਸ਼”, ਨਈਮ ਵ ਨਸੀਰ ;

(ਣ) ਵ ਅਲਿਫ਼ੇ ਮਿਆਨ ਅਹਦ, ਵ ਕਾਫ਼ੇ ਅਗਿਰੀਨ ਕਬੀਰ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਅਹਿਦ ਨ ਬੋਲੋ

ਪਦ ਅਰਥ = ਨੂਨਿ = ਨੰਨੇ /ਪਾਕਸ਼ = (ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਪਾਕ) ਪਵਿੱਤਰ/ਨਈਮ = ਜੱਨਤ, ਇਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ/ਵ = ਅਤੇ/ ਨਸੀਰ = ਮਦਦਗਾਰ (ਭਾਵ) ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ

ਵਾਲੇ/ਵ = ਅਤੇ/ਅਲਿਫ਼ੇ = ਕੰਨਾਂ (ਨੋਟ = ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਅਲਿਫ਼). ਕੰਨੇ ਅਤੇ ਐੜੇ ਦੇਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਲਿਫ਼ੇ ਦਾ ਅਰਥ ਕੰਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।) /ਮਿਆਨਾ = ਵਿਚਲਾ; ਵਿੱਚ; ਵਿਚਕਾਰ/ਅਹਦ=ਇੱਕ/ਕਾਫ਼ੇ = ਕੱਕਾ/ਆਖਿਰੀਨ= ਆਖਿਰੀ /ਕਬੀਰ = ਵੱਡੇ/

- ਅਰਥ**
- = (ਢ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਨੰਨੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਨੰਨਾ ਨਈਮ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਵਾ = ਦਾਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨੰਨਾ ਨਸੀਰ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ; ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ।
  - (ਣ) ਅਤੇ ਦੋ ਨੰਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੰਨਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇੱਕ ਹਨ। [ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਅਹੱਦ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਹੱਦ ਬੰਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਰਥ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਛਾਰਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹੱਦ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਰਥ=“ਇੱਕ”, ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ] ਅਤੇ ਆਖਿਰੀ ਕੱਕਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਬੀਰ = ਵੱਡੇ ਹਨ।
  - (ਭਾਵ) = ਨਾਨਕ (ਨ + ਾ + ਨ + ਕ) ਮੂਲ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।
  - ਨੰਨਾ (ਨਈਮ) = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ, ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦੇ ਕਰਕੇ; ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।
  - ਨੰਨਾ (ਨਸੀਰ) = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ-ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਏ ਹਨ।
  - ਕੰਨਾ (ਅਹਦ) = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਇੱਕ ਹੀ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵੀ 14 ਅਤੇ 16 ਕਲਾ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਨੰਤ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਅਨੰਤ ਕਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇੱਕ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਸੋਲਹ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਫਲਿਆ ॥
 ਅਨਤ ਕਲਾ ਹੋਇ ਠਾਕੁਰੁ ਚੜਿਆ ॥ (ਅੰਗ ੧੦੮੧)

ਕੰਨਾ (ਕਬੀਰ) = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ, ਜਿਨਿ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ ॥ (ਅੰਗ ੨੫੦)

ਇੰਝ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ
 ਵੀ ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ

ਯਥਾ = ਅਨਿਕ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਜੋਈ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ ਸੋਈ ॥

(ਵਾਰ ੧)

ਇੰਝ ਹੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
 ਵਿੱਚ ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ।

(ਯਥਾ) ਕਬਿੱਤ = ਪ੍ਰਾਕ ਜੋ ਨਕਾਰ, ਨ ਪੁਮਾਨ ਆਬਿਧਾਨ ;
 ਜਾਨਤਾ ਹੂੰ ਤੇ ਅਕਾਰ ਲੇ, ਅਨਿਕ ਪੁਨ ਤੀਨ ਹੈ ॥

ਦੂਸਰੇ ਨਕਾਰ ਤੇ, ਨਿਕਾਰ ਕੈ ਅਕਾਰ ਕਰ ;

ਭਯੋ ਅਨ ਅਕ, ਚਾਰ ਬਰਨ ਸੁ ਕੀਨ ਹੈ ॥

ਅਕ ਨਾਮ ਦੁਖ ਕੌ, ਬਿਦਤ ਹੈ ਜਗਤ ਮੱਧ ;

ਜਾ ਨਰ ਕੌ ਨਹੀ ਦੁਖ, ਸਦਾ ਸੁਖ ਲੀਨ ਹੈ ॥

ਐਸੇ ਇਹ ਨਾਨਕ ਕੇ, ਨਾਮ ਕੌ ਅਰਥ ਚੀਨ ;

ਸਤ ਚਿਦਾਨੰਦ, ਨਿਤ ਭਗਤਿ ਅਧੀਨ ਹੈ ॥

ਇੰਝ ਹੀ ਸ੍ਰੂਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਾਨਕ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਅਨਕੰ ਨ ਬਿਦਤੇ ਜਸ ਮਨਸਾ ਸਾ ਨਾਨਕਾ ॥

(ਤ) ਛਕਰਸ਼; ਸਰਛਰਾਸ਼ੇ ਛਕਰੇ ਕਾਮਿਲ ;

(ਥ) ਮੁਕਰਮਤਸ਼; ਬਰ ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਸ਼ਾਮਿਲ + ॥੧੨॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਮੁਕੱਰਮ-ਤਸ਼ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਛੱਕਰਸ਼ ਤੇ ਛੱਕਰੇ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਛਾਰਸੀ ਦੇ
 ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਛਕਰਸ਼ ਤੇ ਛਕਰੇ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਪੌਲਾ ਵੀ ਕਰ
 ਲੈਂਦੇ ਹਨ।)

t ਨੋਟ = ਸ਼ਾਮਿਲ ਛਾਰਸੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਅਰਥ = ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਰਲਿਆ ਹੋਇਆ
 ਇਤਿਆਦਿਕ ਅਰਥ ਹਨ। ਸ਼ਾਮਿਲ ਦਾ ਛਾਈ ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
 ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਏਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪਦ ਅਰਥ = ਫਕਰਸ਼ = (ਫਕਰ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਕੀਰੀ/ਸਰ-ਫਰਾਜ਼ੇ = ਸਿਰ
ਉਠਾਨ ਵਾਲੀ/ਫਕਰੇ = ਫਕੀਰੀ/ਕਾਮਿਲ = ਪੂਰੀ (ਵ) ਉੱਚ ਕੋਟੀ/
ਮੁਕਰਮਤਸ਼ = (ਮੁਕਰਮਤ + ਅਸ਼) = (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ
(ਮੁਕਰਮਤ) = ਇੱਜਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਬਰ = ਉੱਪਰ/ਆਲਮ
= ਜਹਾਨਾ/ਸ਼ਾਮਿਲ = (ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ) ਛਾਈ/

ਅਰਥ = (ਤ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਕੀਰੀ; ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੀ ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਵੀ; ਸਿਰ
ਉਠਾਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਵਾ = ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
(ਥ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਇੱਜਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ; ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ
ਉੱਪਰ (ਮਹਿਮਾ) ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸਤ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸੱਚੇ ਹਨ।

(ਉ) ਨਾਮੇ ਓ ਸ਼ਾਹੇ; ਨਾਨਕ ਹੱਕ ਕੇਸ਼ * ||

(ਅ) ਕਿ ਨਿਆਯਦ; ਹਮ-ਚੁਨੂੰ ਦਿਗਰ ਦਰਵੇਸ਼ ||੧੩||

(ਉਚਾਰਨ = ਨਿਆਇਦ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਨਾਮੇ = ਨਾਮ/ਓ = ਉਸ/ਸ਼ਾਹੇ = ਪਾਤਸ਼ਾਹ/ਹੱਕ = ਸਚਾਈ ਦੇ/
ਕੇਸ਼ = ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ/ਕਿ = ਜੋ/ਨਿਆਯਦ = ਨਹੀਂ
ਆਇਆ ਹੈ/ਹਮਚੁਨੂੰ = ਵਰਗਾ/ਦਿਗਰ = ਦੂਸਰਾ/ਦਰਵੇਸ਼ =
ਫਕੀਰ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਦੇ ਧਰਮ
ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਦੂਸਰਾ ਫਕੀਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ; ਧਰਤੀ ਤੇ
ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ।

(ਉ) ਫਕਰੇ ਓ, ਫਕਰ ਰਾ; ਸਰ-ਫਰਾਜ਼ੀ ||

(ਅ) ਪੇਸ਼ੇ ਓ, ਕਾਰੇ ਜੁਮਲਹ; ਜਾਂ-ਬਾਜ਼ੀ ||੧੪||

(ਉਚਾਰਨ = ਫੱਕਰੇ ਅਤੇ ਫੱਕਰ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਫਕਰੇ = ਫਕੀਰੀ/ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਫਕਰ = ਫਕੀਰੀ/ਰਾ = ਦਾ/
ਸਰ = ਸਿਰ/ਫਰਾਜ਼ੀ = ਉਠਾਨ ਵਾਲੀ/ਪੇਸ਼ੇ = ਸਾਹਮਣੇ/ਓ =
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ/ਕਾਰੇ=ਕੰਮ/ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ/ਜਾਂ=ਜਾਨ/ਬਾਜ਼ੀ = ਖੇਲ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਕੀਰੀ, ਫਕੀਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਉਠਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ
ਹੈ।

- (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸੋਭਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ) ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ (ਭਾਵ)=ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਖੇਲ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।
- (ਉ) ਤੁਲਿਬੇ ਖਾਕੇ ਓ; ਚਿਹ ਖਾਸੋ ਚਿਹ ਆਮ ॥
- (ਅ) ਚਿਹ ਮਲਾਇਕ; ਚਿਹ ਹਾਜ਼ਿਰਾਨੇ ਤਮਾਮ ॥੧੫ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਤੁਲਿਬੇ = ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ/ਖਾਕੇ = ਧੂੜੀ/ਓ = ਉਸ ਦੀ (ਵਾ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਚਿਹ=ਕੀ/ਖਾਸੋ=ਖਾਸ/ਆਮ=ਸਧਾਰਨ/ਚਿਹ=ਕੀ/ਮਲਾਇਕ =ਦੇਵਤੇ/ਹਾਜ਼ਿਰਾਨੇ=ਹਾਜ਼ਿਰ ਲੋਕ/(ਵ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਲੋਕ/ਤਮਾਮ= ਸਾਰੇ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਖਾਸ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਆਮ ਹਨ।
- (ਅ) ਕੀ ਹਨ ਦੇਵਤੇ (ਭਾਵ) ਅਦਿਸ਼ਟ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਰੂਹਾਂ, ਅਤੇ ਕੀ ਹਨ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲੋਕ। (ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ)
- (ਉ) ਹੱਕ ਚੋ ਖੁਦ ਵਾਸਿਫ਼ਾਸ਼; ਚਿਹ ਗੋਯਮ ਮਨ ॥
- (ਅ) ਦਰ ਰਹੇ ਵਸਫੇ ਓ ; ਚਿਹ ਪੋਯਮ ਮਨ ॥੧੬ ॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਗੋਇਮ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹੱਕ = ਰੱਬ/ਚੋ = ਜਿਸ/ਖੁਦ = ਆਪ/ਵਾਸਿਫ਼ਾਸ਼ = (ਵਾਸਿਫ਼ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ/ਚਿਹ = ਕੀ/ਗੋਯਮ = (ਗੋਇ+ਅਮ) = (ਗੋਇ)=ਕਹਾਂ (ਅਮ) = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮਨ = ਮੈਂ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਰਹੇ = ਰਸਤੇ/ਵਸਫੇ = ਤਾਰੀਫ/ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਚਿਹ = ਕੀ/ਪੋਯਮ = ਦੌੜਾਂ/ਮਨ = ਮੈਂ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਜਿਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਆਪ ਖੁਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ (ਸਿਫਤ) ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ।
- (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕੀ ਦੌੜਾਂ?
- ਅਰਥਾਤ** = ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਰੀਫ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਬੰਦਾ ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?
- (ਉ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਰੀਦਸ਼; ਅਜ਼ ਮਲਕੂਤ ॥
- (ਅ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਰੀਦਸ਼; ਅਜ਼ ਨਾਸੂਤ ॥੧੭॥

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸਦ = ਸੈਂਕੜੇ/ਮੁਗੀਦਸ਼ = (ਮੁਗੀਦ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ/ਅਜ਼ = ਵਿੱਚੋਂ/ਮਲਕੂਤ = ਦੇਵਤਿਆਂ/ਨਾਸੂਤ = ਜਾਨ ਵਾਲਿਆਂ (ਵਾ) = ਸਰੀਰ ਧਾਰੀਆਂ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾ = ਅਦਿਸ਼ਟ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ; ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਨ।
 (ਉ) ਹਮਹ *ਜਬਰੂਤੀਆਂ; ਫਿਦਾਏ ਉ ॥
 (ਅ) ਹਮਹ ਲਾਹੂਤੀਆਂ ; ਬ-ਪਾਏ ਉ ॥੧੮॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਜਬ-ਰੂਤੀਆਂ ਲਾ-ਹੂਤੀਆਂ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਬੋਲੋ
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਮਹ = ਸਾਰੇ/ਜਬਰੂਤੀਆਂ = ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ) ਦੇਵਤੇ/ਫਿਦਾਏ = ਕੁਰਬਾਨ/ਉ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/ਲਾਹੂਤੀਆਂ = ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ) ਆਮ ਲੋਕ; ਇਨਸਾਨ/ਬ-ਪਾਏ = (ਪਾਏ) = ਚਰਨਾਂ (ਬ) = ਵਿੱਚ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਨ।
 (ਅ) ਸਾਰੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ।
 (ਉ) ਹਮਹ ਨਾਸੂਤੀਆਂ; ਮਲਾਇਕ ਜੋ ॥
 (ਅ) ਜਲਵਹਅਸ਼ ਦਾਂ; ਬ-ਤਹਤੋ ਛੌਕ ਨਿਕੋ ॥੧੯॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਤਹਿਤੋ ਨ ਬੋਲੋ ਪੇਲਾ ਜਿਹਾ ਤਹਤੋ ਬੋਲੋ
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਮਹ = ਸਾਰੇ/ਨਾਸੂਤੀਆਂ = ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ/ਮਲਾਇਕ = ਦੇਵਤੇ/ਜੋ=(ਅਜ਼+ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ/ਜਲਵਹ-ਅਸ਼=ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼/ਦਾਂ=ਜਾਣੋ/ਤਹਤੋ=ਹੇਠਾਂ/ਛੌਕ=ਉਪਰ/ਨਿਕੋ=ਸੁਹਣਾ (ਵ) ਅੱਛਾ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤੇ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਭੂਮੀਏ ਚੋਰ ਵਰਗੇ ਆਗਦਿ।

* ਜਬਰੂਤ ਅਸਲੀ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਅਰਥ = “ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਹਨ” ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਇਹੀ ਲਫਜ਼ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਖੀ = ਭੂਮੀਏ ਚੌਰ ਦੀ

ਭੂਮੀਆਂ ਚੌਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਸਿੱਖ ਬਨਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਚੌਰੀ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ।” ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ, “ਗੁਰੂ ਜੀ! ਚੌਰੀ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਦੀ, ਹੋਰ ਜੋ ਕਹੋ ਸੋ ਕਰਾਂਗਾ।” ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ :-

- (ਉ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ;
- (ਅ) ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ;
- (ਇ) ਗਰੀਬ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜੀ! ਸੱਤ ਬਚਨ।” ਇਕ ਦਿਨ ਇਸਦੇ ਘਰ ਇਕ ਗਰੀਬ ਆ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਮਾਇਆ ਦਿਉ।” ਤਾਂ ਭੂਮੀਆਂ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ?” ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਭੂਮੀਆਂ ਚੌਰ ਹਾਂ।” ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਿਲਾਪੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਮਖੌਲ ਨਾਲ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਚੌਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸੌਚ ਕੇ ਨਾ ਰੋਕਿਆ।” ਇਸਨੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤਾਂ ਅਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਖਾਣ ਲਈ ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਹੱਥ ਨਮਕੀਨ ਪਦਾਰਥ ਆਇਆ ਤੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਖਾ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਕਿ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਹਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਪੰਡ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ, ਵਾਪਸ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ, “ਕੋਈ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ।”

ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਚੌਰ ਚੌਰੀ ਕਰਕੇ ਮਾਲ ਲੈ ਚੱਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਰੀਬਾਂ, ਬੇਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟ-ਮਾਰ ਪੈਣ ਲੱਗੀ, ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਭੂਮੀਆਂ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, “ਹੋ ਰਾਜਨ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਛੱਡ ਦਿਉ, ਚੌਰ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮੈਂ ਹਾਂ।” ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਇਸਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਬਚਨ ਦੱਸੇ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਭੂਮੀਏਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਜੀਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਜਿਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ

ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ।” ਭੂਮੀਏਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾ, ਉਥੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਹੋਵੇ, ਤੇਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ।” ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਿਤਾਰਥ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਭੂਮੀਏ ਵਰਗੇ ਚੌਰ ਸਾਧ ਹੋ ਗਏ।

(ਅ) ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਤੇ ਉੱਪਰ ਵੀ (ਭਾਵ) ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ,
ਉਸੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਾਣੋ।

(ਅਥਵਾ) = ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

(ਉ) ਜਾ-ਨਸ਼ੀਨਾਨੇ ਓ; ਅਜੋ ਛਾਇਕ ॥

(ਅ) ਫਿਕਰੋ ਤੌਸੀਫ ; ਜਾਤ ਰਾ ਲਾਇਕ ॥੨੦॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਜਾ-ਨਸ਼ੀਨਾਨੇ = ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ, ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ/
ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਅਜੋ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ/ਛਾਇਕ = ਚੰਗੇ/ਫਿਕਰੋ =
ਸਿਮਰਨ, ਸੋਚ ਕਈ ਛਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਕਰੋ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਕਰੋ
ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਵੀ ਛਾਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਰਥ=“ਸਿਮਰਨ” ਹੀ ਹੈ।/
ਤੌਸੀਫ = ਤਾਗੀਫ/ ਜਾਤ = ਹਸਤੀ/ਰਾ = ਦੇ/ਲਾਇਕ = ਯੋਗ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ
(ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਚੰਗੇ ਹੋ ਗਏ।
ਇਹ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ :-

ਯਥਾ = ਗੁਰੂ ਗੁੜ ਰਹਿ ਗਿਆ; ਚੇਲੇ ਸੱਕਰ ਹੋ ਗਏ ॥ (ਲੋਕਿਕ)

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੱਚ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ, ਹੋਰ
ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚੇ ਹੋ ਗਏ।

ਨੋਟ = ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਸਿੱਗਾਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਇਹ ਤੇ
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਉਝ
ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚ
ਨੀਚ ਦਾ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਅ) (ਇਸ ਕਰਕੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ, ਉਸਤੱਤੀ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ
ਕਰਨ-ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।

- (ੴ) ਅਬਦ-ਅਬਾਦ ; ਕਦਰੋ ਜਾਹੋ.ਨਿਸ਼ਾਂ ॥
- (ਅ) ਬਰ ਫਰਾਜ਼ਦ ; ਜਿ ਯਕ ਦਿਗਰ ਸੁਬਹਾਂ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਨਿਸ਼ਾਂ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਸੁਬਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿੱਚ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਅਬਦ-ਅਬਾਦ = ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ/ਕਦਰੋ = ਇੱਜ਼ਤ/ਜਾਹੋ = ਪਦਵੀ, ਮਰਤਬਾ/ਨਿਸ਼ਾਂ = ਨਿਸ਼ਾਨ/ਬਰ=ਉੱਪਰ (ਅਬਵਾ) = ਉੱਚਾ /ਫਰਾਜ਼ਦ = ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ/ਜਿ = ਤੋਂ/ਯਕ = ਇੱਕ/ਦਿਗਰ = ਦੂਜੇ/ਸੁਬਹਾਂ = (ਸੁਬਹ + ਆਂ) (ਆਂ) = ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ (ਸੁਬਹ) = ਸਵੇਰੇ, (ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ ਵੇਲੇ ਸੁਬਹਾਨ = ਚੰਗਾ, ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ)/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਦਰ ਅਤੇ ਪਦਵੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ।
- (ਅ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਉੱਚਾ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਸਵੇਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ
- ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ = ਉੱਚਾ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਦਰ ਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਦਾ ਹੀ, ਹਰੇਕ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- (ੴ) ਮੁਰਸ਼ਿ-ਦੁਲ - ਆਲਮੀਂ; ਸ਼ੁਦਸ਼ ਚੋ ਖਿਤਾਬ ॥
- (ਅ) ਅਜ਼ ਅਨਾ-ਯਾਤੇ; ਹੁਜ਼ਰਤੇ ਵੱਹਾਬ ॥੨੨॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਸ਼ੁਦਸ਼ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੁਰਸ਼ਿਦੁਲ = (ਮੁਰਸ਼ਿਦ + ਉਲ) ਗੁਰੂ/ਆਲਮੀਂ = ਸੰਸਾਰ/ਸ਼ੁਦਸ਼ = (ਸ਼ੁਦ + ਅਸ਼) ਹੋਇਆ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ/ਚੋ = ਜਦ/ਖਿਤਾਬ = ਪਦਵੀ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ/ਅਨਾਯਾਤੇ = ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ [ਨੋਟ = ਛਾਰਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨਾਯਾਤ ਤੇ ਇਨਾਯਾਤੇ ਦੋਨਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਰਥ = “ਮਿਹਰਬਾਨੀ” ਹੀ ਹੈ (ਛਾਰਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ਡਾ.ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਪਟਿਆਲਾ)]/ਹੁਜ਼ਰਤੇ = ਵਾਹਿਗੁਰੂ/ਵੱਹਾਬ = ਦੇਣ ਵਾਲਾ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਜਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੋ ਜਹਾਨਾ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇਆ।

	(ਅ) ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਪਾਲਤਾ ਨਾਲ ।
ਅਰਥਾਤ	= ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ।
	(ਉ) ਗੁਫਤ, ਮਨ ਬੰਦਾ; ਓ ਗੁਲਾਮੇ ਤੁਅਮ ॥
	(ਅ) ਖਾਕੇ ਅਕਦਾਮੇ; ਖਾਸੇ ਆਮੇ ਤੁਅਮ ॥੨੩॥
(ਉਚਾਰਨ	= ਤੁਅਮ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਅਕ-ਦਾਮੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ	= ਗੁਫਤ = ਕਿਹਾ/ਮਨ = ਮੈਂ/ਓ = ਅਤੇ/ਗੁਲਾਮੇ = ਦਾਸ/ਤੁਅਮ (ਤੁ + ਅਮ) (ਤੁ) = ਤੇਰਾ (ਅਮ) = ਹਾਂ/ਖਾਕੇ = ਧੂੜੀ/ਅਕਦਾਮੇ = (ਕਦਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ) ਪੈਰ (ਭਾਵਾਰਥ) ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕਰਕੇ/
ਅਰਥ	= (ਉ) (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਨਾਲ) ਕਿਹਾ! ਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਹਾਂ।
ਯਥਾ	= ਹਮ ਚਾਕਰ ਗੋਬਿੰਦ ਕੇ, ਠਾਕੁਰੁ ਮੇਰਾ ਭਾਰਾ ॥ (ਅੰਗ ੩੯੯)
	(ਅ) ਤੇਰੇ ਖਾਸ ਅਤੇ ਆਮ (ਦਾਸਾਂ) ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।
ਯਥਾ	= ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਦੇਹੁ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ, ਨਾਨਕ ਕੈ ਸੁਖੁ ਏਹੀ ।
	(ਅੰਗ ੬੮੦)
	(ਉ) ਬਾਜ਼, ਚੁੰ ਹਮ-ਚੁਨੌਂ; ਖਿਤਾਬ ਆਮਦ ॥
	(ਅ) ਮੁਤਵਾ-ਤਰ ਚੁਨੌਂ; ਜਵਾਬ ਆਮਦ ॥ ੨੪॥
ਪਦ ਅਰਥ	= ਬਾਜ਼ = ਫਿਰ ਵੀ/ਚੁੰ = ਵਰਗਾ/ਹਮ = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਚੁਨੌਂ = ਵਰਗਾ, ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ/ਖਿਤਾਬ = ਪਦਵੀ/ਆਮਦ = ਆਈ, ਆਇਆ/ਮੁਤਵਾ-ਤਰ = ਲਗਾਤਾਰ/ਚੁਨੌਂ = ਅਜੇਹਾ ਹੀ/ਜਵਾਬ = ਉੱਤਰ/ਆਮਦ = ਆਇਆ/
ਅਰਥ	= (ਉ) ਫਿਰ ਵੀ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੱਲੋਂ) ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ (ਕਿ ਤੂੰ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈਂ) ਹੀ ਖਿਤਾਬ ਆਇਆ ॥
	(ਅ) ਅਤੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲੋਂ) ਲਗਾਤਾਰ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਆਇਆ ।
	(ਉ) ਕਿ ਮਨਮ ਦਰ ਤੋਂ; ਗੈਰੇ ਤੋਂ ਕਸ ਨੇਸਤ ॥
	(ਅ) ਹਰ ਚਿਰ ਖੂਹਮ ਕੁਨਮ; ਹਮਹ ਅਦਲੇਸਤ ॥੨੫॥
(ਉਚਾਰਨ	= ਖੂਹਮ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖੂਹਮ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਿ = ਜੋ, ਜਿਹੜਾ, ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮਨਮ = (ਮਨ + ਅਮ) ਮੈਂ
 ਹਾਂ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਤੌ=ਤੇਰੇ/ਗੈਰੇ = ਦੂਸਰਾ/ਕਸ = ਆਦਮੀ, ਕੋਈ/
 ਨੇਸਤ = (ਨੇ + ਅਸਤ) ਨਹੀਂ ਹੈ/ਹਰ = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ, ਜੋ/
 ਚਿਹ = ਕੁਝ/ਖੂਹਮ = (ਖੂਹ+ਅਮ) ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ/ ਕੁਨਮ = (ਕੁਨ +
 ਅਮ) ਕਰਦਾ ਹਾਂ/ਹਮਹ=ਸਭ/ਅਦਲੇਸਤ=[ਅਦਲ+ਏਸਤ
 (ਅਸਤ)] ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ /

ਅਰਥ = (ਉ) (ਉੱਤਰ ਆਇਆ) ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਹਾਂ; ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ
 ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਅ) ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ; ਉਹੀ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ
 ਨਿਆਂ (ਠੀਕ) ਹੈ।

(ਉ) ਰਾਹੇ ਜ਼ਿਕਰਮ; ਬ-ਆਲਮੇ ਬਿ-ਨੁਮਾ ॥

(ਅ) ਬ-ਹਮਹ ਸੌਂ ਜ਼ਿ; ਵਸਫ਼ੇ ਮਨ ਗੋਯਾ ॥੨੯॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਰਾਹੇ = ਰਸਤਾ/ਜ਼ਿਕਰਮ = (ਜ਼ਿਕਰ + ਅਮ)=(ਅਮ)=ਮੇਰੇ (ਜ਼ਿਕਰ)
 = ਸਿਮਰਨ /ਬ-ਆਲਮੇ=ਜਗਤ ਨੂੰ/ਬਿ-ਨੁਮਾ = ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ
 ਵਿਖਾ/ਬ-ਹਮਹ = ਸਭ/ਸੌਂ = ਤੂੰ ਹੋ ਜਾ/ਜ਼ਿ = ਨਾਲ/ਵਸਫ਼ੇ,
 ਉਸਤਤ/ਮਨ = ਮੇਰੀ/ਗੋਯਾ = ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਕਰ (ਸਿਮਰਨ) ਦਾ (ਤੂੰ) ਰਸਤਾ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ॥

(ਅ) ਮੇਰੀ ਸਿਫ਼ਤ ਸਲਾਹ ਕਹਿਣ (ਸੁਨਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਸੌਂ = ਤੂੰ
 ਹੋ ਜਾ ॥

(ਉ) ਦਰ ਹਮਹ ਜਾ; ਪਨਾਹੋ ਯਾਰੋ ਤੁਅਮ ॥

(ਅ) ਯਾਵਰੀ ਬਖਸ਼ੋ ; ਖੂਅਸਤਗਾਰੇ ਤੁਅਮ ॥ ੨੧ ॥

(ਉਚਾਰਨ = ਖੂਅਸਤਗਾਰੇ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਸਤਗਾਰੇ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਹਮਹ = ਸਭ/ਜਾ = ਬਾਂਵਾਂ/ਪਨਾਹੋ = ਆਸਰਾ/ਯਾਰੋ
 = ਦੋਸਤ/ਤੁਅਮ = ਤੇਰਾ ਹਾਂ/ਯਾਵਰੀ = ਮਦਦ, ਦੋਸਤੀ/ਬਖਸ਼ੋ
 = ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ/ਖੂਅਸਤਗਾਰੇ = ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ/ ਤੁਅਮ=(ਤੁ)
 ਤੇਰਾ (ਅਮ) = ਹਾਂ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਮੈਂ ਸਭ ਬਾਵਾਂ ਵਿੱਚ (ਤੈਨੂੰ) ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ; ਤੇਰਾ
 ਦੋਸਤ ਹਾਂ।

(ਅ) ਤੈਨੂੰ ਮਦਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ॥

(ਉ) ਹਰ ਕਿ, ਨਾਮੇ ਤੋਂ; ਬਰ-ਤਰੀਂ ਦਾਨਦ ॥

- (ਅ) ਅਜ਼ ਦਿਲੇ ਜਾਂ ; ਬ-ਵਸਫੇ ਮਨ.ਖਾਨਦ ॥ ੨੯ ॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਖਾਨਦ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਨਦ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਹਰ = ਹਰੇਕ ਕੋਈ/ਕਿ = ਜੋ/ਤੋ = ਤੇਰੇ/ਬਰਤਗੀਂ (ਬਰ + ਤਗੀਨ)
- ਉੱਚਾ/ਦਾਨਦ = ਜਾਣੇਗਾ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਦਿਲੇ = ਦਿਲ/ਜਾਂ = ਜਾਨ
- /ਬ-ਵਸਫੇ = ਸਿਫਤ/ ਮਨ=ਮੇਰੀ/ਖਾਨਦ = ਪੁਕਾਰੇਗਾ/
- ਅਰਥ = (ਉ) ਹਰੇਕ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ, ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇਗਾ।
- (ਅ) (ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾ ਜਾਣ ਕੇ), ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਤੋਂ; ਉਹ
ਮੇਰੀ ਸਿਫਤ ਹੀ ਪੁਕਾਰੇਗਾ।
- (ਉ) ਮਨ ਵਰਾ, ਜਾਤੇ ਖੁਦ; ਨੁਮਾਯਮ ਬਾਜ਼ ॥
- (ਅ) ਅਹਿਦੇ ਮਨ ਸਖਤਗੀਰ; ਬਰਕੁਨ ਸਾਜ਼ ॥੨੯॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਨੁਮਾਇਮ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਮਨ = ਮੈਂ/ਵਰਾ = ਅੱਗੇ, ਸੰਸਾਰ, ਉਸ ਤੋਂ, ਗਰਮੀ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ
ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਖਤਾ (ਨੈਟ=ਕਈ ਛਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਵਰਾ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਤੁਰਾ ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਵੀ ਛਾਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੇ
ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ)/ਜਾਤੇ = ਹਸਤੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼/
ਖੁਦ=ਆਪਣਾ/ਨੁਮਾਯਮ=(ਨੁਮਾਇ+ਅਮ)=(ਨੁਮਾਇ)= ਵਿਖਾਵਾਂਗਾ
(ਅਮ)=ਮੈਂ/ਬਾਜ਼=ਫਿਰ/ਅਹਿਦੇ=ਵਾਦਾ/ਮਨ=ਮੇਰਾ/ਸਖਤਗੀਰ=
ਪੱਕਾ, ਕਰੜਾ/ਬਰਕੁਨ=ਬਿਜਲੀ/ਸਾਜ਼= ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾ/
- ਅਰਥ = (ਉ) (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਸਿਫਤ ਪੁਕਾਰੇਗਾ) ਫਿਰ ਮੈਂ (ਉਸ)
ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖਾਵਾਂਗਾ ॥
- ਅਖਵਾ = (ਵਰਾ ਦਾ ਅਰਥ “ਉਸ ਨੂੰ” ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।) ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ
ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਖਾਵਾਂਗਾ ॥
- (ਅ) ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪੱਕੇ ਵਾਦੇ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ, (ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ
ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ) ਬਿਜਲੀ
ਵਾਂਗ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾ ॥
- (ਉ) ਗਿਰਦੇ ਆਲਮ ਬਰ; ਆਂ ਓ ਹਾਦੀ ਸ਼ੌੰ ॥
- (ਅ) ਕਿ ਜਹਾਂ, ਗੈਰੇ ਮਨ; ਨਿ-ਯਰਜਦ ਜੌ ॥੩੦॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਨਿ-ਅਰਜਦ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਗਿਰਦੇ = ਹਰ ਤੁਰੱਡੋਂ/ਆਲਮ = ਦੁਨੀਆਂ/ਬਰ = ਉੱਪਰ/ਆਂ =
ਉਸ/ ਓ = ਅਤੇ/ਹਾਦੀ = ਰਹਿਬਰ, ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਪਰ ਲੈ

- ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨੇਤਾ (ਵ) ਗੁਰੂ/ਸੌਂ = ਹੋ ਜਾ/ਕਿ= ਜੋ/ਜਹਾਂ =
 ਜਗਤ/ਗੈਰੇ = ਬਿਨਾਂ/ਮਨ = ਮੇਰੇ/ਨਿ-ਯਰਜ਼ਦ= ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ/
 ਜੈ=ਜੈਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਵਾਂਗ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਅਤੇ ਉਸ (ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਗਤ ਉਪਰ ਕਾਇਮ
 ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ) ਹਰ ਤੁਰੱਡੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਉਪਰ ਰਹਿਬਰ ਹੋ ਜਾ
 (ਭਾਵ) ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋ ਜਾ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਜੋ ਇਹ ਜਗਤ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜੈਂ ਦੇ ਦਾਣੇ
 ਵਾਂਗ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਜਿਵੇਂ ਜੈਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ
 ਜਗਤ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ।
- (ਉ) ਦਰ ਹਕੀਕਤ; ਮਨਮ ਚੋ ਰਾਹਨੁਮਾ ॥
- (ਅ) ਤੂ ਜਹਾਂ ਰਾ; ਬ-ਪਾਏ ਖੁਦ ਪੈਮਾ ॥੩੧॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਹਕੀਕਤ = ਅਸਲ/ਮਨਮ = (ਮਨ)=ਮੈਂ (ਅਮ) =
 ਹਾਂ/ਚੋ = ਜਦ/ਰਾਹਨੁਮਾ= (ਰਾਹ) ਰਸਤਾ (ਨੁਮਾ) ਵਿਖਾਉਣ
 ਵਾਲਾ/ਜਹਾਂ = ਦੁਨੀਆਂ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਬ-ਪਾਏ = ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ/ਖੁਦ =
 ਆਪਣੇ/ਪੈਮਾ = (ਪੈਮਾਨੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ) ਮਿਣ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਜਦ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ (ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਾ) ਰਸਤਾ
 ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੈਂ ਹਾਂ।
- (ਅ) (ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ) ਬੱਸ ਤੂ ਤਾਂ ਜਹਾਨ ਨੂੰ
 ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਣਨਾ ਕਰ ॥
- (ਭਾਵ)** = ਰਾਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹੀ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਜ਼ਰੀਆ ਤੇਰਾ ਰੱਖ
 ਕਰਕੇ, ਤੂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫਿਰ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਾ ॥ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਰਸਤਾ
 ਮੈਂ ਆਪੇ ਹੀ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ ॥
- (ਉ) ਹਰ-ਕਿਰਾ ਖੂਹਮੋ; ਸ਼ਵਮ ਹਾਦੀ ॥
- (ਅ) ਅਜ਼ ਤੋ, “ਦਰ-ਦਿਲ-ਦਰ”; ਆਰਮਸ਼ ਸ਼ਾਦੀ ॥ ੩੨ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਖੂਹਮੋ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਹਮੋ ਅਤੇ ਕਿਰਾ ਇਕੱਠਾ
 ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਕਿਰਾ = ਜੋ ਨੂੰ (ਭਾਵ) ਹਰੇਕ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ/
 ਖਾਹਮੋ = (ਖੂਹ + ਅਮੋ) ਮੈਂ ਚਾਹਾਂ/ਸ਼ਵਮ = (ਸ਼ਵ+ਅਮ) ਮੇਰੇ ਤੋਂ
 ਹੋਵੇਗੀ/ਹਾਦੀ = ਹਦਾਇਤ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ, ਰਾਹੀਂ/ਤੋਂ = ਤੇਰੇ/

- ਦਰ = ਵਿਚ/ਆਰਮਸ਼ (ਆਰ + ਅਮ + ਅਸ਼) (ਆਰ) = ਲਿਆਵਾਂ
 (ਅਮ) = ਮੈਂ (ਅਸ਼) = ਉਸਦੇ/ਸ਼ਾਦੀ = ਖੁਸ਼ੀ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਹਰੇਕ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੈਂ (ਅੱਛੀ) ਹਦਾਇਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹਵਾਂ
       ਉਹ ਹਦਾਇਤ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।
 (ਅ) ਪਰ ਤੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਲਿਆਵਾਂਗਾ
       (ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਦਾਇਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹਾਂ ॥)
 (ਉ) ਵਾਂ-ਕਿ, ਗੁਮਰਾਹ ਸਾਜ਼ਮਸ਼; ਜਿ ਗਜ਼ਬ ॥
 (ਅ) ਨ ਰਸਦ, ਅਜ਼ ਹਦਾਇਤੇ ਤੋ; ਬ ਰਬ ॥੩੩॥
(ਉਚਾਰਨ = ਰੱਬ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵਾਂ-ਕਿ = ਉਹ ਕੀ (ਭਾਵ) ਹੋਰ ਕੀ/ਗੁਮਰਾਹ = ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲਾ/
 ਸਾਜ਼ਮਸ਼ = (ਸਾਜ਼ + ਅਮ + ਅਸ਼) (ਸਾਜ਼) = ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ (ਅਮ) =
 ਮੈਂ (ਅਸ਼) = ਉਹ/ ਜਿ = ਨਾਲ/ਗਜ਼ਬ = ਗੁੱਸੇ, ਬੁਰਾ/ਰਸਦ =
 ਪਹੁੰਚ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ/ਹਦਾਇਤੇ = ਸਿੱਖਿਆ/ਤੋ = ਤੇਰੀ/ਰਬ =
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਹੋਰ ਕੀ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਨੇਕੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲਾ
       ਹੋਇਆ ਬਣਾ ਦੇਵਾਂ ॥
 (ਅ) ਉਹ ਤੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਵੀ ਰੱਬ ਤੱਕ (ਭਾਵ) ਮੇਰੇ ਤੱਕ
       ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਪਾਵੇਗਾ।
- ਯਥਾ** = ਆਪੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਹੈ ਆਪੇ, ਆਪੇ ਬਾਲਕ ਕਰੇ ਸਿਆਣੇ ॥
       ਇਕਬੈ ਪੜਿ ਬੁੜੈ ਸਭੁ ਆਪੇ, ਇਕਬੈ ਆਪੇ ਕਰੇ ਇਆਣੇ ॥
       ਇਕਨਾ ਅੰਦਰਿ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਏ, ਜਾ ਆਪਿ ਤੇਰੈ ਮਨਿ ਸਚੇ ਭਾਣੇ ॥
- (ਅੰਗ ੫੫੨)
- (ਵਾਰ ਬਿਹਾਰਾ ਮਹਲਾ ੪)
- ਅਰਥਾਤ** = ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ
 ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ
 ਇਹ ਗੁਰੂ ਪਦ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਾਂ
 ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਉੱਤਰ ਆਇਆ ਜੋ ਭਾਈ
 ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਹਾ ਹੈ।
 ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ; ਜਗਤ

ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ; ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਝੂਠੇ ਗੁਰੂਵਾਦ ਅਥਵਾ - ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਅੱਗੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਉ) ਸ਼ੁਦਹ ਗੁਮਰਾਹ ; ਆਲਮੇ ਬੇ-ਮਨ ॥

(ਅ) ਸਾਹਿਰਾਂ ਗਸ਼ਤਹ-ਅੰਦ; ਜਾਦੂਏ ਮਨ ॥੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਸ਼ੁਦਹ = ਹੋ ਰਿਹਾ/ਗੁਮਰਾਹ = ਨੇਕੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਭੁਲਣ ਵਾਲਾ/ ਆਲਮੇ = ਜਹਾਨ/ਬੇ-ਮਨ = ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ/ਸਾਹਿਰਾਂ = ਜਾਦੂਗਰ/

ਗਸ਼ਤਹ = ਹੋ ਗਏ/ਅੰਦ = ਹਨ।/ਜਾਦੂਏ = ਜਾਦੂ/ਮਨ = ਮੇਰੇ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਜਹਾਨ ਮੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(ਅ) ਮੇਰਾ ਜਾਦੂ ਵਾ=ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਸਿਧ ਆਦਿਕ ਜਾਦੂਗਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

(ਉ) ਮੁਰਦ-ਗਾਂ ਰਾ; ਕੁਨੰਦ ਜਿੰਦਾ ਹਮੇ ॥

(ਅ) ਜਿੰਦ-ਗਾਂ ਰਾ; ਬ-ਜਾਂ ਕੁਸ਼ਦਹ ਹਮੇ ॥ ੩੫ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਮੁਰਦਗਾਂ = ਮੁਰਦਿਆਂ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਕੁਨੰਦ = (ਕੁਨ + ਅੰਦ)=(ਕੁਨ) =

ਕਰਦੇ (ਅੰਦ) = ਹਨ/ ਜਿੰਦਾ= ਜੀਉਂਦਾ/ਹਮੇ = ਸਾਰੇ/ਜਿੰਦਗਾਂ=

ਜੀਉਂਦਿਆਂ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਬ-ਜਾਂ = ਜਾਨੋਂ/ਕੁਸ਼ਦਹ = (ਕੁਸ਼ + ਅੰਦਹ)

= (ਕੁਸ਼) = ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ (ਅੰਦਹ) = ਹਨ/ਹਮੇ = ਸਾਰੇ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਹ ਸਾਰੇ (ਜਾਦੂਗਰ ਸਿਧ ਆਦਿਕ) ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਭੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਸਾਰੇ (ਜਾਦੂਗਰ) ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਉ) ਆਤਸ਼ੇ ਰਾ, ਕੁਨੰਦ ਆਬੀਵਸ਼ ॥

(ਅ) ਬਰ ਸਰੇ ਆਬ; ਬਰ-ਜਨੰਦ ਆਤਸ਼ ॥੩॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਤਸ਼ੇ = ਅੱਗ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਕੁਨੰਦ = ਕਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਕਰ

ਦਿੰਦੇ ਹਨ/ਆਬੀਵਸ਼ = (ਆਬੀ + ਵ + ਅਸ਼)=(ਆਬੀ) = ਪਾਣੀ

(ਵ) = ਅਤੇ (ਅਸ਼) = ਉਸ, ਉਹ/ਬਰ = ਉੱਪਰ/ਸਰੇ = ਸਿਰ/

ਆਬ = ਪਾਣੀ/ਬਰ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਜਨੰਦ = ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਸੁੱਟਦੇ

ਹਨ; ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਅਤੇ ਉਹ (ਜਾਦੂਗਰ) ਅੱਗ ਨੂੰ ਪਾਣੀ (ਵਾਂਗ) ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਅੱਗ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ) ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
 (ੴ) ਹਰ-ਚਿਹ ਖੂਹੰਦ; ਮੇ-ਕੁਨੰਦ ਹਮਾਂ ॥
 (ਅ) ਜੁਮਲਹ ਜਾਦੂ ਫਨਾ-ਅੰਦ; ਬਰ ਸਮਾਂ ॥੩੭॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਖੂਹੰਦ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਹੰਦ ਬੋਲੋ
ਪਦ ਅਰਥ = ਹਰ-ਚਿਹ = ਜੋ ਕੁਝ/ਖੂਹੰਦ = (ਖੂਹ) = ਚਾਹੁੰਦੇ (ਅੰਦ) = ਹਨ/ਮੇ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਕੁਨੰਦ = ਕਰਦੇ ਹਨ/ਹਮਾਂ = (ਹਮ + ਆਂ) ਉਹ ਸਾਰੇ/ਜੁਮਲਹ = ਸਾਰੇ/ਜਾਦੂ = ਜਾਦੂ ਦੇ/ਫਨਾ = ਗੁਨ ਵਾਲੇ (ਵ) ਹੁਨਰਵਾਲੇ/ਅੰਦ = ਹਨ/ਬਰ = ਉੱਪਰ/ਸਮਾਂ = ਅਸਮਾਨ/
ਅਰਥ = (ੴ) ਉਹ ਸਾਰੇ (ਜਾਦੂਗਰ) ਜੋ ਕੁਝ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਾਦੂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਸਾਰੇ ਜਾਦੂ ਦੇ ਹੁਨਰ ਵਾਲੇ ਜਾਦੂਗਰ (ਜਾਦੂ ਦੇ ਨਾਲ) ਅਸਮਾਨ ਉੱਪਰ (ਅਥਵਾ) ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਜਾਦੂਗਰ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ)
 ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ = (ਪਰ ਇਹ) ਸਾਰੇ (ਉਪਰੋਕਤ ਕਹੇ ਜਾਦੂਗਰ) ਜਾਦੂ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅਸਮਾਨ ਉੱਪਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ (ਅਥਵਾ) ਪਾਖੰਡ ਉੱਪਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਖੰਡ ਦੇ ਉੱਪਰ ਧਰਮੀ ਬੰਦਾ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਇੰਝ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜਾਦੂਗਰ ਪਾਖੰਡ ਉੱਪਰ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਦੇ ਹਨ।
 (ੴ) ਰਾਹੇ ਸ਼ਾਂ ਰਾ; ਨੁਮਾ ਬ-ਸੂਏ ਮਨ ॥
 (ਅ) ਕਿ ਪਜ਼ੀਰੰਦ; ਗੁਫਤ-ਗੂਏ ਮਨ ॥੩੮॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਰਾਹੇ = ਰਸਤਾ/ਸ਼ਾਂ = ਉਨ੍ਹਾਂ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਨੁਮਾ = ਦਿਖਾਅ/ਬ-ਸੂਏ = ਤੁਗਫ/ਮਨ = ਮੇਰੀ/ਕਿ = ਤਾਂ ਕਿ, ਜੋ/ਪਜ਼ੀਰੰਦ = (ਪਜ਼ੀਰ + ਅੰਦ) ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ) ਕਬੂਲ ਕਰਨ (ਵ) ਗ੍ਰਹਿਨ ਕਰਨ/

	<p>ਗੁਫਤ-ਗੂਏ = ਸਿਮਰਨ (ਵ) ਵਾਰਤਾਲਾਪ/ ਮਨ = ਮੇਰਾ/</p>
ਅਰਥ	<p>= (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਜਾਦੂਗਰਾਂ ਅਤੇ ਜਾਦੂਗਰਾਂ ਦੇ ਛਰੋਬਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਵਾਲੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਅਥਵਾ=ਸਿੱਧਾਂ ਆਦਿਕਾਂ) ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ ॥</p>
	<p>(ਅ) ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰਾ ਸਿਮਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ (ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਚਨਾਂ ਉੱਪਰ (ਜਾਂ) ਮੇਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਉੱਪਰ ਤੁਰਨ ।)</p>
	<p>(ਉ) ਗੈਰ ਜ਼ਿਕਰਮ; ਬ-ਜਾ ਦੂਏ ਨ ਰਵੰਦ ॥</p>
	<p>(ਅ) ਜੁੜ ਦਰੇ ਮਨ; ਬ-ਜਾਨਿਬੇ ਨ ਰਵੰਦ ॥੩੯॥</p>
ਪਦ ਅਰਥ	<p>= ਗੈਰ=ਬ.ਗੈਰ/ਜ਼ਿਕਰਮ = (ਜ਼ਿਕਰ + ਅਮ) ਮੇਰੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ/ਬ-ਜਾ =(ਜਾ) = ਜਗ੍ਹਾ (ਬ) = ਉੱਪਰ/ਦੂਏ = ਦੂਸਰੀ/ਰਵੰਦ = (ਰਵ + ਅੰਦ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ) ਜਾਣਾ ਕਰਨ/ਜੁੜ = ਬਿਨਾਂ/ਦਰੇ = ਦਰਵਾਜ਼ੇ/ਮਨ = ਮੇਰੇ/ਬ-ਜਾਨਿਬੇ=ਤੁਰਫ/ਰਵੰਦ = ਜਾਣਾ ਕਰਨ/</p>
ਅਰਥ	<p>= (ਉ) ਬ.ਗੈਰ ਮੇਰੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ, (ਉਹ ਆਮ ਲੋਕ ਹੋਰ) ਦੂਸਰੀ ਜਗ੍ਹਾ (ਦੇ ਉੱਪਰ ਜਾਦੂ ਵਾਸਤੇ) ਨਾ ਜਾਣਾ ਕਰਨ ॥</p>
	<p>(ਅ) ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੁਰਫ ਨਾ ਜਾਣਾ ਕਰਨ ।</p>
	<p>(ਉ) ਕਿ ਜ਼ਿ ਦੌੜਖ; ਸ਼ਵੰਦ ਰੁਸਤਰ ਹਮੇ ॥</p>
	<p>(ਅ) ਵਰਨਹ ਉਫਤੰਦ; ਦਸਤ ਬਸਤਰ ਹਮੇ ॥੪੦॥</p>
ਪਦ ਅਰਥ	<p>= ਕਿ = ਤਾਂ ਜੋ/ਜ਼ਿ = ਤੋਂ/ਦੌੜਖ = ਨਰਕਾਂ/ਸ਼ਵੰਦ = ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ) ਹੋ ਸਕਣ/ਰੁਸਤਰ = ਛੁਟਦੇ/ਹਮੇ = ਸਾਰੇ/ਵਰਨਹ = ਨਹੀਂ ਤਾਂ/ਉਫਤੰਦ = ਪੈਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ) ਪੈਣਗੇ/ਦਸਤ = ਹੱਥ/ਬਸਤਰ = ਬੰਨ ਕਰਕੇ/ਹਮੇ = ਸਾਰੇ/</p>
ਅਰਥ	<p>= (ਉ) ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਨਰਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟਦੇ ਹੋ ਸਕਣ ਅਥਵਾ = ਛੁੱਟ ਜਾਣ ॥</p>
	<p>(ਅ) ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ (ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ) ਪੈਣਗੇ ॥</p>
	<p>(ਉ) ਕਾਫ਼ ਤਾ ਕਾਫ਼; ਆਲਮੇ ਜੁਮਲਹ ॥</p>
	<p>(ਅ) ਦਅਵਤ ਆਮੜ; ਜਾਲਿਮੇ ਜੁਮਲਹ ॥੪੧॥</p>
(ਉਚਾਰਨ	<p>= ਦਅਵਤ ਨੂੰ ਦਾ-ਵਤ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਬੋਲੋ)</p>
ਪਦ ਅਰਥ	<p>= ਕਾਫ਼ ਤਾ ਕਾਫ਼ = ਕੱਕੇ ਤੋਂ ਕੱਕੇ/ਤਾ = ਤੱਕ (ਭਾਵ) ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤੱਕ/ਆਲਮੇ = ਸੰਸਾਰ/ਜੁਮਲਹ = ਸਾਰੇ/ਦਅਵਤ = ਦੌੜ ਕਰਕੇ/</p>

	ਆਮੋਜ਼=ਸਿਖਾਲ/ਜਾਗਲਿਮੇ=ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ/
ਅਰਥ	= (ਉ) ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ॥
	(ਅ) ਦੌੜ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਸਿਖਾਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕ) ਜੁਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।
	(ਉ) ਰੰਜੋ ਫਰਹਤ; ਜ਼ਿ ਮਨ, ਨਮੇ ਦਾਨੰਦ ॥
	(ਅ) ਹਮਹ ਅਜ਼; ਗੈਰੇ ਮਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੰਦ ॥੪੨॥
ਪਦ ਅਰਥ	= ਰੰਜੋ = ਦੁੱਖ/ਫਰਹਤ = ਸੁੱਖ (ਵ) ਭੁਸ਼ੀ/ਜ਼ਿ = ਤੋਂ/ਮਨ = ਮੇਰੇ/ਨਮੇ=ਨਹੀਂ/ਦਾਨੰਦ = (ਦਾਨ + ਅੰਦ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ/ਹਮਹ= ਸਾਰੇ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ/ਗੈਰੇ = ਦੂਸਰਿਆਂ, ਬਗੈਰ/ਪਰੇਸ਼ਾਨੰਦ= (ਪਰੇਸ਼ਾਨ + ਅੰਦ) ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ/
ਅਰਥ	= (ਉ) (ਉਹ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ) ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।
ਯਥਾ	= ਦੁਖ ਸੁਖ ਪ੍ਰਭ ਦੇਵਨਹਾਰੁ ॥ (ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਅੰਗ ੨੯੩)
	(ਅ) ਅਤੇ ਸਾਰੇ (ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ) ਦੂਸਰਿਆਂ (ਜਾਦੂਗਰਾਂ) ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ।
ਅਥਵਾ	= ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁਖੀ ਹਨ।
	(ਉ) ਅੰਜੁਮਨ ਮੇ-ਕੁਨੰਦ; ਅਜ਼ ਅੰਜੁਮ ॥
	(ਅ) ਬਰ ਸ਼ੁਮਾਰੰਦ; ਰੋਜ਼ੇ ਸ਼ਾਦੀ ਓ ਗਾਮ ॥੪੩॥
ਪਦ ਅਰਥ	= ਅੰਜੁਮਨ = ਸਭਾ/ਮੇ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਕੁਨੰਦ = ਕਰਦੇ ਹਨ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਅੰਜੁਮ = ਤਾਰਿਆਂ/ਬਰ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਸ਼ੁਮਾਰੰਦ = (ਸ਼ੁਮਾਰ+ਅੰਦ) ਗਿਣਦੇ ਹਨ/ ਰੋਜ਼ੇ = ਦਿਨ/ਸ਼ਾਦੀ = ਭੁਸ਼ੀ/ਓ = ਅਤੇ/ਗਾਮ = ਗਾਮੀ/
ਅਰਥ	= (ਉ) (ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ) ਸਭਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ (ਚਾਲ) ਤੋਂ ;
	(ਅ) ਭੁਸ਼ੀ ਤੇ ਗਾਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗਿਣਦੇ ਹਨ।
ਨੋਟ	= ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ; ਲੋਕ ਤਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਕਰਕੇ; ਭੁਸ਼ੀ ਗਾਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗਿਣਦੇ ਸਨ।
	(ਉ) ਬਰ ਨਿਗਾਰੰਦ; ਨਹੱਸੋ ਸਾਫ਼ਦ ਹਮੇ ॥
	(ਅ) ਬਾਜ਼ ਗੋਇਅੰਦ; ਕਿਬਲੋ ਬਾਅਦ ਹਮੇ ॥੪੪॥

(ਉਚਾਰਨ	= ਸਾਦ ਅਤੇ ਬਾਦ ਗੂੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ	= ਬਰ = ਉੱਪਰ/ਨਿਗਾਰੰਦ = (ਨਿਗਾਰ = ਅੰਦ) ਦੇਖਦੇ ਹਨ/ਨਹੁਸੇ = ਮਾੜਾ/ਸਅੜਦ=ਚੰਗਾ/ਹਮੇ=ਸਾਰੇ/ਬਾਜ਼=ਫਿਰ/ਗੋਇਅੰਦ = ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ / ਕਿਬਲੇ = ਭੂਤਕਾਲ/ਬਾਅਦ=ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ (ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ)/
ਅਰਥ	= (ਉ) ਉੱਪਰ ਤਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਹਿਸਾਬ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ਅ) ਫਿਰ (ਉਹ) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇੰਝ ਹੋਇਆ; ਅੱਗੇ ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇੰਝ ਹੋਵੇਗਾ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।) (ਉ) ਨੇਸਤ ਸ਼ਾਂ ਰਾ; ਬ-ਜ਼ਿਕਰ ਇਸਤਿਕ-ਲਾਲ ॥ (ਅ) ਕਾਲ ਦਾਨੰਦ; ਜੁਮਲ-ਗਾਂ ਬੇਹਾਲ ॥੪੫॥
ਪਦ ਅਰਥ	= ਨੇਸਤ = (ਨ + ਏਸਤ) ਨਹੀਂ ਹੈ/ਸ਼ਾਂ = ਉਨ੍ਹਾਂ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਬ-ਜ਼ਿਕਰ= ਸਿਮਰਨ ਉੱਪਰ/ਇਸਤਿਕ-ਲਾਲ = ਮਜ਼ਬੂਤੀ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ/ਕਾਲ = ਕਥਨੀ/ਦਾਨੰਦ = (ਦਾਨ + ਅੰਦ) ਜਾਣਦੇ ਹਨ/ਜੁਮਲ-ਗਾਂ = (ਜੁਮਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਸ਼ਬਦ) ਸਾਰੇ/ਬੇਹਾਲ=ਬਿਅਰਥ, ਅਸਫਲ/
ਅਰਥ	= (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੰਸਾਰੀਆਂ) ਨੂੰ (ਮੇਰੇ) ਸਿਮਰਨ ਉੱਪਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਅ) ਉਹ ਕਥਨੀ ਕਰਨੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ (ਪਰ) ਸਾਰੇ (ਕਰਨੀ ਵੱਲੋਂ) ਬੇਹਾਲ ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ	= ਉਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ। ਪਰ ਆਪ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। (ਭਾਵ) ਆਪ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।
ਯਥ	= ਕਬੀਰ ਅਵਰਹ ਕਉ ਉਪਦੇਸਤੇ, ਮੁਖ ਮੈ ਪਰਿ ਹੈ ਰੇਤੁ ॥ ਰਾਸਿ ਬਿਰਾਨੀ ਰਾਖਤੇ, ਖਾਇਆ ਘਰ ਕਾ ਖੇਤੁ ॥ (ਅੰਗ ੧੩੬੯)
	(ਉ) ਰਹਨੁਮਾ ਜੁਮਲਹ ਰਾ; ਸੂਏ ਫਿਕਰਮ ॥
	(ਅ) ਕਿ ਨ ਦਾਰੰਦ ਦੋਸਤ; ਜੁਜ਼ ਜ਼ਿਕਰਮ ॥ ੪੬ ॥
ਪਦ ਅਰਥ	= ਰਹਨੁਮਾ = ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ/ਜੁਮਲਹ = ਸਾਰਿਆਂ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਸੂਏ = ਤੁਰਫ/ਫਿਕਰਮ=(ਫਿਕਰ + ਅਮ) (ਅਮ)=ਮੇਰੇ (ਫਿਕਰ)= ਸਿਮਰਨ

/ਕਿ=ਜੋ/ਦਾਰੰਦ=ਜਾਨਣ/ਜੁੜ=ਬਿਨਾਂ/ਜ਼ਿਕਰਮ=(ਜ਼ਿਕਰ +ਅਮ)
ਮੇਰੇ ਸਿਮਰਨ/

- ਅਰਥ**
- = (ਉ) (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ)
ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ (ਸੰਸਾਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਿਮਰਨ ਵੱਲ ਦਾ
ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣਾ ਕਰੋ ॥
  - (ਅ) (ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹੋ) ਜੋ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਬਿਨਾਂ;
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰ ਨ ਜਾਨਣ (ਅਥਵਾ) ਬਣਾਉਣ ।
  - (ਉ) ਤਾਂ ਹਮਹ ਕਾਰੇ ; ਸ਼ਾਂ ਨਿਕੋ ਸਾਜ਼ਮ ॥
  - (ਅ) ਖਾਤਿਰੇ ਸ਼ਾਂ; ਜ਼ਿ ਨੂਰ ਬ-ਤੁਰਾਜ਼ਮ ॥੪੭॥

ਪਦ ਅਰਥ

- = ਹਮਹ = ਸਾਰਾ/ਕਾਰੇ = ਕੰਮ/ਸ਼ਾਂ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ/ਨਿਕੋ = ਚੰਗਾ/ਸਾਜ਼ਮ
= (ਸਾਜ਼ + ਅਮ)=(ਅਮ) = ਮੈਂ (ਸਾਜ਼) = ਬਣਾ ਦੇਵਾਂਗਾ/ਖਾਤਿਰੇ
= ਦਿਲ, ਵਾਸਤੇ/ਸ਼ਾਂ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ/ਜ਼ਿ = ਨਾਲ/ਨੂਰ = ਰੋਸ਼ਨੀ/ਬ-
ਤੁਰਾਜ਼ਮ=(ਤੁਰਾਜ਼+ਅਮ)=(ਤੁਰਾਜ਼)=ਸਵਾਰ ਦਿਆਂਗਾ (ਅਮ) =
ਮੈਂ/

- ਅਰਥ**
- = (ਉ) ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗਾ ॥
  - (ਅ) ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ, ਮੈਂ ਨੂਰ ਨਾਲ ਸਵਾਰ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਅਰਥਾਤ

- = ਅਲਾਹੀ ਨੂਰ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਆਂਗਾ ॥
- (ਉ) ਮਨ ਤੁਰਾ ਆਫ਼ਰੀਦਮ; ਅਜ਼ ਪਏ ਆਂ ॥
- (ਅ) ਕਿ ਸ਼ਵੀ ਰਹਨੁਮਾ ; ਬ-ਜੁਮਲਹ ਜਹਾਂ ॥੪੮॥

ਪਦ ਅਰਥ

- = ਮਨ = ਮੈਂ/ਤੁਰਾ = ਤੈਨੂੰ/ਆਫ਼ਰੀਦਮ = (ਆਫ਼ਰੀਦ = ਅਮ) ਪੈਦਾ
ਕੀਤਾ ਹੈ (ਅਮ)=ਮੈਂ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ/ਪਏ = ਮਤਲਬ, ਵਾਸਤੇ/
ਆਂ = ਉਸ (ਨੋਟ = ਆਂ ਦਾ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ “ਉਸ” ਅਤੇ ਭਾਵੀ
ਅਰਥ “ਇਸ” ਹੈ)/ਕਿ = ਜੋ/ਸ਼ਵੀ = ਹੋਵੇਂ/ ਰਹਨੁਮਾ= ਰਸਤਾ
ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਬ-ਜੁਮਲਹ - ਸਾਰੇ/ਜਹਾਂ = ਜਗਤ/

- ਅਰਥ**
- = (ਉ) ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਮਤਲਬ ਦੇ ਨਾਲ ।
  - (ਅ) ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ, ਰਸਤਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਆਗੂ ਹੋਵੇਂ ॥
  - (ਉ) ਹੁੱਬੇ ਗੈਰ; ਅਜ਼ ਜਮੀਰੇ ਸ਼ਾਂ, ਬਿ-ਕੁਸ਼ਾਇ ॥
  - (ਅ) ਹਮ-ਗੁਨਾਂ ਰਾ; ਤੂੰ ਰਾਹੇ ਰਾਸਤ ਨੁਮਾਇ ॥੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ

- = ਹੁੱਬੇ=ਪਿਆਰ, ਮੋਹ/ਗੈਰ = ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ (ਅਥਵਾ) ਬੇਗਾਨਿਆਂ

ਦਾ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਜ਼ਮੀਰੇ = ਦਿਲ/ਸ਼ਾਂ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਬਿ-ਕੁਸ਼ਾਇ =
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ (ਪਾਠੰਤ੍ਰ=ਬ-ਜ਼ਦਾਇ-ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ (ਅਥਵਾ)
 =ਮਾਰ ਦੇ)/ਹਮਗੁਨਾਂ = ਵਰਗਾ/ਰਾ = ਨੂੰ/ਰਾਹੇ = ਰਸਤਾ/ਰਾਸਤ
 = ਸੱਚਾ, ਸਿੱਧਾ/ਨੁਮਾਇ = ਵਿਖਾ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹ (ਦਾ ਭੇਦ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਖੋਲ੍ਹ
 ਦੇ (ਤੇ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇ ਕਿ ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮੋਹ
 ਸਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)

ਅਰਥਾਤ = ਗੈਰ ਦਾ ਮੋਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੋਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ (ਭਾਵ) ਦੂਰ ਕਰ ਦੇ
 ਅਰਥਾਤ = ਮਾਰ ਦੇ॥

ਭਾਵ = ਮਹਾਨ ਵੈਰਾਗੀ ਅਤੇ ਤਿਆਗੀ ; ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਕ
 ਸੰਤ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸੇਵਾਦਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਬਾਗ
 ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ
 ਜੀ ਵਾਂ ਵਾਲੇ ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ

ਯਥਾ = ਮੋਹ ਜਿੱਡਾ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ; ਤਿਆਗ ਜਿੱਡਾ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ॥

(ਲੋਕਿਕ)

ਏਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਕਰ ਰਹੇ
 ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ; ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾ॥
 (ਉ) ਸ਼ਾਹ ਗੁਫਤਾ; ਚਿਹ ਲਾਇਕ ਆਨਮ॥
 (ਅ) ਕਿ ਦਿਲੇ ; ਜੁਮਲਹ ਬਾਜ਼ ਗਰ-ਦਾਨਮ॥੫੦॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਸ਼ਾਹ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ/ਗੁਫਤਾ = ਕਿਹਾ (ਅਥਵਾ) = ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ/
 ਚਿਹ = ਕੀ, ਕਿਸ/ਲਾਇਕ = ਯੋਗ/ਆਨਮ = (ਆਨ + ਆਮ)=
 (ਆਮ)=ਮੈਂ (ਆਨ)=ਹਾਂ/ਕਿ=ਜੋ/ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰਿਆਂ/ਬਾਜ਼=ਫਿਰ/
 ਗਰਦਾਨਮ=(ਗਰਦਾਨ+ਆਮ)=(ਆਮ)=ਮੈਂ (ਗਰਦਨ)=ਫੇਰ ਦਿਆਂ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਮੇਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
 ਅੱਗੇ (ਦੁਬਾਰਾ) ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਮੈਂ ਕਿਸ
 ਲਾਇਕ ਹਾਂ।

(ਅ) ਕਿ ਜੋ ਫਿਰ; ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ (ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਪਾਸੇ);
 ਮੈਂ ਫੇਰ ਦਿਆਂ।

(ੴ) ਮਨ ਕੁਜਾ ; ਓ ਚੁਨੀਂ ਕਮਾਲ ਕੁਜਾ ॥

(ਅ) ਮਨ ਚਿਹ ਓ ਛੁਰੇ; ਜੁਲ-ਜਲਾਲ ਕੁਜਾ ॥੫੧॥

(ਉਚਾਰਨ = ਕੁਜਾ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਮਨ=ਮੈਂ/ਕੁਜਾ=ਕਿੱਥੇ/ਓ = ਅਤੇ/ਚੁਨੀਂ = ਅਜਿਹੇ/ਕਮਾਲ = ਪੂਰੇ/
ਕੁਜਾ = ਕਿੱਥੇ/ਮਨ = ਮੈਂ/ਚਿਹ = ਕੀ/ਓ = ਅਤੇ/ਛੁਰੇ = ਚੀਜ਼,
ਖੁਸ਼ੀ/ਜੁਲ-ਜਲਾਲ = [(ਜੁਲ)] = ਵਾਲੇ (ਜਲਾਲ)=ਦਬਦਬਾ]
ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੇ ਵਾ = ਇੱਜਤ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ/ਕੁਜਾ = ਕਿੱਥੇ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪੂਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ।

(ਅ) ਮੈਂ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੇ ਖੁਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹੋ।
(ਅਥਵਾ)= ਇੱਜਤ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖੁਦਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹੋ।

(ੴ) ਲੇਕ-ਹੁਕਮਤ ਕਸ਼ਮ; ਬ-ਜਾਨੋ ਦਿਲ ॥

(ਅ) ਨ ਸ਼ਵਮ ਯਕ ਜ਼ਮਾਂ; ਅਜੋ ਗਾਫ਼ਲ ॥ ੫੨ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਲੇਕ = ਲੇਕਿਨ/ਹੁਕਮਤ = ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ/ਕਸ਼ਮ = (ਕਸ਼ + ਅਮ)
= (ਅਮ)=ਮੈਂ (ਕਸ਼)=ਖਿੱਚਦਾ ਹਾਂ (ਭਾਵ) ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ (ਅਥਵਾ)
= ਮੰਨਾਂਗਾ/ਬ-ਜਾਨੋ = ਜਾਨ ਨਾਲ/ ਸ਼ਵਮ = (ਸ਼ਵ + ਅਮ) ਨਹੀਂ
ਹੋਵਾਂਗਾ ਮੈਂ/ਯਕ = ਇੱਕ/ਜ਼ਮਾਂ = ਸਮਾਂ, ਪਲ/ਅਜੋ = ਉਸ ਤੋਂ/
ਗਾਫ਼ਲ = ਬੇਪਰਵਾਹ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਪਰੰਤੂ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ, ਮੈਂ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਨਾਲ ਮੰਨਾਂਗਾ ॥

(ਅ) ਅਤੇ (ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਹੁਕਮ ਦੇਵੋਗੇ) ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਲ ਵੀ, ਉਸ
ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗਾ ॥

(ੴ) ਹਾਦੀ ਓ ਰਹਨੁਮਾਏ; ਜੁਮਲਹ ਤੁਈ ॥

(ਅ) ਰਾਹ-ਬਰੋ ਦਿਲ ਗਰਾਏ ; ਜੁਮਲਹ ਤੁਈ ॥੫੩॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਹਾਦੀ = ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ; ਆਗੂ/ਓ = ਅਤੇ/ਰਹਨੁਮਾਏ =
ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਜੁਮਲਹ = ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ/ਤੁਈ = ਤੂੰ
ਹੀ/ਰਾਹਬਰੋ = ਨੇਕੀ ਦੇ (ਰਾਹ) = ਰਸਤੇ (ਬਰੋ) = ਉੱਪਰ ਚੱਲੋ ਐਸਾ
ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ/ਗਰਾਏ = ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਆਗੂ ਤੇ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ।

(ਅ) ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਪਰ ਚੱਲੋ, ਐਸਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ

(ਭਾਵਨਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ) ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ
ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ= ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਚੱਲੋ, ਐਸਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ
(ਨਿਸ਼ਰਧਕਾਂ ਦੇ) ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਪਾਸੇ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ ਵਾ = ਮੌਜ਼ਨ
ਵਾਲਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈ।

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਦੂਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ	: ਸਤਿਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ਼, ਤੇਹਣ ਵੰਸ । ਲਛਮਣ ਦੇ ਤੱਖ ਨਾਮੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਤੋਂ ਤੇਹਣ ਵੰਸ ਚਲੀ ।
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ	: ਮੱਤੇ ਦੀ ਸਰਾਂ (ਨਾਂਗੇ ਦੀ ਸਰਾਂ) ਤਹਿਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਕਤਸਰ ।
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤਾ	: ੧੫੬੧ ਬਿ: ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਏਕਮ, ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ੨੩ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੫੦੪ ਈ: ਨਛੱਤ੍ਰ ਭਰਣੀ ।
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ	: ਮਾਤਾ ਦਯਾ ਕੌਰ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂ ਮੱਲ ਜੀ, ਦਾਦਾ ਕੀਰਤ ਮੱਲ ਜੀ
ਮਹਲ	: ਮਾਤਾ ਬੀਵੀ ਜੀ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ, ਵਿਆਹ ੧੬ ਮੱਘਰ ੧੫੭੬ ਬਿ: ।
ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ	: ੧੫੬੬ ਬਿ: ਅੱਸੂ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ੬ ਅਕਤੂਬਰ ੧੫੩੯ ਈ:, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਪਹਿਲੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ	: ੧੬੦੯ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਚੌਥੇ, ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ, ੨੭ ਮਾਰਚ ੧੫੫੨ ਈ:
ਸਪੁੱਤ੍ਰ	: ਬਾਬਾ ਦਾਸੂ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਦਾਤੂ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਅਨੋਖੀ ਜੀ
ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ	: ਸੰਤਾਲੀ ਬਰਸ, ਰਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ
ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ	: ਬਾਰਾਂ ਬਰਸ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ, ਚੌਦਾਂ ਦਿਨ
ਹਕੂਮਤ	: ਹਮਾਯੂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦੀ ਸੀ ।
ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ	: ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਵਧਾਇਆ
ਬਾਣੀ	: ੬੩ ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ।

ਸਲਤਨਤੇ ਦੋਇਮ

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸਲਤਨਤੇ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੋਇਮ = ਦੂਸਰੀ
- ਅਰਥ** = ਹੁਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੂਸਰੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਜਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 (ਉ) ਸਲਤਨਤੇ ਦੋਇਮਸ਼, ਅੱਵਲ ਮੁਰੀਦੇ ਸਾਜਿਦ ;
 (ਅ) ਵ ਆਖਿਰ, ਮੁਰਸ਼ਿਦੇ ਮਸਜ਼ੂਦਸ਼ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਦੋਇਮਸ਼ = (ਦੋਇਮ + ਅਸ਼) ਦੂਜੇ (ਅਸ਼) ਉਸ/ਅੱਵਲ = ਪਹਿਲੇ/
 ਮੁਰੀਦੇ = ਸਿੱਖ/ਸਾਜਿਦ = ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਵ = ਅਤੇ/
 ਆਖਿਰ = ਅੰਤ/ਮੁਰਸ਼ਿਦੇ = ਗੁਰੂ/ਮਸਜ਼ੂਦਸ਼ = (ਮਸਜ਼ੂਦ + ਅਸ਼)
 ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਅਸ਼) = ਉਹੀ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਉਸ (ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
 ਜੀ) ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ।
 (ਅ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹੀ, (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
 ਜੀ ਤੋਂ) ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
 ਦੇ) ਗੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ॥
- ਅਰਥਾਤ** = ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ
 ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬਣੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ
 ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ॥ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ
 ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿੱਤਾ,
 (ਅਥਵਾ) ਸਿਜਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।
 (ਉ) ਵ ਫ਼ਰੋਗੇ, ਆਂ ਮਸ਼ਅਲੇ ਹੱਕੋਂ ਈਕਾਂ ;
 (ਅ) ਰੋਜ਼ ਅਫ਼ਜ਼ੂਨੀ, ਅਜ਼ ਵਜ਼ੂਦਸ਼ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵ = ਅਤੇ/ਫਰੋਗੇ = ਚਾਨਣ, ਵਧਣਾ/ਆਂ = ਉਸ/ਮਸ਼ਅਲੇ =
 ਦੀਵੇ/ਹੱਕੋਂ = ਸਚਾਈ/ਈਕਾਂ = ਇੱਕ/ਰੋਜ਼ = ਦਿਨ/ਅਫ਼ਜ਼ੂਨੀ =
 ਵਧਦਾ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਵਜ਼ੂਦਸ਼ = (ਵਜ਼ੂਦ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ੂਦ
 (ਵ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਉਸ ਇੱਕ ਸਚਾਈ ਦੀ ਮਸ਼ਾਲ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ)
 ਚਾਨਣਾ ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਅਲਾਹੀ ਰੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ।
 (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੇ ਵਜ਼ੂਦ ਤੋਂ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ
 ਵਧਦਾ ਗਿਆ।

- ਅਰਥਾਤ** = ਅਲਾਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ
ਉਹ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਵਧਦਾ ਗਿਆ।
(ਉ) ਦਰ-ਮਾਨੀ ਯਕੇ, ਵਦਰ ਸੂਰਤ ਦੋ ;
(ਅ) ਮਸ਼ਅਲੇ ਜਾਂ ਅਫਰੋਜ਼ ॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਮਸ਼-ਅਲੇ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਦਰ-ਮਾਨੀ ਨੂੰ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਦਰਮਾਨੀ ਬੋਲੋ
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਦਰਮਾਨੀ = ਅਸਲ ਵਿੱਚ/ਯਕੇ = ਇੱਕ/ਵ = ਅਤੇ/ਦਰ =
ਵਿੱਚ/ਸੂਰਤ = ਮੂਰਤਾਂ/ਮਸ਼ਅਲੇ = ਦੀਵੇ/ਜਾਂ = ਜਾਨ/ਅਫਰੋਜ਼ =
(ਫਰੋਜ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ) ਚਾਨਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ (ਵ) = ਰੋਸ਼ਨ
ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ /
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮੂਰਤਾਂ ਹਨ।
(ਅ) (ਮੇਰੀ) ਜਾਨ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ (ਇਹ ਦੋ) ਮਸ਼ਾਲਾਂ
ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਤੱਖ
ਸੂਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ
ਹਨ।
- ਯਥਾ** = ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਸੁਗਤਿ ਸਾਇ, ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ ॥
(ਅੰਗ ੯੯੯)
- ਤਥਾ** = ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ, ... ॥
(ਅੰਗ ੧੮੮)
- (ਉ) ਵਦਰ ਹਕੀਕਤ ਅਹਦ, ਵਦ ਬ-ਜਾਹਿਰ ਦੋ ;
(ਅ) ਸ਼ੁਅਲਾਏ “ਮਾ-ਸਵਾ-ਅਲਹੁੱਕ” ਸੌਜ਼ ॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਸ਼ੁਅ-ਲਾਏ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਮਾ-ਸਵਾਲ-ਹੁੱਕ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਬੋਲੋ
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵਦ=ਅਤੇ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਹਕੀਕਤ=ਅਸਲ/ਅਹਦ=ਇੱਕ (ਨੋਟ=
ਅਹਿਦ ਨ ਬੋਲੋ ਕਿਉਂਕਿ ਅਹਿਦ ਦਾ ਅਰਥ=ਪੱਕਾ ਵਾਦਾ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਅਹਦ ਦਾ ਅਰਥ= “ਇੱਕ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ)/ਵ = ਅਤੇ/
ਜਾਹਿਰ = ਪ੍ਰਤੱਖ/ਸ਼ੁਅਲਾਏ = ਰੋਸ਼ਨੀ, ਜੋਤ/ਮਾ-ਸਵਾ-ਅਲਹੁੱਕ =
(ਮਾ) = ਜੋ (ਸਵਾ)=ਬਿਨਾਂ (ਅਲ)=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ (ਹੁੱਕ) = ਰੱਬ/
(ਨੋਟ = ਅਰਬੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਮਾ-ਸਵਾ-
ਅਲਹੁੱਕ ਹਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮਾ-ਸਵਾਲ-ਹੁੱਕ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਮਾ-
ਸਵਾਲ-ਹੁੱਕ ਹੀ ਬੋਲੋ) /ਸੌਜ਼ = ਸਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਸਾੜ ਦੇਣ
ਵਾਲੇ ॥

ਅਰਥ	= (ੴ) ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਜੋਤ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜੋਤਾਂ ਹਨ।
	(ਅ) (ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ) :- ਇਹ (ਮਾ) = ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜੋਤ ਹੈ। ਇਹ ਰਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਭਾਵ) = ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਨੂੰ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਸਾਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
ਅਰਥਾਤ	= ਰੱਬ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸਾਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ, ਇੱਕ ਹੀ ਜੋਤ ਹੈ। ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿੱਚ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਦ੍ਰੈਤ-ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।
	(ੴ) “ਮੜਾਏ” ਖਾਸਾਨੇ, ਬਾਰਗਾਹੇ ਅਹਦੀਯਤ ;
	(ਅ) ਵ ਮਸਜੂਦੇ ਮੁਕਬਿਲਾਨੇ; ਹੜਰਤੇ ਸਮਦੀਯਤ ॥
(ਉਚਾਰਨ	= ਮੜਾਏ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਮੁਕ-ਬਿਲਾਨੇ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ	= ਮੜਾਏ = ਦੌਲਤ/ਖਾਸਾਨੇ = ਖਾਸ ਲੋਕ/ਬਾਰਗਾਹੇ = ਦਰਬਾਰ/ਅਹਦੀਯਤ=ਇੱਕ (ਭਾਵ) ਖੁਦਾ/ਵ = ਅਤੇ/ਮਸਜੂਦੇ = ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ / ਮੁਕਬਿਲਾਨੇ = ਕਬੂਲਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੋਂ ; ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ/ਹੜਰਤੇ = ਦਰਬਾਰ/ਸਮਦੀਯਤ = ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੁਖਾਜ ਨਹੀਂ (ਅਥਵਾ) ਅੱਲਾ/
ਅਰਥ	= (ੴ) (ਨਾਮ ਰੂਪ) ਦੌਲਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਖਾਸ ਲੋਕ ਹੋਏ ਹਨ। (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ)
	(ਅ) (ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ) ਜਿਹੜੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਲੋਕ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ (ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਖਾਸ ਲੋਕ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ) ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ	= ਜਿਵੇਂ ਖੁਦਾ ਦੇ ਘਰ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ; ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ; ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ; ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸੁਖੈਨ ਦੂਸਰੇ

- ਅਰਥ** = (ਉ) (ਨਾਮ ਰੂਪ) ਦੌਲਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ
ਜੋ ਖਾਸ ਲੋਕ ਹੋਏ ਹਨ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸਮਦੀਯਤ) = ਅੱਲ੍ਹਾ ਦੇ (ਹਜ਼ਰਤ) = ਦਰਬਾਰ
ਦੇ (ਮੁਕਾਬਲਾਨੇ) = ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ)
(ਮਸਜ਼ੂਦੇ) = ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- (ਉ) ਮੌਸੂਡੇ ਏਜ਼ਦੇ-ਮੁਤਾਲਾਲ ;
- (ਅ) ਵਿਧਰਗੁਜ਼ੀਦ-ਹਏ, ਦਰਗਾਹੇ ਜੁਲ-ਜਲਾਲ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਮੁਤਾਲਾਲ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੌਸੂਡੇ = ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਲਾਹੇ ਹੋਏ/ਏਜ਼ਦੇ = ਰੱਬ/
ਮੁਤਾਲਾਲ = ਵੱਡੇ ਦਾ (ਵ) ਉੱਚੇ ਦਾ/ਵ = ਅਤੇ/ਬਰ-ਗੁਜ਼ੀਦ-
ਹਏ = ਚੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ, ਚੁਣੇ ਹੋਏ/ਦਰਗਾਹੇ = ਦਰਬਾਰ/ ਜੁਲ-
ਜਲਾਲ = ਜਲਾਲ ਵਾਲੇ (ਅਥਵਾ) ਰੱਬ ਦੇ ॥
- ਅਰਥ** = (ਉ) (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਵੱਡੇ ਰੱਬ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਵੱਡੇ ਰੱਬ ਦੁਆਰਾ ਸਲਾਹੇ ਗਏ ਹਨ।
- (ਅ) ਅਤੇ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ (ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ
ਵਿੱਚੋਂ, ਮਭ ਤੋਂ ਖਾਸ) ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਭਾਵ) ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ।
- (ਉ) ਅੱਵਲੀਨ ਅਲਿਫ਼ੇ ਨਾਮੇ ਪਾਕਸ਼, ਅਹਾਤਾ-ਗੀਰੇ ਫੈਜ਼ੋ ਫੁਜਲਾ;
- (ਅ) ਬਰ-ਅੰਦਰ ਵਿਧਰਗੁਜ਼ੀਦ, ਵਿਧਰਗੁਜ਼ੀਦ ਅਮੀਰ ਵਿਧਰਗੁਜ਼ੀਦ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਅੱਵਲੀਨ = ਪਹਿਲਾ/ਅਲਿਫ਼ੇ = ਐੜਾ/ਨਾਮੇ = ਨਾਮ/ਪਾਕਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ/ਅਹਾਤਾਗੀਰੇ = ਘੇਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ/ਫੈਜ਼ੋ =
ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾਵਾਂ/ਫੁਜਲਾ = ਮਿਹਰਾਂ/ ਬਰ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅੰਦਰ =
ਬੋੜੇ/ਵ = ਅਤੇ/ਕਸੀਰ = ਬਹੁਤੇ/ਵ = ਅਤੇ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਵ = ਅਤੇ
/ ਫੁਜ਼ੀਰ = ਗਰੀਬ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ
ਐੜਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾਵਾਂ
ਅਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਘੇਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- (ਅ) (ਕਿਸਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ?) ਹਰੇਕ ਬੋੜੇ ਅਤੇ ਹਰੇਕ
ਬਹੁਤੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਅਮੀਰ ਤੇ ਹਰੇਕ ਗਰੀਬ ਨੂੰ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਹਰੇਕ ਬੋੜੇ ਬਹੁਤੇ; ਗਰੀਬ ਅਮੀਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ

ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਅਬਵਾ) = ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫ਼ਿੜਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਮਨ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟ ਲਿਆ ਹੈ।

(ਓ) ਵ ਸ਼ਮੀਮੇ ਨੂਨੇ, ਹਕੀਕਤ ਮਸ਼ਹੂਨਸ਼ ;

(ਅ) ਨਵਾਜ਼ਿੰਦਹਏ, ਹਰ ਨਕੀਰੋ ਕਿਤ੍ਤਮੀਰ; ਵ ਅਦਨਾ ਵ ਕਬੀਰ ॥

(ਉਚਾਰਨ = ਨਵਾ-ਜ਼ਿੰਦ-ਹਏ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਵ = ਅਤੇ/ਸ਼ਮੀਮੇ = ਚੰਗੀ ਖੁਸ਼ਬੂ/*ਨੂਨੇ = ਨੰਨਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ)

= ਟਿੱਪੀ/ਹਕੀਕਤ = ਸਚਾਈ ਵਾਲਾ/ਮਸ਼ਹੂਨਸ਼ = (ਮਸ਼ਹੂਨ) = ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਆਸ) = ਉਹ/ਨਵਾਜ਼ਿੰਦਹਏ = ਬਖਸ਼ ਲੈਣ ਵਾਲੇ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਨਕੀਰੋ = ਖਜੂਰ ਦੀ ਗਿਟਕ ਵਿਚਲਾ ਟੋਆ, ਬੋੜੀ ਜੇਹੀ ਚੀਜ਼, ਅਸਲ, ਅਸਲਾ, ਦੰਦੀ ਵੱਡਣ ਵਾਲਾ, ਦੰਦੀ ਭਰਣ ਵਾਲਾ (ਨੋਟ = ਨਕੀਰੋ ਦੇ ਅਰਥ = ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਨਜਾਨ ਵੀ ਹਨ) ਕਿਤ੍ਤਮੀਰ = ਖਜੂਰ ਦੀ ਗਿਟਕ ਦੇ ਡੂੰਘ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰੀਕ ਧਾਰਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ)=ਬਹੁਤ ਤੁੱਛ, ਨਿੱਕੀ ਜੇਹੀ ਚੀਜ਼, ਤੁੱਛ ਵਸਤੂ, ਅਸਹਾਬ ਕਹਿਫ ਦਾ ਕੁੱਤਾ (ਨੋਟ=ਭਾਵ ਅਰਥ=ਆਮ ਕੁੱਤਾ ਵੀ ਹੈ)/ਵ = ਅਤੇ/ਅਦਨਾ = ਛੋਟਾ/ਵ = ਅਤੇ/ਕਬੀਰ = ਵੱਡਾ/

ਅਰਥ = (ਓ) (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦੀ ਟਿੱਪੀ ਚੰਗੀ ਸਚਾਈ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਟਿੱਪੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸਚਾਈ ਦੀ ਚੰਗੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨਕੀਰੋ=ਖਜੂਰ ਦੀ ਗਿਟਕ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਡੂੰਘ ਜਿੱਡੇ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ (ਬਖਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਗਿਟਕ ਦੇ ਡੂੰਘ ਤੌਂ ਵੀ ਛੋਟਿਆਂ ਕਿਤ੍ਤਮੀਰ = ਉਸ ਗਿਟਕ

*ਛਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਨੂਨੇ (ਵਾ) ਨੰਨੇ ਅੱਖਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਨੂਨੇ ਦਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਟਿੱਪੀ ਸਮਝਣਾ ਹੈ।

ਦੇ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰੀਕ ਧਾਰੇ ਜਿੱਡੇ ਛੋਟਿਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਭਾਵ) = ਬਹੁਤਿਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਖਸ਼ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਨੀਕੀ ਕੀਗੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ ॥ ਭਸਮ ਕਰੈ ਲਸਕਰ ਕੋਟਿ ਲਾਖੈ ॥
(ਅੰਗ ੨੯੫)

ਤਥਾ = ਕੀੜਾ ਬਾਪਿ ਦੇਇ ਪਾਤਿਸਾਹੀ; ਲਸਕਰ ਕਰੇ ਸੁਆਹੀ ॥
(ਅੰਗ ੧੪੪)

ਨੋਟ = ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨਕੀਰੋ ਕਿਤੁਮੀਰ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਅਰਥ = (ਨਕੀਰੋ) = ਛੋਟਾ ਅਤੇ (ਕਿਤੁਮੀਰ) = ਵੱਡਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ = ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਹਰੇਕ ਨਕੀਰੋ ਅਦਨਾ = ਬਹੁਤੇ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਿਤੁਮੀਰ ਕਬੀਰ = ਬਹੁਤ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਹੀ ਬਖਸ਼ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਚ ਨੀਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਤੌਸਰਾ ਅਰਥ = ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਰੱਬ ਦੀ ਇਥਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੰਦੀ ਵੱਡਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਤੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕਰਕੇ, ਹਰੇਕ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਸਾਖੀ :- ਅਸਹਾਬ ਕਹਿਡ ਦੀ

ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ 7 ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਦਕਖਾ-ਨੂਸ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਗੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਿਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। “ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਨੂੰ, ਚੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਸੱਤ ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਸਨ।”

ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਦਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੰਗ ਕਰਨ ਉਪਰ, ਇਹ ਸੱਤੇ ਆਦਮੀ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸਹਾਬ ਕਹਿਡ ਕਰਕੇ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ) ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੱਸੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ ਹੋਇਆ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਜਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਹ ਲੱਭੇ ਨਾ। “ਜਦ ਇਹ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਗਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕੁੱਤਾ ਵੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜੋ ਕਿਤੁਮੀਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ”। ਸੁਣਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁੱਤਾ ਧਰਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ, ਰੱਬੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ, ਰੱਬੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰਕੇ, ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਲੇਟ ਗਏ। ਅਤੇ 390 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਇਹ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ, ਭੋਜਨ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਦ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਜਾ ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ 390 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਸ਼ਰਫੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਦ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ 390 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਸ਼ਰਫੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ : - ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ, ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ।

ਫਿਰ ਉਹ ਭੋਜਨ ਖਾ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕਰਕੇ ਲੇਟ ਗਏ। ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਮਕਬਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਤੇ “ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮਕਬਰੇ ਤੇ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਪੈਦੀ। ਅਤੇ ਪਰਲੋ ਤੱਕ ਇਹ ਅਸਹਾਬ ਕਹਿਫ ਉਸ ਮਕਬਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਪਰਲੋ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਇਹ ਜਾਗਣਗੇ”।

ਅਰਥਾਤ = ਸੱਤ ਧਰਮੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਨੇ ਵੀ ਰੱਬ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿ ਦਿੱਤਾ। ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਕੁੱਤਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਰੱਬ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੰਦੀ ਵੱਡਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਤੋਂ ਲੈ ਕਰਕੇ, ਹਰੇਕ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਚੌਥਾ ਅਰਥ = ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇਕੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੁਝ ਤੱਕ (ਅਥਵਾ) = ਨੇਕੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਅਨਜਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕਰੇਕ ਆਮ ਕੁਝ ਤੱਕ, ਹਰੇਕ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਕੁੱਤਿਆਂ ਜਿੱਡੀ ਨੀਚ ਤਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਖਸ਼ਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਛੋਟਿਆਂ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

- (ੴ) ਕਾਫੇ ਛਾਰਸੀਅਸ਼, ਕਾਮਰਾਨੇ ਈਵਾਨੇ ਅਜ਼ਲ ;
 (ਅ) ਵ ਗੀਹਾਨੇ ਖਦੀਵੇ; ਲਮ-ਯਜ਼ਲ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਲਮ-ਯਜ਼ਲ ਯੱਈਆ ਪੂਰਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਕਾਫੇ = ਕੱਕਾ/ਛਾਰਸੀਅਸ਼ = ਛਾਰਸੀ (ਅਸ਼) = ਉਸ/(ਨੋਟ = ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਗਾਫ = ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਗਾਫ = ਗੱਗੇ ਅੱਖਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਉਪਰ ਕਾਫ = ਕੱਕੇ ਅੱਖਰ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤਰ ਕੱਕਾ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੱਕੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ ਸਮਝਣਾ ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਏਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ)/ ਕਾਮਰਾਨੇ = ਕਾਮਯਾਬੀ/ ਈਵਾਨੇ = ਦਰਬਾਰ/ ਅਜ਼ਲ = ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ/ਵ = ਅਤੇ/ਗੀਹਾਨੇ = ਬਾਦਸ਼ਾਹ/ ਖਦੀਵੇ = ਬਾਦਸ਼ਾਹ/ਲਮ-ਯਜ਼ਲ = ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਫ = ਕੱਕਾ (ਭਾਵ) ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਕਿ:- ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੱਚਾ ਦਰਬਾਰ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਚੱਲ ਕੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ; ਕਾਮਯਾਬੀ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਦਰਬਾਰ; ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ।
- (ੴ) ਦਾਲੇ ਆਖਿਰਸ਼, ਦਵਾਏ ਦਰਦੋ ਅਲਮ ;
 (ਅ) ਵ ਬਰਤਰ, ਅਜ਼ ਬੇਸ਼ੋ ਕਮ ॥ ੫੮ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਦਾਲੇ = ਦੱਦਾ ਅੱਖਰ/ਆਖਿਰਸ਼ = (ਆਖਿਰ) + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਆਖਿਰੀ ਅੱਖਰ/ਦਵਾਏ = ਦਵਾਈ/ਦਰਦੋ = ਦਰਦਾਂ/ ਅਲਮ = ਚੋਟ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਦੁੱਖ (ਭਾਵ) ਦੁੱਖ/ ਵ = ਅਤੇ/ਬਰਤਰ = ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ/ਅਜ਼ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ ਬੇਸ਼ੋ = ਵੱਧ/ਕਮ = ਘਟ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ ਦੱਦਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਰਦਾਂ ਅਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹਨ।
 (ਆ) ਅਤੇ (ਐਸੀ ਦਵਾਈ ਹਨ ਜੋ ਦਵਾਈ; ਸਭ ਦਵਾਈਆਂ ਤੋਂ) ਉੱਚੀ ਹੈ। ਜੋ ਹਰੇਕ) ਵੱਧ ਘੱਟ (ਰੋਗ ਦੇ ਉਪਰ ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ)
- ਅਰਥਾਤ** = ਜੋ ਹਰੇਕ ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਅਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਅਥਵਾ) ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਅਸਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਸਾਖੀ :- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਿਤ ਕ੍ਰਿਆ ਦੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਾਸ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਅੰਸੂ ਦਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਅਗੂੜ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਪਰ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਰੋਗੀ, ਪਿੰਗਲੇ, ਕੋੜੀਆਂ ਆ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਦ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੇਹਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਜਦ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਰੋਗ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਗਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗੀਆਂ, ਪਿੰਗਲਿਆਂ, ਕੋੜੀਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਰਨ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਕਿਰਪਾ ਭਰੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਰੋਗ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਏਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਦਰਦਾਂ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸਤ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸੱਚੇ ਹਨ।

(ਉ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਆਂ ; ਮੁਰਸ਼ਿ-ਦੁਲ ਆਲਮੀਂ ॥

(ਅ) ਜਿ ਫਜ਼ਲੇ ਅਹਦ ; ਰਹਮ-ਤੁਲ ਮੁਜ਼-ਨਬੀਂ ॥੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਂ = ਉਹ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ/ਮੁਰਸ਼ਿਦ = ਗੁਰੂ/ਉਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਆਲਮੀਨ = ਸੰਸਾਰੀਆਂ/ਜਿ=ਨਾਲ/ਫਜ਼ਲੇ = ਕਿਰਪਾ/ਅਹਦ = ਰੱਬ/ਰਹਮਤ = ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਮੁਜ਼-ਨਬੀਨ = ਗੁਨਹਗਾਰ, ਪਾਪੀਆਂ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਉ) ਦੋ ਆਲਮ ਚਿਹ; ਬਾਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਹਾਂ ॥

(ਅ) ਤੁਫਲੇ ਕਰਮ-ਹਾਏ; ਓ ਕਾਮਰਾਂ ॥੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਲਮ = ਜਹਾਨ/ਚਿਹ = ਕੀ/ਬਾਸਦ = ਹੋ ਗਏ ਹਨ/ਜਹਾਨ = ਜਗਤ/ਤੁਫਲੇ = ਕਿਰਪਾ/ਕਰਮ-ਹਾਏ = ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ/ਓ=ਉਨ੍ਹਾਂ /ਕਾਮਰਾਨ = ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਦੋ ਜਹਾਨ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜਹਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਰਪਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ॥

(ਉ) ਵਜੂਦਸ਼ ਹਮਹ ; ਫਜ਼ਲੋ ਫੈਜੇ ਕਰੀਮ ॥

(ਅ) ਜਿ ਹੱਕ ਆਮਦੋ ; ਹਮ ਬ-ਹੱਕ ਮੁਸਤ-ਕੀਮ ॥੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਵਜੂਦਸ਼ = (ਵਜੂਦ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ/ਹਮਹ = ਸਾਰਾ/ਫਜ਼ਲੋ=ਕਿਰਪਾ/ਫੈਜੇ=ਮਿਹਰ/ਕਰੀਮ = ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ (ਵ) ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ /ਜਿ = ਤੋਂ/ਹੱਕ = ਰੱਬ/ ਆਮਦੋ = ਆਇਆ; ਆਏ/ਹਮ = ਸਾਰੇ/ਬ-ਹੱਕ = ਵਾਹਿਗੁਰੂ/ਮੁਸਤ-ਕੀਮ = ਸਿੱਧੇ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਜੂਦ, ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਰੱਬ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਿਹਰ (ਤੋਂ ਬਣਿਆ) ਹੈ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ (ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਰੇ (ਹੁਕਮਾਂ ਉਪਰ) ਸਿੱਧੇ ਹੋ ਕਰਕੇ ਚਲਦੇ ਹਨ।

- ਅਰਥਾਤ** = ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਮੱਬੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ
ਉੱਪਰ ਕਰੜਾ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
(ਉ) ਹਮਹ ਆਸ਼ਕਾਰੋ; ਨਿਹਾਂ ਜਾਹਿਰਸ਼ ॥
(ਆ) ਬਤੂਨੋਂ ਅਯਾਂ ; ਜੁਮਲ-ਗੀ ਬਾਹਿਰਸ਼ ॥੫੮॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਅੱਇਆਂ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਮਹ = ਸਾਰੇ/ਆਸ਼ਕਾਰੋ = ਪ੍ਰਗਟ/ਨਿਹਾਂ = ਗੁਪਤ/ਜਾਹਿਰਸ਼ =
ਪ੍ਰਤੱਖ/ਬਤੂਨੋਂ = ਛਪੇ ਹੋਏ/ਅਯਾਂ=ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ/ਜੁਮਲਗੀ = ਸਾਰੇ/
ਬਾਹਿਰਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਸਭ ਪ੍ਰਗਟ (ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਲੇ) ਅਤੇ ਗੁਪਤ (ਦੇਵਤੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਨ।
(ਆ) ਸਾਰੇ ਛਪੇ ਹੋਏ ਭੇਦ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਭੇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ
ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਹਨ।
(ਉ) ਚੌ ਵੱਸਾਫੇ ਉ, ਜਾਤੇ ਹੱਕ ਆਮਦਹ ॥
(ਆ) ਸਿਫਾਯਸ਼ ਜ਼ਿ; ਕੁਦਸੇ ਵਰਕ ਆਮਦਹ ॥੫੯॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਕੁਦ-ਸੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਚੌ = ਜਦ/ਵੱਸਾਫੇ = ਉਸਤਤ/ਉ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਜਾਤੇ = ਹਸਤੀ
(ਭਾਵ) ਗੁਰਬਾਣੀ/ਹੱਕ = ਰੱਬ/ਆਮਦਹ = ਆਈ ਹੈ/ਸਿਫਾਯਸ਼ =
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ/ਜ਼ਿ = ਨਾਲ, ਰਾਹੀਂ/ਕੁਦਸੇ = ਪਵਿੱਤਰ/ਵਰਕ=
ਬਾਣੀ, ਜੋ ਪੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੈ/ਆਮਦਹ = ਆਈ ਹੈ।
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਜਦ ਰਬ ਦੀ ਜਾਤੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਈ ਹੈ।
(ਆ) (ਭਾਵ) ਰੱਬ ਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ
ਉਸਤਤ; (ਜਦ) ਵਰਕਿਆਂ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ (ਵਾ) =
ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪ ਹੋ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਈ ਹੈ।
(ਉ) ਜ਼ਿ ਵਸਫਸ਼; ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਦੋ ਆਲਮ ਕਸੀਰ ॥
(ਆ) ਬਵਦ ਤੰਗ; ਪੇਸ਼ਸ਼ ਫ਼ਜ਼ਾਏ ਜ਼ਮੀਰ ॥੬੦॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਜ਼ਿ = ਤੋਂ/ਵਸਫਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ/ਆਲਮ = ਜਹਾਨਾਂ/
ਕਸੀਰ = ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ/ਬਵਦ = ਹੁੰਦਾ ਹੈ/ਪੇਸ਼ਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸਾਹਮਣੇ/ਫ਼ਜ਼ਾਏ = ਮੈਦਾਨ, ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ, ਲਾਇਕ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ
ਜਗਾ/ਜ਼ਮੀਰ = ਦਿਲ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) (ਤਾਂ ਹੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ; ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ
- ਅਰਥਾਤ** = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ।
 (ਅ) (ਮਨੁੱਖੀ) ਦਿਲ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਉਸਤਤ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਤਾਂ ਹੀ) ਤੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
- ਅਰਥਾਤ** = ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿਫਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
 (ੴ) ਹਮਾ ਬਿਹ, ਕਿ ਖੂਹੇਮ; ਅਜ਼ ਫਜ਼ਲੇ ਉੰ ||
 (ਅ) ਜਿ ਅਲਤਾਫੇ ਅਕਰਾਮ; ਹੱਕ ਬਜ਼ਲੇ ਉੰ ||੯੧||
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਖੂਹੇਮ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਹੇਮ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਅੱਲ-ਤਾਫੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਮਾ = ਸਾਰਾ (ਭਾਵ) ਬਹੁਤਾ/ਬਿਹ = ਚੰਗਾ/ਕਿ = ਜੋ/ਖੂਹੇਮ = (ਖੂਹ + ਏਮ)=(ਏਮ) ਮੈਂ (ਖੂਹ)=ਚਾਹ ਕਰਕੇ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਫਜ਼ਲੇ = ਕਿਰਪਾ/ਉੰ=ਉਨ੍ਹਾਂ/ਜਿ=ਤੋਂ/ਅਲਤਾਫੇ=ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/ਅਕਰਾਮ = ਇੱਜਤ/ਹੱਕ = ਰੱਬੀ/ਬਜ਼ਲੇ = ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ/ਉੰ = ਉਨ੍ਹਾਂ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) (ਇਸ ਲਈ) ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਚਾਹ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ
 (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਇੱਜਤਾਂ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂ ||
 (ੴ) ਸਰੇ ਮਾ; ਬ-ਪਾਯਸ਼ ਬਵਦ, ਬਰ ਦਵਾਮ ||
 (ਅ) ਨਿਸਾਰਸ਼; ਦਿਲੋ ਜਾਨੇ ਮਾ, ਮੁਸਤ-ਦਾਮ ||੯੨||
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸਰੇ = ਸਿਰ/ਮਾ = ਮੇਰਾ/ਪਾਯਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ/ਬਵਦ=ਹੋਵੇ/ਬਰ= ਉੱਪਰ/ਦਵਾਮ = ਹਮੇਸ਼ਾ/ਨਿਸਾਰਸ਼ = (ਨਿਸਾਰ + ਅਸ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ/ਮਾ=ਮੇਰੀ/ ਮੁਸਤਦਾਮ = ਹਮੇਸ਼ਾ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਅਤੇ (ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ) ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਸਦਾ (ਕੁਰਬਾਨ) ਹੋਵੇ ||
 (ਅ) ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ ||

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਤੀਜੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

- ਨਮ** : ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਭੱਲੇ ਵੰਸ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਭਾਈ ਭਰਥ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਭੱਲਣ ਤੋਂ ਭੱਲੇ ਵੰਸ ਚਲੀ।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ** : ਬਾਸਰ ਕੇ (ਸੰਨ੍ਹ ਸਾਹਿਬ) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ**: ੧੫੨੯ ਬਿ: ਵੈਸਾਖ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ ੫ ਮਈ ੧੪੬੯ ਈ:। ਨਛੱਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਤਕਾ।
- ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ** : ਮਾਤਾ ਲਛਮੀ ਜੀ (ਰੂਪ ਕੌਰ ਜੀ ਗਿਲਵਾਲੀ ਪਿੰਡ ਤੋਂ) ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਤੇਜ ਭਾਨ ਜੀ।
- ਮਹਲ** : ਮਾਤਾ ਰਾਮੇ ਜੀ, ਖੇਮ ਕਰਨ ਤੋਂ। ਵਿਆਹ ੧੭ ਮੱਘਰ ੧੫੫੯ ਬਿ:।
- ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ** : ੧੬੦੯ ਬਿ: ਚੇਤ੍ਰ ਵਦੀ ਏਕਮ, ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੂਸਰੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ੨੫ ਮਾਰਚ ੧੫੫੨ ਈ:।
- ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ** : ੧੬੩੧ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ, ੧ ਅਕਤੂਬਰ ੧੫੭੪ ਈ:।
- ਸਪੁੱਤ੍ਰ** : ਬਾਬਾ ਮੋਹਣ ਜੀ ਜਨਮ ੧੫੭੫ ਬਿ:, ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀਜੀ ਜਨਮ ੧੫੭੯ ਬਿ:, ਬੀਬੀ ਦਾਨੀ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਜਨਮ ੧੫੮੩ ਬਿ:।
- ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ** : ਇੱਕ ਸੌ ਪੰਜ ਬਰਸ, ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ, ਇੱਕ ਦਿਨ
- ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ** : ਇੱਕੀ ਬਰਸ, ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ, ਚੌਦਾਂ ਦਿਨ
- ਹਕੂਮਤ** : ਹਮਾਯੂੰ ਤੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।
- ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ** : ਗੋਇੰਦਵਾਲ ੧੫੫੨ ਈ:
- ਬਾਣੀ** : ੯੦੨ ਸ਼ਬਦ, ੧੨ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ: ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ: ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੜ੍ਹੋਤੇ ਸੁੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਸੱਦ ਬਾਣੀ ਰਚੀ। ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਨੇ ਪੋਥੀਆਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ।

ਸਲੜਨਤੇ ਸੋਇਮ .

- ਅਰਥ** = ਹੁਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹਨ
 (ਉ) ਸਲੜਨਤੇ ਸੋਇਮਸ਼, ਸੁਲੜਨੇ ਮੁਮਾਲਿਕੇ ਹੱਕ-ਪਰਵਰੀ;
 (ਅ) ਵੇ ਮੁਹੀਡੇ ਆਲਮੇ, ਕਰਾਮਤ ਗੁਸ-ਤਰੀ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸਲੜਨਤੇ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/ਸੋਇਮਸ਼ = (ਸੋਇਮ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਸਰੀ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤੀਸਰੀ/ਸੁਲੜਨੇ=ਬਾਦਿਸ਼ਾਹੀ/ਮੁਮਾਲਿਕੇ = ਦੇਸਾਂ/ਹੱਕ-ਪਰਵਰੀ= ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ, ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ/ਵੇ = ਅਤੇ/ਮੁਹੀਡੇ = ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ/ਆਲਮੇ = ਦੁਨੀਆਂ/ ਕਰਾਮਤ = ਸ਼ਕਤੀ/ਗੁਸਤਰੀ = ਦਿਖਾਅ ਕਰਕੇ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ, ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਾਦਿਸ਼ਾਹੀ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਮੰਨਣ (ਅਖਵਾ) ਪਾਲਣ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਖਾਅ ਕੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਆਪਣਾ ਜਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਬਲਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤੇਈਏ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਈ ਨੂੰ; ਗੁਰਸਿੱਖੀ (ਵ) ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਭਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ।

ਸਾਖੀ :- ਤੇਈਏ ਤਾਧ ਦੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਇਕ ਰਾਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ। ਨਗਰ ਦੇ

ਇਕ ਘਰੋਂ ਬੜੀ ਦੁੱਖ ਭਰੀ ਵੈਣ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਕੌਣ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੀ ਹੈ” ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਕੀਤਾ। ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, “ਇਕ ਵਿਧਵਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਈ ਦਾ ਇਕਲੋਤਾ ਪੁੱਤਰ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।”

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮਾਈ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਲਿਆਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜੀਅ ਪਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਵਿਰਲਾਪ ਨਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਤੇਈਏ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਪਾਵਾਂਗੇ।” ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮਾਤਾ! ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਾ ਰੋ। ਸਵੇਰੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਆਵੀਂ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਕੁਝ ਧੀਰਜ ਹੋਈ।

ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਮਾਈ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਲੰਮੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਚਰਨ ਉਸ ਬਾਲਕ ਦੇ ਮੌਖੇ ‘ਤੇ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਬਾਲਕ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਈ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ, ਸ਼ੁਭ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਾਣ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਭਲਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕਰਕੇ; ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੱਸ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਮਾਈ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਕੇ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ, ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਇਸ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ। ਇਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਪ੍ਰਣ ਤੋੜਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।”

ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾਵੇ। ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਭੇਦ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਡੱਲੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਆਈ। ਭੇਟਾ ਅਰਪ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੀ ਵੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਤੜਫਦਾ ਵੇਖਿਆ। ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਦਇਆ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, “ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਆਪ ਦਇਆ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੋ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਇਹ ਬਾਲਕ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਕਰੋ। ਉਹ ਛੁੱਟਣ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਭਾਈ ਲਾਲੇ! ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਨਾ ਸਮਝ, ਇਹ ਤਾਂ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਜਾਵੀਂ।” ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੁਡਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਨਾ ਆਵੇ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ ਕਰਾ ਲਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਦਾਇਗੀ ਲੈ ਕੇ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਗਏ ਤਾਂ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ, ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੈਥੋਂ ਤੁਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਖਾ ਕੇ ਆਵਾਂ। ਫਿਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਤੁਰ ਪਵਾਂਗਾ।”

ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇੱਥੇ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਕੀ ਖਾਏਂਗਾ। ਅੱਗੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਵਾਂਗੇ। ਕੋਈ ਦੂਰ ਨਹੀਂ, ਨੇੜੇ ਹੈ।” ਬਾਲਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰਾ ਅਹਾਰ ਇੱਥੇ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਆਗਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।” ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਤੇਰਾ ਅਹਾਰ ਇੱਥੇ ਹੈ ਤਾਂ ਖਾ ਲੈ। ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।” ਉੱਥੇ ਲਾਗੇ ਵੇਈ ਵਿਚ ਧੋਬੀ ਕੱਪੜੇ ਧੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਉਸਨੂੰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਧੋਬੀ ਕੰਬਦਾ ਹੋਇਆ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਉੱਥੇ ਇਕ ਟੁੱਟਾ ਘੜਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਠੀਕਰੇ ਵਿਚ ਧੋਬੀ ਦਾ ਖੂਨ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਇਹ ਮੇਰਾ ਅਹਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਵਾਂਗਾ।” ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਲਹੂ ਪੀ ਲਿਆ। ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੁਣ ਮੈਂ ਬਚ

ਗਿਆ ਹਾਂ।”

ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੇ ਤੇਈਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਐਵੇਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੋਜਨ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਕੈਦ ਵਿਚ ਹੀ ਠੀਕ ਸੀ।” ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਲਾਗੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਡੱਲੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਇਕ ਕੌਠੜੀ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। (ਉੱਥੇ ਉਹ ਕੌਠੜੀ ਹੁਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ)

ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਠੜੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪਿਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਅੱਗੇ ਤਰਲੇ ਕੱਢੇ, “ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਅਹਿਸਾਨ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਾਂਗਾ। ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੋਇਆ, ਮੇਰੀ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋ ਵਾਰਤਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਸੁਣੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਛੱਡ ਜਾਵਾਂਗਾ।” ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਵਾਸਤੇ ਦਿਖਾਈ ਹੈ।

(ੴ) ਮਲਕੁਲ-ਮੌਤੇ, ਗਾਲਿਬ ਮਗਲੂਬਸ਼ ;

(ਅ) ਵ ਸੁਲਤਾਨੇ ਮਲਕੂਤ, ਮੁਹਾਸਿਬ ਮਹਸੂਬਸ਼ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਮਲਕੁਲਮੌਤੇ = ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ/ਗਾਲਿਬ-ਮਗਲੂਬ = ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗਾਲਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਸਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਗਲੂਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਗਾਲਿਬ ਹੈ ਅਤੇ ਚੂਹਾ ਤੇ ਹਿਰਨ ਮਗਲੂਬ ਹੈ/ਗਾਲਿਬ = ਭਾਰੀ (ਵ) ਜਿੱਤਿਆ/ਮਗਲੂਬਸ਼ = (ਮਗਲੂਬ + ਅਸ਼) ਹੌਲਾ (ਵ) ਹਾਰਿਆ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਵ = ਅਤੇ/ਮਲਕੂਤ = ਦੇਵਤਿਆਂ ਫਿਰਿਸ਼ਤਿਆਂ/ਮੁਹਾਸਿਬ = ਹਿਸਾਬ, ਸਾਖੀ, ਦਰਬਾਰੀ/ਮਹਸੂਬ = ਗਿਨਣ ਵਾਲਾ ਅੱਸ਼ = ਉਹ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਭਾਰੀ ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੌਲਾ ਹੈ ਅਥਵਾ = ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਮੌਤ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਵੀ ਭਾਰੀ ਹਨ ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

- (ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇੰਦਰ ਦਾ ਵੀ ਹਿਸਾਬ ਗਿਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- (ਭਾਵ) = ਇੰਦਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਜਿੱਜ਼ ਹੈ।
- ਦੂਜਾ ਅਰਥ** = ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ, ਹਿਸਾਬ ਗਿਨਣ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਹੀ ਹੈ।
- (ਉ) ਪੈਰਾਯਹ ਫੱਰੋਗੇ ਆਂ, ਹਰ-ਦੋ ਮਸ਼ਅਲੇ ਹੱਕ;
- (ਅ) ਹੱਕ ਵ ਇਬ-ਤਿ-ਸਾਮੇ, ਹਰ ਗੁੰਚ-ਹਏ ਬਸਤਹ ਵਰਕ ॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਪੈਰਾਇਅਹ ਅਤੇ ਇਬ-ਤਿ-ਸਾਮੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਪੈਰਾਯਹ = ਸਜਾਵਟ, ਸਿੰਗਾਰ, ਢੰਗ, ਲਿਬਾਸ/ਫੱਰੋਗੇ = ਰੋਸ਼ਨ, ਤਰੱਕੀ/ਆਂ = ਉਨ੍ਹਾਂ/ਹਰ-ਦੋ = ਦੋਹਾਂ/ਮਸ਼ਅਲੇ = ਮਸ਼ਾਲ, ਦੀਵੇ/ਹੱਕ = ਸਚਾਈ/ਵ = ਅਤੇ/ਹੱਕ = ਰੱਬ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ/ਇਬਤਿਸਾਮੇ = [ਸ਼ਾਨ + ਇ + ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਬੋਲੋ] ਖਿੜਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਗੁੰਚ-ਹਏ = ਕਲੀਆਂ/ਬਸਤਹ = ਬੱਧੀਆਂ/ਵਰਕ = ਪੱਤਿਆਂ/ਅਰਥ = (ਉ) (ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਸਚਾਈ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਨੂੰ; ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੋ ਸਚਾਈ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਚਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਕਰਕੇ, ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਨੂੰ; ਹੋਰ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ॥
- (ਅ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ (ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ) ਹਰੇਕ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧੀ ਕਲੀ ਨੂੰ (ਵਾ) = ਬੰਦ ਪੰਖੜੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਲੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੁਸਕ੍ਰਾਹਟ ; ਹਰੇਕ ਘੁੱਟੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਤਮਰਸ ਵਿੱਚ ਖੇੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- (ਉ) ਨਖੁਸਤੀਂ ਅਲਿਫੇ, ਨਾਮੋ ਕੁਦਸੀ-ਅਸ਼ਾ;
- ਆਰਾਮ ਬਖਸ਼ੇ, ਹਰ ਆਵਾਰਹ ;

- (ਅ) ਵੇ ਮੀਮੇ ਡੁੱਗੁਖ ਤਨ-ਜੀਸ਼; ਮੁਸਤ-ਮਆਨੇ, ਹਰ ਬੇਚਾਰਹ ॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਨਖੁਸਤੀਂ ਅਤੇ ਮੁਸਤ-ਮਆਨੇ ਨੂੰ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕੇ ਮੁਸਤ-ਮਾਨੇ ਬੋਲੋ
- ਪਦ ਅਰਥ = ਨਖੁਸਤੀਨ = ਪਹਿਲਾ/ਅਲਿਫ਼ੇ = ਐੜਾ/ਨਾਮੋ = ਨਾਮ/ਕੁਦਸੀ-ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ/ਆਰਾਮ = ਟਿਕਾਅ/ਬਖਸ਼ੇ = ਦੇਣ ਵਾਲਾ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਆਵਾਰਹ = ਨਿਥਾਵੇਂ ਨੂੰ/ਵੇ = ਅਤੇ/ਮੀਮੇ = ਮੰਮਾ/ਡੁੱਗੁਖ = ਮੁਬਾਰਿਕ/ਤਨਜੀਸ਼=(ਤਨਜੀਸ+ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ, ਜੋੜ, ਇਕੱਠ/ਮੁਸਤ-ਮਆਨੇ = ਕਾਮਯਾਬੀ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਬੇਚਾਰਹ = ਨਿਮਾਣੇ/
- ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐੜਾ ; ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੇਕ ਨਿਥਾਵੇਂ ਨੂੰ ਅਗਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ਅਥਵਾ) = ਟਿਕਾਉ (ਜਾਂ) ਇੱਜਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਬਾਰਿਕ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਮਾ (ਅਥਵਾ) = ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੰਮਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਹਰੇਕ ਨਿਮਾਣੇ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਅੰਗਰਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ 12 ਵਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਨ, ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦੇ ਥਾਨ ਇਤਿਆਦਿਕ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਏਥੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
- (ਉ) ਰਾਏ ਮੈਮਨਤ, ਆਰਾਇਸ਼ ਰਿਆਜ਼ੇ-ਜਾਵੀਦ ;
- (ਅ) ਵੇ ਦਾਲੇ, ਸਾਹਾਦਤ ਇਸ਼ਤਮਾਲਸ਼ ; ਦਸਤਗੀਰੇ ਹਰ ਨਾ ਉਮੀਦ ॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਮੈ-ਮਨਤ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਰਾਏ = ਰਾਰਾ/ਮੈਮਨਤ = ਪਵਿੱਤਰ/(ਆਰਾਇ+ਅਸ਼) ਸਜਾਵਟ (ਅਸ਼)=ਉਹਨਾਂ /ਰਿਆਜ਼ੇ-ਜਾਵੀਦ = ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬਾਗਾ/ਵੇ = ਅਤੇ/ਦਾਲੇ=ਦੱਦਾ/ਸਾਹਾਦਤ=ਨੇਕ ਭਗਤੀ/ਇਸ਼ਤਮਾਲਸ਼ = (ਇਸ਼ਤਮਾਲ+ਅਸ਼) (ਇਸ਼ਤਮਾਲ) = ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ, ਜੋੜਨਾ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਦਸਤਗੀਰੇ = ਹੱਥ ਪਕੜਨੇ ਵਾਲਾ, ਮਦਦ

ਕਰਨ ਵਾਲਾ/

- ਅਰਥ = (ੴ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਰਾਗ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਵਰਗੀ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ = ਸੂਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਗ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਵਰਗੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਹੈ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਦਦਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇਕ ਭਗਤੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਨ ਉਮੀਦ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੱਥ ਪਕੜਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਦਾ ਹੱਥ ਪਕੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਏਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- (ੴ) ਅਲਿਛੇ ਸਾਨੀਆਸ਼; ਅਮਾਨੇ ਹਰ, ਮੁਜਰਿਮ ਵ ਸਿਆਹਕਾਰ ;
- (ਅ) ਵ ਸੀਨੇ ਆਖਿਰੀਨਸ਼ ; ਸਾਯਹਏ ਕਿਰਦਗਾਰ ॥੯੩॥
- (ਉਚਾਰਨ = ਸਾਇਆਹ-ਏ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਅਲਿਛੇ = ਕੰਨਾ/ਸਾਨੀ = ਦੂਸਰਾ (ਅਸ਼) = ਉਸ ਦੇ ਵਾ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ ਅਮਾਨੇ = ਸਰਣ, ਸ਼ਾਂਤੀ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਮੁਜਰਿਮ = ਗੁਨਾਹਗਾਰ (ਵ) ਪਾਪੀਆਂ/ਵ = ਅਤੇ/ਸਿਆਹਕਾਰ = ਬੁਰਿਆਂ ਨੂੰ/ਵ = ਅਤੇ/ ਸੀਨੇ = ਸੱਸਾ/ਆਖਿਰੀਨਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ/ਸਾਯਹਏ = ਸਾਇਆ/ਕਿਰਦਗਾਰ = ਰੱਬ ॥
- ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਅਲਫ਼ ਅਥਵਾ=ਕੰਨਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਹਰੇਕ ਪਾਪੀਆਂ ਤੇ ਬੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਣ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। (ਅਤੇ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।)
- ਯਥਾ = ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ, ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ; ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥
- (ਅੰਗ 488)
- (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ ਸੱਸਾ, ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਇਆ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਰੱਬ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਰੱਬ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸਤ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸੱਚੇ ਹਨ

(ਉ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ; ਆਂ ਗਰਾਮੀ-ਨਿਜ਼ਾਦ।

(ਅ) ਜਿ ਅਫਜ਼ਾਲੇ ਹੁੱਕੇ ; ਹਸਤੀਅਸ਼ ਰਾ ਮਵਾਦ ॥੬੪॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਂ = ਉਸ/ਗਰਾਮੀ-ਨਿਜ਼ਾਦ = ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ) ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ/ਜਿ=ਤੋਂ/ਅਫਜ਼ਾਲੇ = ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/ਹੁੱਕੇ=ਰੱਬ/ਹਸਤੀਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ/ਰਾ = ਦਾ/ਮਵਾਦ = ਅਸਲ ਰੂਪ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਉਸ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ) ਬਜ਼ੁਰਗ ਘਰਾਣੇ (ਅਥਵਾ) ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਹਨ
(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ (ਸਰੀਰ) ਦਾ ਅਸਲ ਰੂਪ, ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ।

(ਉ) ਜਿ ਵਸਫੇ ਸਨਾਏ ; ਹਮਹ ਬਰਤਰੀਂ ॥

(ਅ) ਬ-ਸਦਰੇ ਹੁਕੀਕਤ, ਮੁਰੱਬਾਅ-ਨਸ਼ੀਂ ॥੬੫॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਮੁਰੱਬਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਰੱਬਾਅ ਵੀ ਬੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਜਿ=ਤੋਂ/ਵਸਫੇ = ਸਿਫਤ/ਸਨਾਏ=ਸ਼ਲਾਘਾ/ਹਮਹ=ਸਭ/ਬਰਤਰੀਨ
= ਵੱਡਾ ਹੈ/ਬ-ਸਦਰੇ = ਮੁਖੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ/ਹੁਕੀਕਤ=ਸਚਾਈ/ਮੁਰੱਬਾਅ
= ਚੌਕੜੀ/ਨਸ਼ੀਨ = ਬੈਠਣਾ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਹ ਸਿਫਤ ਅਤੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ।

(ਅ) ਸਚਿਆਈ ਦੇ (ਤਖਤ ਉੱਪਰ) ਚੌਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ (ਸਚਾਈ ਦੇ) ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ।

(ਉ) ਜਹਾਂ ਰੌਸ਼ਨ ; ਅਜ਼ ਨੂਰੇ ਇਰਸ਼ਾਦੇ ਉੰ ॥

(ਅ) ਜ਼ਮੀਨੋਂ ਜ਼ਮਾਂ, ਗੁਲਸ਼ਨ ਅਜ਼ ਦਾਦੇ ਉੰ ॥੬੬॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਜਹਾਂ = ਜਹਾਨ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਇਰਸ਼ਾਦੇ = ਹੁਕਮ (ਵ) ਬਚਨਾਂ/
ਊ=ਉਸ ਦੇ (ਵਾਂ) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਜ਼ਮਾਂ=ਆਸਮਾਨ/ਗੁਲਸ਼ਨ = ਬਾਗ/
ਅਜ਼ = ਨਾਲ/ਦਾਦੇ = ਦਿੱਤਾ ਹੈ/ਊ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਜਹਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਰੂਪ ਬਾਗ ਨੂੰ
 (ਹਰਿਆਵਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਖਿੜਾਅ) ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ, (ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ), ਜ਼ਮੀਨ
 ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਰੂਪ ਬਾਗ ਨੂੰ, (ਸਚਿਆਈ ਦੀ) ਹਰਿਆਵਲਤਾ
 ਦੇ ਨਾਲ, ਖਿੜਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- ਦੂਜਾ ਅਰਥ** = ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਅਜ਼ = ਤੋਂ ਲੈ ਕਰਕੇ, ਜ਼ਮੀਨ
 ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਰੂਪੀ ਬਾਗ, ਸਾਰੀ ਸਿਸਟੀ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ, ਜੀਵਨ
 ਬਸੇਰਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
- (ੴ) ਦੋ ਆਲਮ ਗੁਲਾਮਸ਼; ਚਿਹ ਹਜ਼ਦਹ ਹਜ਼ਾਰ ॥
- (ਅ) ਫਜ਼ਾਲੋ ਕਰਾਮਸ਼; ਫਜ਼ੂੰ ਅਜ਼ ਸੁਮਾਰ ॥੬੭॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਗੁਲਾਮਸ਼ = (ਗੁਲਾਮ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ/ਚਿਹ = ਕੀ ਹਨ/
 ਹਜ਼ਦਹ = ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ/ਫਜ਼ਾਲੋ = ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/ਕਰਾਮਸ਼
 = (ਕਰਾਮ + ਅਸ਼) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ/ਫਜ਼ੂੰ = ਵਧੀਆ
 (ਭਾਵ) ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਸੁਮਾਰ = ਗਿਣਤੀ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ (ਇਸ ਜਹਾਨ ਦੀਆਂ ਜੂਨਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ
 ਕੀ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ 18000 (ਅਠਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ) ਜੂਨਾਂ
 ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ
 ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ) ਦਾਸ ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਅਤੇ ਮਿਹਬਰਾਨੀਆਂ ਗਿਣਤੀ
 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ (ਭਾਵ) ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ।

ਯਥਾ = ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ; ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥

(ਅੰਗ ੧੩੧੫)

ਤਥਾ = ਤੇਰੇ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਣ ਕਹਿ ਕਹਿ ਗਾਵਾ,
 ਤੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨਾ ॥

(ਅੰਗ ੧੩੧੫)

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਚੌਬੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ	: ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ, ਸੋਚ ਵੰਸ। ਲਉ ਦੀ ਵੰਸ ਚੋਂ ਕਾਲ ਰਾਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਸਨੌਰ ਦੇਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁੱਤ੍ਰੀ ਵਿਆਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸੋਚ ਵੰਸ ਚਲੀ।
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ	: ਚੂਨਾ ਮੰਡੀ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ।
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ	: ੧੫੯੧ ਬਿ: ਕਤਕ ਵਦੀ ਦੂਜ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ੨ ਨਵੰਬਰ ੧੫੩੪ ਈ: , ਨਛੱਤ੍ਰ ਚਿੱਤਾ ਸਵਾ ਪਹਰ ਰਾਤ।
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ	: ਮਾਤਾ ਦਯਾ ਕੌਰ ਜੀ (ਖੇਮ ਕੌਰ ਜੀ) ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ।
ਮਹਲ	: ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ੧੬੧੨ ਬਿ: ਵਿੱਚ ਵਿਆਹੇ ਗਏ।
ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ	: ੧੬੩੧ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਤਰੰਦਸੀ ੨੯ ਸਤੰਬਰ ੧੫੭੪ ਈ:। ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੀਜੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ	: ੧੬੩੮ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ੧੯ ਸਤੰਬਰ ੧੫੮੧ ਈ: , ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ
ਸਪੁੱਤ੍ਰ	: ਬਾਬਾ ਪਿ੍ਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ੧੬੧੫ ਬਿ: ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ੧੬੧੯ ਬਿ: , ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ੧੬੨੦ ਬਿ: ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟੇ।
ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ	: ਸੰਤਾਲੀ ਬਰਸ, ਸੌਲਾਂ ਦਿਨ
ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ	: ਛੇ ਬਰਸ, ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ, ਵੀਹ ਦਿਨ
ਹਕੂਮਤ	: ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।
ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ	: ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ੧੮ ਜੂਨ ੧੫੭੩ ਈ:
ਬਾਣੀ	: ੬੩੮ ਸ਼ਬਦ, ੩੦ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ, ਸੁਖਮਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਘੋੜੀਆਂ, ਲਾਵਾਂ, ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ।

ਸਲੜਨਤੇ ਚਹਾਰਮ

ਹੁਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਚੌਥੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- (ੴ) ਸਲੜਨਤੇ ਚਹਾਰਮਸ਼, ਅਜ਼ ਹਰ ਚਹਾਰ ਰੁਤਬਹ; ਕੁਦਸੀ ਵਾਲਾ-ਤਰ;
- (ਆ) ਵੱ ਮੁਕਬਿਲਾਨੇ, ਖਾਸੇ ਦਰਗਾਹੇ ਸਮ-ਦੀਅਤ; ਦਰ ਖਿਦਮਤਸ਼ ਬਸਤਹ ਕਮਰ ॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਰੁੱਤਬਹ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਮੁਕ-ਬਿਲਾਨੇ ਸਮ-ਦੀਅਤ ਖਿਦਮਤਸ਼ ਇਕੱਠੇ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਸਲੜਨਤੇ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/ਚਹਾਰਮ + ਅਸ਼ = ਚੌਥੀ(ਅਸ਼)= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਹਰ = ਹਰੇਕ; ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਚਹਾਰ = ਚਾਰ/ਰੁਤਬਹ = ਰੁਤਬਿਆਂ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰਤਾ/ਵਾਲਾ-ਤਰ = ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ (ਵ) ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ/ਵ = ਅਤੇ/ਮੁਕਬਿਲਾਨੇ = ਕਬੂਲ ਹੋਏ (ਵ) ਅੱਛੇ ਲੋਕ/ਦਰਗਾਹੇ = ਦਰਗਾਹ/ਸਮਦੀਅਤ = ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ) ਰੱਬ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਖਿਦਮਤ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ/ਬਸਤਹ = ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ/ਕਮਰ = ਲੱਕ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ) ਦੀ ਚੌਥੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ, ਚਾਰੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਰੁਤਬਿਆਂ ਸ਼ਰੀਅਤ, ਤਰੀਕਤ, ਹਕੀਕਤ, ਮਾਰਫਤ ਤੋਂ, ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ।

ਭਾਵ = ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਅਤ, ਤਰੀਕਤ, ਹਕੀਕਤ, ਮਾਰਫਤ ਚਾਰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਚਾਰ ਰੁਤਬੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

- (ਆ) ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਖਾਸ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਲੋਕ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।
- (ੴ) ਹਰ ਸ਼ਕੀ ਵੱ ਜ਼ਲੀਲ, ਕਿ ਅਜ਼ ਬਾਰਗਾਹਸ਼ ਪਨਾਹ ਜੁਸਤ ;
- (ਆ) ਅਜ਼ ਮਿਆਮਨੇ ਅਫਜ਼ਾਲਸ਼, ਬਰ ਮਸਨਦੇ ਕਬੂਲੋਂ, ਇੱਜਤ ਬ-ਨਿਸ਼ਸਤ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਸ਼ਕੀ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਮਿਆ-ਮਨੇ ਇਕੱਠਾ ਤੇ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਸ਼ਕੀ = ਬਦਬਖਤ, ਨਿਭਾਗੇ (ਨੋਟ = ਸ਼ਕੀ ਦਾ ਅਰਥ “ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ/ਵ = ਅਤੇ/ਜ਼ਲੀਲ = ਕਮੀਨੇ/ਕਿ = ਜੋ (ਭਾਵ) ਜਿਸ ਨੇ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ; ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/

- ਬਾਰਗਾਹਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ/
 ਪਨਾਹ=ਸ਼ਰਣ/ਜੁਸਤ=ਲੱਭੀ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ/ਮਿਆਮਨੇ = ਇਨਾਮ
 /ਅਫਜ਼ਾਲ+ਅਸ਼ = ਉਸਨੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਬਰ=ਉਪਰ, ਕਿਆ
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮਸਨਦੇ = ਸੰਗਤ/ਕਬੂਲੋਂ = ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ/ਬ-ਨਾਲ/
 ਨਿਸ਼ਸਤ = ਬੈਠਾ ਲਿਆ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਹਰੇਕ ਨਿਭਾਗੇ ਤੇ ਕਮੀਨੇ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ
 ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੱਭੀ (ਵਾ)= ਸ਼ਰਣ ਲੱਭਣ
 ਦੀ (ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ)।
 (ਅ) (ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ) ਉਸ ਸ਼ਰਨ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ
 ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਦੇ ਇਨਾਮ ਨਾਲ (ਨਿਵਾਜ਼ ਦਿੱਤਾ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ
 ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਇੱਜ਼ਤ
 ਨਾਲ ਬੈਠਾ ਲਿਆ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਲਿਆ।
 (ਉ) ਵਹਰ ਆਸੀਏ ਤਬਾਹਕਾਰ, ਕਿ ਨਾਮੇ ਛੁੱਖਸ਼ ਬਰ ਜਬਾਂ ਰਾਂਦ ;
 (ਅ) ਗਰਦੇ ਮਾਝ-ਸੀਅਤ ਵੱਖੂਦ, ਕਿਹ ਦਾਸ਼ਤ ;
 ਅਜ਼ ਦਾਮਨੇ ਵਜੂਦ, ਬਰ ਅਫਸਾਂਦ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਮਾ-ਸੀਅਤ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵ = ਅਤੇ/ਹਰ=ਹਰੇਕ/ਆਸੀਏ = ਗੁਨਹਗਾਰ, ਪਾਪੀ/ਤਬਾਹਕਾਰ
 = ਤਬਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਕਿ=ਜੋ, ਜਿਸ/ਛੁੱਖਸ਼ = (ਛੁੱਖ + ਅਸ਼)
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ/ ਬਰ = ਉਪਰ/ਜਬਾਂ = ਜਬਾਨ/ਰਾਂਦ =
 ਚਲਾਇਆ, ਭਜਾਇਆ, ਹਿੱਕਿਆ/ਗਰਦੇ = ਧੂੜ /ਮਾਝ-ਸੀਅਤ
 = ਗੁਨਾਹਾ (ਵ) ਪਾਪਾਂ/ਵ = ਅਤੇ/ਜੁਰਮ = ਅਪਰਾਧਾਂ/ਕਿਹ =
 ਜੋ/ਦਾਸ਼ਤ = ਰੱਖਦਾ ਸੀ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ/ਦਾਮਨੇ = ਪੱਲਿਆ/ਵਜੂਦ
 = ਸਗੀਰ/ਬਰ = ਉਪਰੋਂ/ਅਫਸਾਂਦ = ਬਿਖਰ ਗਈ, ਖਿੱਲਰ ਗਈ,
 ਝੜ ਗਈ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਹਰੇਕ ਜਿਸ ਪਾਪੀ ਤੇ ਤਬਾਹਕਾਰ ਨੇ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ
 ਨਾਮ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਉਪਰ ਚਲਾਇਆ (ਭਾਵ) ਜਬਾਨ
 ਨਾਲ ਜਪਿਆ ॥
 (ਅ) (ਅਤੇ ਉਹ ਪਾਪੀ ਅਤੇ ਤਬਾਹਕਾਰ; ਆਪਣੇ) ਸਗੀਰ ਦੇ

ਪੱਲਿਆ ਨਾਲ; ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਰੱਖਦਾ
ਸੀ (ਉਸ ਦੀ ਉਹ ਧੂੜ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ) ਸਰੀਰ ਦੇ
ਪੱਲਿਆਂ ਤੋਂ ਝੜ ਗਈ।

- ਅਰਥਾਤ** = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧ
ਦੇ ਦੋ ਪੱਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਾਪਾਂ ਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਝੜ ਗਈ ।
(ਉ) ਰਾਏ, ਕਰਾਮਤ ਇੰਤਹਾਇਸ਼, ਰੂਹੇ ਹਰ ਜਿਸਮ;
(ਅ) ਅਲਿਫ਼ੇ ਬਾਦੀ, ਅਅਲਾ-ਤਰ; ਅਜ਼ ਹਰ-ਇਸਮ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਅਅਲਾ-ਤਰ ਨੂੰ ਆਲਾ-ਤਰ ਗੂੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਰਾਏ = ਰਾਰਾ/ਕਰਾਮਤ = ਸ਼ਕਤੀ/ਇੰਤਹਾਇ + ਅਸ਼ = ਅਨੰਤ
(ਅਸ਼)=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਭਾਵ ਅਰਥ) = ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ/
ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਜਿਸਮ = ਸਰੀਰ/ਅਲਿਫ਼ੇ = ਕੰਨਾ/ਬਾਦੀ =ਪਹਿਲਾ/
ਅਅਲਾ-ਤਰ = ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਇਸਮ = ਨਾਮ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾ
ਰਾਰਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ
ਜੀ ਅਨੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਦੀ ਰੂਹ (ਅਥਵਾ)
ਆਤਮਾ ਹਨ ।
(ਅ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾ ਕੰਨਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼
ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਸਾਰੀਆਂ
ਵਸਤੂਆਂ (ਵਾ)=ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ, ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੈ ।
(ਉ) ਮੰਮੇ ਸਰਾਪਾ ਤਕਰੀਮਸ਼; ਮਹ਼ਬੂਬੇ ਸੁਬਹਾਨੁਲ-ਅਜੀਮ ;
(ਅ) ਵਾਦਾਲੇ ਬਾ-ਅਲਿਫ਼ਸ਼, ਦਾਇਮਾ ਬਾਹੱਕ ਮੁਕੀਮ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਸਰਾਪਾ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਸੁਬ-ਹਾ-ਨੁਲ-ਅਜੀਮ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੰਮੇ = ਮੰਮਾ/ਸਰਾ = ਸਿਰ ਤੋਂ/ਪਾ = ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਪੂਰਾ/ਤਕਰੀਮ
+ਅਸ਼=(ਤਕਰੀਮ)=ਇੱਜਤ (ਅਸ਼)=ਉਸ, ਉਨ੍ਹਾਂ/ਮਹ਼ਬੂਬੇ=ਪਿਆਰ
/ਸੁਬਹਾਨ = ਪਵਿੱਤਰ/ਉਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ /ਅਜੀਮ =
ਵੱਡੀ/ਵਾ=ਅਤੇ/ਦਾਲੇ=ਦੱਦਾ/ਬਾ=ਨਾਲ/ਅਲਿਫ਼ + ਅਸ਼ = ਕੰਨਾ
(ਅਸ਼)= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ/ਦਾਇਮਾ = ਹਮੇਸ਼ਾ/ਬਾ-ਹੱਕ = ਅੱਲਾ
ਦੇ ਨਾਲ/ਮੁਕੀਮ = ਘਰ, ਟਿਕਾਣਾ, ਠਹਿਰਾਉ ।
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਮੰਮਾ ਅੱਖਰ ਇਹ
ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ

ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਵੱਡੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ, ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ; ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਮੰਮਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਇੱਜ਼ਤ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਵੱਡੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦਾ ਕੰਨਾ ਅਤੇ ਕੰਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਦੱਦਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ; ਸਦਾ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਲ; ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ; ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਉ) ਸੀਨੇ ਆਖਿ-ਰੀਨਸ਼, ਸਰ-ਅਫਰਾਜ਼ੇ ਹਰ ਬੇ-ਕਸ ;

(ਅ) ਵਾਬ-ਦਸਤ-ਗੀਰੀਏ ਆਜਿੱਜਾਂ ; ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਰਾਬਸ ॥੯੮॥

(ਉਚਾਰਨ = ਆਖਿ-ਰੀਨਸ਼ ਖੱਬੇ ਦੀ ਸਿਹਾਰੀ ਬੋਲ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਸੀਨੇ=ਸੱਸਾ/ਆਖਿਰੀਨ+ਅਸ਼ = ਆਖੀਰਲਾ (ਅਸ਼) ਉਸ (ਵਾ)= ਉਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ/ਸਰ = ਸਿਰ/ ਅਫਰਾਜ਼ੇ = (ਫਰਾਜ਼ੇ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ) ਉਠਾਣ ਵਾਲਾ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਬੇਕਸ = ਮਜ਼ਬੂਰ/ਵ = ਅਤੇ/ਬ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਦਸਤ = ਹੱਥ/ਗੀਰੀਏ = ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ/ਆਜਿੱਜਾਂ = ਕਮਜ਼ੋਰ, ਮਜ਼ਬੂਰ/ਰਾ = ਦੇ, ਦਾ/ਬਸ = ਬਹੁਤ, ਵੱਡੇ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ ਸੱਸਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਹਰੇਕ ਮਜ਼ਬੂਰ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਅਥਵਾ=ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸਤਿ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸੱਚੇ ਹਨ

(ਉ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਆਂ, ਮਤਾਅ ਉਲ ਵਰਾ ॥

(ਅ) ਜਹਾਂ-ਬਾਨੇ ਅਕਲੀਮੇ ; ਸਿਦਕੋ ਸਫ਼ਾ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਂ=ਉਹ/ਮਤਾਅ = ਮਾਇਆ (ਵ) ਪੂੰਜੀ/ਉਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ / ਵਰਾ = ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ, ਮਨੁੱਖ, ਅੱਗੇ, ਜੇਕਰ, ਗਰਮੀ, ਬੱਚਿਆਂ

- ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਖਤਾ ਆਦਿਕ/ਜਹਾਂਬਾਨੇ = ਸੰਸਾਰ (ਬਾਨੇ)
 = ਵਾਲਾ (ਭਾਵ) ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ/ ਅਕਲੀਮੇ = ਸੰਸਾਰ /
 ਸਿਦਕੋ = ਸਚਾਈ/ਸਫ਼ਾ = ਸਫ਼ਾਈ/
 (ਉ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਾਇਆ, ਸੰਪੱਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ
     (ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ) ਹਨ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ
     ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ।
 (ਉ) ਹਮਾਜ਼ ਸਲਤਨਤ ; ਹਮਜ਼ਿ ਛਕੜਸ਼ ਨਿਸ਼ਾਂ ॥
 (ਅ) ਗਿਰਾਂ ਮਾਯਾ-ਤਰ ; ਅਫਸਰੇ ਸਰਵਰਾਂ ॥੧੦॥
(ਉਚਾਰਨ = ਹਮਜ਼ ਅਤੇ ਹਮਜ਼ਿ ਇਕੱਠੇ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਛਕੜਸ਼ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ = ਹਮ = ਭੀ/ਅਜ਼ = ਤੌਂ; ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਸਲਤਨਤ = ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ
     /ਹਮ = ਭੀ/ਜ਼ = ਤੌਂ; ਵਿੱਚ/ਛਕੜ+ਅਸ਼ = ਗੁਰੀਬੀ, ਮੁਖਾਜੀ
     (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ/ਨਿਸ਼ਾਨ = ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ/ਗਿਰਾਂ = ਕੀਮਤੀ, ਵੱਡੀ/
     ਮਾਯਾ=ਮਾਇਆ/ਤਰ=ਉੱਚੇ/ਅਫਸਰੇ = ਸਰਦਾਰਾਂ/ਸਰਵਰਾਨ
     = ਸਰਦਾਰ (ਪਾਠੰਤ੍ਰ ਅਫਸਰਾਂ ਵੀ ਹੈ ਅਰਥ=ਸਰਦਾਰ ਹੀ ਹੈ)/
ਅਰਥ = (ਉ) ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਛਕੀਰੀ (ਦੋਹਾਂ) ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਗੁਰੂ
     ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ = ਸੰਪੂਰਾਇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੌਂ 12
     ਕੋਹ ਮਾਇਆ ਦੂਰ ਰਹੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਤੌਂ 6 ਕੋਹ
     ਮਾਇਆ ਦੂਰ ਰਹੀ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ
     ਮਾਇਆ ਆ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ
     ਲਾਇਆ। ਪਰ ਜਦ ਮਾਇਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲ ਕਰਨ
     ਵਾਸਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ
     ਘਰ ਵਿੱਚ ਲਾ ਕੇ ਸਫ਼ਲਿਆ ਕੀਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਇਆ ਨੂੰ
     ਵਰਤਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ
     ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮਨ ਕਰਕੇ
     ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿਆਗੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਛਕੀਰ ਹਨ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਮਤੀ ਤੇ ਉੱਚੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ
     ਸਰਦਾਰ ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਮਾਇਆ = ਹੀਰੇ ਆਦਿਕ

ਉੱਚੀ ਮਾਇਆ = ਸੋਨਾ, ਧਨ ਆਦਿਕ ਸੰਗਤਾਂ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕਰਕੇ; ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ; ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਉੱਚੀ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਹੇ ਹਨ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ = ਨਾਮ ਰੂਪ ਕੀਮਤੀ ਤੇ ਉੱਚੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਾਇਆ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲੋ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਹੇ ਹਨ।

ਤੌਸਰਾ ਅਰਥ = ਸੇਵਾ ਰੂਪ ਕੀਮਤੀ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਉੱਚੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ।

ਚੌਥਾ ਅਰਥ = ਵੈਰਾਗ ਬਿਬੇਕ ਖਟ ਸੰਪਤੀ ਰੂਪ ਕੀਮਤੀ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰਵਨ ਮੰਨ ਨਿਧਿਆਸਨ ਰੂਪ ਉੱਚੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ = ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰੇ ਆਦਿਕ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਹੇ ਹਨ।

(ਉ) ਜਿ ਤੌਸੀਫੇ ਓ; ਸੁਲਸ ਕਾਸਿਰ ਜ਼ਬਾਂ ॥

(ਅ) ਅਜੋ ਰੁਬਾਅ ਹਮ ਸੁਦਸ ; ਗੌਹਰ ਫਿਸ਼ਾਂ ॥੧੧॥

(ਉਚਾਰਨ = ਰੁੱਬਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਜਿ = ਤੋਂ/ਤੌਸੀਫੇ = ਤਾਰੀਫ/ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਸੁਲਸ = ਤਿੰਨ/ਕਾਸਿਰ = ਮਜ਼ਬੂਰ, ਅਸਮਰੱਥ/ਜ਼ਬਾਂ = ਜ਼ਬਾਨ/ਅਜ਼+ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/ਰੁਬਾਅ = ਚਾਰ/ਹਮ = ਸਾਰੇ/ਸੁਦਸ = ਛੇ/ਗੌਹਰ = ਮੌਤੀ/ਫਿਸ਼ਾਂ = ਲੁਟਾਨ ਵਾਲੇ, ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਤੋਂ; ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਪੈਦਾਇਸ਼ = ਜਮਾਤਾਤ=ਪੱਥਰ ਵਗੈਰਾ, ਨਬਾਤਾਤ=ਉੱਗਣ ਵਾਲੇ, ਹੈਵਾਨਤ = ਜਾਨ ਵਾਲੇ, ਜੇਰਜ ਵਾਲੇ

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ	= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਤੋਂ; ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।
ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ	= ਵਿਸਤੁੰਬ੍ਰਹਮਾ ਸ਼ਿਵ
ਤੀਸਰਾ ਅਰਥ	= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਤੋਂ; ਤਿੰਨ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।
ਤਿੰਨ ਦੇਵੀਆਂ	= ਸਾਰੁਸਤੀ, ਲਛਮੀ, ਪਾਰਬਤੀ
ਚੌਥਾ ਅਰਥ	= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਤੋਂ; ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ।
ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ	= ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਸਾਰੁਸਤੀ
ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ	= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਤੋਂ; ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ।
ਤਿੰਨ ਲੋਕ	= ਮਾਤਲੋਕ, ਪਤਾਲਲੋਕ, ਸੂਰਗਲੋਕ (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵੇਦ ਅਤੇ ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੌਤੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ	= ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ (ਚਾਰ + ਛੇ) ਦਸ ਦਿਸਾਵਾਂ ਮੌਤੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।
ਤੀਸਰਾ ਅਰਥ	= ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਭਗਤ ਅਤੇ ਛੇ ਜਤੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੌਤੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਚਾਰ ਭਗਤ	= [ਕਾਮਨਾਵਾਨ ਭਗਤ] = ਜੋ ਧਨ, ਸੰਤਾਨ ਆਦਿ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ।
ਆਰਤ ਭਗਤ	= ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ।
ਉਪਾਸਕ ਭਗਤ	= ਜੋ ਪਤੀਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤਰੀ ਵਾਂਗ ਭਗਤੀ ਕਰਨ।
ਗਿਆਨੀ ਭਗਤ	= ਜੋ ਸਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ।
ਛੇ ਜਤੀ	= ਗੋਰਖ ਨਾਥ, ਹਨੂਮਾਨ, ਭੈਰਉ, ਭੀਸ਼ਮ ਪਿਤਾ, ਦਤਾਤ੍ਰੈ, ਲਛਮਣ।
ਚੌਥਾ ਅਰਥ	= ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 4 ਬਰਨ ਅਤੇ 6 ਭੇਖ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੌਤੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਚਾਰ ਬਰਨ	= ਖੱਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮਨ, ਸੂਦ, ਵੈਸ
ਛੇ ਭੇਖ	= ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਸ੍ਰੇਵੜੇ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬਿਪਰ, ਦਰਵੇਸ਼

- ਪੰਜਵਾਂ ਅਰਥ** = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ 4 ਆਸਰਮ ਤੇ 6 ਕੁੱਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੌਤੀ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਚਾਰ ਆਸਰਮ** = ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ, ਗਿਹਸਤ, ਵਾਨਪ੍ਰਸਤ, ਸੰਨਿਆਸੁ ॥
- ਛੇ ਕੁੱਤਾਂ** = ਗਰਮੀ, ਵਰਖਾ, ਸਰਦ, ਹਿਮ, ਜ਼ਿੱਝਿਰ, ਬਸੰਤ ॥
- ਚੋ ਹੱਕ ਬਰ-ਗੁਜ਼ੀਦਸ਼ ; ਜਿ ਖਾਸਾਨੇ ਖੇਡਾ ॥
- ਸਰ ਅਫਰਾਖਤਸ਼ ; ਹਮਜ਼ ਪਾਕਾਨੇ ਖੇਡਾ ॥੧੨॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਅਫ-ਰਾਖਤਸ਼ ਅਤੇ ਹਮਜ਼ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਖੇਡਾ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖੇਡਾ ਬੋਲੋ ।
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਚੋ = ਜਦ/ਹੱਕ = ਰੱਬ/(ਬਰ-ਗੁਜ਼ੀਦ + ਅਸ਼) = (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ (ਗੁਜ਼ੀਦ) = ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਬਰ) = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਜਿ=ਤੋਂ/ਖਾਸਾਨੇ = ਖਾਸ ਲੋਕ/ਖੇਡਾ = ਆਪਣੇ/ ਸਰ = ਸਿਰ/ਅਫਰਾਖਤ + ਅਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ/ਹਮ = ਵੀ/ਜਿ = ਤੋਂ/ਪਾਕਾਨੇ = ਪਵਿੱਤਰ/ਖੇਡਾ = ਆਪਣੇ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਜਦ ਰੱਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ (ਸਭ ਦਾ ਗੁਰੂ) ਚੁਣਿਆ ਹੈ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਜਦ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ (ਦਾਸਾਂ) ਤੋਂ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
 (ਉ) ਹਮਹ ਸਾਜਿਦਸ਼ ਦਾਂ ; ਬ-ਸਿਦਕੇ ਜ਼ਮੀਰ ॥
 (ਅ) ਚਿਹ ਅਅਲਾ ਚਿਹ ਅਦਨਾ ; ਚਿਹ ਸ਼ਾਹੋ ਛਕੀਰ ॥੧੩॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਆਲਾ ਇਕੱਠਾ ਤੇ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਮਹ = ਸਾਰੇ/ਸਾਜਿਦ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਦਾਂ = ਜਾਣ, ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ/ਬ = ਨਾਲ/ਸਿਦਕੇ = ਸੱਚੇ/ਜ਼ਮੀਰ = ਦਿਲ/ਚਿਹ=ਕੀ/ਅਅਲਾ=ਉੱਪਰਲੇ (ਵ) ਵੱਡੇ/ਚਿਹ=ਕੀ ਅਦਨਾ = ਛੋਟੇ/ਚਿਹ = ਕੀ/ਸ਼ਾਹੋ = ਬਾਦਸ਼ਾਹ/ਛਕੀਰ = ਗਰੀਬ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਤਾਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਕੀ ਵੱਡੇ ਤੇ ਕੀ ਛੋਟੇ, ਕੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੇ ਕੀ ਗਰੀਬ ॥ (ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ)

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ	: ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸੋਚ ਵੰਸ।
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ	: ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ।
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ:	੧੬੨੦ ਬਿ: ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ਸਪਤਮੀ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ। ੧੪ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੫੬੩ ਈ:। ਨਛੱਤ੍ਰ ਰੋਹਣੀ
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ	: ਮਾਤਾ ਭਾਨੀ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਨਾਨਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
ਮਹਲ	: ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਮਉ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਫਿਲੌਰ ਨੇੜੇ ਵਿਆਹ ੨੨ ਹਾਝੜ ੧੬੪੬ ਬਿ: ਸਹੁਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਸੱਸ ਧਨਵੰਤੀ
ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ	: ੧੬੩੮ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਦੂਜ, ੧੯ ਸਤੰਬਰ ੧੫੮੧ ਈ:। ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਚੌਥੀ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ; ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ	: ੧੬੬੩ ਬਿ: ਜੇਠ ਸੁਦੀ ਚੌਥ, ੨੫ ਮਈ ੧੬੦੫ ਈ: ਲਾਹੌਰ, ਗੁ: ਡੇਵੂਾ ਸਾਹਿਬ ਰਾਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ।
ਸਪੁੱਤ੍ਰ	: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੧੬੫੨ ਬਿ:।
ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ	: ਬਤਾਲੀ ਬਰਸ, ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ, ਸਤਾਈ ਦਿਨ
ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ	: ਚੌਵੀ ਬਰਸ, ਨੌ ਮਹੀਨੇ, ਦੋ ਦਿਨ
ਹਕੂਮਤ	: ਅਕਬਰ ਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।
ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ	: ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੧੫੮੬ ਈ: (ਜਲੰਧਰ ਨੇੜੇ) ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ੧੫੮੦, ਛੇਹਰਟਾ ੧੫੮੫ ਈ:
ਬਾਣੀ	: ੨੩੧੨ ਸ਼ਬਦ, ੩੦ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਰਹਮਾਹ ਮਾਝ, ਸਹਸਕਿੜੀ, ਬਸੰਤ ਕੀ ਵਾਰ, ਬਾਵਨ ਅੱਖਗੀ, ਜੈਤਸਗੀ ਦੀ ਵਾਰ, ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਆਦਿਕ।

ਨੋਟ :- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰ
ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ੧੬੬੧ ਬਿ: ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪੇ।

ਸਲੜਨਤੇ ਪੰਜਮ

- ਅਰਥ** = ਹੁਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 (ਉ) ਸਲੜਨਤ ਪੰਜਮਸ਼ ਹੁਲੀਆ, ਆਰਾਏ ਸ਼ਵਾਰਿਕੇ ;
 (ਅ) ਆਂ ਹਰ ਚਹਾਰ ਮਸ਼ਅਲੇ, ਹੱਕ ਅਨਵਾਰ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸਲੜਨਤ=ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/ਪੰਜਮ+ਅਸ਼ = ਪੰਜਵੀਂ ਉਸਦੀ /ਹੁਲੀਆ
 =ਸਰੂਪ/ਆਰਾਏ = ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ / ਸ਼ਵਾਰਿਕੇ = ਰੋਸ਼ਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ /ਆਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਚਹਾਰ = ਚਾਰ/ਮਸ਼ਅਲੇ=ਮਸ਼ਾਲਾਂ/
 ਹੱਕ=ਰੱਬ/ਅਨਵਾਰ =ਨੂਰ /
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਉਸ ਰੱਬ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ
 ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 (ਅ) (ਪ੍ਰਸ਼ਨ = ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
 ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਦੇ
 ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ, ਜੋ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰ ਮਸ਼ਾਲਾਂ, ਚਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
 ਦੀਆਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸ਼ਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੱਚ
 ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਜਾਇਆ
 ਹੈ (ਵਾ) = ਵਧਾਇਆ ਹੈ।
 (ਉ) ਵ ਅਜ ਰੁਤਬਹ, ਹਰ ਪੰਜ ਕੁਦਸੀ;
 (ਅ) ਵਾਲਾ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਵ ਬਲੰਦ ਇਕਤ-ਦਾਰ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵ = ਅਤੇ/ਅਜ = ਨਾਲ/ਰੁਤਬਹ = ਰੁਤਬੇ, ਪਦਵੀ/ਹਰ = ਸਾਰੇ;
 ਸਾਰੀਆਂ, ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰ/ਵਾਲਾ = ਉੱਚੀ/
 ਮੰਜ਼ਿਲ = ਦਰਜਾ, ਠਹਰਨੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ/ਵ = ਅਤੇ/ਬਲੰਦ = ਉੱਚੀ
 /ਇਕਤ-ਦਾਰ=ਹਕੂਮਤ, ਸ਼ਾਨਸ਼ੇਕਤ, ਵਡਿਆਈ, ਕਬਜ਼ਾ,
 ਤਾਕਤ/
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਅਤੇ ਪਦਵੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਪਵਿੱਤਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ
 (ਅ) ਵੱਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੀਆਂ (ਜਾਂ) ਪਵਿੱਤਰ ਜਗ੍ਹਾ
 ਤੇ ਠਹਿਰਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਵਡਿਆਈ
 ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।

- (ੴ) ਹੁਕ ਸ਼ਿਕੋਹ, ਵੁ ਹੁਕੀਕਤ ਪਰਵਰ ; .
- (ਅ) ਅਅਲਾ ਅੜਮਤ, ਫੈਜ਼ ਗੁਸਤਰ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਅਅਲਾ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਆਲਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹੁਕ=ਸੱਚੇ/ਸ਼ਿਕੋਹ=ਦਬਦਬਾ (ਵੁ) ਰੋਬ/ਵੁ=ਅਤੇ/ਹੁਕੀਕਤ=ਸਚਾਈ ਨੂੰ/ਪਰਵਰ=ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ; ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ/ਅਅਲਾ=ਉੱਚਾ, ਬਲੰਦ/ਅੜਮਤ = ਸ਼ਕਤੀ, ਵਡਿਆਈ/ਫੈਜ਼ = ਮਿਹਰਾਂ/ਗੁਸਤਰ = ਖਿਲਾਰਨ ਵਾਲੇ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਚਾਈ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਚਿਆਈ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਅਥਵਾ = ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਉੱਚੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਥਵਾ = ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਤਾਈਂ ਖਿਲਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- (ੴ) ਮਕਬੂਲੇ, ਹੁਜਰਤੇ ਕਿਬਰੀਯਾ ;
- (ਅ) ਵੁ ਮਤਲੂਬੇ, ਬਾਰਗਾਹੇ ਬੇ-ਹਮਤਾ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮਕਬੂਲੇ=ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋਏ/ਹੁਜਰਤੇ=ਦਰਬਾਰ/ਕਿਬਰੀਯਾ=ਰੱਬ/ਵੁ=ਅਤੇ/ਮਤਲੂਬੇ=ਚਾਹੇ ਗਏ/ਬਾਰਗਾਹੇ=ਦਰਬਾਰ/ਬੇ-ਹਮਤਾ=ਬੇ ਮਿਸਾਲ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋਈ ਹੈ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ; ਬੇ-ਮਿਸਾਲ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ; ਚਾਹੀ ਗਈ ਹੈ।
- (ੴ) ਓ ਦਰ ਹੁੱਕ, ਵੁ ਹੁੱਕ ਦਰ ਜਾਤਸ਼ ;
- (ਅ) ਵੁ ਅਫਜ਼ੂਨੂੰ-ਤਰ, ਅੜ ਬਿਆਂ ਹਰ ਜ਼ਬਾਂ ਸਿਫਾਤਸ਼ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਓ = ਓਹ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਹੁੱਕ=ਰੱਬ/ਵੁ = ਅਤੇ/ਹੁੱਕ = ਰੱਬ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਜਾਤਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤ, ਹਸਤੀ/ਵੁ = ਅਤੇ/ਅਫਜ਼ੂਨੂੰ-ਤਰ = ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ/ਅੜ=ਤੋਂ/ਬਿਆਂ = ਬਿਆਨ/ਜ਼ਬਾਂ = ਜ਼ਬਾਨ/ਸਿਫਾਤ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤਾਂ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਓਹ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਰੱਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ।
- ਯਥਾ** = ਭਨਿ ਮਖੁਰਾ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੁ ਅਰਜੁਨੁ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ ॥

(ਅੰਗ ੧੪੦੯)

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ, ਹਰੇਕ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ (ਅਥਵਾ) ਬਚਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ

ਜਿਆਦਾ ਹਨ ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨ ਉਸਤਤ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ॥
ਯਥਾ = ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਤ ਦੇਵ ਸਬੈ ਮੁਨਿ, ਇੰਦ੍ਰ ਮਹਾ ਸਿਵ ਜੋਗ ਕਰੀ ॥
    ਭਣਿ ਬੇਦ ਬਿਰੰਚਿ ਬਿਚਾਰਿ ਰਹਿਓ, ਹਰਿ ਜਾਪੁ ਨ ਛਾਡ੍ਹਉ ਏਕ ਘਰੀ ॥
    ਮਖੁਰਾ ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਹੈ, ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀਸ੍ਰੀ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰੀ ॥
    ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ, ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ ॥

(ਅੰਗ ੧੪੦੯)

(ੴ) ਖਾਸਾਨ ਖਾਕੇ ਰਾਹਸ਼ ;

(ਅ) ਵ ਕੁਦਸੀਆਂ, ਦਰ ਜਿੱਲੇ ਪਨਾਹਸ਼ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਖਾਸਾਨ = ਖਾਸ ਲੋਕ/ਖਾਕੇ = ਧੂੜ/ਰਾਹ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ/
    ਵ = ਅਤੇ/ਕੁਦਸੀਆਂ = (1) ਪਵਿੱਤਰ, (2) ਜਮਦੂਤ/ਦਰ = ਵਿੱਚ
    /ਜਿੱਲੇ = ਛਾਂ/ਪਨਾਹ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ/
ਅਰਥ = (ੴ) (ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ) ਰੱਬ ਦੇ ਖਾਸ ਲੋਕ, (ਦੋਵੇਂ ਹੀ)
    ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਧੂੜ ਹਨ ।

(ਅ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਲੋਕ ਅਥਵਾ = ਦੇਵਤੇ
    ਆਦਿਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਹਨ ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ = ਜਮਦੂਤ ਆਦਿਕ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਹਨ ।

(ੴ) ਅਲਿੱਫੇ ਨਾਮੇ, ਅਹੁਦੀਯਤ ਇੰਤਜ਼ਾਮਸ਼ ;

(ਅ) ਇਆ-ਨਤ ਬਖਸ਼ੇ, ਹਰ ਨਾ-ਉਮੀਦ ਵ ਰਾਂਦਹ ॥

(ਉਚਾਰਨ = ਇਆ-ਨਤ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਲਿੱਫੇ=ਐੜਾ/ਨਾਮੇ=ਨਾਉਂ/ਅਹੁਦੀਯਤ=ਏਕਤਾ/ਇੰਤਜ਼ਾਮ
    + ਅਸ਼ = ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਅ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, (ਅਸ਼)=ਉਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ
    ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ/ਇਆਨਤ = ਮਦਦ/ਵ = ਅਤੇ/ਰਾਂਦਹ = ਭੱਜੇ
    ਹੋਏ, ਕੱਢੇ ਹੋਏ/

(ੴ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ, (ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ)
    ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਰੱਬ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ
    ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ; (ਪਹਿਲਾ) ਐੜਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼
    ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ, ਏਕਤਾ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ = ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ

ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਦਾ ਐੜਾ ਅੱਖਰ, ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਆ) ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਹਰੇਕ ਬੇ-ਉਮੀਦ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ,
ਅਤੇ ਜਹਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, (ਅਥਵਾ) = ਜਹਾਨ
ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਮਦਦ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਕਵੀ ਰਾਜ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ
ਰਾਸ ਚੌਬੀ ਅਤੇ ਅੰਸੂ ਉਨੱਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖੁਸਰੋਂ ਨੂੰ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ
ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ
ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸਰੋਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਦੇ ਦਿੱਤੀ
ਸੀ। ਏਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਕੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

(ੴ) ਵਾ ਰਾਏ, ਰਾਹੁਤ ਅਫ਼ਜ਼ਾਇਸ਼ ;

(ਆ) ਰਫ਼ੀਕੇ ਹਰ ਜ਼ਲੀਲ, ਵ ਦਰਮਾਂਦਹ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਵਾ = ਅਤੇ/ਰਾਏ = ਰਾਰਾ/ਰਾਹੁਤ = ਆਰਾਮ/ਅਫ਼ਜ਼ਾਇ + ਅਸ਼
= ਵਧਾਉਣ ਵਾਲ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ (ਭਾਵਾਰਥ) ਗੁਰੂ
ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ/ਰਫ਼ੀਕੇ = ਸਾਬਣ, ਸਾਬ, ਦੋਸਤ/
ਜ਼ਲੀਲ = ਕਮੀਨੇ, ਤੁੱਛ, (ਭਾਵਾਰਥ) = ਨਿਮਾਣੇ/ਵ = ਅਤੇ/
ਦਰਮਾਂਦਹ = ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ (ਭਾਵਾਰਥ) = ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਨਿਖਾਵੇ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਰਾਰਾ
ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ
ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਅਰਾਮ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਭਾਵ)=ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀਂ ਟਿਕਾਅ ਬਖਸ਼ਣ
ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਅਰਾਮ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰਾਰਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ:

(ਆ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹਰੇਕ ਨਿਮਾਣੇ ਅਤੇ ਨਿਖਾਵੇ ਦੇ
ਸਾਬੀ ਹਨ।

(ੴ) ਜੀਮੇ ਹੱਕ ਨਸੀਮਸ਼ ; ਜਾਂ ਫ਼ਜ਼ਾਇਦ-ਹਏ ਇਰਾਦਤ ਗੁਜ਼ੀਨਾਂ ॥

(ਆ) ਵ ਨੂੰਨੇ ਫੈਜ਼ ਮਕ - ਰੁਨਸ਼ ; ਨਵਗਜ਼ਿਦ - ਹਏ ਅਕੀਦਤ
ਆਈਨਾਂ ॥੧੪॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਜੀਸੇ = ਜੱਜਾ/ਹੱਕਾ = ਰੱਬ/ਨਸੀਮ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲਾ
 ਨੋਟ= ਸਵੇਰੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਤੁਰਫ਼ ਤੋਂ ਜੋ ਠੰਡੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲੀ ਹਵਾ
 ਚਲਦੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਨਸੀਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਸਵੇਰੇ ਪੂਰਬ ਤੋਂ
 ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲੀ ਹਵਾ ਚਲਦੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਬਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ।]/
 ਜਾਂ=ਜਾਨ/ਫਜ਼ਾਇੰਦ-ਹਏ=ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ/ਇਰਾਦਤ =
 ਮਾਨਯੋਗ/ ਗੁਜ਼ੀਨਾਂ - ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ, ਚੁਣੀ ਹੋਈ (ਭਾਵ)
 ਉੱਤਮ/ਵ = ਅਤੇ/ਨੂੰਨੇ = ਨੰਨਾ/ਫੈਜ਼ = ਕਿਰਪਾ/ਮਕਰੂਨ + ਅਸ਼
 = ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ
 ਜੀ/ਨਵਾਜ਼ਿੰਦ-ਹਏ=ਨਿਵਾਜਨ ਵਾਲੇ/ਅਕੀਦਤ=ਮੰਨਣਾ,
 ਚਾਹਤ, ਸ਼ਰਧਾ/ਆਈਨਾਂ = ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ (ਭਾਵਾਰਥ) = ਬਹੁਤ
 ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਰੱਬੀ ਖੁਸ਼ਬੂ
 ਵਾਲਾ ਜੱਜਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ
 ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਉੱਤਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ
 ਵਾਲੇ ਮਾਨਯੋਗ ਹਨ (ਅਥਵਾ) = ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹਨ ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦਾ, ਕਿਰਪਾ
 ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨੰਨਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼
 ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ
 ਸਿੱਖ ਹਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਨ ਵਾਲੇ
 ਹਨ ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਓ ਸੱਤਿ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸੱਚੇ ਹਨ ।

(ਉ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, ਆਂ ਜੁਮਲਾ ਜੂਦੋ ਫਜ਼ਾਲ ॥

(ਅ) ਹਕੀਕਤ ਪਯੋਹਿੰਦ-ਹਏ; ਹੱਕੇ ਜਮਾਲ ॥੧੫॥

(ਉਚਾਰਨ = ਪਿਓਹਿੰਦ-ਹਏ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਂ = ਉਹ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ/ਜੁਮਲਾ =
 ਸਾਰੀਆਂ/ਜੂਦੋ = ਮਿਹਰਾਂ/ਫਜ਼ਾਲ = ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ/ ਹਕੀਕਤ =
 ਸਚਾਈ/ਪਿਓਹਿੰਦਹਏ = ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ, ਦੌੜ ਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ/
 ਹੱਕੇ = ਰੱਬ, ਸਚਾਈ/ਜਮਾਲ = ਖੂਬਸੂਰਤੀ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਰੱਬ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਵਾਲੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ; ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ** = ਰੱਬ ਵਰਗੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸਚਾਈ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਪਰ ਭੱਜ ਕਰਕੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ੴ) ਵਜੂਦਾਸ਼ ਹਮਹ, ਰਹਮਤੇ ਈਜ਼ਦੀ ॥
 (ਅ) ਸਾਡਤ, ਫਜ਼ਾਇੰਦ-ਹਏ ਸਰਮਦੀ ॥੧੯॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਸ-ਆਦਤ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਸਰ-ਮਦੀ ਪੋਲਾ ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵਜੂਦ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ/ਹਮਹ = ਸਾਰਾ/ਰਹਮਤੇ = ਕਿਰਪਾ/ਈਜ਼ਦੀ = ਰੱਬੀ/ਸਾਡਤ = ਨੇਕ ਭਗਤੀ/ਫਜ਼ਾਇੰਦ-ਹਏ = ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ/ ਸਰਮਦੀ = ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ।
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਵਜੂਦ, ਰੱਬੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ॥
 (ਅ) ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇਕ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ॥
 (ੴ) ਮੁਰੀਦਾਸ ਦੋ ਆਲਮ ਚਿਹ, ਬਲ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰ ॥
 (ਅ) ਹਮਹ ਅਜ਼ ਕਰਮ-ਹਾਏ ਓ, ਜੁੱਗਾ ਖੂਅਰ ॥੧੧॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਖੂਅਰ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਰ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੁਰੀਦ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ/ਆਲਮ = ਜਹਾਨ/ਚਿਹ = ਕੀ/ਬਲ = ਸਗੋਂ/ਸਦ=ਸੈਂਕੜੇ/ਹਜ਼ਾਰ=ਹਜ਼ਾਰਾਂ/ਹਮਹ=ਸਾਰੇ/ਅਜ਼=ਤੋਂ/ਕਰਮ-ਹਾਏ=ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/ ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ/ਜੁੱਗਾ = ਘੁੱਟ/ਖੂਅਰ = ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਦੋ ਜਹਾਨ ਕੀ, ਸਗੋਂ ਲੱਖਾਂ (ਜਹਾਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰੂਪ ਘੁੱਟ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ (ਅਥਵਾ) ਘੁੱਟ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ॥
 (ੴ) ਅਜੋਂ ਨਜ਼ਮ, ਕਾਲੇ ਹੱਕਾਂ ਅੰਦੇਸ਼ਹ ਰਾ ॥
 (ਅ) ਬਦੋ ਨਸਕ, ਇਲਮੇ ਯਕੀਂ ਪੇਸ਼ਹ ਰਾ ॥੧੮॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਅੜ੍ਹੋ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/ਨਜ਼ਮ = ਪ੍ਰਬੰਧ /ਕਾਲੇ = ਡਕੈਤ, ਜ਼ਮਾਨਾ, ਤਮਾਮ, ਗੱਲਾਂ, ਬਾਣੀ/ਹੱਕ਼ = ਸਚਾਈ, ਰੱਬੀ / ਅੰਦੇਸ਼ਹ = ਸੌਚਣ, ਡਰ, ਵਿਚਾਰ/ਰਾ=ਦਾ/ਬਦੋ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/ਨਸਕ = ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਿਵਸਥਾ, ਪ੍ਰਬੰਧ, ਤਰੀਕਾ/ਇਲਮੇ = ਗਿਆਨ / ਯਕੀਨ = ਭਰੋਸਾ/ਪੇਸ਼ਹ = ਕੰਮਕਾਜ਼ / ਰਾ = ਦਾ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਰੱਬੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕਤਾ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੀ ਰੱਬੀ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(ਅ) ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਦੁਬਾਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ:-

(ਉ) ਜਿਲਾਏ ਮਕਾਲੇ ਹੱਕ਼; ਆਮਦ ਅੜ੍ਹੋ ॥

(ਅ) ਡਰੋਗੇ ਜਮਾਲੇ ਹੱਕ਼; ਆਮਦ ਅੜ੍ਹੋ ॥੭੯॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਜਿਲਾਏ = ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨਾ, ਚਾਨਣਾ/ਮਕਾਲੇ = ਕਲਾਮ (ਵ) ਬਾਣੀ/ਹੱਕ਼ = ਰੱਬੀ/ਆਮਦ = ਆਇਆ ਹੈ, ਆਈ ਹੈ/ ਅੜ੍ਹੋ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/ਡਰੋਗੇ = ਰੋਸ਼ਨੀ, ਤਰੱਕੀ, ਵਧਣਾ, ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/ ਜਮਾਲੇ = ਖੂਬਸੂਰਤ/ਹੱਕ਼ = ਸਚਾਈ ॥

ਅਰਥ = (ਉ) ਰੱਬੀ ਕਲਾਮ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਵੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ।

(ਅ) ਸਚਾਈ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਈ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ।

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਛੇਵੌਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

- ਨਾਮ** : ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਚ ਵੰਸ।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ** : ਵਡਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਛੇ ਮੀਲ ਹੈ।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ**: ੧੯੫੨ ਬਿ: ਹਾੜ ਵਦੀ ਏਕਮ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਤ ਸੀ। ੬ ਜੂਨ ੧੯੬੬ ਈ: ਪੁੱਖ ਨਛੱਤ੍ਰ ਸੰਗਰਾਂਦੀ ੨੧ ਹਾੜ।
- ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ** : ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਨਾਨਾ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਜੀ, ਨਾਨੀ ਧਨਵੰਤੀ ਜੀ।
- ਮਹਲ** : ਮਾਤਾ ਦਮੇਦਰੀ ਜੀ ਡੱਲੇ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨੇੜੇ, ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਜੀ ਦੀ ਪੋਤਰੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰਾ ਨਰੈਣ ਦਾਸ ਜੀ ਸੱਸ ਦਇਆ ਕੌਰ ਜੀ। ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਮਰਵਾਹੀ ਜੀ (ਮਹਾਂਦੇਵੀ ਜੀ) ਮੰਡਿਆਲੀ ਤੋਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਹੁਰਾ ਦੁਆਰਾ ਜੀ, ਸੱਸ ਭਾਗਨ ਜੀ।
- ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ** : ੧੯੬੩ ਬਿ: ਜੇਠ ਵਦੀ ਅਸਟਮੀ, ੧੫ ਮਈ ੧੯੦੫ ਈ: ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਕੋਠੜੀ ਸਾਹਿਬ (ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਉੱਪਰ)
- ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ** : ੧੯੬੫ ਬਿ: ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ, ੨੮ ਮਾਰਚ ੧੯੩੮ ਈ: (ਪਤਾਲਪੁਰੀ) ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।
- ਸਪੁੱਤ੍ਰ** : (1) ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ, (2) ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ (ਦੋਨੋਂ ਮਾਤਾ ਦਮੇਦਰੀ ਜੀ ਦੇ), (3) ਅਣੀ ਰਾਏ ਜੀ, (4) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ (5) ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਰਾਏ ਜੀ (ਤਿੰਨੋਂ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ) (6) ਸੂਰਜ ਮਲ ਜੀ (ਮਾਤਾ ਮਰਵਾਹੀ ਜੀ ਦੇ)
- ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ** : ਬਤਾਲੀ ਬਰਸ, ਨੌ ਮਹੀਨੇ, ਉੱਨੀ ਦਿਨ
- ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ** : ਬੱਤੀ ਬਰਸ, ਦਸ ਮਹੀਨੇ, ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ
- ਹਕੂਮਤ** : ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।

- ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ** : ਸ੍ਰੀ ਹਰਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਬਿਆਸ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ੧੯੨੨
ਈ:
- ਬਾਣੀ** : ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ, ਏ ਧੁਨਾਂ ਲਿਖਵਾਈਆਂ ਸ਼ਬਦ
ਹਜ਼ਾਰੇ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ
ਸਲੜਨਤੇ ਸ਼ਸ਼ਮ
- ਅਰਥ** = ਹੁਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਥਨ
ਕਰਦੇ ਹਨ।
 (ਉ) ਸਲੜਨਤੇ ਸ਼ਸ਼ਮਸ਼, ਜਲਵਹ ਆਰਾਏ ਈਜ਼ਦੀ ਸ਼ਵਾਰਿਕ ;
 (ਅ) ਵ ਇੰਤਸ਼ਾਰ ਅਫਜ਼ਾਏ, ਕੁਦਸੀ ਬਵਾਰਿਕ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸ਼ਸ਼ਮ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛੇਵੀਂ/ਜਲਵਹ = ਚਮਕ/ਆਰਾਏ =
ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀ/ਈਜ਼ਦੀ = ਰੱਬੀ/ਸ਼ਵਾਰਿਕ = ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ/ਵ =
ਅਤੇ/ਇੰਤਸ਼ਾਰ = ਖਿਲਾਰਨਾ, ਬਿਖੇਰਨਾ/ਅਫਜ਼ਾਏ = (1) ਨੂਰ
(2) ਕਿਰਪਾਵਾਂ, ਮਿਹਰਾਂ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰ/ਬਵਾਰਿਕ =
ਬਿਜਲੀ, ਨੂਰ/
 (ਉ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਰੱਬੀ ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ
ਦੀ ਚਮਕ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਅਥਵਾ) = ਦਿਖਾਉਣ
ਵਾਲੀ ਹੈ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਬਿਜਲੀ ਵਰਗੇ ਨੂਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ
ਖਿਲਾਰਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ਦੂਜਾ ਅਰਥ** = ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ; ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿਹਰਾਂ,
ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
 (ਉ) ਸ਼ਾਰਿਕ-ਹਏ ਰਹਮਤਸ਼, ਆਲਮੀਆਂ ਅਫਰੋਜ਼ ;
 (ਅ) ਵ ਬਾਰਿਕ-ਹਏ ਅਜ਼ਮਤਸ਼, ਜੁਲਮਤੀਆਂ ਸੌਜ਼ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਰਹ-ਮਤੱਸ ਅਤੇ ਅਜ਼-ਮਤੱਸ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸ਼ਾਰਿਕ-ਹਏ = ਚਮਕਾਰਾ / ਰਹਮਤ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ /
ਆਲਮੀਆਂ= ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ/ਅਫਰੋਜ਼=ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਵ=
ਅਤੇ/ਬਾਰਿਕ-ਹਏ=ਬਿਜਲੀ/ਅਜ਼ਮਤ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ;
ਵਡਿਆਈ; ਬਜ਼ੁਰਗੀ, ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਜੁਲਮਤੀਆਂ=ਹਨੇਰੇ ਵਾਲਿਆਂ
ਦਾ/ ਸੌਜ਼ = ਸਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਚਮਕਾਰਾ; ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਬਿਜਲੀ ਵਰਗਾ ਤੇਜ਼ ਚਮਕਾਰਾ, ਹਨੇਰੇ ਵਾਲਿਆਂ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ, ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਹਨੇਰਾ ਸਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
 (ੴ) ਤੇਗਾਸ਼ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਫਗਨ,
 (ਅ) ਵਿਤੀਰਸ਼ ਖਾਰਾ ਸ਼ਿਕਨ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਤੇਗ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ/ਅਫਗਨ = ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ/ਵ=ਅਤੇ/ਤੀਰ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰ/ਖਾਰਾ = ਪੱਥਰ/ਸ਼ਿਕਨ = ਤੌੜਨ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ) = ਤੌੜਨ ਵਾਲੇ (ਅਥਵਾ) = ਖਾਰਾ = ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ/ਸ਼ਿਕਨ = ਤੌੜਨ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ) = ਤੌੜਨ ਵਾਲੇ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ (ਅਥਵਾ) = ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੌੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ੴ) ਇਅਜਾਜ਼ੇ ਪਾਕਸ਼, ਮਿੱਨੁਲ-ਸ਼ਮਸ ਅਜ਼ ਹਰ;
 (ਅ) ਵਿ ਮੰਨਜ਼ਿਲੇ ਉਲੀ-ਆਇਸ਼, ਅਜ਼ ਹਰ ਉਲਵੀ ਬਰਤਰ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਇਅ-ਜਾਜ਼ੇ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕਰਕੇ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਇਅਜਾਜ਼ੇ = ਵਡਿਆਈ/ਪਾਕ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ/ਮਿੱਨ + ਉਲ + ਸ਼ਮਸ = (ਮਿੱਨ) = ਤੋਂ, ਵਿੱਚਾਂ, ਉੱਪਰੋਂ (ਉਲ) = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ (ਸ਼ਮਸ) = ਸੂਰਜ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ, ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਵ=ਅਤੇ/ਮੰਨਜ਼ਿਲੇ=ਦਰਜਾ, ਰਹਿਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ/ਉਲੀਆਇ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ/ਉਲਵੀ = ਉੱਚੇ/ਬਰਤਰ = ਉੱਚਾ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਵਡਿਆਈ ਹਰੇਕ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੀ (ਵਧੀਕ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ।)
 (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਮਰਤਬਾ (ਅਥਵਾ) ਦਰਜਾ, ਹਰੇਕ ਉੱਚੇ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੈ।
 (ੴ) ਜੋਬੇ ਹਰ, ਪੰਜ ਮਸ਼ਅਲੇ ਜਹਾਂ ਆਰਾਇ ;
 (ਅ) ਵਿ ਜੀਨਤੇ ਅੰਜੁਮਨੇ, ਇਰਸ਼ਾਦ ਵਿ ਹੁਦਾ ॥

- (ਉਚਾਰਨ = ਹੁਦਾ ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਜੇਬੇ=ਖੂਬਸੂਰਤ/ਹਰ=ਹਰੇਕ, ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮਸ਼ਅਲੇ = ਮਸਾਲਾਂ / ਜਹਾਂ = ਜਹਾਨ/ ਆਰਾਇ = ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ/ਵ = ਅਤੇ/ ਜੀਨਤੇ=ਖੂਬਸੂਰਤੀ, ਸੁੰਦਰਤਾ/ਅੰਜੁਮਨੇ=ਬੈਠਕ, ਸੰਗਤ/ਇਰਸ਼ਾਦ = ਬਚਨਾਂ/ਵ=ਅਤੇ/ਹੁਦਾ=ਹਦਾਇਤ, ਸਿੱਖਿਆ/
- ਅਰਥ = (ਉ) ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜ ਮਸਾਲਾਂ (ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ
 (ਅ) (ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਜੇਬੇ)= ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਕਰਕੇ ਅਤੇ (ਇਰਸ਼ਾਦ) = ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ (ਹੁਦਾ) ਸਿੱਖਿਆ ਕਰਕੇ, ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਬਚਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 (ਉ) ਹਾਏ ਨਾਮੇ, ਹੱਵੀਯਤ ਇਰ-ਤਸਾਮਸ਼, ਹਾਦੀਏ ਕੌਨੈਨ ;
 (ਅ) ਵ ਰਾਏ, ਰਹਮਤ ਇਕ-ਤਜ਼ਾਇਸ਼; ਰੋਸ਼ਨੀਏ ਹਰ ਐਨ ॥
- (ਉਚਾਰਨ = ਹੱਵੀਅਤ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਹਾਏ = ਹਾਹਾ/ਹੱਵੀਯਤ=ਅਸਲੀਅਤ/ਇਰਤਸਾਮ + ਅਸ਼ = ਠੱਪਾ ਮਾਰ ਕਰਕੇ; (ਅਸ਼)=ਉਸ, ਉਹ, ਉਨ੍ਹਾਂ (ਭਾਵ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ/ਹਾਦੀਏ = ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਵ = ਅਤੇ/ਰਾਏ=ਰਾਰਾ/ਰਹਮਤ=ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਇਕਤਜ਼ਾਇ + ਅਸ਼ = ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ (ਅਸ਼) = ਉਹ/ਰੋਸ਼ਨੀਏ = ਰੋਸ਼ਨ/ਐਨ = ਅੱਖਾਂ ॥
- ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿੱਚ ਠੱਪਾ ਮਾਰ ਕਰਕੇ (ਅਥਵਾ) ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਰਾਰਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ, ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ = ਹਰੇਕ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਉਪਰ; ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

- (ੴ) ਕਾਫੇ ਫਾਰਸੀਅਸ਼, ਗੌਹਰੇ ਹੱਕ ਜਿਲਾ ;
 (ਅ) ਵਵਾਵੇ ; ਬਾਦੀ ਵਿਰਦੁਲਮਾ, ਜਾਂ ਫਿਜ਼ਾ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਵਿਰਦੁਲ-ਮਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਜਿਲਾ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਕਾਫੇ = ਕੱਕਾ/ਫਾਰਸੀਅਸ਼ = ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਕੱਕਾ ਤੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਗੱਗਾ, ਅਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ, ਉਸ/ਗੌਹਰੇ=ਮੇਤੀ/ ਹੱਕ = ਸਚਾਈ / ਜਿਲਾ = ਵੱਡਾ/ ਵ = ਅਤੇ/ ਵਾਵੇ = ਹੋੜਾ/ਬਾਦੀ=ਹਵਾ, ਹੋਣਾ/ਵਿਰਦ = ਜਪਦੇ ਹਨ (ਉਲ) = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ (ਮਾ)=ਜੋ, ਹਮ/ਜਾਂ=ਜਾਨ /ਫਿਜ਼ਾ (ਅਫਿਜ਼ਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ) = ਵਧਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਕੱਕਾ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਗੱਗਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਸਚਾਈ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮੋਤੀ ਹਨ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦੇ (ਗੱਗੇ ਅੱਖਰ ਉੱਪਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ) ਹੋੜਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਾਂਗ ਤੇਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜੁਬਾਨ ਉੱਪਰ ਜਪਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।
- (ੴ) ਬਾਏ ਅਬਦ, ਜ਼ਿਆਇਸ਼ ਬਾਕੀ ਬਿਲ-ਹੱਕ;
- (ਅ) ਵਸ਼ਮੀਮੇ, ਨੂਨੇਫੁਰੁਖ ਮਜ਼-ਮੂਨਸ਼, ਨਿਅਮੇਜਾਵਿ-ਦਾਨੀਨਸਕ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਨਿਅਮੇ ਪੋਲਾ ਤੇ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕੇ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਬਾਏ = ਬੱਬਾ/ਅਬਦ = ਹਮੇਸ਼ਾ/(ਜ਼ਿਆਇ + ਅਸ਼) = ਰੋਸ਼ਨੀ (ਅਸ਼)
 = ਉਸ, ਉਨ੍ਹਾਂ, ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਬਾਕੀ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ,
 ਪੱਕਾ, ਮਜ਼ਬੂਤ/(ਬਿ+ਅਲ+ਹੱਕ)=(ਬਿ) = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ
 (ਅਲ) = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ (ਹੱਕ) = ਰੱਬ/ਵ = ਅਤੇ/ਸ਼ਮੀਮੇ =
 ਮੁਸ਼ਬੂ/ਨੂਨੇ = ਨੰਨਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ)= ਟਿੱਪੀ*/ਫੁਰੁਖ = ਮੁਬਾਰਿਕ /
 ਮਜ਼ਮੂਨ+ਅਸ਼ = ਮਜ਼ਬੂਨ, ਵਿਸ਼ਾ (ਅਸ਼) = ਉਸ/ਨਿਅਮੇ =
 ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਕਾਇਦਾ, ਕਾਨੂੰਨ/ਜਾਵਿਦਾਨੀ=ਹਮੇਸ਼ਾ/ਨਸਕ= ਪ੍ਰਬੰਧ/

---

*ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਨੂਨੇ (ਵਾ) ਨੰਨੇ ਅੱਖਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਨੂਨੇ ਦਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਟਿੱਪੀ ਸਮਝਣਾ ਹੈ।

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਬੱਬਾ ਅੱਖਰ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ (ਅਥਵਾ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਚੇਤਨਸੱਤਾ, ਹਰੇਕ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।
- (ਅ) (ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ)=ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਮੁਬਾਰਿਕ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਟਿੱਪੀ ਹੈ। ਉਹ ਟਿੱਪੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾ ਦੀ) ਖੁਸ਼ਬੂ ਦਾ, (ਤੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਾ), ਸਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ॥
- ਦੂਜਾ ਅਰਥ** = ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- (ੴ) ਦਾਲੇ ਆਖਿਰਸ਼, ਦਾਨਾਏ ਬਾਤਿਨ ਵ ਜਾਹਿਰ ;
- (ਅ) ਵ ਅਸਰਾਰੇ ਗੈਬ, ਵ ਸ਼ਹੂਦ ਬਰ ਦਿਲਸ਼ ਬਾਹਿਰ ॥੮੦॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਦਾਲੇ = ਦੱਦਾ/ਆਖਿਰ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਖੀਰਲਾ/ਦਾਨਾਏ = ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ/ਬਾਤਿਨ = ਦਿਲਾਂ/ਵ = ਅਤੇ/ਜਾਹਿਰ = ਪ੍ਰਗਟ/ਵ = ਅਤੇ /ਅਸਰਾਰੇ = ਭੇਦਾਂ/ਗੈਬ = ਛੁਪੇ ਹੋਏ (ਭਾਵ) ਗੁਪਤ/ਵ = ਅਤੇ/ਸ਼ਹੂਦ = ਪ੍ਰਗਟ/ਬਰ=ਉਪਰ/(ਦਿਲ + ਅਸ਼)= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ/ਬਾਹਿਰ = ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖੀਰਲਾ ਦੱਦਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤੇ
- (ਅ) ਗੁਪਤ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ (ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਗੁਪਤ ਤੇ) ਪ੍ਰਗਟ ਭੇਦ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਬਾਰੇ, ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
- ਦੂਜਾ ਅਰਥ**= ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਪਰ ਸ਼ਹੂਦ = ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ (ਗੁਪਤ ਭੇਦ) ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸੱਤ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ।

(ਉ) ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਆਂ, ਸਰਣਾ ਕਰਮ ॥

(ਅ) ਕਿ ਮਕਬੂਲ ਸੁਦ ; ਜੋ ਸ਼ਕੀ ਓ ਦਜ਼ਮ ॥੯੧॥

(ਉਚਾਰਨ = ਸ਼ਕੀ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਂ = ਉਹ / ਸਰਾ = ਸਿਰ ਤੋਂ/ਪਾ = ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ/ਕਰਮ = ਬਖਸ਼ਿਸ਼/ਕਿ = ਜੋ /ਮਕਬੂਲ=ਕਬੂਲ/ਸੁਦ = ਹੋ ਗਏ/ਜੋ = (ਅਜ਼+ਓ) ਉਨ੍ਹਾਂ
ਤੋਂ (ਭਾਵ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ / ਸ਼ਕੀ = ਬਦਬਖਤ, ਨਿਭਾਗੇ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ
ਲੋਗ /ਓ = ਅਤੇ/ਦਜ਼ਮ = ਪਾਪੀ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਜੋ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪਾਪੀ ਅਤੇ ਨਿਭਾਗੇ ਲੋਕ
ਸਨ ਉਹ (ਰੱਬ ਦੀ ਦਰਗਾਹ) ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਹੋ ਗਏ।

(ਉ) ਫਜ਼ਾਲੋ ਕਰਾਮਸ਼, ਫਜ਼ੂਲੂ ਅਜ਼ ਹਿਸਾ ॥

(ਅ) ਸ਼ਿਕੋਹਸ਼ ਹਮਹ, ਫੱਰ-ਹਏ ਕਿਬਰੀਯਾ ॥ ੯੨॥

(ਉਚਾਰਨ = ਹਿਸਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਫਜ਼ਾਲੋ=ਮਿਹਰਾਂ/ਕਰਾਮ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ /ਫਜ਼ੂਲੂ =
ਵੱਧ/ਅਜ਼=ਤੋਂ/ਹਿਸਾ=ਗਿਣਤੀ/ਸ਼ਿਕੋਹ+ਅਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ
(ਵ) ਰੋਬ/ਹਮਹ=ਸਾਰੀ/ਫੱਰ-ਹਏ=ਮੁਸ਼ੀ/ਕਿਬਰੀਯਾ= ਰੱਬ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਗਿਣਤੀ
ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹਨ (ਭਾਵ) ਬੇਹਿਸਾਬ ਹਨ।

(ਅ) ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਬ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਮੁਸ਼ੀ) ਵੀ ਹੈ।

(ਉ) ਵਜੂਦਸ਼ ਸਰਣਾ, ਕਰਮ-ਹਾਏ ਹੱਕ ॥

(ਅ) ਜਿ ਖੂਆਂ, ਰਬਾਇੰਦਹ ਗੋਏ ਸਬਕ ॥੯੩॥

(ਉਚਾਰਨ = ਖੂਆਂ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਸਾਂ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਵਜੂਦ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ/ਕਰਮਹਾਏ = ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ/ਹੱਕ=
ਰੱਬੀ/ਜਿ=ਤੋਂ/ਖੂਆਂ=ਖਾਸਲੋਕ/ਰਬਾਇੰਦਹ=ਲੈ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਉਚੱਕ
ਲੈਣ ਵਾਲੇ/ਗੋਏ=ਗੋਂਦ/ਸਬਕ=ਜੇਤੂ, ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਜਾਣ ਵਾਲੇ।

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕਰ ਰੱਬੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹੈ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਰੇ ਰੱਬ ਦੇ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ,
 ਰੱਬ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਰੂਪ ਗੇਂਦ ਨੂੰ; ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਜੇਤੂ ਹਨ।
 (ੴ) ਹਮਾਜ਼ ਫਕੜੋ, ਹਮ ਸਲਤਨਤ ਨਾਮਵਰ ॥
 (ਅ) ਬ-ਫਰਮਾਨੇ ਉੰਹਾਂ, ਜੁਮਲਾ ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ਬਰ ॥੮੪॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਹਮਜ਼ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਫਕੜੋ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਮ=ਵੀ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਫਕੜੋ=ਗਰੀਬੀ/ਸਲਤਨਤ= ਬਾਦਿਸ਼ਾਹੀ /
 ਨਾਮਵਰ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ/ਬ-ਫਰਮਾਨੇ = ਹੁਕਮ/ਉੰਹਾਂ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/
 ਜੁਮਲਾ = ਸਾਰੇ/ਜ਼ੋਰੋ = ਹੇਠਲੇ/ਜ਼ਬਰ = ਉਪਰਲੇ /
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਬਾਦਿਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਬਾਦਿਸ਼ਾਹੀ ਤੇ ਫਕੀਰੀ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉੱਘੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਹੇਠਲੇ ਤੇ ਉਪਰਲੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਹੇਠਲੇ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਉਪਰਲੇ ਅਮੀਰ ਵਰਗ ਦੇ
 ਲੋਕ (ਜਾਂ) ਹੇਠਲੇ ਮਾਤਲੋਕ ਦੇ ਲੋਕ ਅਤੇ ਉਪਰਲੇ ਸੂਰਗ ਆਦਿਕ
 ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤੇ ਲੋਕ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ
 ਹਨ।
 (ੴ) ਦੁ ਆਲਮ; ਮੁਨਵਰ ਜਿ ਅਨਵਾਰੇ ਉੰਹਾਂ ॥
 (ਅ) ਹਮਹ ਤਿਸ਼ਨ-ਹਏ ; ਫੈਜੇ ਦੀਦਾਰੇ ਉੰਹਾਂ ॥੮੫॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਮੁਨ-ਵਰ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਧੋਲਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਆਲਮ=ਜਹਾਨ/ਮੁਨਵਰ=ਨੂਰ/ਜਿ=ਤੋਂ/ਅਨਵਾਰੇ= ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ
 /ਉੰਹਾਂ = ਉਸਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਹਮਹ = ਸਾਰੇ/ਤਿਸ਼ਨਹਏ=ਪਿਆਸੇ/
 ਫੈਜੇ=ਮਿਹਰ/ਦੀਦਾਰੇ = ਦਰਸ਼ਨ/ਉੰਹਾਂ = ਉਸਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ; ਦੋ ਜਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹਨ।
 (ਅ) ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਤਿਹਾਏ ਹਨ।

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਸਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

- ਨਾਮ** : ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਚ ਵੰਸ।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ** : ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ** : ੧੬੮੭ ਬਿ: ਮਾਘ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ੫
ਫਰਵਰੀ ੧੬੩੦ ਈ: , ਨਢੱਤ੍ਰ ਭਰਣੀ
- ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ** : ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ, ਨਾਨਾ ਰਾਮ ਜੀ
ਨਾਨੀ ਸੁਖਦੇਈ ਸੀ, ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ (ਜੋ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਸਨ।
- ਮਹਲ** : (1) ਮਾਤਾ ਕਿਰਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ, (2) ਚੰਦ ਕੌਰ ਜੀ (3)
ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ, (4) ਕੋਟ ਕਲਿਆਣੀ ਜੀ (5) ਤੋਖੀ ਜੀ
(6) ਅਣੋਖੀ ਜੀ (7) ਲਾਡੋ ਜੀ (8) ਪਰੇਮ ਕੌਰ ਜੀ,
ਸਹੁਰਾ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜੀ। ਵਿਆਹ ੧੭ ਹਾੜ ੧੬੯੩
ਈ:।
- ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ** : ੧੬੯੫ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਤਰੌਦਸੀ, ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ,
੨੨ ਮਾਰਚ ੧੬੩੮ ਈ:।
- ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ** : ੧੭੧੮ ਬਿ: ਕਤਕ ਵਦੀ ਨੌਮੀ, ੮ ਨਵੰਬਰ ੧੬੬੧
ਈ: ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਤਾਲਪੁਰੀ।
- ਸਪੁਤ੍ਰ** : ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਰਾਇ ਜੀ (ਮਾਤਾ ਰਾਮ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ) ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਮਾਤਾ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ
ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟੇ)।
- ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ** : ਤੀਹ ਬਰਸ, ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ, ਵੀਹ ਦਿਨ
- ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ** : ਬਾਈ ਬਰਸ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ, ਵੀਹ ਦਿਨ
- ਹਕੂਮਤ** : ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।
- ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ** : ਕੀਰਤਪੁਰ ੧੬੨੬ ਈ: ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੂੰ ਵਸਾਇਆ
- ਬਾਣੀ** : ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।
- ਨੋਟ = ਗੜ੍ਹ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਸ ਅਨੂਪ ਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਇਆ
ਸੀ, ਛੇਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਠਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ
ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਹੈ।

ਸਲੜਨਤੇ ਹਫਤਮ

ਹੁਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ਉ) ਸਲੜਨਤੇ ਹਫਤ-ਮਸ਼, ਅਜ਼ ਹਫਤ ਵ ਨੁਹੁ ਬਰ-ਤਰੀਂ ;

(ਅ) ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, *ਸਬਾ ਵ ਤਿਸਅੰ ਖਾਕਿ-ਨਸ਼ੀਂ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਤਿੱਸਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਕਈ ਛਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤਿਸਅੰ ਵੀ ਬੋਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਸਲੜਨਤੇ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/(ਹਫਤਮ + ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ/ਅਜ਼=ਤੌਂ/ਹਫਤ = ਸਤ (ਭਾਵ) ਸੱਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ/ਵ = ਅਤੇ/ਨੁਹੁ = ਨੌ (ਭਾਵ) ਨੌਂ ਅਸਮਾਨ /ਬਰਤਰੀਨ = ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ/ਵ = ਅਤੇ/ਸਦ = ਸੈਂਕੜੇ/ਸਬਾ = ਸੱਤ/ਵ = ਅਤੇ/ਤਿਸਅੰ = ਨੌਂ/ ਖਾਕਿ-ਨਸ਼ੀਨ = ਧੂੜੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ; ਸੱਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਨੌਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਤੌਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਧਰਤੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸੱਤ ਟੁੱਕੜੇ (ਵ) ਸੱਤ ਦੀਪ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੱਤ ਅਸਮਾਨ ਮੰਨੇ ਹਨ ਉਹ ਅਰਸ਼ ਤੇ ਕੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਅਰਸ਼ ਤੇ ਕੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕਰਕੇ ਨੌਂ ਅਕਾਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੱਤ ਦੀਪਾਂ ਤੇ ਨੌਂ ਅਸਮਾਨਾਂ ਤੌਂ ਉੱਚੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਥਵਾ = ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸੱਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤੇ ਨੌਂ ਅਕਾਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਉ) ਉਲਵੀ-ਆਨੇ ਕੁਦਸੀ, ਬਸਤਰ **ਕਮਰ ਬਰ ਦਰਸ਼;

(ਅ) ਵ ਕੁਦਸੀ-ਆਨੇ ਉਲਵੀ, ਚਾਕਰੇ ਫਰਮਾਂ-ਬਰਸ਼ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਉਲਵੀਆਨੇ = ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕ, ਉੱਚੇ ਲੋਕ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰ /ਬਸਤਰ=ਬੱਧੀ, ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ/ਕਮਰ=ਲੱਕ/ਬਰ = ਉੱਪਰ/ਦਰ+ਅਸ਼

*ਨੋਟ=ਹਫਤ ਅਤੇ ਨੁਹੁ ਛਾਰਸੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਸਬਾ ਤੇ ਤਿਸਅੰ ਅਰਥੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ ਅਰਥ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 7 ਅਤੇ 9 ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸੁਬਅੰ ਲਫਜ਼ ਕਈ ਛਾਪਿਆ ਵਿੱਚ, ਸਬਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਸੁੱਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਬਅੰ (ਸੁਬਾ) ਦਾ ਅਰਥ ਸਵੇਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

**ਨੋਟ=ਕਮਰਬਰ ਇਕੱਠੇ ਪਾਠ ਦਾ ਵੀ ਅਰਥ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ “ਲੱਕ” ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

- = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ/ਵ=ਅਤੇ/ਕੁਦਸੀਆਨੇ=ਪਵਿੱਤਰ/ਉਲਵੀ
 = ਉੱਚੇ ਲੋਕ, ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕ/ਚਾਕਰੇ= ਨੌਕਰ/ਫਰਮਾਨ+ਬਰ
 +ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ (ਬਰ)=ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਉੱਚੇ ਲੋਕ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਕਰਕੇ
     ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਉੱਚੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਲੋਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੌਕਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ
     ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ਉ) ਅਜ਼ ਹਮ ਗੁਸਲ, ਕਮੰਦੇ ਮਰਗ ਵ ਹਲਾਕ ;
 (ਅ) ਵ ਮਲਕੁਲ-ਮੌਤੇ ਸਹਮ-ਨਾਕ; ਅਜ਼ ਅਜ਼ਮਤਸ਼ ਸੀਨਹ ਚਾਕ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਅਜ਼=ਤੋਂ/ਹਮ=ਭੀ/ਗੁਸਲ = ਟੁੱਟਦਾ (ਭਾਵ) ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ/ਕਮੰਦੇ
     =ਫਾਹਾ, ਜਾਲ/ਮਰਗ=ਮੌਤ/ਵ=ਅਤੇ/ਹਲਾਕ=ਬਰਬਾਦੀ, ਤਬਾਹੀ
     /ਵ=ਅਤੇ/ਮਲਕ+ਉਲ+ਮੌਤੇ=ਮੌਤ ਦਾ ਫਿਰਿਸ਼ਤਾ, ਧਰਮਰਾਜ /
     ਸਹਮ = ਡਰ ਨਾਲ (ਨਾਕ)=ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ (ਭਾਵ) ਡਰਾਉਣਾ/
     ਅਜ਼=ਤੋਂ/ਅਜ਼ਮਤ+ਅਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ (ਵ) ਸ਼ਕਤੀ/
     ਸੀਨਹ=ਦਿਲ/ਚਾਕ=ਪਾਟਦਾ ਹੈ, ਫਟਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ) ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ; ਮੌਤ ਅਤੇ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਮੰਦ (ਫਾਹਾ) ਭੀ ਟੁੱਟ
     ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੋਂ ਡਰਾਉਣੇ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ
     ਸੀਨਾ ਵੀ ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 (ਉ) ਤਖਤ-ਨਸ਼ੀਨੇ, ਸਲਤਨਤੇ ਬੇਜ਼ਵਾਲ;
 (ਅ) ਵ ਮਕਬੂਲੇ ਦਰਗਾਹੇ, ਵਾਹਿ-ਬੂਲ-ਮੁਤਾਲਾਲ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਵਾਹਿ-ਬੂਲ-ਮੁਤਾਲਾਲ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਤਖਤਨਸ਼ੀਨੇ=ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ/ਸਲਤਨਤੇ=ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ
     /ਬੇ-ਜ਼ਵਾਲ = ਨਾਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਮਰ (ਵ) ਅਟੱਲ /ਵ =
     ਅਤੇ/ਮਕਬੂਲ=ਕਬੂਲਿਆ ਹੋਇਆ/ਦਰਗਾਹੇ=ਦਰਬਾਰ/ਵਾਹਿਬ
     +ਉਲ+ਮੁਤਾਲਾਲ=(ਵਾਹਿਬ)=ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ
     (ਮੁਤਾਲਾਲ) = ਬਲੰਦ।
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਟੱਲ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਤਖਤ
     ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

- (ਅ) (ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ) ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ,
ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਕਬੂਲੇ ਹੋਏ ਹਨ।
- (ਉ) ਮੁਨਇਮੁਲਫਜ਼ਾਲ, ਖੁਦ ਤਾਲਿਬਸ਼ ;
- (ਅ) ਵ ਬਰ ਕਦਰ ਵ ਕੁਦਰਤ, ਦਸਤਗਾਹ ਗਾਲਿਬਸ਼ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਮੁਨ - ਇ - ਮੁੱਲ - ਫਜ਼ਾਲ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੁਨਇਮ=ਦੇਣ ਵਾਲਾ/ਉਲ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਫਜ਼ਾਲ=ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ /
ਖੁਦ = ਆਪ ਰੱਬ/ਤਾਲਿਬਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ /
ਵ = ਅਤੇ/ਬਰ=ਉਪਰ/ਕਦਰ = ਮਰਤਬਾ/ਵ = ਅਤੇ/ਦਸਤਗਾਹ
=ਹੱਥ ਦੀ ਜਗਾ, ਹੱਥ ਦੀ ਪਹੁੰਚ (ਭਾਵ) ਹੱਥ ਦੀ ਤਾਕਤ/
ਗਾਲਿਬ + ਅਸ਼ = (ਗਾਲਿਬ) = ਭਾਰੀ ਹੈ (ਅਸ਼)= ਉਨ੍ਹਾਂ
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਦਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ
ਵਾਲੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਰੱਬ ਵੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗਾਇ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਮਰਤਬਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਾਕਤ ਹੈ।
- (ਉ) ਅਜ਼ ਨਾਮੇ ਫੁੱਝਸ਼ ਕਾਢੇ ਤਾਜ਼ੀ, ਕਰਾਮਤੇ ਕਰੂੰਬੀਆਂ ;
- (ਅ) ਵ ਰਾਏ ਹੁਕ ਗਰਾਇਸ਼, ਰਿਆਹੇ ਕੁੱਦੂਸੀਆਂ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਅਜ਼ = ਤੌ; ਵਿੱਚੋਂ/ਫੁੱਝਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ/ਕਾਢੇ = ਕੱਕਾ/
ਤਾਜ਼ੀ= ਅਰਬੀ; ਅਰਬੀ ਜ਼ਬਾਨ; ਅਰਬੀ ਅੱਖਰ; ਅਰਬੀ ਘੋੜਾ,
ਅਰਬੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਾ/ਕਰਾਮਤੇ=ਕਰਾਮਾਤ, ਵਡਿਆਈ/ਕਰੂੰਬੀਆਂ
=ਦੇਵਤਿਆਂ/ਵ=ਅਤੇ/ਰਾਏ=ਰਾਗਾ/ਹੁਕ=ਸਚਾਈ/ਗਰਾਇ +ਅਸ਼=
(ਗਰਾਇ) ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਅਸ਼)=ਉਹ; ਗੁਰੂ ਹਰਿਗਾਇ ਜੀ/
ਰਿਆਹੇ=ਹਵਾ, ਖੁਸ਼ਬੂ/ਕੁੱਦੂਸੀਆਂ=ਰੱਬ ਦੇ ਲੋਕ, ਪਵਿੱਤਰ ਲੋਕ
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਬਾਰਿਕ ਨਾਮ ਵਿੱਚੋਂ ਅਰਬੀ ਦਾ ਕਾਫ (ਅਤੇ
ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕੱਕਾ ਅੱਖਰ) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਰਾਗਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼
ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਹਨ। (ਅਥਵਾ)=ਸੱਚੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੴ) ਤਾਏ ਬਾ-ਅਲਿਫੇ ਓ, ਤਾਬ ਦੇਹ ਪੰਜਹਏ,

ਤਹਮ-ਤਨਾਂਨੇ ਫਲਕ ਜੋਰ;

(ਅ) ਵਹ ਹਾਏ ਬਾ-ਰਾਇਸ਼, ਹਜ਼ੀਮਤ ਅਫਗਾਨੇ,

ਫਲਕ ਹੈਬ-ਤਾਨੇ ਸਲਹ-ਸੋਰ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਤਾਏ = ਤੱਤਾ/ਬਾ-ਨਾਲ/ਅਲਿਫੇ = ਕੰਨਾ/ਓ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਤਾਬ= ਚਮਕ, ਸ਼ਕਤੀ, ਤਾਕਤ/ਦੇਹ=ਦੇਣ ਵਾਲੇ/ਪੰਜਹਏ = ਪੰਜੇ, ਹੱਥਾਂ/ਤਹਮ-ਤਨਾਂਨੇ = (ਤਹਮ-ਤਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ) ਤਹਮ = ਰੁਸਤਮ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦਾ ਤਖ਼ਲਸ (ਭਾਵ) = ਈਰਾਨ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਹਿਲਵਾਨ ਰੁਸਤਮ ਵਰਗਾ ਜਿਸਦਾ ਤਨਾਂ = ਸਰੀਰ ਹੋਵੇ (ਅਰਥਾਤ)=ਬਹਾਦਰ, ਸੂਰਬੀਰ; ਸੂਰਮਾ; ਸੂਰਮਿਆਂ/ਫਲਕ = ਅਸਮਾਨੀ/ਜੋਰ = ਤਾਕਤ/ਵ = ਅਤੇ/ਹਾਏ=ਹਾਹਾ/ਬਾ=ਨਾਲ /ਰਾਇ+ਅਸ਼ = (ਰਾਇ)= ਰਾਗਾ (ਅਸ਼)=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਹਜ਼ੀਮਤ=ਹਾਰ/ਅਫਗਾਨੇ = ਪਟਕਾਊਣਾ, ਪਛਾੜਣਾ/ਫਲਕ=ਅਸਮਾਨ/ਹੈਬਤਾਨੇ = ਡਰਾਊਣੇ, ਭਿੰਕਰ /ਸਲਹ=ਹਥਿਆਰ/ਸੋਰ=ਖੜਾਕਾ, ਅਵਾਜ਼ (ਭਾਵ) ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹਾਦਰ ਸੂਰਮੇ

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਤੱਤਾ, ਅਤੇ ਤੱਤੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਨਾ, ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਸਮਾਨੀ ਜੋਰ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੱਬੀ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਰਤਾ ਦਾ ਅਰਥ ਆਇਆ ਹੈ)

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹਾਹਾ ਅਤੇ ਹਾਹੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਰਾਗਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਸਮਾਨ ਜਿੱਡੇ ਭਿੰਕਰ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਅਥਵਾ) = ਭਾਰੀ ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪਟਕਾਊਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਭਾਵ) = ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਹਰਿ ਦਾ ਅਰਥ ਹਨ)

- (ਭਾਵ) = ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੋਈ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਆਖਿਰੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ; ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਨ ਸਨ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਸ਼ਟ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਇੰਝ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕੋਈ ਵੀ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰੰਤੂ ਭਾਈ ਗੌਰਾ ਜੀ ਆਦਿਕ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਏਥੇ ਕਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।
- (ੴ) ਰਾਏ ਬਾ-ਅਲਿਫ਼ ਰਾ, ਉਸ਼ਰ ਬਰ-ਗੁਜ਼ੀਂ ਰਾਮ;
- (ਅ) ਵ ਯਾਏ ਆਖਿਰਸ਼, ਯਾਵਰੇ ਖਾਸੋ ਅਾਮ ॥੮੯॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਰਾਏ = ਰਾਰਾ/ਬਾ = ਨਾਲ/ਅਲਿਫ਼ + ਅਸ਼ = ਕੰਨਾ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ/ਰਾ = ਦੇ/ਉਸ਼ਰ = ਟੈਕਸ (ਨੋਟ = ਕਈ ਛਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸ਼ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਸ਼ਰ ਪਾਠ ਭੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸ਼ਰ ਦਾ ਅਰਥ 10 ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸ਼ਰ ਪਾਠ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸੁੱਧ ਹੈ)/ਬਰ-ਗੁਜ਼ੀਨ = ਚੁਨਣ ਵਾਲੇ, ਲੈਣ ਵਾਲੇ/ਰਾਮ = ਵਾਹਿਗੁਰੂ ; ਆਗਿਆਕਾਰੀ, ਅਧੀਨ, ਚੰਗ ਵਾਜੇ ਦੇ ਕਰਤੇ ਦਾ ਨਾਮ, ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ, ਅਰਾਮ ਕਰਨਾ/ਵ=ਅਤੇ/ਯਾਏ = ਏ, ਇ/ਆਖਿਰ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਿਰੀ/ਯਾਵਰੇ=ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸਹਾਇਕ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਰਾਗ ਅਤੇ ਰਾਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਕੰਨਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪਰਜਾ ਤੋਂ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਰੂਪ ਟੈਕਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ (ਅਬਵਾ) = ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਆਖਿਰੀ, ਛਾਰਸੀ ਦੀ ਯੇ (ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਏ) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੇਕ ਅਾਮ ਖਾਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਹਨ।
- ਨੋਟ** = ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਸੱਤਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸੱਤਿ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ।

(ਉ) ਹੱਕ ਪਰਵਰ ਹੱਕ ਕੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥

(ਅ) ਸੁਲਤਾਨ ਹਮ ਦਰਵੇਸ਼, ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥੮੭॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਹੱਕ = ਸਚਾਈ / ਪਰਵਰ = ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ/ਹੱਕ= ਸਚਾਈ ਦੇ/ਕੇਸ਼ = ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ (ਨੋਟ = ਹੱਕਕੇਸ਼- ਇਕੱਠਾ ਦੂਸਰਾ ਪਾਠ ਹੈ ਅਰਥ = ਸਚਾਈ ਵਾਲੇ) / ਸੁਲਤਾਨ = ਬਾਦਸ਼ਾਹ / ਹਮ=ਭੀ/ਦਰਵੇਸ਼=ਛਕੀਰ, ਗਰੀਬ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ

(ਅ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਹਨ ਅਤੇ ਛਕੀਰ ਵੀ ਹਨ।

(ਉ) ਛੱਯਾਜ਼ੁਦ-ਦਾਰੈਨ ; ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥

(ਅ) ਸਰਵਰੇ ਕੌਨੈਨ ; ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥੮੮॥

(ਉ)ਚਾਰਨ = ਛੱਣੀ-ਆ-ਜੁਦ + ਦਾਰੈਨ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਛੱਯਾਜ਼ੁਦ = ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਨੀ/ਦਾਰੈਨ=ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ / ਸਰਵਰੇ=ਮਾਲਿਕ/ਕੌਨੈਨ=ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਨੀ ਹਨ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੋ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ।

(ਉ) ਹੱਕ ਵਾਸਿਫੇ *ਇਕਰਾਮ; ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥

(ਅ) ਖਾਸਾਨੇ ਹਮਾ ਬਰ ਕਾਮ, ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥੮੯॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਹੱਕ=ਸੱਚੇ/ਵਾਸਿਫੇ=ਉਸਤਤ/ਇਕਰਾਮ=ਇੱਜ਼ਤ, ਵਡਿਆਈ (ਨੋਟ = ਦੂਸਰਾ ਪਾਠ ਇਕ ਰਾਮ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦੇ ਅਰਥ=

*ਕਈ ਛਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਮ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਅਕਰਾਮ ਪਾਠ ਲਿਖ ਕਰਕੇ ਇੱਜ਼ਤ, ਵਡਿਆਈ ਅਰਥ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਅਕਰਾਮ ਪਾਠ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। (ਮੌਲਵੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)

- “ਰੱਬ”, “ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ”; “ਅਧੀਨ” ਆਦਿਕ ਹਨ)/ਖਾਸਾਨੇ
 = ਖਾਸ ਲੋਕ/ਹਮਾ=ਸਾਰੇ/ਬਰ = ਤੋਂ, ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਕਾਮ=
 ਗਰਜ਼ਾਂ, ਲੋੜਾਂ, ਮੁਗਾਦਾਂ, ਗਲਾ, ਹਲਕ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਸਚਾਈ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ
 ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਇੱਜਤ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ।
ਦੂਜਾ ਅਰਥ = ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦੀ
 ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ
ਤੌਜਾ ਅਰਥ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕ ਸੱਚੇ (ਰੱਬ ਦੀ) ਉਸਤਤ ਨੂੰ ਰਾਮ = ਕਾਬੂ ਕਰਨ
 ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ = ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਚੌਥਾ ਅਰਥ = ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦੇ
 ਹੀ ਅਧੀਨ ਹਨ
ਅਰਥਾਤ = ਇੱਕ ਰੱਬ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਸਾਰੇ ਖਾਸ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਤੋਂ ਮੁਗਾਦਾਂ
 ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ
 ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।)
 (ਉ) ਗਰਦਨ ਜਨੇ ਸਰਕਸ਼ਾਂ ; ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥
 (ਅ) ਯਾਰੇ ਮੁਤਜ਼ੱਰਾਂ ; ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥੯੦॥
(ਉਚਾਰਨ = ਮੁੱਤਜ਼ੱਰਾਂ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ = ਗਰਦਨ=ਧੌਣਾ/ਜਨੇ=ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ/ਸਰ-ਕਸ਼ਾਨ = ਸ਼ਰਾਰਤੀਆਂ
 /ਯਾਰੇ = ਦੋਸਤ, ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਮੁਤਜ਼ੱਰਾਂ = ਗਿਰ ਗਿਰ
 ਕਰਕੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ, ਕਮਜ਼ੋਰ ॥
ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸ਼ਰਾਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ
 ਧੌਣਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ
 ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ = ਅਗਿਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ (ਦਿਲੀ ਨਿੰਮ੍ਭਤਾ ਵਾਲਿਆਂ) ਦੇ
 ਸਹਾਇਕ ਹਨ।
 (ਉ) ਸ਼ਾਹਨ-ਸ਼ਹੇ ਹੱਕ ਨਸਕ ; ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥

- (ਅ) ਫਰਮਾਂ ਦਿਹੇ, ਨਹੁ ਤੱਬਕ ; ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ॥੮੧॥
- (ਉਚਾਰਨ = ਫਰ-ਮਾਂ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਹੇ = ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ/ਹੱਕ = ਸਚਾਈ ਦਾ/ਨਸਕ
= ਪ੍ਰਬੰਧ/ਫਰਮਾਨ=ਹੁਕਮ/ਦਿਹੇ = ਦੇਣ ਵਾਲੇ/ਨਹੁ = ਨੌਂ/ਤੱਬਕ =
ਅਕਾਸ਼ਾਂ (ਵ) ਪਰਤਾਂ/
- ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਸਚਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ
ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ।
- (ਅ) ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੌਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ
ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੌਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ (ਵ)
ਪਾਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)
ਅਠਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ	: ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਢ ਵੰਸ।
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ	: ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ
ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤਿ	: ੧੭੧੩ ਬਿ: ਸਾਵਣ ਵਦੀ ਨੋਂਵੀਂ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ, ੧੪ ਜੁਲਾਈ ੧੯੫੬ ਈ:, ਪੁਨਰ ਵਸੀ ਨਛੱਤਰ।
ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ	: ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ। ਨਾਨਾ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜੀ, ਨਾਨੀ ਸੁਖਦੇਵੀ ਜੀ।
ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ	: ੧੭੧੮ ਬਿ: ਕਤਕ ਵਦੀ ਨੌਮੀ, ੮ ਨਵੰਬਰ ੧੯੬੧ ਈ: ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ	: ੧੭੨੧ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੬੪ ਈ: ਦਿੱਲੀ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ।
ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ	: ਸਤ ਬਰਸ, ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ, ਦੋ ਦਿਨ
ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ	: ਦੋ ਬਰਸ, ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ, ਵੀਹ ਦਿਨ
ਹਕੂਮਤ	: ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।
ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ	: ਕੀਰਤਪੁਰ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ
ਬਾਣੀ	: ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ।

ਸਲੜਨਤੇ ਹਸਤਮ

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਸ਼ਤ = ਅੱਠ/ਅਮ = ਹਾਂ

- ਅਰਥ** = ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅੱਠਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।
(ੴ) ਸਲੜਨਤੇ ਹਸਤ-ਮਸ਼, ਤਾਜੇ ਮਅਸੂਮਾਨੇ ਮਕਬੂਲ ;
(ਅ) ਵ ਮੜਾਏ, ਮੁਕ-ਬਿਲਾਨੇ ਮੌਸੂਲ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਮ-ਸੂ-ਮਾਨੇ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਮੜਾਏ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸਲੜਨਤੇ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/ਹਸਤਮ+ਅਸ਼ = ਉਸ (ਵਾ)=ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ/ਤਾਜੇ = ਤਾਜ, ਬਾਦਿਸ਼ਾਹ/ਮਅਸੂਮਾਨੇ = ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ /ਮਕਬੂਲ = ਕਬੂਲ ਹੋਏ/ਵ = ਅਤੇ/ਮੜਾਏ = ਦੌਲਤ, ਪੂੰਜੀ/ਮੁਕਬਿਲਾਨੇ = ਕਬੂਲਿਆ ਹੋਇਆਂ ਦੀ/ਮੌਸੂਲ = ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ (ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ (ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ) ਦੇ ਤਾਜ ਹਨ (ਭਾਵ) = ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ।
(ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਹਨ।
(ੴ) ਇਆ-ਜਾਜ਼ੇ ਕੁਦਸੀ-ਅਸ਼, ਸ਼ੁਹਰਾ ਆਫਾਕ ;
(ਅ) ਵ ਅਨਵਾਰੇ, ਵਜੂਦੇ ਪਾਕਸ਼; ਹੱਕ ਇਸ਼ਰਾਕ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਇਆਜ਼ੇ = ਵਡਿਆਈ /ਕੁਦਸੀ-ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ/ ਸ਼ੁਹਰਾ = ਮਸ਼ਹੂਰ/ਆਫਾਕ = ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ/ਵ = ਅਤੇ/ਅਨਵਾਰੇ = ਨੂਰ/ਵਜੂਦੇ = ਹੋਂਦ/ਪਾਕ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ / ਹੱਕ=ਰੱਬੀ/ਇਸ਼ਰਾਕ=ਚਮਕ, ਚਾਨਣਾ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਵਡਿਆਈ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।
(ਅ) ਰੱਬੀ ਚਾਨਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਂਦ ਦਾ ਨੂਰ ਹੈ।
(ੴ) ਖਾਸਾਂ ਕੁਰਬਾਨਸ਼,

(ਆ) ਵਾ ਪਾਕਾਂ, ਸਰ ਬਰ ਆਸਤਾਨਸ਼ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਖਾਸਾਨ = ਖਾਸਲੋਕ / ਕੁਰਬਾਨ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਨ /
ਵ = ਅਤੇ/ਪਾਕਾਨ = ਪਵਿੱਤਰ ਲੋਕ/ਸਰ = ਸਿਰ/ਬਰ=ਉੱਪਰ /
ਆਸਤਾਨ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ /

ਅਰਥ = (ਉ) (ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ) ਖਾਸ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਨ।
(ਆ) ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਪਰ ਸਿਰ
ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ।
(ਉ) ਵਾਸਿਫੇ ਅੰਸਾਫੇ ਜਜ਼ਾਇ-ਲਸ਼ ; ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ,
ਸੁਲਸ ਵੇ ਸੁਦਸ ਬਰ-ਗਜ਼ੀਂ;
(ਆ) ਵੇ ਰੇਜ਼ਾ ਚੀਨੇ, ਮਾਇਦ-ਹਏ ਅਲਤਾਫੇ ਜਲਾਇ-ਅਸ਼;
ਬੇਸ਼ ਅਜ਼ ਸ਼ੁਮਾਰ, ਤਿਸਾਅ ਵੇ ਅਸ਼ਰੇ ਹੁਕਾਨਗੀਂ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਵਾਸਿਫੇ = ਸਿਫਤਾਂ/ਅੰਸਾਫੇ=ਚੰਗੀਆਂ/ਜਜ਼ਾਇਲ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਤਾਰੀਫ, ਵਡਿਆਈ, ਬਦਲਾ/ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ = ਲੱਖਾਂ ਹੀ/
ਸੁਲਸ = ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ/ਵੇ = ਅਤੇ/ਸੁਦਸ = ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ/ਬਰ-ਗਜ਼ੀਨ
= ਚੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ, ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਨੋਟ = ਕਈ
ਛਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗਜ਼ੀਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਗੁਜ਼ੀਂ ਲਫਜ਼ ਵੀ ਲਿਖਿਆ
ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੋਨਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਰਥ = “ਚੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆ”,
“ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ” ਹੀ ਹੈ)/ ਵੇ = ਅਤੇ/ਰੇਜ਼ਾ = ਕਣ, ਭੋਗਾ/
ਚੀਨੇ = ਚੁਨਣ ਵਾਲੇ/ਮਾਇਦ-ਹਏ = ਦਸਤਰਖਾਨ (ਨੋਟ = ਪ੍ਰਸਾਦਾ
ਛਕਣ ਵੇਲੇ, ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਵਾਲੇ ਹੇਠਾਂ ਜੋ ਕਪੜਾ ਵਿਛਾਉਂਦੇ
ਅਥਵਾ = ਚੌਂਕੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਦਸਤਰਖਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।)
ਅਲਤਾਫੇ = ਮਿਹਰਾਂ/ਜਲਾਇ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਜ਼ੁਰਗੀਆਂ,
ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/ਬੇਸ਼ = ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਬਹੁਤੀਆਂ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/
ਸ਼ੁਮਾਰ = ਬੇਗਿਣਤ/ਤਿਸਾਅ = ਨੌ/ਵੇ = ਅਤੇ/ਅਸ਼ਰੇ = ਦਸ/ਹੁਕਾ-
ਨਗੀਨ = ਸਚਾਈ ਦੇ ਨਗੀਨੇ (ਨੋਟ = ਚਮਕੀਲੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਉਹ
ਮੌਤੀ ਜੋ ਛਾਪ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਗੀਨੇ ਕਹਿੰਦੇ
ਹਨ।)/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ (ਅਥਵਾ) = ਉੱਚੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਦੀ
ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ, (ਵਾ)
= ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਛੇ ਸਾਸਤਰਾਂ, (ਵਾ) = ਛੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ

ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ) = ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

(ਆ) (ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ) ਅਤੇ ਨੌ ਨਾਥ, (ਵਾ) = ਨੌ ਗ੍ਰਿਹ ਅਤੇ ਦਸ ਅਵਤਾਰ (ਇਹ ਸਾਰੇ) ਸਚਾਈ ਦੇ ਨਗੀਨੇ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਰੂਪ ਦਸਤਰਖਾਨ ਤੋਂ, ਮਿਹਰਾਂ ਰੂਪ ਭੋਰੇ ਚੁਣਨ ਵਾਲੇ, ਬੇਗਿਣਤ ਹੀ ਹਨ।

ਨੋਟ :- ਨੌ ਨਾਥ = (1) ਗੋਰਖ (2) ਮਛਿੰਦਰ (3) ਧੂਰਤੀ (4) ਚਰਪਟ (5) ਘੁੱਘੁ (6) ਪ੍ਰਾਣ (7) ਗੋਪੀ (8) ਚੰਬਾ (9) ਮੰਗਲ

ਨੌ ਗ੍ਰਿਹ = (1) ਸੂਰਜ, (2) ਚੰਦਰਮਾ, (3) ਸੁਕ੍ਰ, (4) ਸ਼ਨਿਸ਼ਚਰ, (5) ਬ੍ਰਹੁਸਪਤਿ, (6) ਮੰਗਲ, (7) ਬੁੱਧ, (8) ਰਾਹੂ, (9) ਕੇਤੂ

ਦਸ ਅਵਤਾਰ = (1) ਮੱਛ (2) ਕੱਛ (3) ਨਰ ਸਿੰਘ (4) ਵਰਾਹ (5) ਬੁੱਧ
(6) ਵਾਮਨ (7) ਪਰਸਰਾਮ (8) ਰਾਮ (9) ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (10) ਕਲਕੀ ॥

(ੴ) ਹਾਏ ਨਾਮੇ ਫੁੱਖ ਫਰਜਾਮਸ਼;

ਹਜ਼ੀਮਤ ਅਫਗਾਨੇ, ਦੇਵੇ ਆਲਮਗੀਰ;

(ਆ) ਵ ਰਾਏ, ਰਾਸਤੀ ਨੁਮਾਇਸ਼;

ਸਦਰ ਨਸ਼ੀਨੇ ਜਾਵਿਦਾਨੀ ਸਰੀਰ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਹਾਏ = ਹਾਹਾ/ਫੁੱਖ=ਮੁਬਾਰਿਕ, ਪਵਿੱਤਰ/ਫਰਜਾਮ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ, (ਵਾ)=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਹਤਰ/ਹਜ਼ੀਮਤ=ਹਾਰ / ਅਫਗਾਨੇ = ਪਟਕਾਉਣ/ਦੇਵੇ = ਭੂਤਾਂ, ਪ੍ਰੇਤਾਂ/ਆਲਮ-ਗੀਰ = (ਆਲਮ) = ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ (ਗੀਰ) = ਫੜ ਲੈਣ ਵਾਲੇ / ਵ=ਅਤੇ/ਰਾਏ = ਰਾਰਾ/ਰਾਸਤੀ = ਸਚਾਈ ਦਾ/ਨੁਮਾਇ+ਅਸ਼ = ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਅਸ਼) = ਉਹ (ਭਾਵ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ/ਸਦਰ = ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਪ੍ਰਧਾਨ/ਨਸ਼ੀਨੇ = ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ/ਜਾਵਿਦਾਨੀ = ਹਮੇਸ਼ਾਂ/ਸਰੀਰ = ਤਖਤ (ਨੋਟ = ਅੰਰਬੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ)

ਅਰਥ = (ੴ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਦੇਵੇ = ਧਰਮਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪਟਕਾਉਣ

ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਧਰਮਗਾਜਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੋਠ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਤਾਂਈਂ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ, ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦਾ ਰਾਗ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਸਭ ਨੂੰ) ਸਚਾਈ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ (ਅਟੱਲ) ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਉ) ਕਾਫੇ ਤਾਜ਼ੀਏ ਆਂ, ਕੁਸ਼ਾਇੰਦ-ਹਏ ਅਬ-ਵਾਬੇ ਕਰਮ;

(ਅ) ਵ ਸ਼ੀਨੇ ਸ਼ੌਕਤ ਤਜਮੀਨਸ਼; ਸਰ ਅਫਗਾਨੇ ਦੇਵਾਨੇ ਦੱਯਮ ॥

(ਉਚਾਰਨ = ਦੱਇਅਮ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਾਫੇ = ਕਾਫ/ਤਾਜ਼ੀਏ = ਅਰਬੀ/ਆਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ/ਕੁਸ਼ਾਇੰਦ-ਹਏ = ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ/ਅਬਵਾਬੇ = (ਬਾਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ) ਦਰਵਾਜ਼ੇ/ਕਰਮ=ਮਿਹਰਾਂ/ਵ= ਅਤੇ/ਸ਼ੀਨੇ = ਸੱਸਾ/ਸ਼ੌਕਤ=ਦਬਦਬਾ, ਰੋਬ/ਤਜਮੀਨ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਸਰ = ਸਿਰ/ਅਫਗਾਨੇ = ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਦੇਵਾਨੇ = ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ, ਦੇਵਤੇ, ਮਾਲਿਕ, ਦਰਬਾਰ, ਦਿਵਾਨ /ਦੱਯਮ = ਹਮੇਸ਼ਾ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕਾਫ
(ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਕੱਕਾ ਅੱਖਰ) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ (ਸਾਰਿਆਂ ਵਾਸਤੇ) ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
(ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰੋਬ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਸੱਸਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੂਤ
ਪ੍ਰੇਤ ਸ਼ੈਤਾਨਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਅਬਵਾ)
= ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਯਥਾ — ਪ੍ਰਭ ਬਿਸਰਤ ਤੇ ਪ੍ਰੇਤਤਹ ॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
ਵਿਸਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੴ) ਨੂਨੇ ਆਖਿਰਸ, ਨੁਜ਼-ਹੁਤ ਅਫਜ਼ਾਏ ਹਰ ਦਿਲੋ ਜਾਨਾ;

(ਅ) ਵਾ ਨਦੀਮੇ ; ਖਾਸ ਨਿਆ-ਮੁਲ-ਸੁਬਹਾਂ ॥੯੨॥

(ਉਚਾਰਨ = ਨੁਜ਼-ਹੁਤ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਨਿਆ-ਮੁਲ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਨੂਨੇ=ਨੰਨਾ/ਆਖਿਰ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ/ਨੁਜ਼ਹੁਤ
= ਖੂਬਸੂਰਤੀ/ਅਫਜ਼ਾਏ = (ਫਜ਼ਾ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ) ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ/
ਵਾ=ਅਤੇ/ਨਦੀਮੇ=ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ (ਅਥਵਾ)=ਵਜੀਰ/ਨਿਆਮ
=ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਧਨ, ਰੋਜ਼ੀ/ਉਲ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਸੁਬਹਾਨ = ਰੱਬ
ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ ਨੰਨਾ ਅੱਖਰ ਇਹ
ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੇਕ ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ
ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ (ਦੇਣ ਵਾਲੇ) ਰੱਬ ਦੇ ਖਾਸ ਵਜੀਰ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਓ ਸੱਤਿ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸੱਚੇ ਹਨ।

(ੴ) ਗੁਰੂ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ; ਅਂ ਹਮਹ ਫਜ਼ਲੋ ਜੂਦ ॥

(ਅ) ਹਕਾਸ, ਅਜ਼ ਹਮਹ ; ਖਾਸ-ਗਾਂ ਬਰ-ਸਤੂਦ ॥ ੯੩॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਂ = ਓਹ/ਹਮਹ = ਸਾਰੀ, ਸਮੂਹ/ਫਜ਼ਲੋ = ਕਿਰਪਾ/ਜੂਦ= ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਹਕਾਸ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ/ਅਜ਼ = ਤੌਂ / ਹਮਹ = ਤਮਾਮ/ਖਾਸਗਾਨ = ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ /ਬਰ-ਸਤੂਦ = ਸਲਵਾਹਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਗੁਰੂ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੂਹ
ਹਨ। (ਭਾਵ) = ਪੁੰਜ ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਤੌਂ ਸਲਵਾਹਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ।

(ੴ) ਮਿਆਨੇ ਹੱਕ ਵੇ ਓ ; ਫਸਾਲ-ਉਲ-ਵਰੱਕ ॥

(ਅ) ਵਜੂਦਸ਼ ਹਮਹ ; ਫਜ਼ਲੋ ਅਫਜ਼ਾਲੇ ਹੱਕ ॥੯੪॥

(ਉਚਾਰਨ = ਅਫ-ਜ਼ਾਲੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਮਿਆਨੇ=ਵਿੱਚ/ਹੱਕ = ਰੱਬ/ਵ = ਅਤੇ /ਓ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਫਸਾਲ = ਫਰਕ, ਅਲੱਗ ਕਰਨਾ/ਉਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਵਰੱਕ = ਵਰਕੇ,
ਪੇਜ਼/ਵਜੂਦਸ਼ = (ਵਜੂਦ+ਅਸ਼)=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ/ਹਮਹ=ਸਾਰਾ /
ਫਜ਼ਲੋ = ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/ਅਫਜ਼ਾਲੇ = ਮਿਹਰਾਂ/ਹੱਕ = ਰੱਬ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਵਰਕੇ ਮਾਤਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਰੱਬ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬ ਦਾ ਸਰਗੁਨ ਸਰੂਪ ਹਨ। ਏਨਾ ਹੀ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਉਪਾਧੀ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ:-
 (ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਜੂਦ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ)
- (ੴ) ਹਮਹ ਸਾਇਲੇ ; ਲੁਤ੍ਤਡੇ ਹੱਕ ਬਰ-ਦਰਸ਼ ॥
- (ਅ) ਜ਼ਮੀਨੋਂ ਜ਼ਮਾਂ ; ਜੁਮਲਹ ਫਰਮਾਂ-ਬਰਸ਼ ॥ ੯੫॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਜ਼-ਮਾਂ ਅਤੇ (ਫਰ-ਮਾਂ-ਬਰਸ਼) ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹਮਹ = ਸਾਰੇ/ਸਾਇਲੇ = ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ, ਜਾਚਿਕ/ਲੁਤ੍ਤਡੇ= ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਹੱਕ=ਰੱਬੀ/ਬਰ-ਦਰਸ਼=(ਬਰ-ਦਰ-ਅਸ਼)=(ਅਸ਼)
 = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਦਰ)= ਦਰਵਾਜ਼ੇ (ਬਰ) ਉਪਰ/ਜ਼ਮੀਨੋਂ = ਧਰਤੀ/ਜ਼ਮਾਂ = ਅਕਾਸ਼/ ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ /ਫਰਮਾਨ+ਬਰ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। [(ਅਸ਼)=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਫਰਮਾਨ)=ਹੁਕਮਾਂ (ਬਰ)= ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ; ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ] /
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਪਰ ਸਾਰੇ ਰੱਬੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਜਾਚਿਕ ਹਨ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਅਸਮਾਨ (ਆਦਿਕ); ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ੴ) ਤੁਫ਼ੈਲਸ਼, ਦੁ ਆਲਮ ; ਬਵਦ ਕਾਮਯਾਬ ॥
- (ਅ) ਅਜੋਂ ਗਸ਼ਤਹ, ਹਰ ਜ਼ੱਰ-ਰਹ; ਖੁਰਸ਼ੀਦੇ ਤਾਬ ॥੯੬॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਤੁਫ਼ੈਲ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਆਲਮ = ਜਹਾਨ/ਬਵਦ = ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹੋ ਗਏ/ਕਾਮਯਾਬ = ਕਾਮਯਾਬ, ਪੂਰੇ/ਅਜ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/ਗਸ਼ਤਹ = ਹੋ ਗਿਆ/ਹਰ = ਹਰੇਕ / ਜ਼ੱਰਰਹ = ਜ਼ਰਰਾ/ਖੁਰਸ਼ੀਦੇ = (ਖੁਰ) = ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ (ਸ਼ੀਦੇ) = ਚਮਕੀਲਾ (ਨੋਟ = ਕਈ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਨੂੰ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਕਰਕੇ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਖੁਰ)=ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ (ਸ਼ੈਦ)= ਚਮਕੀਲਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸੁਧੱਦ ਲਫ਼ਜ਼ ਖੁਰਸ਼ੀਦ

	ਹੀ ਹੈ ।) / ਤਾਬ = ਚਮਕ, (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਚਮਕੀਲਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ॥
ਅਰਥ	= (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਦੋਨੋਂ ਜਹਾਨ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
	(ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਤੋਂ ਹਰੇਕ ਜੱਰਾ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ।
	(ੴ) ਹਮਹ ਆਸੀਆਂ ਰਾ; ਕਢ ਇਸਮਤਸ਼ ॥
	(ਅ) ਸਰਾ ਤਾ ਸਮਾ ; ਜੁਮਲਹ ਫਰਮਾਂ-ਬਰਸ਼ ॥ ੯੭ ॥
(ਉਚਾਰਨ)	= ਇਸਮਤਸ਼ ਬੋਲੋ
ਪਦ ਅਰਥ	= ਹਮਹ = ਸਾਰੇ/ਆਸੀਆਂ = ਗੁਨਹਗਾਰਾਂ, ਪਾਪੀਆਂ (ਨੋਟ= ਕਈ ਛਾਪਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸਗਾਂ ਪਾਠ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸੁੱਧ ਹੈ)।/ਰਾ=ਨੂੰ/ਕਢ= ਰੋਕਣਾ, ਹਥੇਲੀ/ਇਸਮਤ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਰੂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ/ਸਰਾ=(ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ) ਪਤਾਲ/ਤਾ=ਤੱਕ/ਸਮਾ = ਅਕਾਸ਼/ਜੁਮਲਹ = ਸਾਰੇ/ਫਰਮਾਨ+ਬਰ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ।
ਅਰਥ	= (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਰੂ, ਸਾਰੇ ਪਾਪੀਆਂ (ਦੇ ਪਾਪਾਂ) ਨੂੰ, ਰੋਕਣ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਭਾਵ) = ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ।
	(ਅ) ਪਤਾਲ ਤੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਤੱਕ; ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੇਠ ਹਨ ।

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

ਨਾਮ : ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੋਚ ਵੰਸ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ : ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ।

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤ : ੧੬੭੮ ਬਿ: ਵੈਸਾਖ ਵਦੀ ਪੰਚਮੀ, ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ, ੧੨ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੨੧ ਈ: , ਵਿਸਾਖਾ ਨਛੱਤਰ।

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ : ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਮਹਲ : ਮਾਤਾ ਗੂਜਰੀ ਜੀ, ਦੁਆਬੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ (ਪਹਿਲੇ ਲਖਨੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਸਹੁਰਾ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ, ਸੱਸ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਰ ਜੀ, ਸਾਲਾ ਕਿਰਪਾਲ ਚੰਦ ਜੀ।) ਵਿਆਹ ਦੀ ਫੱਗਣ ੧੬੮੯ ਬਿ:।

ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ : ੧੭੨੧ ਬਿ: ਚੇਤਰ ਸੁਦੀ ਚੌਦਸ, ੬ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੬੬੪ ਈ: ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੇਜੀ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਥਾਂ ਜੋ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਤਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਭੇਜੀ। ਆਪ ਜੀ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਗੁਪਤ ਰਹੇ ਤੇ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣੇ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ : ੧੭੩੨ ਬਿ: ਮਘਰ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ, ੧੯ ਦਸੰਬਰ ੧੬੭੫ ਈ: ਦਿੱਲੀ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਵਿਖੇ ਧਰਮ ਹੇਤ ਸੀਸ ਦਿੱਤਾ।

ਸਪੁੱਤ੍ਰ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ।

ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ : ਤਰਵੰਜਾ ਬਰਸ, ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ, ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ

ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ : ਦਸ ਬਰਸ, ਸਤ ਮਹੀਨੇ, ਨੌਂ ਦਿਨ

ਹਕੂਮਤ : ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।

ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ : ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ।

ਬਾਣੀ : ੧੧੫ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸਲੋਕ, ੧੬ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ।

ਸਲਤਨਤੇ ਨਹੁਮ

ਅਰਥ = ਹੁਣ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਹੁਮ = ਨਾਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ੴ) ਸਲਤਨਤੇ ਨਹੁਮਸ਼, ਨੌ ਆਈਨਿ-ਤਰ ;

(ਅ) ਵ ਸਰਵਰੇ ਸਰਵ-ਰਾਨੇ, ਹੱਕ ਪਰਵਰ ||

(ਉਚਾਰਨ) = ਨਹੁ-ਮੱਸ਼ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਆ-ਈਨਿ-ਤਰ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋਂ

ਪਦ ਅਰਥ = ਸਲਤਨਤੇ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ/ਨਹੁਮ+ਆਸ਼ = (ਨਹ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਵੀਂ/ਨੌ=ਨਵੇਂ ਨਵੀਨ/ਆਈਨਿ=ਢੰਗ, ਕਾਨੂੰਨ, ਵਸਤੂਰ, ਹਕੂਮਤ/ਤਰ=ਬਹੁਤੇ/ਵ=ਅਤੇ/ਸਰਵਰੇ=ਸਰਦਾਰੋਂ ਦੇ/ਸਰਵਰਾਨੇ=ਸਰਦਾਰ/ਹੱਕ = ਸਚਾਈ ਨੂੰ/ਪਰਵਰ=ਪਾਲਨ ਵਾਲੇ /

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ (ਭਾਵ) = ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਨਾਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਬਹੁਤੇ ਨਵੀਨ ਢੰਗ ਵਾਲੀ ਹੈ (ਅਥਵਾ) = ਬਹੁਤੇ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ।

(ਅ) ਅਤੇ (ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ।

(ੴ) ਸੁਲਤਾਨੁਲ, ਦੁਨੀਆ - ਵਲ - ਆਖਿਰਤ ;

(ਅ) ਵ ਤਖਤ-ਆਰਾਏ; ਇਅਜਾਜ਼-ਵਲ-ਮੁਫ਼ਤ-ਖਿਰਤ ||

(ਉਚਾਰਨ) = ਸੁਲਤਾਨੁਲ ਅਤੇ ਮੁਫ਼ਤ ਲੰਮਕਾ ਕੇ ਬੋਲੋਂ

ਪਦ ਅਰਥ = ਸੁਲਤਾਨ = ਬਾਦਸ਼ਾਹ/ਉਲ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਦੁਨੀਆ=ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ/ਵ-ਅਤੇ/ਅਲ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਆਖਿਰਤ = ਆਖਿਰੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਜੱਨਤ/ਵ=ਅਤੇ/ਤਖਤ-ਆਰਾਏ = ਤਖਤ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਇਅਜਾਜ਼ = ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/ਵਲ=(ਵ+ਅਲ) (ਵ)=ਅਤੇ (ਅਲ)=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮੁਫ਼ਤ-ਖਿਰਤ=ਵਡਿਆਈਆਂ, ਫਖਰ ਕਰਨਾ, ਆਕੜਨਾ ||

ਅਰਥ = (ੴ) ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ (ਮਾਤਲੋਕ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ (ਪ੍ਲੋਕ) ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ = (ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਤੇ) ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ (ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ) ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ (ਆਖਿਰਤ) = ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ

ਜੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ
ਵਡਿਆਈਆਂ ਦਾ ਤਖਤ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਤੇ ਵਡਿਆਈਆਂ
ਦਾ ਤਖਤ ਸਜਾ ਕਰਕੇ, ਐਸੇ ਇਲਾਹੀ ਤਖਤ ਦੇ ਉਪਰ ਬੈਠਣ
ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੴ) ਬਾਵਜੂਦ, ਕਦਰੇ ਕੁਦਰਤੇ ਵਾਲਾ;

(ਅ) ਸਰ ਨਿਹਾਦ-ਹਏ, ਤਸਲੀਮ ਵ ਰਜ਼ਾ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਾਵਜੂਦ = ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ/ਕਦਰੇ=ਪਦਵੀ, ਮਰਤਬੇ/ਕੁਦਰਤੇ=
ਤਾਕਤ/ਵਾਲਾ=ਮਹਾਨ, ਵੱਡੀ/ਸਰ=ਸਿਰ/ਨਿਹਾਦ-ਹਏ =ਸੁਭਾਵ,
ਖਾਨਦਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ, ਰੱਖਣਾ, ਨਿਵਾਉਣਾ/ਤਸਲੀਮ = ਮੰਨ ਲੈਣ
ਵਾਲੇ/ਵ=ਅਤੇ/ਰਜ਼ਾ=ਹੁਕਮ, ਖੁਸ਼ੀ, ਭਾਣਾ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਵੱਡੇ ਮਰਤਬੇ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਤਾਕਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਵੀ;
ਇਸ (ਵੱਡੇ ਮਰਤਬੇ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਤਾਕਤ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ,
(ਅ) ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਨਿਹਾਦ-ਹਏ=ਨਿਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਰੱਬ
ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਹਾਦ-ਹਏ=ਸੁਭਾਵ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ= ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਨਿਹਾਦ-ਹਏ=ਖਾਨਦਾਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਰ (ਝੁਕਾ
ਕੇ) ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਹਾਦ-ਹਏ=ਸੁਭਾਵ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਮੁੱਢ ਤੋਂ
ਇਹ ਗੀਤੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ
ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ, ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਦਾ ਭਾਣਾ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਮੰਨ ਕਰਕੇ, ਤੱਤੀ ਰੇਤਾ ਸਿਰ ਵਿੱਚ
ਪਵਾ ਲਈ ਸੀ। ਐਸੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ
ਜੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਸਨ। ਇਸ
ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਬੀ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਮੰਨ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਗੁਰੂ
ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ।

(ੴ) ਵ ਪਿਨਹਾਂ-ਸਾਜੇ; ਅਜ਼ਮਤ ਵ ਅਜਲਾਲੇ ਕੁਬਰਾ;

(ਅ) ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਗਰੇ; ਇਰਾਦਤ ਗੁਜ਼ੀਨਾਨੇ ਬਾ-ਸਫ਼ਾ॥

(ਉਚਾਰਨ = ਕੁਬਰਾ ਪੋਲਾ ਬੋਲੋ)

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵ = ਅਤੇ/ਪਿਨਹਾਂ=ਛੁਪਾ ਕੇ/ਸਾਜ਼ੇ=ਬਣਾਉਣਾ (ਨੋਟ = ਬਣਾਉਣ
ਦਾ ਸੰਕੇਤੀ ਅਰਥ “ਰੱਖਣਾ” ਹੈ (ਭਾਵ) ਛੁਪਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ/
ਅਜ਼ਮਤ = ਸ਼ਕਤੀ/ਵ=ਅਤੇ/ਅਜਲਾਲੇ= ਦਬਦਬਾ, ਰੋਬ/ਕੁਬਰਾ
= ਵੱਡੇ/ਅਜ਼ਮਾਇ+ਅਸ਼ + ਗਰੇ= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਖ (ਗਰੇ) = ਕਰਨ
ਵਾਲੇ / ਇਗਾਦਤ = ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ, ਸ਼ਰਧਾ। ਗੁਜ਼ੀਨਾਨੇ = ਮੰਨਣ
ਵਾਲੇ /ਬਾ-ਸਫ਼ਾ = ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ।
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਰੋਬ, ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ
ਛੁਪਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
(ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਖ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ
ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਨ ਤਨ ਦੀ ਤੁਰਫੋਂ ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ
ਹਨ। ਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਕੇ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਵੇਖ ਕਰਕੇ; ਉਨ੍ਹਾਂ
ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ।
(ੴ) ਵ ਜਾਂ ਪਰਵਰ, ਅਕੀਦਤ-ਆਈਨਾਨੇ ਬੇਰਿਯਾ ;
(ਅ) ਜਬਰੂਤੀਆਂ ਮਤਾਅ ; ਲਾ-ਹੂਤੀਆਂ ਇਰ-ਤਿਫ਼ਾਅ ॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਬੇ-ਰਿਆ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਆਈ-ਨਾਨੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵ = ਅਤੇ/ਜਾਂ = ਜਾਨ/ਪਰਵਰੇ = ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ/ਅਕੀਦਤ =
ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ/ਆਈਨਾਨੇ = ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ (ਅਥਵਾ) = ਰੱਖਣ
ਵਾਲਿਆਂ/ਬੇ= ਬਿਨਾਂ/ਰਿਆ = ਧੋਖੇ, ਛਲ (ਨੋਟ= ਰਿਆ ਤੇ ਰੀਆ
ਦਾ ਅਰਥ = ਛਲ, ਧੋਖਾ ਹੀ ਹੈ) ਜਬਰੂਤੀਆਂ = ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ,
ਦੇਵਤੇ/ਮਤਾਅ=ਪੂੰਜੀ, ਦੌਲਤ/ਲਾਹੂਤੀਆਂ=(ਲਾ)=ਨਹੀਂ (ਹੂਤੀਆਂ)
= ਹੋਵੇ (ਅਰਥਾਤ) = ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਨ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ) ਰੱਬ/ਇਰਤਿਫ਼ਾਅ
= ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ।
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਅਤੇ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਧੋਖੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣ
ਵਾਲਿਆਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ;
ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ। (ਅਥਵਾ) = ਗੁਰੂ ਜੀ

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਪੂਜੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ। ਅਤੇ ਰੱਬ ਵਾਗਲਿਆਂ ਵਾ : - ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਉ) ਕਾਇਮ ਬਿਲ-ਜਾਤੇ, ਹੱਕੂਲ ਕਦੀਮ;

(ਅ) ਵਾ ਦਾਇਮ ਨਦੀਮੇ, ਸੁਬਹਾਨੁਲ ਅਜੀਮ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਾਇਮ = ਸਬਿਰ/ਬਿ+ਅਲ = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਜਾਤੇ = ਹਸਤੀ/ਹੱਕੂ = ਰੱਬ/ਉਲ = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਕਦੀਮ = ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ/ਵਾ=ਅਤੇ/ਦਾਇਮ=ਹਮੇਸ਼ਾ/ਨਦੀਮੇ=ਸਾਬੀ/ਸੁਬਹਾਨ = ਪਵਿੱਤਰ/ਉਲ = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅਜੀਮ = ਵੱਡਾ ॥

ਅਰਥ = (ਉ) ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੋ ਰੱਬ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ, ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ, ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਕਾਇਮ ਹੈ।

(ਅ) ਉਸ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਮਹਾਨ ਰੱਬ ਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸਾਬੀ (ਅਥਵਾ)=ਸਲਾਹਕਾਰ (ਵਜੀਰ) ਹਨ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

(ਉ) ਅਫਸਰੇ ਬਰ ਗੁਜ਼ੀਦ-ਗਾਨੇ ਖਾਸ ;

(ਅ) ਵਤਾਜੇ ਹੱਕੂ ਪਰਵਰਾਨੇ, ਹੱਕੀਕਤ ਇਖ-ਤਸਾਸ ।

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਫਸਰੇ = ਸਰਦਾਰ/ਬਰ=ਉੱਪਰ, ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਗੁਜ਼ੀਦ-ਗਾਨੇ = ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ (ਭਾਵ)=ਮੁਰੀਦ, ਚੁਨਣ ਵਾਲੇ, ਦੰਦੀ ਵੱਛਣ ਵਾਲੇ, ਮਾਨਯੋਗ / ਵ = ਅਤੇ/ਤਾਜੇ = ਸਰਦਾਰ / ਹੱਕੂ = ਸਚਾਈ/ਪਰਵਰਾਨੇ=ਪਾਲਣ ਵਾਲੇ/ਹੱਕੀਕਤ=ਸਚਾਈ/ਇਖਤਸਾਸ =ਚੁਨਣ ਵਾਲੇ, ਖਾਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਹਨ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਾਗਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਮੰਨਣ ਵਾਗਲਿਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ।

(ਉ) ਤਾਏਨਾਮੇ, ਮੈਮਨਤ ਇਲਤਿਯਾਮਸ਼, ਤਜਈਨੇ ਤਵਕੁਲ ਵਤਸਲੀਮ;

(ਅ) ਵਧਾਏ ਫਾਰਸੀਆਸ਼ ; ਯਕੀਨੇ ਕਾਮਿਲੁਲ ਅਜੀਮ ॥

(ਉ) ਚਾਰਨ = ਇਲ-ਤਿਆਮਸ਼ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਤਜ-ਈਨੇ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਤਾਏ = ਤੱਤਾ / ਮੈਮਨਤ = ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਇਲਤਿਆਮ + ਅਸ਼ =

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ/ਤਜ਼ਈਨੇ = ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ/ਤਵੱਕੁਲ
 = ਭਰੋਸਾ, ਸੰਤੋਖ/ਵਾਡੇ/ਅਤੇ/ਤਸਲੀਮ = ਭਾਣਾ ਮੰਨਣਾ/ਵਾਡੇ/ਅਤੇ/
 ਯਾਏ = ਯੇ, ਏ, ਲਾਂਵ (ੴ)/ਫਾਰਸੀ-ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ
 ਫਾਰਸੀ ਦੀ/ਯਕੀਨੇ = ਭਰੋਸਾ/ਕਾਮਿਲ=ਪੂਰਾ/ਉਲ=ਕਿਆ
 ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅਜੀਮ = ਵੱਡਾ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦਾ
 ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਤੱਤਾ ਅੱਖਰ ਇਹ
 ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
 ਰੱਬੀ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਵਾ)
 = ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਤੱਤਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬੀ ਭਰੋਸੇ
 ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਰੱਬੀ ਭਰੋਸੇ
 ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ
 ਰੂਪ ਗੁਲਦਸਤੇ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਰੂਪ ਫੁੱਲ ਖਿੜਾ
 ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸਚਾ ਵਧਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ (ਪਵਿੱਤਰ) ਨਾਮ ਦੀ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਯੇ ਅਤੇ
 ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਏ (ਅਥਵਾ) = ਲਾਂਵ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ
 ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਅਤੇ ਵੱਡਾ
 ਯਕੀਨ, ਨਿਸਚਾ ਬੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੴ) ਕਾਢੇ ਮੁਬਾਰਿਕੇ ਅਜ਼ਮੀਅਸ਼ ; ਕਰੀਮੁਲ ਨਫਸੇ* ਸਰਾਪਾ ਹਿਲਮ ;
 (ਅ) ਵਾਬਾਏ ਬਾ-ਹਾਇਸ਼; ਬਜ਼ਮ ਆਰਾਏ, ਹਦਾਇਤ ਵਾਇਲਮ ॥੯੯॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਬਜ਼ਮ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਨਫਸੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਾਢੇ=ਕੱਕਾ/ਮੁਬਾਰਿਕੇ=ਪਵਿੱਤਰ/ਅਜ਼ਮੀਅਸ਼ = ਅਰਥ ਦੇਸ਼ ਵਾਲੇ
 ਅਰਥ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ) = ਅਰਬੀ
 ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਫਾਰਸੀ, (ਅਸ਼)=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਾਰਸੀ/ਕਰੀਮ= ਮਿਹਰਬਾਨੀ

*ਨੋਟ=ਜਿੱਥੇ ਨਫਸ ਦਾ ਅਰਥ = “ਸਵਾਸ” ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਨਫਸ ਦਾ ਫੱਡਾ ਪੂਰਾ ਬੋਲ
 ਕਰਕੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਨਫਸ ਦਾ ਅਰਥ “ਜਾਤ”
 ਹੋਵੇ ਉਥੇ ਨਫਸ ਦਾ ਫੱਡਾ ਅੱਧਾ ਬੋਲ ਕਰਕੇ ਉਚਾਰਨ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

/ਉਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਨਫਸੇ = ਜਾਤ, ਹਸਤੀ /ਸਰਾਪਾ=ਪੂਰੇ/
ਹਿਲਮ = ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ/ਵਾ = ਅਤੇ/ਬਾਏ = ਬੱਬਾ/ਬਾ=ਨਾਲ/
ਹਾਇ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਾਹਾ/ਬਜ਼ਮ=ਸੰਗਤ/ਆਰਾਏ=ਸਜਾਉਣ
ਵਾਲੇ/ਹਦਾਇਤ=ਸਿੱਖਿਆ/ਵ=ਅਤੇ/ਇਲਮ=ਗਿਆਨ ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਕੱਕਾ ਅੱਖਰ
ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਾਤ; ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਲਬਾ ਲਬ ਭਰੀ
ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਪੂਰੇ
ਸ਼ਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ (ਖਜ਼ਾਨੇ) ਹਨ ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਬੱਬਾ
ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਬੱਬੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ
ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ
ਵੈਰਾਗਮਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

(ੴ) ਅਲਿਫ਼ੇ ਹੱਕ ਮੁਅੱਲਿ-ਫਸ਼; ਆਰਾਇਸ਼ੇ ਹੱਕ ਈਕਾਨ ॥

(ਅ) ਵ ਦਾਲੇ ਏਜ਼ਦੀ ਜਮਾਲਸ਼, ਦਾਵਰੇ ਕੌਨ ਵ ਮਕਾਂ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਲਿਫ਼ੇ = ਕੰਨਾਂ/ਹੱਕ=ਰੱਬੀ/ਮੁਅੱਲਿ-ਫਸ਼+ਅਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ
ਕਿਰਪਾ ਵਾਲਾ/ ਆਰਾਇਸ਼ੇ = (ਆਰਾਇ+ਅਸ਼) ਉਹ ਸਜਾਉਣ
ਵਾਲੇ ਹਨ/ਹੱਕ=ਰੱਬੀ/ਈਕਾਨ = ਇੱਕ, ਨਿਸ਼ਚਾ, ਯਕੀਨ/
ਵ=ਅਤੇ/ਦਾਲੇ=ਦੱਦਾ/ਏਜ਼ਦੀ = ਰੱਬੀ/ਜਮਾਲਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
(ਜਮਾਲ) = ਦਰਸਨ, ਰੋਬ, ਹੁਸਨ/ਦਾਵਰੇ = ਰੱਬ, ਹਾਕਿਮ/
ਕੌਨ=ਜਹਾਨ/ ਵ = ਅਤੇ/ਮਕਾਨ = ਜਹਾਨ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ; ਰੱਬੀ ਕਿਰਪਾ ਵਾਲਾ ਕੰਨਾ ;
ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਰੱਬੀ
ਨਿਸ਼ਚਾ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਅਥਵਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਬੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਯਥਾ = ਕਿਸ ਹੀ ਕੋਈ ਕੋਇ, ਮੰਦੂ ਨਿਮਾਣੀ ਇਕੁ ਤੂ ॥ (ਅੰਗ ੨੯੧)

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ, ਰੱਬੀ ਦਰਸਨ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ
ਦੱਦਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ
ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਹਨ ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਦੋਨਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਾਂਕਿਮ ਹਨ।

(ਉ) ਰਾਏ ਆਖਿਰਸ਼, ਰਮਜ਼ ਸ਼ਨਾਸੇ ਰਾਹੇ ਤੁਰੀਕਤ ;

(ਅ) ਵਹੁੰਕ ਅਸਾਸੇ, ਵਾਲਾ ਹੁਕੀਕਤ ॥੮੮॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਰਾਏ = ਰਾਰਾ/ਆਖਿਰ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ/ਰਮਜ਼ = ਇਸ਼ਾਰਾ, ਗੁਪਤ ਭੇਦ, ਰਾਜ/ਸ਼ਨਾਸੇ = ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ /ਰਾਹੇ = ਰਸਤੇ/ਤੁਰੀਕਤ = ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ/ਵਹੁੰਕ = ਅਤੇ/ਹੁੰਕ = ਸੱਚੀ /ਅਸਾਸੇ = ਜੜ੍ਹ, ਬੁਨਿਆਦ, ਨੀਂਹ/ਵਾਲਾ = ਵੱਡੀ, ਬਲੰਦ/ ਹੁਕੀਕਤ = ਸਚਾਈ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ ਰਾਰਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਗੁਪਤ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉੱਚੀ ਸਚਾਈ ਦੀ ਸੱਚੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸੱਤਿ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਸਦਾ ਸੱਚੇ ਹਨ।

(ਉ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ, ਆਂ ਸਰਾਪਾ ਅਫਜ਼ਾਲ ॥

(ਅ) ਜੀਨਤ ਆਰਾਏ, ਮਹਿਫਲੇ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ ॥੯੯॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਂ= ਉਹ/ਸਰਾਪਾ = ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ/ਅਫਜ਼ਾਲ = (ਫਜ਼ਾਲ ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ) ਕਿਰਪਾ/ਜੀਨਤ = ਸਜਾਵਟ/ਆਰਾਏ = ਸਜਾਵਟ/ਮਹਿਫਲੇ = ਸੰਗਤ, ਸਭਾ/ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ = ਦਬਦਬਾ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ (ਰੱਬੀ) ਕਿਰਪਾ ਦੇ (ਪੁੰਜ) ਹਨ

(ਅ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੱਬੀ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਨੋਟ = ਜੀਨਤ-ਆਰਾਏ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਅਰਥ = “ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ” ਸਮਝਣਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ= ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰੱਬੀ ਦਬਦਬੇ ਵਾਲੀ ਸਭਾ ਦੀ ਜੀਨਤ = ਸਜਾਵਟ ਨੂੰ ਆਰਾਏ = ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਉ) ਅਨਵਾਰੇ ਹੁੰਕ, ਅਜ਼ ਵਜੂਦੇ ਪਾਕਸ਼ ਰੌਸ਼ਨ ॥

(ਅ) ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ, ਜਿ ਫੈਜੇ ਫ਼ਜ਼ਲਸ਼ ਰੌਸ਼ਨ ॥੧੦੦॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਨਵਾਰੇ = ਨੂਰ, ਰੋਸ਼ਨੀ/ਹੱਕ = ਰੱਬੀ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਵਜੂਦੇ = ਹੋਂਦ/ਪਾਕਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ/ਆਲਮ = ਜਹਾਨ/ਜਿ = ਤੋਂ/ਫੈਜੇ = ਕਿਰਪਾ/ਫ਼ਜ਼ਲ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਰੱਬੀ ਨੂਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਵਜੂਦ ਤੋਂ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ।
(ਅ) ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰੋਸ਼ਨ ਹਨ।

(ਉ) ਹੱਕ ਅਜ਼ ਹਮਹ; ਬਰ-ਗੁਜ਼ੀਦ-ਗਾਂ ਬਿ-ਗੁਜ਼ੀਦਸ਼ ॥

(ਅ) ਤਸਲੀਮੇ ਰਜਾ ਰਾ; ਨਿਕੋ ਸੰਜੀਦਸ਼ ॥੧੦੧॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਹੱਕ = ਰੱਬ/ਅਜ਼=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਹਮਹ = ਸਮੁੱਚੇ, ਸਾਰੇ/ਬਰ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਗੁਜ਼ੀਦ=ਚੁਣਿਆਂ/ਗਾਨ=ਬਹੁਵਚਨ/ਬਿ-ਗੁਜ਼ੀਦ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆਂ/ਤਸਲੀਮੇ = ਮੰਨਿਆਂ/ਰਜਾ=ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ/ਗ=ਨੂੰ/ਨਿਕੋ=ਚੰਗਾ/ਸੰਜੀਦ+ਅਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ, ਤੌਲਨਾ, ਸਮਝ ਬੂਝ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਰੱਬ ਨੇ (ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੇ) ਚੁਣਿਆਂ ਹੋਇਆਂ (ਖਾਸ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ) ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਰੱਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ; ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਨਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

(ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਿਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ (ਸਭ ਤੋਂ) ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ= ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾ = ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਨੂੰ (ਸਭ ਤੋਂ) ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨ ਕੇ, ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ। ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ।

(ਉ) ਬਰ ਹਰ ਮੁਕਾਬਿਲੇ; ਕਬੂਲੇ ਖੁਦ ਅਫ਼-ਜੂਦਸ਼ ॥

(ਅ) ਮਸ-ਜੂਦੁਲ ਆਲਮੀਨ ; ਜਿ ਫ਼ਜ਼ਲੇ ਖੁਦ ਫ਼ਰਮੂਦਸ਼ ॥੧੦੨॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਰ = ਉਪਰੋਂ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਮੁਕਾਬਿਲੇ = ਕਬੂਲੇ

ਹੋਇਆ/ਕਬੂਲੇ = ਕਬੂਲ / ਖੁਦ = ਆਪਣੇ / ਅਫਜ਼ੂਦ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ, ਵਧਿਆ/ਮਸਜ਼ਦ = ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਿਜਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ; ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ / ਉਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ ਅਾਲਮੀਨ=ਜਹਾਨ/ਜ਼ਿ=ਨਾਲ/ਫਜ਼ਲੇ=ਕਿਰਪਾ/ਖੁਦ=ਆਪਣੀ/ ਫਰਮੂਦ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਰਮਾਇਆ ॥

ਅਰਥ = (ੴ) (ਰੱਬ ਨੇ) ਆਪਣੇ (ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ) ਹਰੇਕ ਕਬੂਲ ਹੋਏ (ਪ੍ਰਵਾਣ ਹੋਏ) ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਕੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

(ਅ) ਅਤੇ ਰੱਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦਾ ਮਸਜ਼ਦ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ

(ੴ) ਦਸਤੇ ਹਮ-ਗਾਂ, ਬ-ਜੈਲੇ ਅਫਜ਼ਾਲੇ-ਉ ॥

(ਅ) ਬਰਤਰ ਅਨਵਾਰੇ ਇਲਮ, ਹੱਕ ਕਾਲੇ ਉ ॥੧੦੩॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਦਸਤੇ=ਹੱਥ, ਮਦਦ ਦੇਣਾ/ਹਮ-ਗਾਂ=ਸਾਰੇ/ਬ = ਨਾਲ/ਜੈਲੇ = ਦਾਮਨ, ਪੱਲੇ/ਅਫਜ਼ਾਲੇ = ਕਿਰਪਾ (ਨੌਟ = ਅਫਜ਼ਾਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪਾਠ ਇਕਬਾਲੇ ਵੀ ਹੈ) ਉ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਬਰਤਰ=ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੰਗੀ/ਅਨਵਾਰੇ=ਨੂਰ, ਰੋਸ਼ਨੀ/ਇਲਮ = ਗਿਆਨ, ਵਿੱਦਿਆਂਵਾਂ/ਹੱਕ = ਰੱਬੀ / ਕਾਲੇ = ਕਥਨੀ, ਬਾਣੀ/ ਉ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪ ਪੱਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ।

ਅਰਥਾਤ = ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਆਸਵੰਦ ਹਨ ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ = ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ; ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ; ਇਕਬਾਲੇ = ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੌਲੇ ਦਾ ਪੱਲਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਿਆ ਹੈ ।

ਅਰਥਾਤ = ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਵੈਰਾਗਮਈ) ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆਂਵਾਂ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਹੈ ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵੈਰਾਗ-ਮਈ ਬਾਣੀ, ਰੱਬੀ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿੱਦਿਆਂਵਾਂ ਤੋਂ, ਰੱਬੀ ਪੰਥ ਦਾ ਉੱਚਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ।

(ਜੀਵਨ ਬਿਉਰਾ)

ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ

- ਨਾਮ** : ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸੌਚ ਵੰਸ।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਪਿੰਡ** : ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ (ਬਿਹਾਰ ਪ੍ਰਾਂਤ)।
- ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੰਮਤਾ:** ੧੯੨੩ ਬਿ: ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਧਨਿਸ਼ਟਾ ਨਛੱਤ੍ਰ ਸੀ। ੧ ਜਨਵਰੀ ੧੯੯੯ ਈ: ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ, ੨੩ ਪੋਹ ਸੀ।
- ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ** : ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ, ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
- ਮਹਲ** : ਮਾਤਾ ਅਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਜਸ ਜੀ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਕੇ ਪਿੰਡ ਬਜਵਾੜਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਵਾ ਖੱਤਰੀ ਜੀ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਕੇ ਰੁਹਤਾਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਹਲਮ, ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ, ੭ ਮੀਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਨਾਂ (ਨੇੜੇ ਟਿਲਾ ਬਾਲ ਗੁੰਦਾਈ)।
- ਗੱਦੀ ਸਮਾਂ** : ੧੯੩੨ ਬਿ: ਮੱਘ ਸੁਦੀ ਤੀਜ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ੧੯੭੫ ਈ:, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੇਜੀ।
- ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ** : ੧੯੬੫ ਬਿ: ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ, ੧੯ ਦਸੰਬਰ ੧੯੦੮ ਈ: ਸ੍ਰੀ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦੇੜ ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ।
- ਸਪੁੱਤ੍ਰ** : ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਛਤਹ ਸਿੰਘ
- ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ** : ਇਕਤਾਲੀ ਬਰਸ, ਨੌ ਮਹੀਨੇ, ਅਠਾਈ ਦਿਨ
- ਗੁਰਿਆਈ ਸਮਾਂ** : ਬੱਤੀ ਬਰਸ, ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ, ਦੋ ਦਿਨ
- ਹਕੂਮਤ** : ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀ।
- ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ** : ਗੁਰੂ ਦਾ ਲਾਹੌਰ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ।
- ਬਾਣੀ** : ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਸਰਬਲੋਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੇ ਸੌ ਸਾਖੀਆਂ ਆਦਿ।

ਸਲਤਨਤੇ ਦਹੁਮ

(ਉਚਾਰਨ = ਦਹੁਮ ਪੋਲਾ ਹੀ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਦਹੁ + ਅਮ = ਮੈਂ ਦਸਵੀ

ਅਰਥ = ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

(ਉ) ਸਲਤਨਤੇ ਦਹੁਮਸ਼, ਦਸਤ ਪੇਚੇ ਦੇਵਾਨੇ ਦੌਰਗੀਰ ;

(ਅ) ਵੱਜੋਂ ਆਰਾਇਸ਼, ਜਾਵਿਦਾਨੀ ਸਰੀਰ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਸਲਤਨਤੇ = ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ/ਦਹੁਮ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸਵੀਂ/ਦਸਤ = ਹੱਥ/ਪੇਚੇ=ਮਰੋੜਨ ਵਾਲੀ/ਦੇਵਾਨੇ=ਸੈਤਾਨਾਂ ਨੂੰ/ਦੌਰਗੀਰ = ਪਕੜਨ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ; ਪਕੜਨ ਵਾਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ/ਵ=ਅਤੇ/ਜੋਬੋ=ਸਜਾਵਟ/ਆਰਾਇਸ਼=ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀ/ਜਾਵਿਦਾਨੀ =ਹਮੇਸ਼ਾ/ਸਰੀਰ = ਤਖਤ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਸੈਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਮਰੋੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਅਥਵਾ = ਸੈਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕਰਕੇ ਸੈਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੁਤੰਤਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬੋਂ ਕਾਣਾ ਦੇਉ ਕੱਢਿਆ ਸੀ।

(ਅ) ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਟੱਲ ਤਖਤ ਨੂੰ ਸਜਾਵਟ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

(ਉ) ਜਲਵਹ ਆਰਾਏ, ਆਂ ਨੁਹ ਮਸ਼ਅਲੇ, ਹੱਕ ਫਰੋਗ ;

(ਅ) ਵੱਜਲਮਤ-ਜਦਾਏ ਸ਼ਬੇ, ਕਿਜ਼ਬ ਵੱਦਰੋਗ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਜਲਵਹ=ਨੂਰ/ਆਰਾਏ = ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੀ (ਭਾਵ) ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲੀ/ਆਂ=ਉਨ੍ਹਾਂ/ਨੁਹ = ਨੌਂ/ਮਸ਼ਅਲੇ=ਮਸ਼ਾਲਾਂ/ਹੱਕ=ਸਚਾਈ / ਫਰੋਗ=ਗੈਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਵ = ਅਤੇ/ਜੁਲਮਤ = ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ/ਜਦਾਏ = ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਾਰਨਾ, ਕੁੱਟਣਾ ਆਦਿਕ/ਸ਼ਬੇ=ਰਾਤ/ਕਿਜ਼ਬ = ਝੂਠ (ਨੋਟ=ਅਰਬੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ)/ਦਰੋਗ = ਝੂਠ (ਡਾਰਸੀ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ)

ਅਰਥ = (ਉ) ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ;

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੌਂ ਮਿਸ਼ਾਲਾਂ (ਨੌਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ) ਦੇ ਨੂਰ ਨੂੰ,
ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੌਂ ਮਿਸ਼ਾਲਾਂ ਨੇ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ, ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉਪਰ,
ਰੱਬੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।)

(ਅ) ਜਿਹੜੇ ਬਹੁਤੇ ਝੂਠ (ਅਤੇ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ) ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ
ਵਿੱਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ (ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰੀ
ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।)

(ਉ) ਸੁਲੜਾਨਉਲ, ਅੱਵਲ ਵਲ ਆਖਿਰ ;

(ਅ) ਵ ਬਾਸਿਰ ਉਲ, ਬਾਤਿਨ ਵੱਲ ਜਾਹਿਰ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਸੁਲੜਾਨ = ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ/ਉਲ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅੱਵਲ = ਪਹਿਲਾ
/ਵ+ਅਲ = (ਵ)=ਅਤੇ/(ਅਲ) = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ / ਬਾਸਿਰ =
ਬਾਹਿਰੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ, ਪ੍ਰਤੱਖ/ਬਾਤਿਨ=ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਪਤ/ਵੱਲ =
ਅਤੇ/ਜਾਹਿਰ = ਪ੍ਰਗਟ/

(ਉ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਜਗਤ ਦੇ
ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟ
ਭੇਦ; ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ

(ਉ) ਮੁਸ਼-ਤਹਿਰ ਸਾਜ਼ੇ, ਕੁਦਸੀ ਇਅ-ਜਾਜ਼ ;

(ਅ) ਵ ਅਜ਼ ਹਰ ਤਾਅਤ, ਵ ਖਿਦਮਤ ਬੇ-ਨਿਆਜ਼ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਤਾ-ਅਤ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਮੁਸ਼ਤਹਿਰ=ਮਸ਼ਹੂਰ/ਸਾਜ਼ੇ = ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰ
/ਇਅਜਾਜ਼ = ਕਰਾਮਾਤਾਂ, ਵਡਿਆਈਆਂ/ਵ=ਅਤੇ/ਅਜ਼=ਤੋਂ/
ਤਾਅਤ = ਤਾਬਿਆਦਾਰੀ, ਬੰਦਰੀ/ਵ = ਅਤੇ/ਖਿਦਮਤ=ਸੇਵਾ/
ਬੇਨਿਆਜ਼ = ਬੇਮੁਖਾਜ਼।

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰੱਬੀ) ਪਵਿੱਤਰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਨੂੰ
ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰੇਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਬਿਆਦਾਰੀ
ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖਾਜ਼ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ,

ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੇਮੁਖਾਜ਼ ਹਨ।

(ੴ) ਸ਼ੇਰਾਨੇ ਅਫਵਾਜ਼ੇ, ਮਨਸੂਰਹ ਅਸ਼, ਯੱਕਾ-ਤਾਜ਼ ;

(ਅ) ਵਲਿਵਾਈ ਆਲਮ ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼, ਨੁਸਰਤ-ਤੁਰਾਜ਼ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਸ਼ੇਰਾਨੇ = ਸ਼ੇਰ, ਸਿੰਘ/ਅਫਵਾਜ਼ੇ = ਛੌਜਾਂ/ਮਨਸੂਰਹ=ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਵਾਲੇ/ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਯੱਕਾ-ਤਾਜ਼ = ਇਕੱਲਾ ਜੂਝਣ ਵਾਲਾ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਜੂਝਣ ਵਾਲੇ/ਵ=ਅਤੇ/ਲਿਵਾਈ = ਝੰਡਾ/ਆਲਮ=ਦੁਨੀਆਂ/ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼+ ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੂਲ ਰਿਹਾ ਹੈ / ਨੁਸਰਤ = ਮਦਦ ਕਰਨ/ਤੁਰਾਜ਼ = ਵਾਲਾ /

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੌਜਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਜੂਝਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਝੰਡਾ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਤੇ ਝੂਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ, ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਜਗਤ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

(ੴ) ਕਾਢੇ ਫਾਰਸੀ, ਅਜ਼ ਨਾਮੇ ਹੱਕ ਇਖ-ਤਿਤਾਮਸ਼, ਗੋਤੀ ਸਿਤਾਂ ;

(ਅ) ਵਵਾਵੇ ਬਾਦੀ, ਵਾਸਿਤਾਏ ਕਿਆਮੇ ਜ਼ਮੀਨੋ ਜ਼ਮਾਂ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਾਢੇ=ਕੱਕਾ/ਫਾਰਸੀ=ਫਾਰਸੀ ਦਾ/ਹੱਕ= ਸਚਾਈ/ਇਖਤਿਤਾਮ + ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ, ਅੰਤ / ਗੋਤੀ-ਸਿਤਾਨ = (ਗੋਤੀ) = ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ (ਸਿਤਾਨ) ਲੈ ਲੈਣ ਵਾਲਾ (ਭਾਵ) ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ / ਵ=ਅਤੇ/ਵਵਾਵੇ = ਹੋੜਾ/ਬਾਦੀ = ਹਵਾ, ਖੁਸ਼ਬੂ, ਪਹਿਲਾ/ਵਾਸਿਤਾਏ = ਤਰੀਕਾ ; ਜ਼ਰੀਆ; ਵਿਚੋਲਾ, ਰਾਂਹੀਂ, ਮਤਲਬ, ਦੋਸਤੀ/ ਕਿਆਮੇ = ਕਾਇਮ/ਜ਼ਮੀਨੋ = ਧਰਤੀ/ਜ਼ਮਾਂ= ਅਕਾਸ਼/

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ, ਸਚਾਈ ਦਾ ਅੰਤ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ, ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਕੱਕਾ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਦਾ ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ ਇਹ

ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਖੁਸ਼ਬੂ ਵਾਲਾ ਹੋੜਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ; ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਕਾਇਮ ਹੋਏ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹਨ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ= ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਤਰਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੋੜਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹਨ।

(ਉ) ਬਾਏ ਅਬਦ ਬਕਾਇਸ਼, ਬਖਸ਼ਿੰਦ-ਹਏ ਪਨਾਹਿੰਦ-ਗਾਂ ;

(ਅ) ਵ ਸ਼ਮੀਮੇ, ਨੂਨੇ ਹੁਮਾਯੂਨਸ਼ ; ਨਵਾਜ਼ਿੰਦ-ਹਏ ਪ੍ਰਸਤੰਦ-ਗਾਂ ॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਹੁਮਾ-ਯੂਨਸ਼ ਦਾ ਯੱਈਆ ਪੂਰਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਾਏ=ਬੇ, ਬਿ/ਅਬਦ=ਹਮੇਸ਼ਾ/ਬਕਾਇ+ਅਸ਼=ਬਾਕੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ/ਬਖਸ਼ਿੰਦਹਏ = ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੀ/ਪਨਾਹਿੰਦਗਾਂ= ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ/ਵ=ਅਤੇ/ਸ਼ਮੀਮੇ = ਖੁਸ਼ਬੂ/ਨੂਨੇ = ਟਿੱਪੀ*/ਹੁਮਾਯੂਨ - ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਬਾਰਿਕ/ਨਵਾਜ਼ਿੰਦਹਏ = ਬਖਸ਼ਣੇ ਵਾਲੇ/ ਪ੍ਰਸਤੰਦਗਾਂ=ਪੂਜਨ ਵਾਲੇ ਭਗਤਾਂ (ਵਾ) ਪੂਜਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸਦਾ ਬਾਕੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ “ਬਿ”; (ਅਬਵਾ) = ਨਾ ਘਟਣ ਵਾਲੀ (ਭਾਵ) = ਸਦਾ ਹੀ ਵਧਣ ਵਾਲੀ “ਬਿ” ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਸ਼ਰਨਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਣ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਅਤੇ ਮੁਬਾਰਿਕ ਟਿੱਪੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, (ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ) ਪੂਜਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ (ਦੇ ਉੱਪਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

*ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਨੂਨੇ (ਵਾ) ਨੰਨੇ ਅੱਖਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਨੂਨੇ ਦਾ (ਭਾਵ ਅਰਥ) ਟਿੱਪੀ ਸਮਝਣਾ ਹੈ।

(ੴ) ਦਾਲੇ ਸਰਾਪਾ, ਅੜਮਤ ਵਿਚਲਾਲਸ਼, ਦਾਮ ਗੁਸਲੇ ਮਰਗ ;
 (ਅ) ਵਿਸੀਨੇ, ਸਰਾਪਾ ਵਾਲਾ ਤਮਕੀਨਸ਼ ;
 ਸਰਮਾਇ-ਆਏ, ਹਰ ਸਾਜ਼ ਵਿਥਰਗ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਦਾਲੇ=ਦਦਾ/ਸਰਾਪਾ=ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ/ਅੜਮਤ = ਵਡਿਆਈ
 /ਵਿ=ਅਤੇ/ਇਚਲਾਲ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ/ਦਾਮ = ਜਾਲ,
 ਛਾਹੀ/ਗੁਸਲੇ=ਕਟਣ ਵਾਲੀ, ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ/ਮਰਗ=ਮੌਤ/
 ਵਿ=ਅਤੇ/ਸੀਨੇ=ਸੱਸਾ, (ਸਿ) ਸੱਸੇ ਸਿਹਾਰੀ/ਵਾਲਾ=ਵੱਡਾ/ਤਮਕੀਨ
 -ਅਸ਼=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ/ਸਰਮਾਇ = ਪੂੰਜੀ, ਧਨ/ਆਏ =
 ਬਹੁਵਚਨ ਸ਼ਬਦ/ਸਾਜ਼ =ਸਾਜ਼ੇ/ਬਰਗ = ਸਮਾਨ /

ਅਰਥ = (ੴ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਵਡਿਆਈ
 ਅਤੇ ਦਬਦਬੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਦੱਦਾ ਅੱਖਰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼
 ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ
 ਛਾਹੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਡਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
 ਹਨ।

(ਅ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਵੱਡੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ
 ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸੱਸਾ (ਅਤੇ ਸੱਸੇ ਦੀ ਸਿਹਾਰੀ) ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼
 ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰੇਕ ਸਾਜ਼ੇ ਸਮਾਨ (ਅਥਵਾ) :
 ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਹਨ।

(ੴ) ਬੂਝੇ ਨੂਨੇ, ਦਾਇਮਾ ਨਦੀਮੇ ਸੁਖਹਾਨੀ ;

(ਅ) ਵਿਸਾਨੀ, ਕਾਫੇ ਅੜਮੀਯਸ਼ ਜਾਂ-ਗੁਜ਼ਾਏ;
 ਬਾਦੀਆ ਪੈਮਾਯਾਂਨੇ ਬੇਫਰਮਾਨੀ ॥

(ਉਚਾਰਨ = ਪੈਮਾਇ-ਆਂਨੇ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਬੂਝੇ = ਭੁਸ਼ਭੁਦਾਰ/ਨੂਨੇ = ਟਿੱਪੀ/ਦਾਇਮਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ/ਨਦੀਮੇ= ਸਾਥੀ,
 ਵਜ਼ੀਰ/ਸੁਖਹਾਨੀ = ਰੱਬ/ਵਿ=ਅਤੇ/ਸਾਨੀ=ਦੂਸਰਾ/ਕਾਫੇ=ਕੱਕਾ/
 ਅੜਮੀ+ ਅਸ਼ = ਅਰਥ ਦੇਸ਼ ਵਾਲੇ, ਅਰਥ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਨੂੰ
 ਅੜਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਏਥੇ ਅੜਮੀ ਦਾ ਅਰਥ=ਫਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ
 ਕੱਕਾ ਹੈ/ਜਾਂ-ਗੁਜ਼ਾਏ = ਜਾਨ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ, ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਸਾਉਣ
 ਵਾਲੇ/ਬਾਦੀਆ = ਜੰਗਲ ਮੈਦਾਨ/ਪੈਮਾਯਾਂਨੇ = ਮਿਣਨ ਵਾਲੇ/

ਬੇਫਰਮਾਨੀ = ਹੁਕਮ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ।

ਅਰਥਾਤ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲਦਾਰ ਟਿੱਪੀ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੱਬ ਦੇ ਸਾਬੀ (ਅਥਵਾ) = ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ ।

(ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਛਾਰਸੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਕੱਕਾ ਅਤੇ ਅਰਬੀ* ਦਾ ਗੱਗਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਫਰਮਾਨੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਦਲੀਲਾਂ (ਵਾ):- ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਰੂਪ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਮਿਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥਾਤ = ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕਰਕੇ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

(ਉ) ਹਾਏ ਆਖਿਰੀਨ ਬਾਦੀ ; ਹਾਦੀ-ਉਲ ਕੌਨੈਨੇ ਬਰ ਹੱਕ ॥

(ਅ) ਵ ਕੋਸੇ, ਹਦਾਯਤ ਵ ਇਰਸ਼ਾਦਸ਼ ; ਬਰ ਨੁਹ ਤਬਕ ॥

(ਉਚਾਰਨ = ਹਦਾਇਤ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਹਾਏ = ਹਾਹਾ/ਆਖਿਰੀਨ = ਆਖਿਰੀ / ਬਾਦੀ = ਹਵਾ, ਮੁਸ਼ਕਲਦਾਰ /ਹਾਦੀ = ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ/ਕੌਨੈਨੇ = ਜਹਾਨ/ਬਰ= ਉੱਪਰ /ਹੱਕ = ਸਚਾਈ/ਵ= ਅਤੇ/ਕੋਸੇ = ਡੱਕਾ, ਨਗਾਰਾ/ਹਦਾਯਤ = ਸਿੱਖਿਆ/ਵ= ਅਤੇ/ਇਰਸ਼ਾਦ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ/ਬਰ= ਉੱਪਰ, ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਨੁਹ = ਨੌਂ/ਤਬਕ = ਅਕਾਸ਼ ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਆਖਿਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲਦਾਰ ਹਾਹਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

ਨੋਟ = ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਗਹ (ਸਿੰਘ) ਦੇ ਅਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

(ਅ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਡੱਕਾ ਨੌਂ ਤਬਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

*ਨੋਟ = ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਗਾਡ (ਗੱਗਾ) ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਗਾਡ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਕਾਡ = ਕੱਕੇ ਅੱਖਰ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਛਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦਿਵਾਨ ਛਾਰਸੀ ਦੀ ਕਾਡ ਨੂੰ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਗਾਡ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਛਾਰਸੀ ਦੀ ਕਾਡ ਅਤੇ ਅਰਬੀ ਦੀ ਗਾਡ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਏਥੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।

(ੴ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ; ਸੁਲਸ ਵੇ ਸੁਦਸ, ਖਿਦਮਤ-ਗੁਜ਼ੀਂ ;

(ਅ) ਵੇ ਸੁਦਸ ਹਜ਼ਾਰਾਂ; ਰੁਬਅ ਵੇ ਤਿਸਅ, ਖਾਕਿ-ਨਸ਼ੀਂ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ = ਲੱਖਾਂ/ਸੁਲਸ = ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ/ਸੁਦਸ = ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ/ਖਿਦਮਤ = ਸੇਵਾ/ਗੁਜ਼ੀਨ = ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਵੇ=ਅਤੇ/ ਰੁਬਅ = ਚਾਰ ਵੇਦ/ਤਿਸਅ=9 ਖੰਡ, ਨੌ ਨਾਥ/ ਖਾਕਿ-ਨਸ਼ੀਨ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਚਾਰ ਵੇਦ ਅਤੇ ਨੌ ਅਸਮਾਨ (ਵਾ) = ਨੌ ਖੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੴ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਅਸ਼ਰ ਵੇ ਸੁਲਸ, ਵੇ ਸਲਾਸੂਨ;

ਸਤਾਇੰਦ-ਹਏ ਬਾਰਗਾਹਾਸ਼ ;

(ਅ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਈਸ਼ਰ ਵੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਵੇ ਅਰਸ਼ ਵੇ ਕੁਰਸੀ ;
ਖਾਹਿੰਦ-ਹਏ ਪਨਾਹਾਸ਼ ॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਅਸ਼ਰ = ਦਸ (ਭਾਵ) ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਸ ਦੇਵਤੇ, ਦਸ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਦਸ ਅਵਤਾਰ/ ਵੇ = ਅਤੇ/ਸੁਲਸ = ਤਿੰਨ (ਭਾਵ) ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ/ਸਲਾਸੂਨ = ਤੀਹ (ਭਾਵ) 30 ਦਿਨ, 30 ਰੋਜ਼ੇ/ਸਤਾਇੰਦਹਏ = ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਬਾਰਗਾਹ+ਆਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ/ਈਸ਼ਰ = ਸ਼ਿਵ/ਅਰਸ਼ = ਨੌ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ/ਕੁਰਸੀ = ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ/ਖਾਹਿੰਦ-ਹਏ=ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ/ਪਨਾਹ + ਆਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਨਾਹ, ਸ਼ਰਣ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਤੀਹ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ (ਪੱਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਈਸ਼ਰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੇ ਅਰਸ਼ ਦੇ ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਕੁਰਸ ਦੇ ਵਾਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਨਾਹ, ਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੴ) ਵੇ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਆਸਮਾਨ ਵੇ ਜ਼ਮੀਨ ;

ਹਲਕਹ ਬ-ਗੋਸ਼ੇ ਆਂ-ਨਸਤ ;

(ਅ) ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਆਫਤਾਬ ਵ ਮਾਹ ;
ਖਿਲਅੜ ਪੋਸ਼ੇ ਆਂ-ਨਸਤ ॥

- (ਉਚਾਰਨ) = ਖਿਲ-ਅੜ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਹਲਕਹ = ਕੁੰਡਲ/ਬ-ਗੋਸ਼ੇ=ਕੰਨਾਂ ਦੇ/ਆਂਨ=ਉਹ/ਅਸਤ=ਹੈ/
ਆਫਤਾਬ = ਸੁਰਜ /ਮਾਹ = ਚੰਦਰਮਾ/ਖਿਲਅੜ = ਇਨਾਮੀ
ਕੱਪੜਾ, ਸਿਰੋਪਾ/ਪੋਸ਼ੇ=ਪਵਾਉਣ ਵਾਲੇ/
- ਅਰਥ = (ਉ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਜਮੀਨਾਂ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ
(ਭਾਵ) ਦਾਸ ਹਨ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦਰਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਰੋਪਾਉ
ਪਵਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਅਥਵਾ) = ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- (ਉ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਅਰਸ਼ ਵ ਕੁਰਸੀ;
ਦਾਗਦਾਰ ਵ ਗੁਲਾਮੇ ਨਾਮਸ਼ ;
- (ਅ) ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਰਾਮ ਵ ਰਾਜਾ;
ਵ ਕਾਨੂ ਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਖਾਕਿ ਬੌਸੇ ਅਕਤ-ਦਾਮਸ਼ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ = ਦਾਗਦਾਰ = ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਗ ਹੋਵੇ/ਵ = ਅਤੇ/ਗੁਲਾਮੇ = ਨੌਕਰ
/ਨਾਮ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ/ਕਾਨੂ=ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਉਪਨਾਮ
/ ਖਾਕਿ = ਧੂੜੀ/ਬੌਸੇ = ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ/ਅਕਤਦਾਮਸ਼ = ਅੱਗੇ ਵੱਧ
ਕਰਕੇ, ਪਹਿਲ ਕਰਕੇ (ਅਸ਼)=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ /
- ਅਰਥ = (ਉ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਅਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੁਰਸ ਦੇ ਵਾਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੇ
ਦਾਗੇ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਰਸ਼, ਕੁਰਸ ਅਕਾਸ਼ਾਂ (ਅਥਵਾ) : ਨੌਵਾਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ
ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ।
- (ਅ) ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ
ਬੇਅੰਤ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਰਾਜੇ, ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕਰਕੇ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੂੰ, ਚੁੰਮਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- (ਉ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ; ਮੁਕਾਬਿਲੇ ਖਾਸੇ ਹਮਦੀਯਤ, ਸਤਗਿਸ਼-ਗਰਸ਼ ;
- (ਅ) ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਨਦੀਮ ਬਾਰਗਾਹੇ ਅਹਦੀਯਤ;
ਚਾਕਰੇ ਡਰਮਾਂ-ਬਰਸ਼ ॥
- ਪਦ ਅਰਥ = ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ = ਲੱਖਾਂ/ਮੁਕਾਬਿਲੇ = ਕਬੂਲ ਹੋਏ/ਖਾਸੇ = ਖਾਸ ਲੋਕ/

ਹਮਦੀਯਤ = ਅੱਲਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਸਤਾਇਸ਼+ਗਰਸ਼ =
 (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ (ਸਤਾਇ)=ਤਾਰੀਫ਼ (ਗਰ) = ਕਰਨ ਵਾਲੇ
 (ਅਸ਼) = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਵ = ਅਤੇ/ਨਦੀਮ = ਸਾਬੀ/ਬਾਰਗਾਹੇ
 =ਦਰਬਾਰ, ਦਰਗਾਹ/ਅਹੁਦੀਯਤ=ਰੱਬੀ/ ਚਾਕਰੇ=ਨੌਕਰ/ ਫਰਮਾਨ
 = ਹੁਕਮ ਨੂੰ (ਬਰ) = ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ (ਅਸ਼) = ਉਸਦੇ/
ਅਰਥ = (ਉ) ਲੱਖਾਂ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਖਾਸ ਲੋਕ; ਅੱਲਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨ
 ਵਾਲੇ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਸਾਬੀ (ਅਖਵਾ) = ਮੁਸਾਹਿਬ,
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਚਾਕਰ ਹਨ।
 (ਉ) ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਇੰਦਰ ਵ ਮਾਰੇ ; ਹਜ਼ਾਰ ਜ਼ਬਾਨਸ਼ ॥
 (ਅ) ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਈਸ਼ਵਰ ਵ ਬ੍ਰਹਮਾਂ; ਅਕੀਦਤ ਪਯੋਹਸ਼ ॥
(ਉਚਾਰਨ) = ਪਿਓਹਸ਼ ਬੋਲੋ
ਪਦ ਅਰਥ = ਮਾਰੇ = ਸੱਪ / ਜ਼ਬਾਨ+ਅਸ਼ = ਜ਼ਬਾਨਾਂ (ਅਸ਼) = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/
 ਅਕੀਦਤ = ਸਰਧਾ / ਪਿਓਹ = ਹਨ/ਅਸ਼ = ਉਸ (ਵਾ)-ਉਨ੍ਹਾਂ /
ਅਰਥ = (ਉ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਇੰਦਰ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪ (ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ)
 ਵੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
 (ਅ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਈਸ਼ਵਰ (ਸ਼ਿਵ) ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਰਧਾ
 ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੈ।
 (ਉ) ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਉਮੈ ਕੁਦਸੀ ; ਦਰ ਖਿਦਮਤਸ਼ ॥
 (ਅ) ਵ ਸਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਕਦਰ ਵ ਕੁਦਰਤ ; ਪਜ਼ੀਰਸ਼-ਗਰੇ ਤਾਅਤਸ਼ ॥
(ਉਚਾਰਨ) = ਖਿਦਮਤਸ਼ ਅਤੇ ਤਾਅਤਸ਼ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ
ਪਦ ਅਰਥ = ਉਮੈ=ਮਾਤਾ, ਦੇਵੀਆਂ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਖਿਦਮਤ
 -ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ/ਕਦਰ = ਮਰਤਬਿਆਂ ਵਾਲੇ/ਕੁਦਰਤ
 = ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ/ਪਜ਼ੀਰ = ਕਬੂਲ (ਗਰੇ) = ਕਰਨ ਵਾਲੇ (ਅਸ਼)
 = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਤਾਅਤ+ਅਸ਼ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੰਦਰੀ /
ਅਰਥ = (ਉ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਪਵਿੱਤ ਦੇਵੀਆਂ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਵਿੱਚ ਹਨ।
 (ਅ) ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਮਰਤਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤਾਕਤਾਂ ਵਾਲੇ; ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਦੀ ਬੰਦਰੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ = ਬੰਦਰੀ, ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀਉ ਸੱਤਿ

ਅਰਥ = ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ (ਦਾ ਨਾਮ) ਸੱਚਾ ਹੈ।

(ਉ) ਨਾਸਿਰੋ ਮਨਜ਼ੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਏਜ਼ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੫॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਨਾਸਿਰੋ = ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ / ਮਨਜ਼ੂਰ = ਜਿਸ ਦੀ ਮਦਦ ਹੋਵੇ/
ਏਜ਼ਦੀ = ਰੱਬ/ਮਨਜ਼ੂਰ = ਪ੍ਰਮਾਣਨੀਕ, ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਤੇ ਮਦਦ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ,
ਆਪ ਹੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਅ) ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣਨੀਕ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਉ) ਹੱਕ ਰਾ ਗੰਜੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਜੁਮਲਹ ਛੈਜੇ ਨੂਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੬॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਹੱਕ = ਰੱਬ/ਰਾ = ਦਾ / ਗੰਜੂਰ = ਖਜਾਨਚੀ / ਜੁਮਲਹ = ਤਮਾਮ/
ਛੈਜੈ = ਮਿਹਰਾਂ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਰੱਬ ਦੇ ਖਜਾਨਚੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਅ) ਤਮਾਮ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਨੂਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਉ) ਹੱਕ ਹੱਕ ਆਗਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਸ਼ਾਹੇ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੭॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਹੱਕ = ਸੱਚੇ/ਹੱਕ = ਰੱਬ/ਆਗਾਹ = ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ

ਅਰਥ = (ਉ) ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਅ) ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਉ) ਬਰ ਦੋ ਆਲਮ ਸ਼ਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਖਸਮ ਰਾ ਜਾਂ-ਕਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੦੮॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਰ = ਉਪਰ / ਆਲਮ = ਜਹਾਨਾਂ/ਸ਼ਾਹ = ਬਾਦਸ਼ਾਹ / ਖਸਮ =
ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ (ਨੋਟ= ਅਰਬੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖਸਮ ਦਾ ਅਰਥ “ਦੁਸ਼ਮਨ”
ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਸਾਰ “ਮਾਲਿਕ” ਅਰਥ
ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪਾਠ ਖਸਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਰਥ “ਗੁੱਸਾ” ਬਣ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ)/ਜਾਂ = ਜਾਨ ਨੂੰ ਕਾਹ = ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ, (ਵਾ) = ਜਾਨ ਨੂੰ
ਕਾਹ = ਘਾਹ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਅ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ = ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ, ਘਾਹ ਦੇ ਤੁੱਲ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਅਰਥਾਤ = ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਤੌਸਰਾ ਅਰਥ = ਜਾਨ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਧਰਮਰਾਜੇ ਦੇ) ਵੀ ਮਾਲਿਕ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ੴ) ਛਾਇ-ਜੁਲ - ਅਨਵਾਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਕਾਸ਼ਿਫ ਉਲ ਅਸਰਾਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥੧੦੯॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਕਾਸ਼ਿ-ਛੁਲ-ਅਸਰਾਰ ਬੋਲੋ

ਪਦ ਅਰਥ = ਛਾਇਜ਼ = ਕਿਰਪਾ/ਉਲ = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅਨਵਾਰ=ਨੂਰ/ ਕਾਸ਼ਿਫ = ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ / ਉਲ = ਕਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅਸਰਾਰ = ਭੇਤਾਂ /

ਅਰਥ = (ੴ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ = (ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ) ਨੂਰਾਂ ਦਾ ਛੈਜ਼ (ਅਥਵਾ) = ਨੂਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਅ) ਗੁਪਤ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਤੌਸੀਫ ਰੋਜ਼ਾਨ

(ਉਚਾਰਨ) = ਗੋਇਸ ਬੋਲੋ

ਪਦ ਅਰਥ = ਤੌਸੀਫ = ਉਸਤਤ/ਗੋਇ = ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ/ਅਸ਼ਾ = ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ/ਨੋਟ = ਗੋਇਆ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਤਖੱਲਸ ਵੀ ਹੈ।

ਅਰਥ = ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ) = ਕਰਦੇ ਹਨ।

(ੴ) ਅਲਮ - ਉਲ - ਅਸਤਾਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।

(ਅ) ਅਬਰੇ ਰਹਮਤ ਬਾਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੦॥

- (ਉਚਾਰਨ** = ਆਲ-ਮੁੱਲ-ਅਸਤਾਰ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਆਲਮ = ਸੰਸਾਰ/ਉਲ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅਸਤਾਰ = ਛੁਪੀਆਂ
ਗੱਲਾਂ, ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ/ਅਬਰੇ = ਬੱਦਲਾਂ/ਰਹਮਤ = ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ/
ਬਾਰ = ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
(ਅ) ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਤੋਂ, ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ ਵਰਸਾਉਣ
ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
(ੴ) ਮੁਕਾਬਿਲੋਂ ਮਕਬੂਲ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
(ਅ) ਵਾਸਿਲੋਂ ਮੌਸੂਲ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੧॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੁਕਾਬਿਲੋਂ = ਕਬੂਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ/ਮਕਬੂਲ = ਕਬੂਲ ਹੋਇਆ, ਕਬੂਲ
ਹੋਏ/ਵਾਸਿਲੋਂ = ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ/
ਮੌਸੂਲ = ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ, ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ॥
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਕਬੂਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਆਪ ਹੀ ਹਨ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ॥
(ਅ) ਰੱਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰੱਬ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਆਪ
ਹੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ॥
(ੴ) ਜਾਂ ਫੌਜੇ ਦਹਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
(ਅ) ਫੌਜੇ ਹੱਕ ਰਾ ਬਹਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੨॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਜਾਂ=ਜਾਨ/ਫੌਜੇ=ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਦਹਰ=ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ
/ਫੌਜੇ = ਕਿਰਪਾ/ਹੱਕ=ਸਚਾਈ, ਰੱਬ/ਰਾ=ਦਾ/ਬਹਰ=ਸਮੁੰਦਰ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ
ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ॥
(ਅ) ਸਚਾਈ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ (ਅਥਵਾ) = ਰੱਬੀ
ਫੌਜ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ॥
(ੴ) ਹੱਕ ਰਾ ਮਹਾਬੂਬ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
(ਅ) ਤਾਲਿਬੋਂ ਮਤਲੂਬ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੩॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹੱਕ=ਰੱਬ/ਰਾ=ਦਾ/ਮਹਾਬੂਬ=ਪਿਆਰਾ/ਤਾਲਿਬੋਂ = ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ/
ਮਤਲੂਬ=ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹਿਆ ਜਾਵੇ, ਚਾਹਿਆ ਗਿਆ, ਚਾਹੇ ਗਏ।

ਅਰਥ	= (ੴ) ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ । (ਅ) (ਰੱਬ ਨੂੰ) ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ (ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ) ਚਾਹੇ ਗਏ (ਆਪ ਹੀ) ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ । (ੴ) ਤੇਗ ਰਾ ਫੱਤਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥ (ਅ) ਜਾਨੋ ਦਿਲ ਰਾ ਰਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੪॥
ਪਦ ਅਰਥ	= ਤੇਗ=ਤਲਵਾਰ/ਰਾ=ਦਾ, ਨੂੰ/ਫੱਤਾਹ=ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ, ਲਹਰਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਬਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਜਾਨੋ=ਜਾਨ/ ਰਾ = ਦਾ, ਨੂੰ/ਰਾਹ = ਰਸਤਾ, ਰਾਹਤ, ਸੁਖ
ਅਰਥ	= (ੴ) ਤਲਵਾਰ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਜਈ ਜੋਧੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ । (ਅ) ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨੇਕੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ	= ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ । (ੴ) ਸਾਹਿਬੇ ਅਕਲੀਲ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥ (ਅ) ਜ਼ਿੱਲੇ ਹੱਕ ਤਜ਼-ਲੀਲ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥੧੧੫॥
(ਉਚਾਰਨ	= ਤਜ਼-ਲੀਲ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ	= ਸਾਹਿਬੇ = ਮਾਲਿਕ/ਅਕਲੀਲ=ਤਾਜ/ਜ਼ਿੱਲੇ=ਛਾਂ/ਹੱਕ=ਰੱਬ/ ਤਜ਼ਲੀਲ= ਛਾਉਣ ਵਾਲੇ ।
ਅਰਥ	= (ੴ) ਸਾਰਿਆਂ ਤਾਜਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ ।
ਅਰਥਾਤ	= ਸਾਰੀਆਂ ਬਾਦਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ । (ਅ) ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਂ ਛਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
ਅਰਥਾਤ	= ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਂ = ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਅਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਟਕਸਾਲਾਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀਆਂ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਇਆ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ।
ਯਥਾ	= ਮਾਇਆ ਛਾਇਆ ਏਕ ਸੀ ਵਿਰਲਾ ਬੁੜੇ ਕੋਇ ॥

ਕਿ ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਇਆ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਤੱਥ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਛਾਇਆ ਝੂਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮਾਇਆ ਝੂਠੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਰੱਬ ਸੱਚਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮਾਇਆ ਵੀ ਸੱਚੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਇਆ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ

ਦੂਜਾ ਅਰਥ= ਮਾਇਕੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਣਾਵਟ, ਕਲਗੀ ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਰਾਜਸੀ ਲਿਬਾਸ ਨੂੰ, ਛਾਉਣ ਵਾਲੇ (ਅਥਵਾ) = ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਪ੍ਰਸੀਪਲ ਰੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਲੇ ਦਾ ਛਾਇਆ ਅਰਥ ਮੰਨ ਕੇ ਅਤੇ ਤਜ਼ਲੀਲ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਅਰਥ ਮੰਨ ਕਰਕੇ ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ= ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੱਬ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹਨ

(ਉ) ਖਾਜਨੇ ਹਰ ਗੰਜ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਮਰ-ਹਮੇ ਹਰ ਰੰਜ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੯॥

(ਉਚਾਰਨ = ਮਰ-ਹਮੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਖਾਜਨੇ = ਖਜ਼ਾਨਚੀ/ਹਰ=ਹਰੇਕ/ਗੰਜ = ਖਜ਼ਾਨੇ/ਮਰਹਮੇ = ਮਲੂਮ /ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਰੰਜ = ਦੁੱਖ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਹਨ ਹਰੇਕ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥

(ਅ) ਮਲੂਮ ਹਨ ਹਰੇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥

(ਉ) ਦਾਵਰੇ ਆਫਾਕ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਦਰ ਦੋ ਆਲਮ ਤਾਕ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੭॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਦਾਵਰੇ = ਰੱਬ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ/ਆਫਾਕ = ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦੇਖੇ ਜਿੱਥੇ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਛੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਜਿੱਥੇ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ ਉਸਨੂੰ ਆਫਾਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਭਾਵਾਰਥ) = ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਆਸਮਾਨ (ਭਾਵ) = ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ/

ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਤਾਕ = ਇੱਕ, ਅਦੁਤੀ, ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਸਾਰ

ਤਾਕ ਦਾ ਅਰਥ=ਨਿਪੁੰਨ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਵੀ ਹੈ (ਨੋਟ=ਤਾਕ ਪਾਠ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਅੰਗੂਹਾਂ ਦੀ ਵੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।)/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਆਸਮਾਨ (ਭਾਵ) = ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
 (ਅ) ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦੁੱਤੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ** = ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿੱਚ (ਵਿਚਰਨ ਵਾਸਤੇ) ਹੁਸ਼ਿਆਰ (ਵਾ) ਨਿਪੁੰਨ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
 (ੴ) ਹੱਕ ਖੁਦ ਵੱਸਾਫੇ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਬਰ-ਤਰੀਂ ਅੰਸਾਫੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੮॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹੱਕ=ਰੱਬ/ਖੁਦ=ਆਪ/ਵੱਸਾਫੇ = ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਬਰਤਰੀਨ = ਉੱਚੀਆਂ/ਅੰਸਾਫੇ = ਸਿਫਤਾਂ /
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਰੱਬ ਆਪ ਸਿਫਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਉੱਚੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ
 (ੴ) ਖਾਸ-ਗਾਂ ਦਰ ਪਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਕੁਦਸੀਆਂ ਬਾ-ਰਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੧੯॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਖਾਸਗਾਨ = ਖਾਸ ਲੋਕ/ਦਰ=ਵਿੱਚ/ਪਾਏ = ਪੈਰਾਂ/ਕੁਦਸੀਆਂ = ਪਵਿੱਤ੍ਰ /ਬਾ = ਨਾਲ/ਰਾਏ = ਸਲਾਹ (ਨੋਟ = ਦੂਸਰਾ ਪਾਠ ਇਕੱਠਾ ਬਾਰਾਏ ਵੀ ਹੈ ਅਰਥ “ਵਾਸਤੇ” ਹੈ)
- ਅਰਥ** = (ੴ) (ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ) ਖਾਸ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ।
 (ਅ) (ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ
- ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ** = ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਜਤ, ਆਬਹੂ ਵਾਸਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
 (ੴ) ਮੁਕਾਬਿਲਾਂ ਮੱਦਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਜਾਨੋ ਦਿਲ ਰਾ ਰਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੦॥
- (ਉਚਾਰਨ = ਮੁਕ-ਬਿਲਾਂ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੁਕਬਿਲਾਂ = ਕਬੂਲ ਹੋਏ/ਮੱਦਾਹ = ਸਲਾਹੁਣੇ ਵਾਲੇ, ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨ .
                   ਵਾਲੇ /ਰਾ = ਨੂੰ/ਰਾਹ = ਰਸਤਾ, ਰਾਹਤ, ਸੁਖ /
ਅਰਥ   = (ਉ) ਕਬੂਲ ਹੋਏ ਲੋਕ ਸਲਾਹੁਣੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
                   ਜੀ ਨੂੰ।
        (ਅ) ਦਿਲ ਤੇ ਜਾਨ ਨੂੰ ਨੇਕੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ
                   ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
- ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ**= ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ
                   ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
        (ਉ) ਲਾ-ਮਕਾਂ ਪਾ-ਬੋਸਿ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
        (ਅ) ਬਰ ਦੋ ਆਲਮ ਕੋਸਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੧॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਲਾ-ਮਕਾਨ=ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ, ਘਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ (ਭਾਵ) = ਰੱਬ/
                   ਪਾ=ਚਰਨ/ਬੋਸਿ=ਚੁੰਮਦਾ/ਆਲਮ=ਜਹਾਨ/ਕੋਸਿ = ਨਗਾਰਾ/
        (ਉ) ਰੱਬ ਵੀ ਪੈਰ ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ।
        (ਅ) ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਉੱਪਰ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
                   ਜੀ ਦਾ।
        (ਉ) ਸੁਲਸ ਹਮ ਮਹਕੂਮਿ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
        (ਅ) ਰੁਬਅ ਹਮ ਮਖਤੂਮਿ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੨॥
- (ਉਚਾਰਨ)** = ਰੁੱਬਾ ਬੋਲੋ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਰੁੱਬਅ ਵੀ ਉਚਾਰਨ
                   ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸੁਲਸ=ਤਿੰਨ/ਹਮ=ਭੀ/ਮਹਕੂਮਿ=ਪਰਜਾ, ਤਾਬਿਆਦਾਰ,
                   ਆਗਿਆਕਾਰ / ਰੁਬਅ = ਚਾਰ/ਹਮ=ਭੀ/ਮਖਤੂਮਿ = ਮੋਹਰ /
- ਅਰਥ**   = (ਉ) ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਤਾਬਿਆਦਾਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
                   ਜੀ ਦੇ।
        (ਅ) ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਮੋਹਰ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
                   ਦੀ।
        (ਉ) ਸੁਦਸ ਹਲਕਹ ਬ-ਗੋਸ਼ਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
        (ਅ) ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਫਗਾਨ ਜੋਸ਼ਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੩॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸੁਦਸ=ਛੇ/ਹਲਕਹ = ਕੁੰਡਲ/ਬ-ਗੋਸ਼ਿ = ਕੰਨਾਂ/ਦੁਸ਼ਮਨ = ਵੈਰੀਆਂ
                   ਨੂੰ/ਅਫਗਾਨ = ਪਛਾੜਣੇ ਵਾਲਾ, ਪਟਕਾਉਣ ਵਾਲਾ।

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਛੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਾਸ ਹਨ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੋਸ਼ (ਅਥਵਾ) = ਬੀਰ ਰਸ
 ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
- (ੴ) ਖਾਲਿਸੇ ਬੇ-ਕੀਨਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
- (ਅ) ਹੱਕ ਹੱਕ ਆਈਨਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੪॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਖਾਲਿਸੇ = ਸ਼ੁੱਧ/ਬੇ=ਰਹਿਤ/ਕੀਨਹ = ਕਪਟ/ਹੱਕ = ਸੱਚੇ/ਹੱਕ =
 ਰੱਬ/ਆਈਨਹ = ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਜੈਸਾ, ਵਰਗੇ /
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਪਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ। ਐਸਾ
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਹੈ।
- ਦੂਜਾ ਅਰਥ** = ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਖਾਲਿਸਾ
 ਪੰਥ ਕਪਟ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹਨ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਵਰਗੇ ਹਨ
 (ੴ) ਹੱਕ ਹੱਕ ਅੰਦੇਸ਼ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
- (ਅ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਰਵੇਸ਼ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੫॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਹੱਕ = ਸੱਚੇ/ਹੱਕ = ਰੱਬ/ਅੰਦੇਸ਼ = ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਸੋਚਨ
 ਵਾਲੇ/ਦਰਵੇਸ਼ = ਛਕੀਰ /
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਜੀ
 (ਅ) ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਛਕੀਰ ਵੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਜੀ।
- ਨੋਟ** = ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਛਕੀਰ ਪਦ ਦੇ ਅਰਥ ਇੰਝ ਕੀਤੇ ਹਨ।
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਛਕੀਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਛੇ, ਕਾਫ਼, ਯੇ
 ਅਤੇ ਰੇ।
 ਛੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਛਖਰ / ਛਕੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭੁਦਾ ਤੇ ਮਾਨ ਹੁੰਦਾ
 ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭੁਦਾ ਮੇਰਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।
 ਕਾਫ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੁਦਰਤ/ਛਕੀਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਨ
 ਮੌਹਨੀ ਮਾਇਆ, ਕੁਦਰਤ ਵੀ ਹਰ ਵਕਤ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ

ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਖੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਫ਼ਕੀਰ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਭੇਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਯੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਯਾਦ / ਫ਼ਕੀਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ

ਰੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰਹਮ / ਫ਼ਕੀਰ ਦੀ ਦਇਆ ਦਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸੀਤਲ ਧਾਰਾ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਵਰਸਦੀ ਹੈ।

ਨੋਟ = ਮਹਾਨ ਕੌਸ਼ਕਾਰ ਨੇ ਫ਼ਕੀਰ ਦਾ ਅਰਥ = ਕੰਗਾਲ, ਦਰਵੇਸ਼, ਸਾਧੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਅਰਥਾਤ = ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ (ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ਼) ਇੱਕ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਿਹੜੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਲਿਖਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰਾਂ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਦਾਤੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਫ਼ਕੀਰ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਏਹੀ ਭਾਵ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਏਥੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(ਉ) ਮੁਕੱਰਮ - ਉਲ - ਫ਼ਜ਼ਾਲ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਮੁਨਇਮ - ਉਲ - ਮੁਤਅਾਲ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੬॥

(ਉਚਾਰਨ = ਮੁਕੱਰ-ਮੁੱਲ - ਫ਼ਜ਼ਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਨ-ਇ-ਮੁੱਲ-ਮੁੱਤਅਾਲ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਮੁਕੱਰਮ = ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ/ਉਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ ਫ਼ਜ਼ਾਲ = ਕਿਰਪਾ/ਮੁਨਇਮ = ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ/ਅਲ= ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਮੁੱਤਅਾਲ = ਬਲੰਦ, ਉੱਚਾ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਅ) ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਉ) ਕਾਰਿਮ-ਅਲ-ਕਰੰਮ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਰਾਹਿਮ - ਉਲ - ਰੱਹਾਮ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੭॥

- (ਉਚਾਰਨ) = ਕਾਰਿ+ਮੁੱਲ+ਕੱਗਾਮ ਅਤੇ ਰਾਹਿ-ਮੁੱਲ-ਰੱਹਾਮ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਕਾਰਿਮ = ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾਤਿਆਂ ਦੇ/ਕੱਗਾਮ = ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ ਹਨ /ਅਲ = ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ ਰਾਹਿਮ = ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ /ਰੱਹਾਮ=ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
- ਅਰਥ = (ਉ) ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾਤਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾਤੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
- (ਅ) (ਜਗਤ ਦੇ ਉਪਰ) ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ (ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਆਦਿਕ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ) ਦੇ ਉਪਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
- (ਉ) ਨਾਇਮ-ਅਲ-ਮੁਨਆਮ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
- (ਅ) ਫਾਹਿਮ=ਉਲ-ਫੱਹਾਮ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੮॥
- (ਉਚਾਰਨ) = ਨਾ-ਇ-ਮੁੱਲ-ਮੁਨਆਮ ਅਤੇ ਫਾਹਿ-ਮੁੱਲ-ਫੱਹਾਮ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ = ਨਾਇਮ = ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸੌਣ ਵਾਲਾ/ਮੁਨਆਮ = ਵੱਡਾ, ਵੱਡੀਆਂ, ਵੱਡੀ, ਮੂਬ/ਫਾਹਿਮ = ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ / ਫੱਹਾਮ = ਸਮਝਿਆ ਹੋਇਆ /
- ਅਰਥ = (ਉ) ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
- ਦੂਜਾ ਅਰਥ = ਕੁੰਭਕਰਣਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡੀ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
- ਅਰਥਾਤ = ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ (ਨੀਂਦ) ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ (ਭਾਵ) ਵੇਦਾਂਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਲੈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ; ਗੁੜੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਲਗਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਓਹੀ ਗੱਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਏਥੇ ਫਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- (ਅ) ਸਮਝਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਝਦਾਰ (ਅਥਵਾ)-ਸਿਆਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਆਣੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
- (ਉ) ਦਾਇਮੋ ਪਾਇੰਦਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
- (ਅ) ਫੱਕੁਸੈ ਫਰਖੁੰਦਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੨੯॥

- ਪਦ ਅਰਥ** = ਦਾਇਮੋ = ਸਦਾ / ਪਾਇੰਦਹ = ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ/ਛੁਰ੍ਖੋ= ਮੁਬਾਰਿਕ,
ਸੁੰਦਰ / ਛਰਖੁੰਦਹ = ਪਵਿੱਤਰ।
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
(ਅ) ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
(ਉ) ਛੈਜੇ ਸੁਭਹਾਂ ਜਾਤੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
(ਅ) ਨੂਰੇ ਹੱਕ ਲਮਆਤੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੦॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਲੱਮਆਤੇ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਛੈਜੇ = ਕਿਰਪਾ/ਸੁਭਹਾਨ = ਰੱਬੀ/ਜਾਤੇ = ਜਾਤ/ਹੱਕ= ਰੱਬੀ /
ਲਮਆਤੇ = ਚਮਕਾਰੇ ਵਾਲਾ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਾਲਾ /
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਰੱਬੀ ਕਿਰਪਾ ਵਾਲੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ।
(ਅ) ਰੱਬ ਦੇ ਚਮਕਾਰੇ ਵਾਲਾ ਨੂਰ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ।
(ਉ) ਸਾਮਿਆਨੇ ਨਾਮ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
(ਅ) ਹੱਕ ਬੀਂ ਜਿ ਇਨਆਮ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੧॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਸਾਮਿ-ਆਨੇ ਅਤੇ ਇਨਆਮ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਇਨਾਮ ਵਾਂਗ
ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਸਾਮਿਆਨੇ = ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ / ਹੱਕ=ਰੱਬ/ਬੀਂ=ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ/
ਜਿ=ਨਾਲ / ਇਨਆਮ = ਇਨਾਮ, ਬਖਸ਼ਿਸ /
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
(ਅ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ ਦੇ ਨਾਲ, (ਕਈ
ਜਗਿਆਸੂ) ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ।
(ਉ) ਵਾਸਿਫਾਨੇ ਜਾਤਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
(ਅ) ਵਸਲ ਅਜ਼ ਬਰਕਾਤਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੨॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਵਾਸਿਫਾਨੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਵਾਸਿਫਾਨੇ = ਤਾਰੀਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਉਸਤਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/
ਜਾਤਿ = ਹਸਤੀ, ਜਾਤ/ਵਸਲ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਿਲਾਪ
ਕਰਦੇ ਹਨ / ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਬਰਕਾਤਿ = ਬਰਕਤਾਂ /
- ਅਰਥ** = (ਉ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਦੀ, ਉਸਤਤ ਕਰਨ
ਵਾਲੇ, ਕਈ ਜਗਿਆਸੂ ;
(ਅ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ।

(ੴ) ਰਾਕਿਮਾਨੇ ਵਸਫਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਨਾਮਵਰ ਅਜ਼ ਲੁੜਫਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੩॥

(ਉਚਾਰਨ = ਰਾਕਿ-ਮਾਨੇ ਇਕੱਠਾ ਅਤੇ ਲੁੜਫਿ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਰਾਕਿਮਾਨੇ = ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ/ਵਸਫਿ = ਉਸਤਤ/ਨਾਮਵਰ =
ਪ੍ਰਸਿੱਧ/ਅਜ਼ = ਨਾਲ / ਲੁੜਫਿ = ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ
ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਲਿਖਾਰੀ (ਕੰਕਨ, ਭਾਈ ਜੈਤਾ,
ਟਹਿਕਣ)-ਆਦਿਕ;

(ਅ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ
ਗਏ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ = (ੴ) ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਨਾਲ “ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ” ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੀਜਾ ਅਰਥ = (ੴ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੱਬ ਦੀ ਉਸਤਤ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ
ਵੱਡੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ

(ਅ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦੇ ਨਾਲ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੨ ਕਵੀ ਵੀ “ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ” ਹੋ ਗਏ।

ਅਰਥਾਤ = ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਲੋਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ,
ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ,
ਉੱਚੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦਾ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਲੋਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ੩੦੦ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ
ਪ੨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਐਸੀ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦੇਸਤਾਨ ਵਿੱਚ
ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਜੋ ੩੦੦ ਰਾਗਾਂ ਅਤੇ ਪ੨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ
ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚੀ ਲਿਖਣ
ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ੴ) ਨਾਜ਼ਿਰਾਨੇ ਰੂਇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਮਸਤੇ ਹੱਕ ਦਰ ਕੂਇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੪॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਨਾਜ਼ਿਰਾਨੇ = ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ/ਰੂਇ=ਚਿਹਰੇ/ਮਸਤੇ= ਮਸਤ,

- ਮਸਤਾਨੇ/ਹੱਕ = ਰੱਬ / ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਕੂਇ = ਗਲੀ ।
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ = ਕਈ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
 (ਅ) ਕਈ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ, ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ, ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
- ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ** = (ੴ) ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ।
 (ਅ) ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ, ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ, ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉੱਚੇ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਰਲ ਕਰਕੇ, ਰਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ, ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਿਸੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮ ਰਸ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾ ।
- ਯਥਾ** = ਆਤਮਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ ॥
 ਮੈਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭ ਮੈਂ ਤਾਸ ਮੈਂ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਿਨ ਭੇਵ ॥
- (ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਲੋਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)
- (ੴ) ਖਾਕਿ - ਬੋਸੇ ਪਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
- (ਅ) ਮੁਕਾਬਿਲ ਅਜ਼ ਆਲਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੫॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਖਾਕਿ = ਧੂੜੀ / ਬੋਸੇ = ਚੁੰਬਨ ਵਾਲੇ/ਪਾਏ=ਪੈਰਾਂ ਦੀ/ਮੁਕਾਬਿਲ = ਕਬੂਲ ਹੋ ਗਏ/ਅਜ਼=ਤੌਂ/ਆਲਾਏ=ਨਿਆਮਤਾਂ, ਵਡਿਆਈਆਂ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਕਈ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜੀ ਨੂੰ ਚੁੰਬਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
 (ਅ) ਕਈ ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੌਂ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਬੂਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।
- (ੴ) ਕਾਦਿਰੇ ਹਰ ਕਾਰ ; ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
- (ਅ) ਬੇ-ਕਸਾਂ ਰਾ ਯਾਰ ; ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੬॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਕਾਦਿਰੇ = ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ (ਕਰਤਾਰ)/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਕਾਰ=ਕੰਮ /

- ਬੇਕਸਾਂ = ਕਮਜ਼ੋਰ/ਰਾ = ਦੇ / ਯਾਰ = ਦੋਸਤ, ਸਹਾਇਕ।
ਅਰਥ = (ੴ) ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਤਾਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਅਰਥਾਤ = ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
 (ਅ) ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ (ਅਥਵਾ)= ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
 (ੴ) ਸਾਜਿਦੋ ਮਸਜੂਦ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਜੁਮਲਹ ਫੈਜੋ ਜੂਦ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੭॥
ਪਦ ਅਰਥ = ਸਾਜਿਦੋ = ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ/ਮਸਜੂਦ = ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ
 ਵਾਲੇ/ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ/ਫੈਜੋ = ਕਿਰਪਾਵਾਂ/ਜੂਦ=ਮਿਹਰਬਾਨੀਆਂ।
ਅਰਥ = (ੴ) (ਰੱਬ ਅੱਗੇ) ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ (ਸਿਸਟੀ ਤੋਂ) ਸਿਜਦਾ
 ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਪ ਹੀ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ= ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਖਾਲਿਸੇ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਖਾਲਿਸੇ
 ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣ
 ਸਮੇਂ ਖਾਲਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਸਿਜਦਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਪ ਹੀ ਹਨ
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
 (ਅ) ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਪਾਵਾਂ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ (ਪੰਜ) ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
 ਸਿੰਘ ਜੀ।
 (ੴ) ਸਰਵਰਾਂ ਰਾ ਤਾਜ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
 (ਅ) ਬਰ-ਤਰੀਂ ਮਿਆ-ਰਾਜ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੮॥
(ਉਚਾਰਨ) = ਮਿਆ-ਰਾਜ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
ਪਦ ਅਰਥ = ਸਰਵਰਾਂ = ਸਰਦਾਰ/ਰਾ=ਦੇ/ਤਾਜ = ਛਤਰ/ਬਰਤਰੀਨ = ਬਹੁਤ
 ਜ਼ਿਆਦਾ/ਮਿਆਰਾਜ = ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ।
 (ੴ) ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
 (ਅ) ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।
ਅਰਥਾਤ = ਉੱਚੇ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਮਰਤਬੇ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।
 (ੴ) ਅਸ਼ਰ ਕੁਦਸੀ ਰਾਮਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
 (ਅ) ਵਾਸਿਫੇ ਇਕਰਾਮਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੩੯॥
ਪਦ ਅਰਥ = ਅਸ਼ਰ = ਦਸ (ਅਰਥਾਤ) = (1) ਅਸ਼ਰ ਅਕੂਲ ਯੂਨਾਨੀ ਹਕੀਮਾਂ
 ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿੱਚ ਦਸ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ ਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ (੨) ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਦਸ ਅਵਤਾਰ/ਕੁਦਸੀ = ਪਵਿੱਤਰ/ਰਾਮੀ = ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ/ਵਾਸਿਫੇ = ਸਿਫਤ/ਇਕਰਾਮੀ = ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ/

ਅਰਥ = (ੴ) ਅਕੂਲ ਅਸ਼ਰਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਹਨ।
(ਅਥਵਾ) = ਤਾਬਿਆਦਾਰ ਹਨ।

(ਅ) ਅਕੂਲ ਅਸ਼ਰਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ, ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ

(ੴ) ਉੱਮੰ ਕੁਦਸ ਬ-ਕਾਰਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਗਾਸ਼ੀਆਂ ਬਰਦਾਰਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੦॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਉੱਮੰ=ਮਾਈਆਂ, ਦੇਵੀਆਂ/ਕੁਦਸ = ਪਵਿੱਤ੍ਰ/ਬ-ਕਾਰਿ = ਕੰਮ/ਗਾਸ਼ੀਆਂ = ਨੌਕਰ/ਬਰ=ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਦਾਰ = ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ /

ਅਰਥ = (ੴ) ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਾਈਆਂ (ਦੇਵੀਆਂ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਅਥਵਾ = ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹਨ।

(ਅ) ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ (ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ੴ) ਕਦਰੋ ਕੁਦਰਤ ਪੇਸ਼ਿ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਇਨ-ਕਿਯਾਦ ਅੰਦੇਸ਼ਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੧॥

(ਉਚਾਰਨ = ਇਨ-ਕਿਆਦ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਦਰੋ = ਮਰਤਬੇ/ਕੁਦਰਤ = ਤਾਕਤ, ਮਾਇਆ/ਪੇਸ਼ਿ = ਸਾਹਮਣੇ /ਇਨਕਿਯਾਦ = ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ/ਅੰਦੇਸ਼ਿ = ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਸਾਰੇ ਮਰਤਬੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਖੜੀਆਂ) ਹਨ।

(ਅ) ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ੴ) ਤਿੱਸਾਫ਼ ਉਲਵੀ ਖਾਕਿ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਚਾਕਰੇ ਚਾਲਾਕ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੨॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਤਿੱਸਾ = ਨੌ/ਉਲਵੀ = ਦੇਵਤੇ/ਖਾਕਿ= ਧੂੜੀ/ਚਾਕਰੇ = ਨੌਕਰ,

ਸੇਵਕ /ਚਾਲਾਕ = ਹੁਸ਼ਿਆਰ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਨੌ ਖੰਡ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜੀ ਹਨ।

(ਅ) ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਸੇਵਕ ਹਨ।

(ਉ) ਤਖਤ ਬਾਲਾ ਜ਼ੇਰਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਲਾ-ਮਕਾਨ ਸੈਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੩॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਾਲਾ = ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ/ਜੇਰਿ = ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੇ/ਲਾ=ਮਕਾਨ = ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ (ਭਾਵ) ਰੱਬ/ਸੈਰ=ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਸਾਰੇ ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ ਨੌ ਅਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲੇ ਪਤਾਲ ਅਗਦਿਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਤਖਤ ਹਨ।

(ਅ) ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਉ) ਬਰਤਰ ਅਜ਼ ਹਰ ਕਦਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਜਾਵਿਦਾਨੀ ਸਦਰ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੪॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਰਤਰ = ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਕਦਰ= ਮਰਤਬੇ, ਪਦਵੀ/ਜਾਵਿਦਾਨੀ=ਸਦਾ/ਸਦਰ=ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ /

(ਉ) ਹਰੇਕ ਮਰਤਬੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਅ) ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ= ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਰੂਪ ਕੌਠੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਸਦਾ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਵਾਲੇ (ਵਾ) = ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਉ) ਆਲਮੇ ਰੌਸ਼ਨ ਜ਼ਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਜਾਨੋ ਦਿਲ ਗੁਲਸ਼ਨ ਜ਼ਿ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੫॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਲਮੇ=ਜਹਾਨ/ਰੌਸ਼ਨ=ਚਾਨਣ/ਜ਼ਿ=ਤੋਂ/ਗੁਲਸ਼ਨ=ਫੁਲਵਾੜੀ/

- ਅਰਥ** = (ੴ) ਜਹਾਨ ਰੋਸ਼ਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ।
 (ਅ) ਹਰੇਕ ਜਾਨ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ (ਖਿੜੀ ਹੈ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ) ਤੋਂ ।
 (ੴ) ਰੋਜ਼ ਅਫ਼ਜ਼ੂਨ੍ਹ ਜਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਜ਼ੇਬੇ ਤਖਤੋਂ ਗਾਹ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੯॥
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਰੋਜ਼=ਦਿਨ/ਅਫ਼ਜ਼ੂਨ੍ਹ=ਵਧਣ ਵਾਲਾ/ਜਾਹ = ਮਰਤਬਾ/ਜ਼ੇਬੇ=ਸਜਾਉਣ ਵਾਲਾ / ਤਖਤੋਂ = ਸਿੰਘਾਸਨ / ਗਾਹ = ਜਗ੍ਹਾ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਰਤਬਾ ਵਧਣ ਵਾਲਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ।
 (ਅ) ਹਰੇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਤਖਤ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਹਰੇਕ ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ।
- ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ**= ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਤਖਤੋਗਾਹ ਇਕੱਠਾ ਪਾਠ ਮੰਨ ਕਰਕੇ ਗਾਹ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ = ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ-ਤਖਤ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
- ਅਰਥਾਤ** = ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ-ਤਖਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।
 (ੴ) ਮੁਰਸ਼ਿਦਉਲ ਦਾਰੈਨ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਬੀਨਿਸ਼ੇ ਹਰ ਐਨ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੭॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਮੁਰਸ਼ਿ-ਦੁੱਲ - ਦਾਰੈਨ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਮੁਰਸ਼ਿਦ=ਗੁਰੂ/ਦਾਰੈਨ=ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ/ਬੀਨਿਸ਼ੇ=ਨਜ਼ਰ/ਐਨ=ਅੱਖ/
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥
 (ਅ) ਹਰ ਅੱਖ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ॥
 (ੴ) ਜੁਮਲਹ ਦਰ ਫਰਮਾਨੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਬਰ-ਤਰਾਮਦ ਸ਼ਾਨੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੮॥
- (ਉਚਾਰਨ** = ਬਰ-ਤਰਾਮਦ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)
- ਪਦ ਅਰਥ** = ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ, ਤਮਾਮ/ਦਰ=ਵਿੱਚ/ਫਰਮਾਨੇ = ਹੁਕਮ, ਆਗਿਆ /ਬਰਤਰ = ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ/ਆਮਦ = ਆਈ ਹੈ/ਸ਼ਾਨੇ = ਸ਼ਾਨ /
- ਅਰਥ** = (ੴ) ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਹਨ ।
 (ਅ) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ (ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚੋਂ) ਸਭ

ਤੋਂ ਉੱਚੀ (ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਆਈ) ਹੈ।

(ਉ) ਹਰ ਦੋ ਆਲਮ ਖੈਲਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਜੁਮਲਾ ਅੰਦਰ ਜੈਲਿ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੪੯॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਆਲਮ = ਜਹਾਨ / ਖੈਲਿ = (1) “ਘੋੜਾ”, ਨੋਟ = ਘੋੜੇ ਤੋਂ
(ਭਾਵ ਅਰਥ) = “ਸੈਨਾ” ਦਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ)। (2) ਖਾਨਦਾਨ /
ਜੁਮਲਾ = ਸਾਰੇ/ਜੈਲਿ = ਪੱਲੇ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ ਸੈਨਾ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ = ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਹਨ।

(ਅ) ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੱਲੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਸਾਰੇ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਪਕੜਨ
ਵਾਲੇ ਹਨ।

(ਉ) ਵਾਹਿਬ-ਉਲ-ਵੱਹਾਬ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਫਾਤਿਹੇ ਹਰ ਬਾਬ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੦॥

(ਉਚਾਰਨ = ਵਾਹਿ-ਬੁਲ-ਵੱਹਾਬ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਵਾਹਿਬ = ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾਤਿਆਂ ਦੇ/ਵੱਹਾਬ = ਦੇਣ ਵਾਲੇ
ਦਾਤੇ/ਫਾਤਿਹੇ = ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਬਾਬ = ਦਰਵਾਜ਼ੇ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਦਾਤਿਆਂ ਦ੍ਰੂੰ ਦਾਤੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।
(ਅ) ਹਰੇਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਰਥਾਤ = ਹਰੇਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਿਜਈ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

(ਉ) ਸ਼ਾਮਿਲ-ਉਲ-ਅਸ਼ਫਾਕ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਕਾਮਿਲ-ਉਲ-ਅਖਲਾਕ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੧॥

(ਉਚਾਰਨ = ਸ਼ਾਮਿ-ਲੁੱਲ-ਅਸ਼ਫਾਕ ਅਤੇ ਕਾਮਿ-ਲੁੱਲ-ਅਖਲਾਕ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਸ਼ਾਮਿਲ=ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ/ਉਲ=ਕ੍ਰਿਆ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਨ/ਅਸ਼ਫਾਕ = ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼, ਮਿਹਰਬਾਨੀ/ਕਾਮਿਲ = ਪੂਰਾ/
ਅਖਲਾਕ=ਇਖਲਾਕ, ਚੰਗੀ ਆਦਤ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੁਭ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ/

ਅਰਥ = (ਉ) ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਅਥਵਾ) = ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ
ਭਰਪੂਰ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ।

(ਅ) ਸੁਭ ਅਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।

(ਉ) ਬੂਹ ਦਰ ਹਰ ਜਿਸਮ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਨੂਰ ਦਰ ਹਰ ਚਸ਼ਮ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੨॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਰੂਹ = ਆਤਮਾ/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਜਿਸਮ = ਸਰੀਰ/ਨੂਰ =
ਰੋਸ਼ਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼/ਦਰ = ਵਿੱਚ/ਹਰ = ਹਰੇਕ/ਚਸ਼ਮ = ਅੱਖ

ਅਰਥ = (ਉ) ਹਰੇਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।

(ਅ) ਹਰੇਕ ਅੱਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।

(ਉ) ਜੁਮਲਹ ਰੋਜ਼ੀ ਖੂਅਰੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਛੈਜ਼ੇ ਹੱਕਾਂ ਅਮਤਾਰੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੩॥

(ਉਚਾਰਨ = ਖੂਅਰੇ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਰੇ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਜੁਮਲਹ = ਸਾਰੇ / ਰੋਜ਼ੀ=ਰੋਜ਼ੀ/ਖੂਅਰੇ = ਖਾਣ ਵਾਲੇ / ਛੈਜ਼ੇ =
ਕਿਰਪਾ/ ਹੱਕਾਂ = ਰੱਬੀ/ਅਮਤਾਰੇ = ਵਰਖਾ ।

ਅਰਥ = (ਉ) ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।

ਯਥਾ = ਜਾਨ ਕੌ ਦੇਤ ਅਜਾਨ ਕੌ ਦੇਤ; ਜਮੀਨ ਕੌ ਦੇਤ ਜਮਾਨ ਕੌ ਦੈ ਹੈ ॥
ਕਾਹੇ ਕੌ ਡੋਲਤ ਹੈ ਤੁਮਰੀ ਸੁਧ; ਸੁੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਪਦਮਾਪਤਿ ਲੈ ਹੈ ॥

(ਦੀਨਨ ਕੇ ਸਵੱਖੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ= ਸਾਰੇ ਹੀ ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ।

(ਅ) ਰੱਬੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਜੀ ।

(ਉ) ਬਿਸਤੋਂ ਹਫਤ ਰਾਦਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਖਾਕਿ-ਰੋਬ ਸਰਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੪॥

(ਉਚਾਰਨ = ਖਾਕਿ-ਰੋਬ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ)

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਿਸਤੋਂ = $20/ਹਫਤ = 7/ਰਾਦਾਏ = ਮੰਗਤੇ/ਖਾਕਿ-ਰੋਬ = ਝਾੜੂ$
ਦੇਣ ਵਾਲੇ/ਸਰਾਏ = ਮੰਦਰ /

ਅਰਥ = (ਉ) ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ (ਅਥਵਾ) ਸਤਾਈ ਨਛੱਤਰ ਮੰਗਤੇ ਹਨ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ।

(ਅ) ਅਤੇ ਸਤਾਈ ਨਛੱਤਰ ਆਦਿਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਅੱਗੇ ਝਾੜ੍ਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ।

(ੴ) ਖੁਮਸ ਵਸਫ਼ਿ-ਪੈਰਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਆ) ਹਫ਼ਤ ਹਮ ਸ਼ੈਦਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੫॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਖੁਮਸ = ਪੰਜ/ਵਸਫ਼ਿ = ਉਸਤਤ/ਪੈਰਾਏ = ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ/ਹਫ਼ਤ = ਸੱਤ/ਹਮ = ਭੀ/ਸ਼ੈਦਾਏ = ਆਸ਼ਿਕ ।

ਅਰਥ = (ੴ) ਪੰਜ ਤੱਤ (ਵਾ) = ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ (ਅਥਵਾ) = ਪੰਜ ਕੌਸ਼; ਉਸਤਤੀ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ।

ਪੰਜ ਤੱਤ = (1) ਅਕਾਸ਼ (2) ਵਾਯੂ (3) ਅਗਾਨੀ (4) ਜਲ (5) ਪ੍ਰਿਥਮੀ

ਪੰਜ ਕੌਸ਼ = (1) ਅੰਨਮਯ ਕੌਸ਼ (2) ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੌਸ਼ (3) ਮਨੋਮਯ ਕੌਸ਼ (4) ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਕੌਸ਼ (5) ਅਨੰਦਮਯ ਕੌਸ਼

ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ = (1) ਪ੍ਰਾਣ (2) ਅਪਾਨ (3) ਉਦਾਨ (4) ਸਮਾਨ (5) ਬਿਆਨ
(ਆ) ਸੱਤ ਦੀਪ, ਸਤ ਸਮੁੰਦਰ ਭੀ ਆਸ਼ਿਕ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ।

(ੴ) ਬਰ ਦੋ ਆਲਮ ਦਸਤ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਆ) ਜੁਮਲਹ ਉਲਵੀ ਪਸਤ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੬॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਰ=ਉਪਰ/ਆਲਮ=ਜਹਾਨ/ਦਸਤ=ਹੱਥ/ਜੁਮਲਹ=ਸਾਰੇ ਉਲਵੀ = ਫਰਿਸ਼ਤੇ, ਦੇਵਤੇ/ਪਸਤ=ਨੀਵੇਂ /

ਅਰਥ = (ੴ) ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਉਪਰ ਹੱਥ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ।

(ਆ) ਸਾਰੇ (ਉੱਚੇ) ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਨੀਵੇਂ ਹਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ।

ਅਥਵਾ = ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹਨ ।

(ੴ) ਲਾਲ ਸਗੋ ਗੁਲਾਮੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਆ) ਦਾਗਦਾਰੇ ਨਾਮੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੭॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਲਾਲ=ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ/ਸਗੋ = ਕੁਕਰ/ਗੁਲਾਮੇ = ਦਾਸ/ਦਾਗਦਾਰੇ = ਧੱਬੇ ਵਾਲਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ/ਨਾਮੇ = ਨਾਮ /

ਅਰਥ = (ੴ) ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਕੁੱਤਾ ਹੈ ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।

(ਅ) ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ
ਵਾਲਾ (ਭਾਵ) ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ ਹਾਂ।

ਉਥਾਨਕਾ = ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਾਸ ਇੱਕ
ਕੂਕਰ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੁਰਕੀ
ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੱਕ ਰਹੇ
ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਤੋਂ ਬੁਰਕੀ ਦੀ ਮੰਗ
ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੱਤੇ ਵਰਗੇ
ਸਬਰੀ ਤੇ ਸੰਤੋਖੀ ਬਣੋ (ਅਥਵਾ) = ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਰੱਖੋ। ਕੁੱਤੇ ਨੇ
ਬੁਰਕੀ ਮੰਗੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਬੁਰਕੀ ਪਾਈ ਹੈ
ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਚਾਰਨ ਲੱਗੇ।

(ਉ) ਕਮਤਰੀਂ ਜਿ ਸਗਾਂਨੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਰੇਝਹ ਚੀਨੇ ਖੂਨੇ, ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੮॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਖੂਨੇ ਦਾ ਵਾਵਾ ਸਾਈਲੈਟ ਕਰਕੇ ਖਾਨੇ ਬੋਲੋ

ਪਦ ਅਰਥ = ਕਮਤਰੀਨ=ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ/ਜਿ=ਤੋਂ/ਸਗਾਂਨੇ = ਕੁੱਤਿਆਂ/ਰੇਝਹ =
ਟੁਕੜੇ/ਚੀਨੇ = ਚੁਣੇ ਹੋਏ, ਚੁਣ ਕਰਕੇ / ਖੂਨੇ = ਖਾਣ ਵਾਲੇ

ਅਰਥ = (ਉ) ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ! ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੋਂ (ਵੀ
ਨੰਦ ਲਾਲ) ਬਹੁਤ ਹੀ ਨੀਵਾਂ ਹੈ।

(ਅ) ਕਿਉਂ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ
ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ = ਹੱਥ ਨਾਲ ਟੁੱਟੀ ਬੁਰਕੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਨੰਦਲਾਲ ਨੂੰ ਤੇ ਉਹ
ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ।

ਦੂਸਰਾ ਅਰਥ= ਕਿਉਂ ਕਿ ਕੁੱਤੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਤਰਖਾਨ
(ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕਣ ਦੇ ਥਾਂ) ਤੋਂ ਭੋਰੇ (ਟੁਕੜੇ) ਚੁਣ ਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ
ਹਨ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂੰ ਤੇ ਉਹ ਟੁਕੜੇ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ।

(ਉ) ਸਾਇਲ ਅਜ਼ ਇਨਾਮੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥

(ਅ) ਖਾਕਿ-ਪਾਕ ਅਕਦਾਮੇ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੫੯॥

(ਉਚਾਰਨ) = ਇਨਾਮੇ ਐੜਾ ਦੱਬ ਕਰਕੇ ਇਕੱਠਾ ਬੋਲੋ

ਪਦ ਅਰਥ = ਸਾਇਲ = ਮੰਗਤਾ, ਸਵਾਲੀ/ਅਜ਼ = ਤੋਂ/ਇਨਾਮੇ = ਇਨਾਮ /

ਖਾਕਿ = ਧੂੜੀ/ਪਾਕ = ਪਵਿੱਤਰ/ਅਕਦਾਮੇ = ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੰਠਕੇ ।
ਅਰਥ = (ਉ) ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ (ਨੰਦ ਲਾਲ) ਗੁਰੂ
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਇਨਾਮ ਦਾ ਜਾਚਿਕ ਹੈ ।
 (ਅ) (ਕਿਹੜਾ ਇਨਾਮ ?) ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ
 ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕੇ ਧੂੜੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਇਨਾਮ ।
 (ਉ) ਬਾਦ ਜਾਨਸ਼ ਫਿਦਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥
 (ਅ) ਫਰਕੇ ਓ ਬਰ ਪਾਏ ; ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ॥੧੯੦॥

ਪਦ ਅਰਥ = ਬਾਦ=ਹੋਵੇ / ਜਾਨ + ਅਸ਼ = ਜਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ/ਫਿਦਾਏ = ਕੁਰਬਾਨ
 ਖੋਪੜੀ/ਫਰਕੇ=ਖੋਖੜੀ, ਸੀਸ/ਓ=ਉਸ/ਬਰ=ਉਪਰ/ਪਾਏ=ਚਰਨਾਂ ।

ਅਰਥ = (ਉ) (ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਇਸ (ਨੰਦ ਲਾਲ) ਦੀ ਜਾਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਵੇ
 (ਅ) ਨੰਦਲਾਲ ਦੀ ਏਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦਲਾਲ ਦਾ ਸਿਰ ਸਦਾ
 ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਪਰ ਰਹੇ ।
ਤਮਾਮ ਸ਼ੁਦਾ ਗੰਜ ਨਾਮਹ ॥
ਪਦ ਅਰਥ = ਤਮਾਮ = ਸਾਰਾ / ਸ਼ੁਦਾ = ਹੋਇਆ
ਅਰਥ = ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਗੰਬੂਜ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ
ਅਰਥਾਤ = ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤਹ ॥
 ॥ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥

ਧੰਨਵਾਦ ਅਤੇ ਸਨਿਮ੍ਰਗ ਬੇਨਤੀ

ਦਾਸ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦਾਸ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ (ਜਾਂ) ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਾਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣਾ ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਕਾਸ਼ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਵਿੱਦਿਆ ਗੁਰੂ ਜਨਾਂ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਬਸੇ। ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਯਥਾ = ਜਿਸ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਤਿਨ ਹੀ ਕੀਆ; ਮਾਣਸੁ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰਾ ਰਾਮ ॥

(ਅੰਗ ੧੯੪)

ਅਤੇ ਦਾਸ ਭਾਈ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਡਗਮ ਦਾ ਵੀ ਆਭਾਰੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਛੱਪ ਸਕਿਆ ਹੈ।

ਸੋ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲੇਵਾ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੱਡਾ ਵੀ ਵੱਡਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ (ਜਾਂ) ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਰਥ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪੰਡੀ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਮਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਸ਼ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਮੱਛੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਮਾ ਸਕਦੀ। ਇੰਝ ਹੀ ਦਾਸ ਵੀ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁੱਝੀ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਏਹ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਤਰਸ ਹੀ ਹੈ।

ਯਥਾ = ਹਉ ਮੂਰਖ ਕਾਰੇ ਲਾਈਆ ; ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੰਮੇ ॥

ਹਉ ਢਾਢੀ ਵੇਕਾਰ; ਕਾਰੇ ਲਾਇਆ ॥

ਸੋ ਦਾਸ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਤੁੱਛ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ

ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹਨ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ ਸਾਧ
ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ਣ ਯੋਗ ਹੋ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ ਲੈਣਾ।

ਯਥਾ = ਲੇਖੈ ਕਤਹਿ ਨ ਛੂਟੀਐ ; ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਨਹਾਰਿ ॥
ਬਖਸਨਹਾਰ ਬਖਸਿ ਲੈ ; ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰ ॥ (ਅੰਗ ੨੯੧)

ਤਥਾ = ਭੂਲਣ ਅੰਦਰ ਸਭੁ ਕੌ ; ਅਭੂਲ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ॥ (ਅੰਗ ੬੧)

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਬਿਰਦ ਹੈ ਜਿੱਥੋ-ਜਿੱਥੋ ਕੋਈ ਤਰੁੱਟੀ
ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਵੇਖੋ ਉੱਥੋ ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਵਡਮੁੱਲੀ
ਰਾਇ ਲਿਖ ਕਰਕੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਬ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਜੋ ਅਗਲੀ
ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਹੋ ਸਕੇ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ
ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨੰਗਲੀ)
(ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ)

ਦਾਸ ਵੱਲੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਦੇ ਨਾਂ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਦਾਸ ਦੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮਲੇਵਾ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੌਮ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ; ਉਸ ਕੌਮ ਦਾ ਸਗਮਾਇਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੁਕਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਮਹਾਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਪੰਥ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਦੇ ਕਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਜਦ ਜ਼ਾਲਿਮਾਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਕਹਿਰ ਢਾਹਿਆ ਹੈ ਤਦ ਤਦ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸੰਨ 1984 ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ; ਜਦ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਨੇ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਆਬਰੂ ਨੂੰ ਝੱਝੋਲਿਆ। ਤਦ ਵੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣਿਆਂ ਖੂਨ ਦੇ ਕਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਆਬਰੂ ਤੇ ਲੱਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਾਗਾਂ ਨੂੰ ਧੌਣਾ ਕੀਤਾ ਐਸੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸੌਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕਰਕੇ ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ (ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ) ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ, ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਪਰਾਲੇ ਉਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗਿਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੋਵੇ।

ਸੋ ਆਪ ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਸਰਬੱਤ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਰੋਸ ਛੱਡ ਕਰਕੇ, ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਤਨ ਧਨ ਕਰਕੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਓ ਅਤੇ ਸੰਨ 1984 ਦੇ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ, ਆਪਣਾ ਵਡਮੁੱਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਕਰਕੇ, ਸੰਨ 1984 ਦੇ ਸਮੂਹ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ
ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਨੰਗਾਲੀ)
(ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ)

ਸਹਾਇਕ ਸੌਮੇ

- (1) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
- (2) ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
- (3) ਸ੍ਰੀ ਸਰਬਲੋਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
- (4) ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ
- (5) ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ
- (6) ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਟੀਕਾ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
- (7) ਗੰਜ ਨਾਮਹ ਟੀਕਾ, ਪਿੰਸੀਪਲ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ
- (8) ਦੀਵਾਨੇ ਗੋਯਾ ਸਟੀਕ ਪਿੰਸੀਪਲ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ
- (9) ਦੀਵਾਨੇ ਗੋਯਾ ਸਟੀਕ, ਪੰਡਿਤ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ
- (10) ਤਸ਼ਨੀਫੇ ਗੋਯਾ (ਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ)
- (11) ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਭਾਈ ਕਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ
- (12) ਅਰਬੀ ਡਾਰਸੀ ਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ, ਡਾ. ਅਮਰਵੰਤ ਸਿੰਘ
- (13) ਡਾਰਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼, ਡਾ.ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ
- (14) ਛੱਤੀਸ਼ ਗਿਆਨ, ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅੰਬਾਲਵੀ

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ ਛਪਾਈ ਅਧੀਨ

1. ਜਿੰਦਗੀ ਨਾਮਹ
2. ਜੋਤ ਬਿਗਾਸ (ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਡਾਰਸੀ)
3. ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ
4. ਖਾਤਮਾਹ
5. ਤੌਸੀਫੇ ਸਨਹ

